

1 412 5046

อภินันทนาการ

ความสัมพันธ์ไทย - ฝรั่งเศสในสมัยพระนารายณ์มหา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

0396

29 SEP 2006

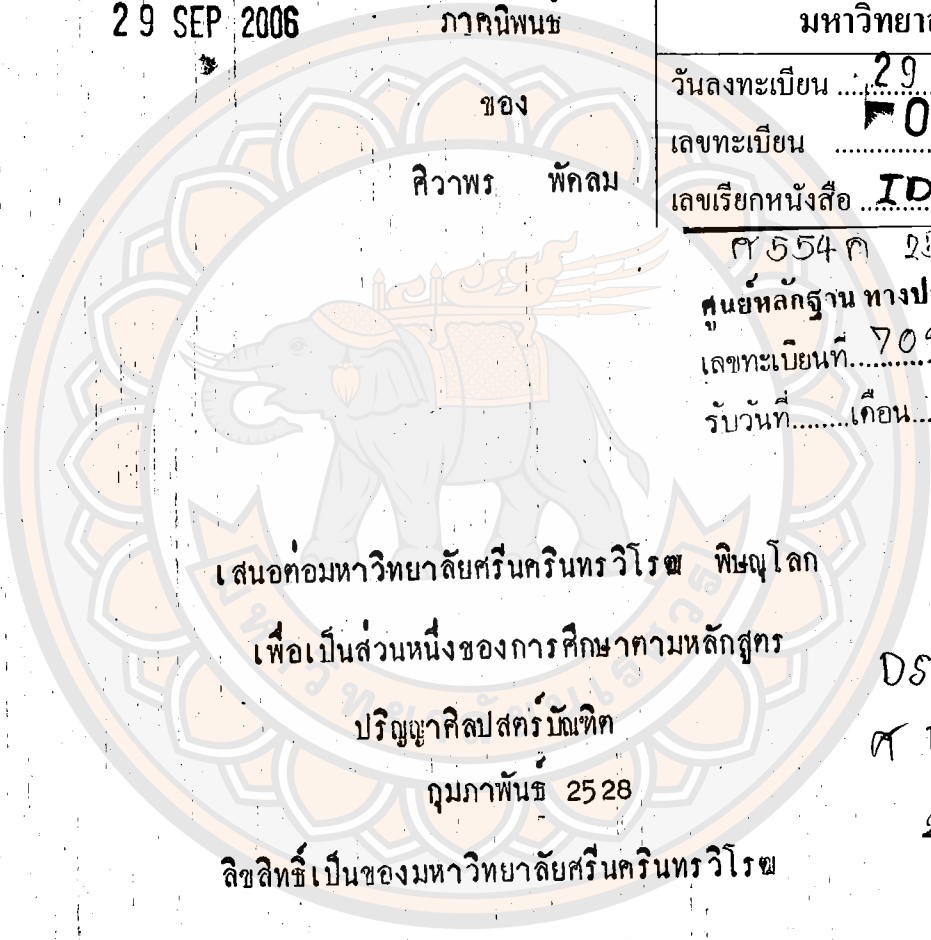
ภาคินพนธ์

คณะสังคมศาสตร์	
มหาวิทยาลัยนเรศวร	
วันลงทะเบียน	29 SEP 2006
เลขทะเบียน	0396
เลขเรียกหนังสือ	ID 490490

ของ

ศิวาพร พักลม

ศ 554 ค 2528
 ศูนย์หลักฐานทางประวัติศาสตร์
 เลขทะเบียนที่ 70990
 รั้ววันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต

กุมภาพันธ์ 2528

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

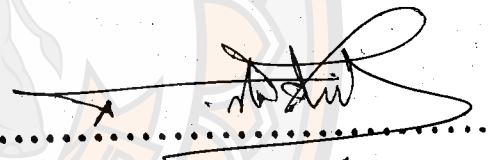
DS 596.5

ศ 554 ค

2528

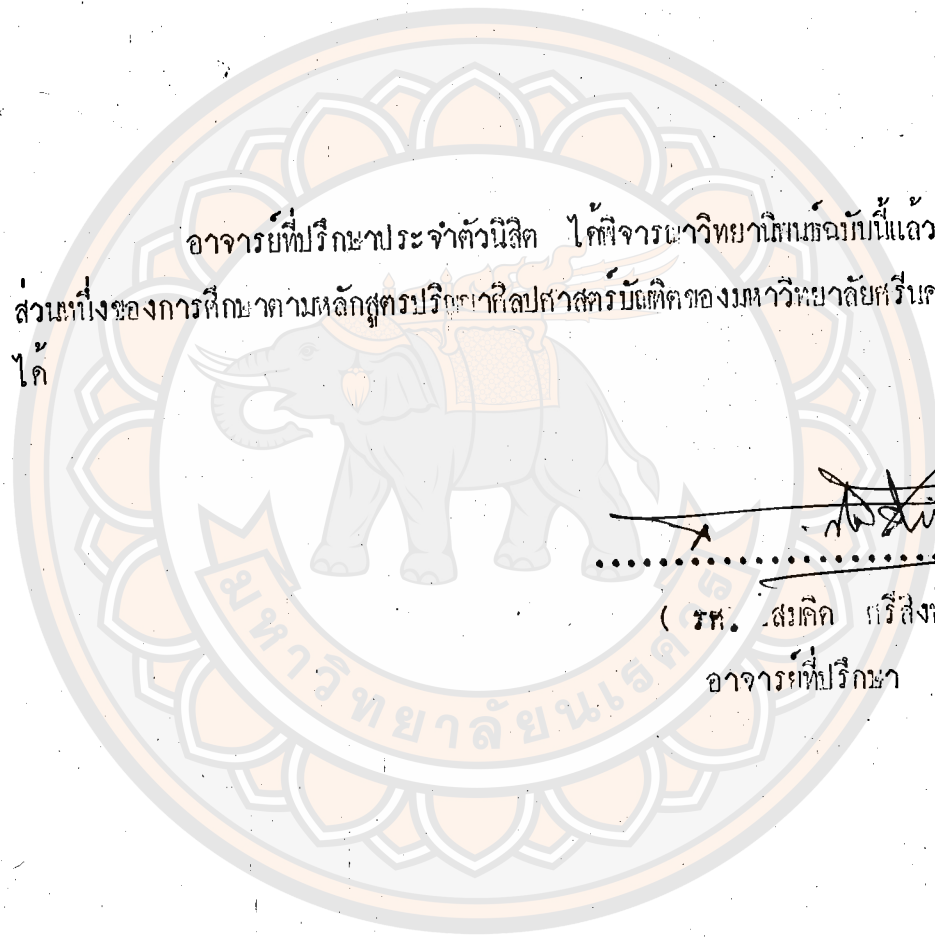
67

อาจารย์ที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมโลก
ได้

(รศ. สมคิด เจริญวงศ์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ประกาศคุณูปการ

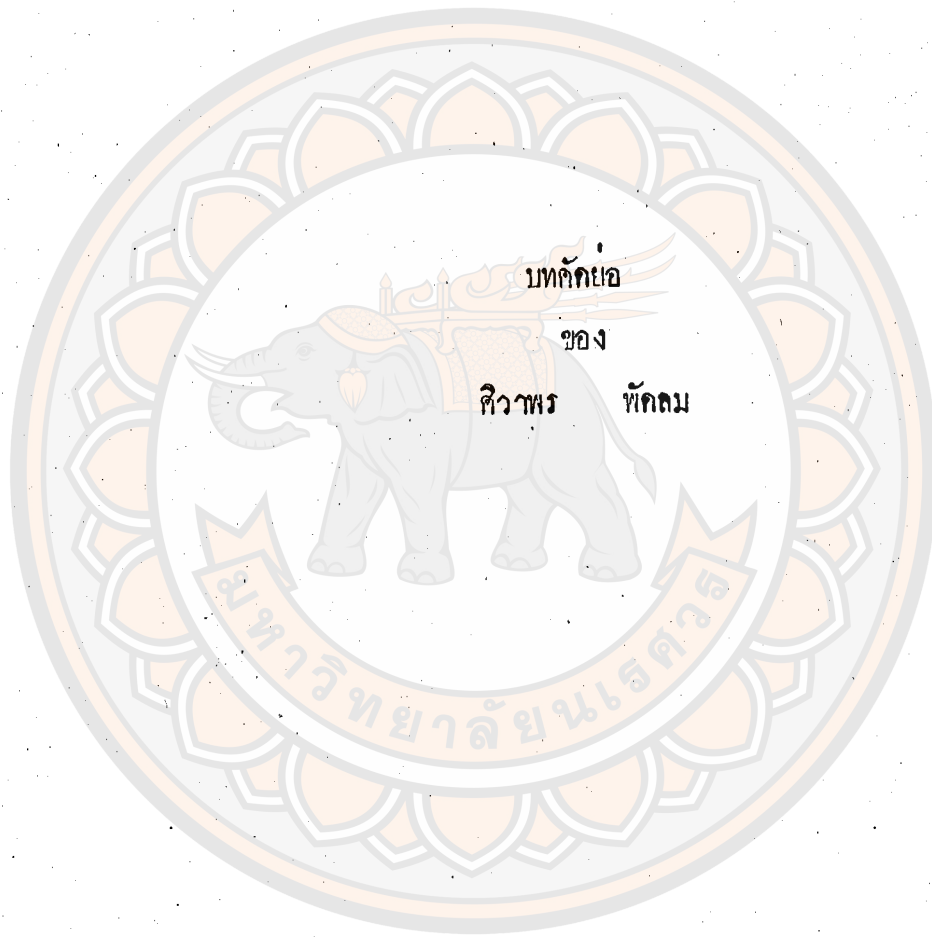
ภาคินพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้รับความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์-
สมคิด ศรีสิงห์ ที่กรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา โดยให้ข้อคิดเห็นแนะนำพร้อมทั้งให้ยืมหนังสือ
ตลอดการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆตั้งแต่เริ่มทำจนกระทั่งสำเร็จจุดดวงไปด้วยดี ผู้เขียนขอ-
กราบขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก ที่ได้
อำนวยความสะดวกแก่ข้าพเจ้าตลอดเวลาในการค้นคว้าไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ศิวพร พักลม

ความสัมพันธ์ไทย – ฝรั่งเศสในสมัยพระนารายณ์มหาราช

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต

จุดมุ่งหมายของการทำปฏิญานี้เรื่องนี้ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงบทบาทความสัมพันธ์ไทย - ฝรั่งเศส ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยแบ่งเป็น 4 ตอน คือ

1. เพื่อศึกษาถึงบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างไทย - ฝรั่งเศสในด้านการศาสนา การค้า และการทูต ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์
2. เพื่อศึกษาถึงผลกระทบที่ได้รับจากการสัมพันธ์กับฝรั่งเศสในสมัยสมเด็จพระนารายณ์
3. เพื่อศึกษาถึงผู้ที่มีบทบาทสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างไทย - ฝรั่งเศส
4. เพื่อวิเคราะห์ผลอันเกิดจากการสัมพันธ์ไทย - ฝรั่งเศส ที่ส่งผลกระทบในสมัยต่อมา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้พยายามเสนอและวิเคราะห์ข้อมูล โดยอาศัยข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้น ซึ่งตีพิมพ์แล้วเป็นหลัก และอาศัยข้อมูลเอกสารชั้นรองประกอบด้วย เนื้อหาสาระ สำคัญสรุปได้ดังนี้

ในทศวรรษกาลสมเด็จพระนารายณ์ ได้มีการสัมพันธ์กับชาติอื่นก่อนที่จะมาสัมพันธ์กับฝรั่งเศส และบรรดาชาติต่าง ๆ ที่มาติดต่อกับไทย ก็ต่างมุ่งเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าและต้องการเผยแพร่คริสต์ศาสนา โดยเฉพาะฮอลันดา ทำการใช้เรืออู้อ่าวไทย จนทำให้ไทยต้องหาพันธมิตรกับประเทศอื่นไว้ ทำให้ไทยหันมาสัมพันธ์ไมตรีที่ติดกับฝรั่งเศส ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะเผยแพร่ศาสนา เพื่อเป็นเครื่องมือที่จะขยายอำนาจ และปรารถนาที่จะให้พระนารายณ์เข้ารีต แต่ไทยก็ไม่สามารถปฏิบัติได้ ฝรั่งเศสจึงได้ทำท่าคุกคามไทย โดยนำกองทหารมาตั้งอยู่ที่เมืองบางกอก และมะริด อันเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของไทย แต่ก็ไม่สำเร็จ เนื่องจากพระเพทราชาได้ทำ การรัฐประหารยึดอำนาจได้สำเร็จ ขณะเดียวกัน ชาวฝรั่งเศสก็ถูกขับไล่ออกจากประเทศไทย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - ฝรั่งเศสหยุดชะงักไประยะหนึ่ง.

สารบัญ

บทที่

หน้า

บทนำ

1. การสัมพันธ์กับต่างประเทศตอนต้นรัชกาลพระนารายณ์ **	
1.1 ความสัมพันธ์กับโปรตุเกส	1
1.2 ความสัมพันธ์กับฮอลันดา	3
1.3 ความสัมพันธ์กับอังกฤษ	5
1.4 ความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น	8
1.5 ความสัมพันธ์กับมุสลิม	9
2. มูลเหตุที่มาสัมพันธ์กับฝรั่งเศส	11
2.1 วิฤตการณ์ฮอลันดา	16
2.2 นโยบายต่างประเทศของไทยในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ **	29
2.3 ความสัมพันธ์ระยะเริ่เริ่มระหว่างไทย - ฝรั่งเศส	33
3. บทบาทความสัมพันธ์ของฝรั่งเศสในประเทศไทย	47
3.1 ความสัมพันธ์ทางศาสนา	54
3.2 ความสัมพันธ์ทางการค้า **	74
3.3 ความสัมพันธ์ทางการทูต	80
4. ผู้มีบทบาทในความสัมพันธ์ระหว่างไทย - ฝรั่งเศส	84
4.1 ภูมิหลังและมูลเหตุที่ทำให้พอนทอนเข้ารับราชการจนได้รับตำแหน่ง สมุหนายกของไทย	
4.1.1 การกำจัดขุนนางคนสำคัญ	84
4.1.2 การกำจัดอิทธิพลของพวกมุสลิม	80
4.1.3 การร่วมมือกับพ่อค้าเอกชนชาวอังกฤษ	84

บทที่	หน้า
4.2 บทบาทของพจนานุกรมในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างไทย - ฝรั่งเศส	
4.2.1 สนับสนุนความสัมพันธ์ทางการทูตกับฝรั่งเศส	88
4.2.2 การเปลี่ยนศาสนาเป็นนิกายโรมันคาทอลิก	91
4.2.3 การติดต่อกับฝรั่งเศสเป็นการส่วนตัว	95
4.2.4 การติดต่อทางการการค้า	95
4.2.5 การติดต่อทางการเมือง	96
5. วิฤตการณ์ตอนปลายสมัยพระนารายณ์	
5.1 การแข่งขันกันยึดอำนาจ	100
5.2 การทำรัฐประหารของพระเพทราชา	102
5.3 สภาพการณ์ทั่วไปภายหลังการทำรัฐประหาร	105
6. ผลกระทบที่ได้รับจากการสัมพันธ์กับฝรั่งเศส ✕ ✕	
6.1 การรับการเจริญของฝรั่งเศส	117
6.1.1 ด้านศิลปสถาปัตยกรรมและการก่อสร้าง	117
6.1.2 ด้านการทหาร	122
6.1.3 ด้านวิทยาศาสตร์	123
6.1.4 ด้านวัฒนธรรม	131
6.2 การนำไปสู่ความฉิบหายความโอบายต่างประเทศ	
6.2.1 ทางศาสนา	134
6.2.2 การวางพระทัยและไปรภปรามพจนานุกรมมากเกินไป	136
6.2.3 เหตุการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศ	138
บทสรุป	141
บรรณานุกรม	143
ภาคผนวก ก.	143
ภาคผนวก ข.	152

บทนำ

ประวัติศาสตร์ไทยในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2192 - 2231) เป็นช่วงสมัยที่มีเหตุการณ์สำคัญ ๆ และเรื่องราวเกิดขึ้นมากมาย เช่น ผลจากการติดต่อกับประเทศทางตะวันตก จีน ไต้หวัน ฮอลันดา อังกฤษ ฝรั่งเศส จนทำให้เกิดปัญหาทางด้านการเมืองระหว่างไทยกับประเทศเหล่านั้นเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีการสัมพันธไมตรีทางการทูตกับฝรั่งเศสที่เด่นมาก เพราะทรงติดต่อกับประเทศอื่น ๆ ในยุโรป เพื่อการถ่วงอำนาจของฮอลันดาไว้¹ ซึ่งฝรั่งเศสมีความเหมาะสมหลายประการ ต่อการเป็นไมตรีกับไทย เนื่องจากไทยเป็นศูนย์กลางการค้าในเอเชียอาคเนย์ มีผู้คนมาติดต่อค้าขายมากมาย เหมาะแก่การที่ฝรั่งเศสจะวางตัวเป็นศูนย์กลางการค้า เป็นศูนย์เผยแพร่ศาสนาและทำการค้าขาย อันจะเป็นการเกื้อทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ ฝรั่งเศสยอมได้ผลประโยชน์ด้านศาสนาและการค้า ส่วนไทยได้ผลประโยชน์ทางการค้าและการเมือง² ทำให้ไทยมีส่วนสัมพันธไมตรีอันดีกับฝรั่งเศส ซึ่งมีการเผยแพร่ศิลปวิทยาการใหม่ ๆ ตลอดจนทางด้านการศึกษา การทูต และการค้า โดยความพยายามของฝรั่งเศสที่จะมีอิทธิพลเหนือไทย ซึ่งในพระราชพงศาวดารของไทยได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นน้อยมาก ทั้งยังค่อยได้ข้อเท็จจริงที่เป็นสาระ นอกจากนี้ มีการให้ข้อคิดพลาทอนในเรื่องเกี่ยวกับพอลคอน หรือออกุวาวีไซเยนทร์ ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญ ในการสัมพันธกับฝรั่งเศสว่าเป็นคนฝรั่งเศส³ และยังมีหลักฐานบางอย่างให้ข้อความไม่ตรงกัน โดยบางหลักฐานว่าพอลคอนเป็นผู้หวังดีของไทย และมีความจงรักภักดี อาสาเจ้าจนหัวตาย ขณะที่ทำการกระทำของสมเด็จพระเพท

¹ สันต์ ท. โกมลบุตร (แปล) จดหมายเหตุรายวันของบาทหลวงเดอลัวซีเย หน้า 29

² ศิลปากรกรม ประชุมพงศาวดารภาคที่ 32 เล่ม 19 หน้า 156

³ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6, 2511 หน้า 461 - 467, ปริมาณชีวิตในเรส, สมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นสุทธนารีนาถ เล่ม 2 หน้า 41 - 53

ชาเป็นกบฏ กิ่งที่สมเด็จพระนารายณ์ ทรงศรีสวโรก่อนสวรรคต 4 ส่วนบางหลักฐานว่าพอนคอนติกกระทำการทั้งปวงต่าง ๆ เพื่อปรารถนาจะคิดเอาราชสมบัติ 5

* จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกือบจะทำให้ประเทศไทยตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสโดย พอนคอนติกพ้องกับฝรั่งเศสอย่างลับ ๆ แนะนำกลยุทธ์และขั้นตอนในการดำเนินงานยึดอำนาจแก่ฝรั่งเศส แต่แผนการณ์ของพอนคอนติกได้รับการประสมผลสำเร็จไม่ เพราะเกิดวิกฤตการณ์ตอนปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในปี 2231 และได้ขับไล่อำนาจของฝรั่งเศสออกจากไทย ซึ่งเรื่องราวของพอนคอนติกนั้น ค่อนข้างสับสน เพราะว่ามีหลักฐานการบันทึกไว้หลายคน และแตกต่างกัน ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาสำคัญและน่าสนใจควรจะศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริง

อย่างไรก็ตาม พระราชดำริของพระนารายณ์ เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสนั้นก็ทำให้ประเทศไทยเราได้รับประโยชน์หลายอย่างจากความสำเร็จทางวิชาการทางกะวันตกหลายด้านได้แก่ ศิลปสถาปัตยกรรม การทหาร การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมืองการจ้กและการค้าสนา จากฝรั่งเศสก็ไม่ใช่น้อย นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งมีข้อมูลบันทึกไว้ต่าง ๆ กัน ซึ่งเป็นปัญหาที่น่าสนใจและศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงและรายละเอียดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อ หักเห็ด ๆ ไปได้ประจักษ์แก่ความจริงทางประวัติ ซึ่งจะมีคุณประโยชน์ต่อเราอย่างมากมาใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยายิ่งขึ้น

4 จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ ล.ก. หน้า 495 และปรมาณูชิตีโนรส, สมเด็จพระ ล.ก. หน้า 115 - 116

5 ขจร สุขพานิช, ออกญาวิไชเยนทร์และการต่างประเทศในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ หน้า 342

* หนังสือเล่มหนึ่งพิมพ์ขึ้นที่ประเทศอังกฤษภายหลังที่เกิดเหตุการณ์ขึ้นในกรุงสยาม 2 ปี และจากจดหมายติดต่อกันในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ กล่าวถึงการทำรัฐประหารของพระเจ้าเพทราชาในครั้งนี้ว่า เป็น " การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ ซึ่งเกิดในประเทศอังกฤษในปีเดียวกัน คือ (พ.ศ. 2231, ค.ศ. 1688)

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาถึง บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในด้านการศาสนา การค้า และการทูต ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์
2. เพื่อศึกษาถึงผลกระทบที่จะได้รับจากการสัมพันธกับฝรั่งเศสในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
3. เพื่อศึกษาถึงผู้ที่มีบทบาทสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างไทย - ฝรั่งเศส
4. เพื่อวิเคราะห์ผลอันเกิดจากการสัมพันธไทย - ฝรั่งเศส ที่ส่งผลกระทบในสมัยต่อมา

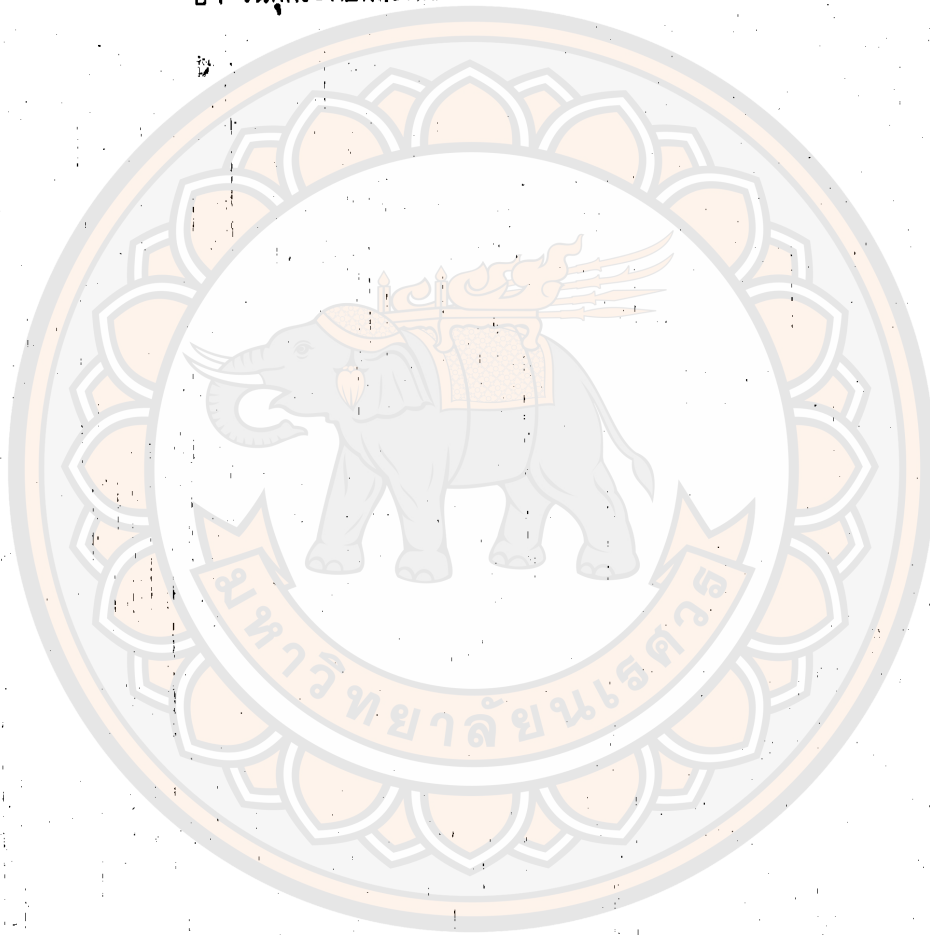
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาบุคคล เหตุที่สมเด็จพระนารายณ์ มีความสัมพันธ์กับฝรั่งเศส และเหตุที่ฝรั่งเศสมาสัมพันธกับไทย
2. ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทย - ฝรั่งเศส ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ในด้านการศาสนา การทูต และการค้า
3. ศึกษาผลกระทบที่ได้รับจากการที่ไคสัมพันธกับฝรั่งเศส

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลของการศึกษาค้นคว้าทำให้ทราบเรื่องราวสถานการณ์บ้านเมืองในด้านการติดต่อกับต่างประเทศ ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
2. ผลของการศึกษาค้นคว้าทำให้ทราบถึงนโยบายคุ้ยอำนาจของพระนารายณ์มหาราชที่มีต่อฝรั่งเศส
3. ผลของการศึกษาค้นคว้าทำให้ทราบถึง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเบื้องหลังของความสัมพันธ์ระหว่างไทย - ฝรั่งเศส
4. ผลของการศึกษาทำให้ทราบถึงการ เกิดวิกฤตการณ์คอนปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

5. ผลของการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์และค้นคว้าเพื่อหาความถูกต้องแน่ชัด จะ เป็นผลทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยเฉพาะสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
6. ผลของการศึกษาจะสามารถนำมาใช้ประกอบในการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยา ในทุกระดับการศึกษาได้

ข้อสมมุติฐาน

1. จากวิกฤตการณ์บอลข่าน เป็นแรงผลักดันที่ทำให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชหันมาสัมพันธ์กับฝรั่งเศส
2. ฟอนคอน เป็นผู้ที่ไม่หวังดีและไม่มีความจงรักภักดีต่อไทย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว
3. การเกิดวิกฤตการณ์ปลายสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ไม่ใช่เป็นการรบๆ แต่เป็นการทำรัฐประหาร เพื่อขับไล่อ่านาจอฝรั่งเศสออกจากประเทศไทย

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้จะใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) การเสนอรายงานแบบพรรณนา (Description) และพรรณาวิเคราะห์ (Analytical Description) ข้อมูลที่ใช้เป็นเอกสารค้นคว้า จะใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้นเป็นหลักและอาศัยข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ประกอบด้วยแหล่งค้นคว้าที่สำคัญ คือ

1. หอสมุดแห่งชาติ
2. หอสมุดกรมพระยาคำรงราชานุภาพ
3. หอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
4. หอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ก. หลักฐานชั้นต้น

- บันทึกของ เกอ โชมองต์
- บันทึกของ เกอ อาลูแบร์
- บันทึกของบาทหลวง เกอแบส
- สมณสัญญาต่าง ๆ
 ฯลฯ

ข. หลักฐานชั้นรอง

หนังสือ

พลับพลึง มุลศิลป์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสสมัยอยุธยา
ขจร สุขพานิช, ออญวอไซเขนทร์และการต่างประเทศในรัชกาลสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราช

สมจัย อุนมานราชชน, การทูตของไทยสมัยอยุธยา

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระราชพงศาวดารฉบับราชหัตถเลขา

วารสาร

ขจร สุขพานิช, "บาทหลวงเยซุอิกชาวฝรั่งเศสสู่ประเทศสยาม"

ศิลปากร ปีที่ 18 เล่ม 4 พ.ย. 2497

จินคาศนากิจ, หลวง (แปล) " การจลาจลเมื่อปลายแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์"

ศิลปากร ปีที่ 7 เล่มที่ 9 ก.พ. 2497

ชูศรี สวัสดิสงคราม (แปล) "ความเคลื่อนไหวลับ ๆ ที่เป็นสาเหตุของการปฏิ

วัติในสยาม" ศิลปากร ปีที่ 8 เล่มที่ 12 พ.ค. 2498

ฯลฯ

ความสัมพันธ์กับต่างประเทศก่อนต้นรัชกาลพระนารายณ์

เมื่อพระนารายณ์ทรงขึ้นครองราชย์ต่อจากพระเจ้าปราสาททอง ในสมัยนั้นการค้าได้แปรปรวนพาตึงไปถึงการ เมืองทมิฬขึ้น แต่พระนารายณ์ทรงมีพระนิสัยเยือกเย็นสุขุม รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว และมีการติดต่อกับค้าขายกับประเทศต่าง ๆ ทั้งทางทิศตะวันออกและในทางทิศตะวันตกอย่างกว้างขวาง ทั้งยังมีการเดินเรือค้าขายกับต่างประเทศ ซึ่งทำให้ชื่อเสียงและเกียรติคุณของเมืองไทยแพร่หลายรู้จักกันไปทั่ว นำมาซึ่งความเจริญมั่งคั่งร่ำรวยและ เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นด้วย

1.1 ความสัมพันธ์กับโปรตุเกส

โปรตุเกสเป็นชาติตะวันตกชาติแรกที่เข้ามาติดต่อกับไทย หลังจากที่วาสโกดา กามาเดินทางอ้อมแหลมกู๊ดโฮป และเดินทางต่อมาพักที่อินเดียน ใน พ.ศ. 2053 แล้ว โปรตุเกสเห็นว่าทางตะวันออกมีสินค้าที่ทางตะวันตกต้องการมากมาย ทั้งยังนำผลกำไรมาให้ด้วย พอในปี พ.ศ. 2053 โปรตุเกส จึงได้เข้ายึดเมืองกัว ซึ่งอยู่บนชายฝั่งตะวันตกของอินเดียน เป็นที่มั่นทางพุทธศาสนา และการค้า

ต่อมาโปรตุเกสได้แล่นเรือมายังมะละกา และเห็นว่า มะละกาเป็นศูนย์กลางทางการค้าที่น่าสนใจทางแถบนี้ โปรตุเกสจึงทำการยึดครองมะละกา ในปี พ.ศ. 2054 การที่โปรตุเกสได้มะละกา ทำให้โปรตุเกสส่ง กูอาร์เต้ เฟอเนซ (Duarte Fernandes) นำหนังสือของ อัลฟอนโซ อัลบูเกิร์ก (Alfonso Albuquerque) แม่ทัพใหญ่ของโปรตุเกส ประจำมะละกา โขยสารเรือสำเภารจีนเข้ามากรุงศรีอยุธยา¹ เพื่อติดต่อกับไมตรีและทำการค้าต่อกัน ซึ่งตรงกับสมัยพระรามาธิบดีที่ 2 โดยโปรตุเกสได้เข้ามาโดยมีจุดมุ่งหมายเป็นไปในรูปการค้า การสำรวจดินแดน การปล้นสดมภ์ทางทะเลและการพิชิตดินแดนโปรตุเกสมีวิธีรักษาเมือง ดังนี้

1. สร้างป้อมปราการขึ้นป้องกันการชิงเมือง

2. เสริมสร้างกำลังแสนยานุภาพทางทะเล

3. กำหนดนโยบายผูกมิตรกับชาวพื้นเมือง โดยวิธีแต่งงานกับชาวพื้นเมืองใช้ชีวิต
สอดคล้องกับชาวพื้นเมือง¹

ซึ่งทำให้ในสมัยพระนารายณ์มหาราช ความสัมพันธ์กับโปรตุเกส ยังคงมีการค้าขายกัน
ตามเคย ถ้าพูดกันไปแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่า โปรตุเกสไม่ใช่ชนต่างชาติพื้นเมือง เหมือนกับคนจีน จาก
การที่มากังรกราก มีลูกหลานสืบต่อกันหลายชั่วอายุคน ซึ่งบางครั้งก็มีการทะเลาะกันบ้าง แต่กับไทยซึ่ง
เป็นชาติที่มีวัฒนธรรม ในการคบค้าสมาคมด้วยแล้ว ก็ยังคืนดีกันอยู่เสมอ²

สินค้าที่ทำการค้าขายกับโปรตุเกส ก็ได้แก่ พวกไหมดิบบ้าง ผ้าแพรขาวบ้าง ผ้าแพรสี
บ้าง บางพับก็มีดอกไม้ทอง ส่วนโปรตุเกสก็นำเอา กระดาษเหล็ก สำหรับทำกับข้าว ไม้เมืองจีน น้ำ
ตาล โขงน้มน้ำเต้า ทองคำ เข้ามาค้าขายในไทย³

สินค้าที่ทำการค้าขายกับโปรตุเกส ซึ่งโปรตุเกสได้ดำเนินนโยบายทางการค้า และเผยแพร่
ศาสนาพร้อมกัน บางครั้งก็มีการส่งทูตให้โปรตุเกสเข้ามาติดต่อกับราชสำนักไทย เพื่อแลกเปลี่ยนคณะทูตกัน⁴ ทำให้
ความสัมพันธ์ไทยกับโปรตุเกสดีขึ้น ถึงแม้ว่า พ่อค้าโปรตุเกสจะไม่ได้รับผลสำเร็จทางการค้า นอก
จากนี้ ยังเป็นประโยชน์แก่ไทยมากเป็นพิเศษ คือ พวกที่เป็นทหารอาสาและรักษาพระองค์ พวกที่ไถ่
เอาปืนไฟเข้ามา พวกโปรตุเกสก็มีส่วนช่วยวิวัฒนาการ ผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ของไทย โดยเฉพาะอย่าง
ยิ่ง การหล่อปืนใหญ่ และทำปืนไฟ คงทำได้คุณภาพดีพอสมควร ถึงขนาดส่งไปเป็นบรรณาการแก่ญี่ปุ่น⁵
อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ดีขึ้น เมื่อพวกโปรตุเกสประมาณ 1,000 คน ได้มีส่วนช่วยพระนารายณ์ ซึ่ง

¹ จันทรฉาย ภักคอชิตม ประวัติศาสตร์ไทยสมัยแรกเริ่มจนถึงสมัยธนบุรี หน้า 188

² วิจิตรามาตรา, ชุน ประวัติการค้าไทย หน้า 258

³ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดารภาคที่ 43 เล่ม 25 หน้า 120 - 128

⁴ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27 เล่ม 16 หน้า 35

⁵ จันทรฉาย ภักคอชิตม ล.ค. หน้า 189

ราชย์จากสมเด็จพระศรีสุธรรมราชา เมื่อ พ.ศ. 2199 เป็นที่โปรดปรานพอสมควร แต่เนื่องจากเป็นชาติที่เริ่มเสื่อมอำนาจ ไทย จึงมีใ้ให้ความสนใจมากที่สุด¹

1.2 ความสัมพันธ์กับฮอลันดา

ฮอลันดาหรือในประวัติศาสตร์เรียกกันว่า "ดัตช์"² ได้เข้ามาจนถึงชาว เมื่อ พ.ศ. 2138 และได้เข้ามาช่วยชาวพื้นเมืองรบกับพวกโปรตุเกส³ ฮอลันดาได้รับอนุญาตให้ตั้งสถานีการค้าที่ชวา มีเมืองบันทัม เป็นสถานีการค้าใหญ่ทางภาคตะวันออก ต่อมาในปี พ.ศ. 2145 ได้ตั้งบริษัทอินเดียตะวันออก (Dutch East India Company) บริษัทอยู่ในความดูแลของรัฐบาลฮอลันดาได้เข้ามาถึงปัตตานี เมื่อ พ.ศ. 2144 และเข้ามาถึงกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2147⁴ ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งขณะนั้น โปรตุเกสกำลังตั้งมั่นทางการค้าทางแถบนี้อยู่แล้ว จึงมีการทะเลาะเบาะแว้งแย่งกันค้าขาย นอกจากนี้ ยังมีลัทธิศาสนาแตกต่างกัน จึงเป็นเหตุให้ทั้ง 2 ประเทศ มีปัญหาขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา แม้กระทั่ง การเข้ามาค้าขายติดต่อกับกรุงศรีอยุธยา ทั้ง 2 ประเทศก็ก่อปัญหาขัดแย้งกัน ให้รัฐบาลไทยต้องคัดสินเสมอ

ซึ่งการทำของฮอลันดามีภาษีเหนือกว่าโปรตุเกสหลายประการ เช่น มีความสามารถทางการเดินเรือมากกว่า และในขณะที่การค้าของโปรตุเกสขึ้นอยู่กับนโยบาย และความอุปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ แต่ฮอลันดาออกมาในรูปของบริษัทที่สาคอนดิเคีย ซึ่งมีความคล่องตัวในการบริหารมากกว่า นอกจากนี้ฮอลันดา ยังไม่มีไหวพริบทางการค้ามากกว่าโปรตุเกส ในที่สุด ฮอลันดาก็สามารถกุมการค้าทางแถบนี้แทนที่โปรตุเกสได้

ในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ อำนาจของฮอลันดาได้ทวีมากขึ้น ฮอลันดามักจะเรียกร้องต้องการสิทธิการค้าจากไทย ด้วยวิธีคุกคาม จะใจกำลัง ไทยไม่มีทางออก นอกจากให้นโยบาย

¹ .ก. หน้า 191

² ถนอม อานามวัฒน์ ประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่สมัยเริ่มแรกจนถึงสิ้นอยุธยา หน้า 185

³ สง่า กาญจนาคพันธ์ ประวัติการค้าไทย หน้า 166

⁴ แชน บัจจุสานนท์, พลเรือตรี ประวัติการเรือไทย หน้า 19 และ

สง่า กาญจนาคพันธ์ ล.ศ. หน้า 170

ประนีประนอมผ่อนผัน (Policy of Compromise) ให้แก่ออลันดา สถาปนารัฐนี้ได้คำ
 เน้นถึงซีกสุดท้าย ใน พ.ศ. 2207 เมื่ออังกฤษตีกพันสงครามกับฮอลันดา ในยุโรปและไทยกำลังทำสงคราม
 กับพม่าที่เชียงใหม่อยู่นั้น ทางอยุธยาการค้าของฮอลันดาเสื่อมลง ไทยใช้ระบบผูกขาดการค้า ไม่อำนวยความสะดวก
 ความสะดวกทางการค้าแก่ออลันดา ฮอลันดาเองก็มีเหตุวิวาทกับคนจีนตั้งแต่ พ.ศ. 2206 คนจีนยกพวก
 ล้อมร้านค้าของฮอลันดาไว้ เหตุการณ์เหล่านี้ ทำให้ผู้แทนบริษัท กัช อีสต์ อินเดีย ได้รับความคับ
 แค้นใจมาก ลอบส่งเรือหนีไป จนถึงปากอ่าวไทย แล้งจอกเรือย้อนกลับมาลาเจ้าบ้าน การลงเรือ
 ขวางไว้เช่นนี้ มีลักษณะเหมือนปิดอ่าวไทย เรือสินค้าแล่นเข้าออกมิได้โดยสะดวก การค้าของกรุงศรี
 อยุธยาที่มีท่าจะหยุดชะงัก ร้อนถึงทางบริษัท กัช อีสต์ อินเดีย เกรงไทยไม่พอใจ จึงรีบส่งคนมาเจร
 จากฝ่ายไทย แต่แล้วก็พบว่า ฝ่ายไทยเองแสดงความหวาดวิตกว่า ฮอลันดาจะมีเจตนาจะขึ้นนโยบายเรือ
 เป็น (Gunboat Policy) ปิดปากอ่าวไทย คุกคามใช้กำลังกับไทย ฮอลันดาไม่มีเจตนาจะ
 ปิดอ่าวไทยก็จริงอยู่ แต่ก็นวยโอกาสที่ฝ่ายไทยแสดงความหวาดวิตกนี้เรียกร้อง ขอสิทธิต่าง ๆ จากไทย
 ในที่สุดก็ตกลงกันได้¹ โดยฝ่ายไทยยอมทำหนังสือสัญญา ลงวันที่ 11 สิงหาคม 2207 มีข้อความ
 เกี่ยวกับการค้าขาย คือ

1. ฮอลันดากับไทยจะเป็นมิตรกัน บริษัทฮอลันดาจะค้าขายกับใครก็ได้ บริษัทจะเสียค่า
 จังกอบและนุชาตามธรรมเนียม
2. ไทยจะต้องไม่ใช้ลูกเรือเป็นชาวจีน ญี่ปุ่น ชูวัน ไปค้าขายยังต่างประเทศ ถ้าฮอลันดาพบอีกเรือ
3. ฮอลันดาผูกขาดการค้า หน้ากวาง หน้าโค ออกนอกประเทศ
4. บุคคลใดคิดหนีบริษัทให้พระยาพระคลังตัวลูกหนีให้ไซ้หนี ถ้าไม่ไซ้ก็ส่งตัวให้บริษัท
5. ถ้าคนของบริษัท ฮอลันดา ทำผิด ก็ให้ส่งตัวไปให้หัวหน้าบริษัทฮอลันดา หัวหน้า
 บริษัททำผิด กษัตริย์ไทยจะเป็นผู้คุมขังไว้ในบ้าน และส่งเรื่องไปให้ผู้สำเร็จราชการฮอลันดาที่ชวา
 แต่มีเงื่อนไขอยู่ในสัญญา ข้อหนึ่งว่า ถ้าพระเจ้าแผ่นดินจะแต่งตั้งสำเภาไปค้าขายที่ญี่ปุ่น
 ฮอลันดา จะต้องส่งหน้ากวาง 7,000 หรือ 10,000 มิน ให้หลวงตรวจราคาเท่าทุน

ต่อมาในปี พ.ศ.2211 ได้เพิ่มความในสัญญาเก่าอีกข้อหนึ่งว่า ไทยให้ออลันคา มีสิทธิซื้อที่ดินทั้งหมด ออกนอกประเทศได้ นอกจากจำนวนนี้ที่พระเจ้าแผ่นดินมีพระประสงค์จะเอา ไว้ใช้ส่วนพระองค์ ภายหลัง ออลันคาได้รับผูกขาดไม้กระลาพัก และรังนกอีก¹

ออลันคา เป็นพ่อค้าที่คึกคักหนึ่งของไทย ถึงแม้ว่าอลันคาจะเคยเป็นไม้เบื่อไม้เมากับ ไทย เมื่อได้ทำความเข้าใจเห็นอกเห็นใจกันก็ ซึ่งพวกวิลันดาเหล่านี้ ก็ยังคงการมีไมตรีกับพระเจ้าแผ่นดินไทย เพราะว่า ทุกปีจะส่งเรือไปหลาย ๆ ลำ เพื่อไปบรรทุก ข้าว แร่ ทองแดง และกัญช²

ซึ่งถ้าเมื่อก่อนนั้น ออลันคามีใจเป็นนักเลงกว้างขวาง มีวิชาธรรมในเรื่องคบค้าสมาคมต้อนรับชาวต่างชาติทุกเมื่อ และไม่ตั้งหน้า แต่จะเอาเปรียบฝ่ายเดียวจนเกินไป ก็คงไม่มีเรื่องขัดแย้งกันแน่ คงจะค้าขายด้วยความราบรื่น

1.3 ความสัมพันธ์กับอังกฤษ

เมื่อโปรตุเกสและสเปนแสวงหาที่ดินแทนที่การค้า และเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในตะวันออกนั้น ทำให้อังกฤษได้เริ่มสนับสนุนการสำรวจดินแดน และเส้นทางติดต่อกับตะวันออกเช่นกัน ตั้งแต่สมัยพระเจ้าเฮนรี่ที่ 7 (Henry VII) ซึ่งทำการค้าได้กำไรอย่างงาม และสินค้าที่หึงจำเป็นและพุ่มเฟือยของโลกตะวันออก รวมทั้งกิตติศัพท์ความเลื่องลือของดินแดนโพ้นทะเล ได้ช่วยผลักดันให้อังกฤษ คิดจะติดต่อกับตะวันออกบ้าง แต่ก็มีได้กระทำสิ่งใจจริงจัง จนกระทั่ง เมื่อ เซอร์ ฟรานซิส เดรก (Sir Francis Drake) ประสบความสำเร็จในการเดินเรือรอบโลกใน พ.ศ.2123 อังกฤษจึงได้เริ่มเอาจริงเอาจัง สิ่งแรกที่อังกฤษเริ่มทำ คือ สร้างกำลังแสนยานุภาพทางทะเลแข่งกับสเปน และประจักษ์ชนอย่างงดงามในยุทธนาวีสเปนิช อามาคา (Spanish Armada) เมื่อพ.ศ.2131 ทำให้อังกฤษเกิดความมั่นใจ และคิดติดต่อกับค้าขายกับชาวตะวันออก แต่อุปสรรคที่ยิ่งใหญ่ คือ อังกฤษไม่เชี่ยวชาญในการเดินเรือตามเส้นทางใหม่ที่วาสโลกามาค้นพบ จึงเป็นเหตุให้จำเป็นต้องค้นคว้าวิถีทางต่าง ๆ และเมื่อออลันคาได้เรียนรู้เส้นทางใหม่นี้สำเร็จ ทั้ง ๆ ที่โปรตุเกสพยายามปิดบัง ทำให้อังกฤษได้เดินทางมาค้าขายที่สุมาตรา พ.ศ.

¹ จันทน์ฉาย ภัคชิตม ล.ก. หน้า 198 - 199

² ไพฑูรย์ มีกุล ประวัติศาสตร์ไทย หน้า 243

2134¹

ต่อมาก็ได้เข้ามาสัมพันธ์กับไทยตั้งแต่สมัยพระเอกาทศรถ ซึ่งในการสัมพันธ์ส่วนมากจะเป็นทางการมากกว่าทางการทูต เมื่ออังกฤษเข้ามาถึงถูกต่อต้านคหยาบฉกขวางถึงกับรบพุ่งกัน อย่างเช่น ในปี พ.ศ.2162 เรือรบอังกฤษกับเรือรบฮอลันดารบกันที่ปัตตานี อังกฤษเป็นฝ่ายแพ้ ทำให้อังกฤษต้องปิดบริษัทของตน ตั้งแต่สมัยพระเจ้าทรงธรรมถึงแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทางประเทศเขมรเกิดการจลาจล คลังสินค้าอังกฤษในเขมรพลอยยับเยิน² และอิทธิพลของฮอลันดามีมากขึ้นทุกที ถึงกับปิดอ่าวไทย และทำสัญญาฉบับบังคับไทยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ทั้งนี้อาจจะเป็น เพราะต้องการอังกฤษเป็นมิตร เพื่อถ่วงดุลย์อำนาจของฮอลันดา สมเด็จพระนารายณ์จึงให้การต้อนรับอังกฤษอย่างดีที่สุด จากนั้นอังกฤษก็กลับมาตั้งคลังสินค้าในกรุงศรีอยุธยา ในปี 2204

ตลอดรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ การค้าของอังกฤษเป็นไปอย่างเนือย ๆ สังเกตดู จะเห็นว่า อังกฤษคึกคักกลับไปกลับมาในเรื่องคลังสินค้า กรุงศรีอยุธยาไม่แน่ใจว่าจะเลิกดีหรือจะให้คงอยู่ต่อไปดี ส่วนสมเด็จพระนารายณ์นั้น "น้ำพระทัย ใจดีเป็นที่สุก" เป็นร่มโพธิ์ทองแก่ สำหรับต่างชาติ ต่างภาษา ทรงเอาอกเอาใจอังกฤษทุกสิ่งทุกอย่าง ทำให้อังกฤษลงเลใจ การที่อังกฤษไม่เลิกค้าขายลงไปแน่จากสาเหตุ ดังนี้

1. อังกฤษไม่ยากแหยงฮอลันดาค้าขาย เนื่องจากฮอลันดามีสถานีใหม่อยู่ในชวา มีคลังสินค้าโอโถง พร้อมด้วยผู้ช่วยชาวยุโรป 25 คน ในกรุงศรีอยุธยาคอยตีกันผู้ถูกล้างเข้าไป ซึ่งพวกฮอลันดามีอำนาจแข็งแรง
2. อังกฤษมีที่หวัง คือ ตลาดอินเดียน บริษัทอีสต์อินเดียนในส่วนบริษัทมีการเกี่ยวข้องกับการค้าสำคัญกับการซื้อสินค้าจำพวกฝ้ายอินเดียน และการจำหน่ายในอังกฤษ แต่ในส่วนตัวบุคคล สมาชิกทางอ่าวเบงกอลสนใจการค้าขายฝั่งกับไทย การค้าขายฝั่งค้ำเนินโคยพวกมะหะหมัด มีส่วนร่วม

¹โพธิ์ชัย . มิกุล ประวัติศาสตร์ไทย หน้า 243

²จันทร์ฉาย ภัคอธิคม ล.ก. หน้า 198 - 199

กับคนอังกฤษ ที่เป็นผู้แย่งค้าขายกับบริษัท ซึ่งได้ช่วยเหลือผู้รับจ้างของบริษัททำเงินเป็นส่วนตัว¹
 การค้ากับอังกฤษที่เป็นปัญหาในเรื่องมาคหมางกันนั้นเนื่องมาจากไทยยังมีการค้าขายกับ
 พ่อค้าชาวอังกฤษ ที่ไม่ได้ขึ้นกับบริษัทของอังกฤษ ที่เรียกว่า พ่อค้าอิสระลักลอบค้าขาย
 Interlopers - พ่อค้าเหล่านี้ทำผิดกฎหมายอังกฤษ ซึ่งได้ระบุให้สิทธิบริษัทฮิสต์ อินเดียนของ
 อังกฤษเท่านั้นค้าขายในตะวันออก) บริษัทฮิสต์ อินเดียน ขอร้องไห้ให้ค้ากับพ่อค้าเหล่านั้น แต่
 ไทยก็เพิกเฉย และเห็นการค้าสำคัญกว่า โดยเนื้อแท้พวกพ่อค้าเหล่านี้ ทำคุณประโยชน์แก่ไทยมาก
 กว่าบริษัท เช่น ค้าขายกับไทยมากกว่าพ่อค้าบางคนคุ้นเคยมากก็รับราชการเงินเรือสินค้าให้ ไทย
 เช่น จอร์จ ไวท์ (George White - (หลวงวิจิตรสาคร) และนายซามูเอล ไวท์
 (Samuel White) เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2230 ไทยกับอังกฤษก็เกิดการรบพุ่งที่เมืองมะริค ซึ่งมีสาเหตุสืบเนื่อง
 จากบริษัทอังกฤษขาดทุน ต้องกู้เงินสมเด็จพระนารายณ์ โดยเสียดอกเบี้ยแพง แต่สมเด็จพระนา
 รายณ์ไม่คิดดอกเบี้ยเป็นเวลาหลายปีมาแล้ว

เมื่อพ่อค้าอังกฤษ คือ เบอร์นابی (Burnaby) กับจอร์จ ไวท์ (George White)
 หนุ่นพอนคอนเข้ารับราชการ พอนคอนก็ทรงหนีบริษัท จึงส่งคนมาตรวจค้นบัญชี ก็พอสืบเกิดไฟไหม้
 มีบริษัทครั้งใหญ่ บัญชีเงินสูญหมด นายเบอร์นابیเองก็ลาออกมาอยู่กับพอนคอน และร่วมมือกัน
 ค้า เหตุการณ์นี้ เกิดขึ้นในปี 2227 จนบริษัทต้องปิด และโกษาเหล็กถูกกล่าวหา และ ถูก
 เขียนจนตาย

พอนคอนได้ตั้งพวกของตนเป็นเจ้าเมืองต่าง ๆ เช่น เบอร์นابی (Burnaby)
 ได้เป็นเจ้าเมืองตะนาวศรี และพวกนี้ชอบปล้นสะดมเรือพ่อค้าประเทศจีนแล้วนำมาแบ่งกัน พอน
 คอนซึ่งมีฐานะร่ำรวยมาก

การที่เรือไทยออกจับกุมเรือต่างชาติ ทำให้ชาวอังกฤษรายงานไปยังบริษัทใหญ่ในลอน
 ดอน ทางลอนดอนจึงเรียกตัวอังกฤษในไทยกลับอังกฤษ และ เรียกร้องให้ไทยชำระค่าเสียหาย
 พร้อมทั้งขู่ว่า ถ้าไม่ชำระ อังกฤษก็จะยึดเรือ ค่อมานบริษัทอังกฤษในไทยก็ได้รับนโยบายดำเนิน
 การวางแผนที่จะยึดมะริค และแสดงอำนาจจลาจลไทย โดยการยิงปืนใหญ่ข่มขวัญ คนไทยจึงลุกฮือ
 เข้าสู้รบกับทหารอังกฤษ และชาวทหารอังกฤษตายเป็นจำนวนมาก พวกอังกฤษหลบหนี พร้อมทั้ง

จอร์จ ไวท์ (Geoge White) หลบไป พร้อมกับเงินมหาศาล บริษัทอังกฤษประกาศสงครามกับไทย และเรียกร้องค่าเสียหาย เป็นเงิน 5 แสนรูปี สมเด็จพระนารายณ์มหาราชาได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ ในปี พ.ศ.2230 ตั้งแต่นั้นมา การค้าระหว่างไทยกับอังกฤษก็ชะงักไปอีก¹

1.4 ความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น

หลังจากที่พระเจ้าปราสาททองสวรรคต ในปี พ.ศ.2193 แล้ว สมเด็จพระเจ้าฟ้าชายไค้ครองราชย์สมบัติ ก็ปรากฏว่า ไค้ส่งทูตไปเจริญทางพระราชไมตรีกับญี่ปุ่นทันที เจ้าเมืองนากาซากิ เรียนต่อโชกุน ซึ่งเดินทางมาที่เมือง เยโค โชกุน ไม่ยอมรับราชทูต แต่ให้คอมพิวเตอร์สาส์นมาว่า ญี่ปุ่นไ้ห้ามคนออกนอกประเทศ

ถึงแม้ว่าการเมือง จะเป็นเครื่องกีดกันมิให้ญี่ปุ่นติดต่อกับไทย แต่ก็ยังมีการติดต่อกัน การค้ากันอยู่ ซึ่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ปรากฏจากจดหมายเหตุของฝรั่งเศสต่าง ๆ กล่าวถึงกันว่า ไทยกับญี่ปุ่นยังคงค้าขายติดต่อกัน ไทยแต่งสำเภาไปค้าขายที่ญี่ปุ่นทุกปี โดยใช้คนจีนติดต่อ ภายใต้ความอำนวยความสะดวกของขุนนางไทย ซึ่งกำกับไปกับเรือสำเภา มงทิเออร์ โทมมอนด์ ทูตฝรั่งเศสกล่าวว่า พระเจ้ากรุงศรีอยุธยา เคยแต่งสำเภาบรรทุกเงิน ปีละนับตั้งแต่ สอง สาม ลำ ไปซื้อสินค้าในญี่ปุ่น คือ ทองคำ เงิน ทองแดงและทองรูปพรรณ จากญี่ปุ่น กล้วยขนานี้ เครื่องกระเบื้อง ใบชา และสิ่งของชนิดที่สมเด็จพระนารายณ์และพอนคอนเคยส่งไปถวายพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และพระราชวงศ์ของเจ้ากรุงฝรั่งเศสเป็นอันมากเสมอ²

นอกจากนี้ ชาวญี่ปุ่นยังคงหลงเหลืออยู่ในอยุธยา ก็ทรงช่วยเหลือชาวญี่ปุ่นประมาณ 40 คน ซึ่งชาวญี่ปุ่นนี้ได้รับการช่วยเหลือเป็นอย่างดี เนื่องจาก เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ (พอนคอน) มีภรรยาเป็นเชื้อสายญี่ปุ่น แม้แต่ตัวพอนคอนก็เคยอยู่ในหมู่บ้านญี่ปุ่นและปรากฏว่า ชาวญี่ปุ่นได้ภรรยาเป็นคนไทย และเป็นทหารรักษาพระองค์สมเด็จพระนารายณ์มหาราชาอีกด้วย

จากการที่ทางญี่ปุ่นเข้มงวดกับผู้ที่มีถือศาสนาคริสต์อย่างรุนแรง จึงปรากฏว่า มีชาวญี่ปุ่นหลบหนีเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย และชาวญี่ปุ่นเหล่านี้ก็พยายามทำการค้าระหว่างไทยกับ

ญี่ปุ่นยังคงมีอยู่โดยอาศัยชาวจีนเป็นตัวกลางโดยบรรทุกสินค้าจากไทยลงในสำเภามาขายยังญี่ปุ่นและ
สินค้าญี่ปุ่นกลับมายังประเทศไทย¹

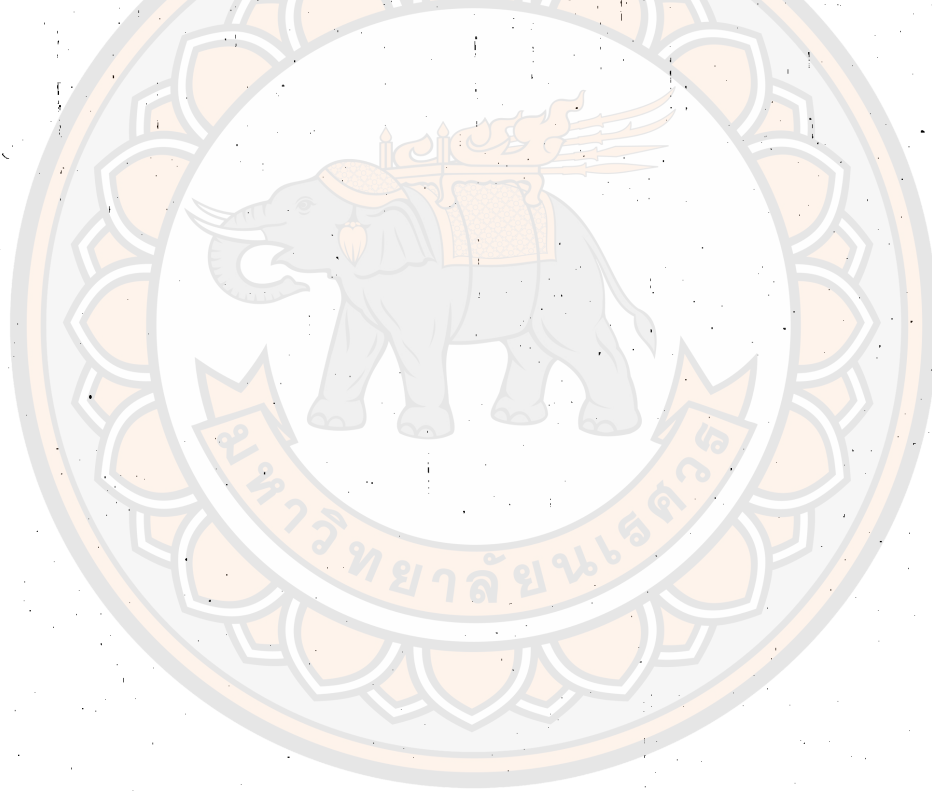
ประเทศไทยกับญี่ปุ่น จึงมีจารึกการค้าขายกันอยู่ จนสิ้นอยุธยา มีการคบค้ากันไม่
ขาดสาย

1.5 ความสัมพันธ์กับมุสลิม

ประเทศไทยมีประเพณี การส่งทูตไปเจริญพระราชไมตรีอื่น ๆ ดังนั้น เมื่อมีความ
สัมพันธ์ทางการค้า และทางไมตรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศอิหร่าน หรือเปอร์เซีย ตุรกี
อินเดีย เป็นต้น ก็ย่อมเปิดโอกาสให้พ่อค้าชาวมุสลิม เข้ามาค้าขายในประเทศไทย เพราะประ
เทศไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์และมีสินค้าต่าง ๆ ที่เขาต้องการ ทั้งยังตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศ
ไทย กล้วยเนื่องจากได้รับพระบรมโพิธิสมภารเป็นอย่างดี ซึ่ง ม.ล.มานิจ ชุมสาย ไก่บรรยาย
การติดต่อกับค้าขายในลักษณะนี้ไว้ว่า... "ก่อนที่ชาวยุโรปจะเข้ามาค้าขายกับไทย - นครใหญ่ - น้อย
ของไทย ก็เต็มไปด้วยพ่อค้าอาหรับ และมุสลิม อินเดีย ... กษัตริย์ไทยทั้งหลายเอง ยังทรง
มีพระราชดำริว่า พ่อค้ามุสลิมทั้งกล่าวนั้น มีสิทธิที่จะเข้ามาตั้งบ้านเรือนค้าขายในพระราชอาณาจักร
ปรากฏว่า พระองค์ทรงให้การต้อนรับชาวต่างชาติทั้งหมด ไม่เลือกชาติ ศาสนาใดที่เข้ามาทำการ
ค้าขายในราชอาณาจักรไทย... ทั้งตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ ในราชสำนักไทย ก็มีพวกเปอร์เซียมากมาย
คำแนะนำ และเข้ารับราชการด้วย" ซึ่งในขณะนั้น ประเทศไทยตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมเพาะ
อยู่ระหว่างจีน และอินเดีย ซึ่งมีพ่อค้าไปค้าขายกันอยู่ประจำ พ่อค้าจีนเองก็ไม่ประสงค์จะติดต่อกับ
ค้าขายโดยตรงกับอินเดีย ดังนั้น พ่อค้าอินเดียและเปอร์เซียส่วนใหญ่ก็จะมาขึ้นบกที่มะริด ซึ่งเป็น
เมืองท่าของไทย ทางอ่าวเบงกอลแทนที่จะต้องแล่นเรือไปทางช่องแคบมะละกา ที่ต้องใช้เวลานาน
กว่ามาก จากมะริดพ่อค้าเหล่านี้ก็จะเดินทางไปยังตะนาวศรี แล้วเข้ามาถึงอยุธยาในที่สุด นับว่า
พวกพ่อค้ามุสลิมนี้เป็นผู้นำในการค้าช้าง ซึ่งเป็นสินค้าออกของไทยที่ส่งไปยังยุโรปแมนเคล
แล้วส่งต่อไปยังโกลกอนคา และเปอร์เซียในที่สุด นอกจากช้างจะเป็น
สินค้าออกที่สำคัญแล้ว สินค้าออกอย่างอื่นที่ เป็นที่ต้องการของต่างชาติ ก็ไก่อ แก้ว ไม้สัก ตะกั่ว

กิบุก และงาช้าง ส่วนสินค้าเข้าของไทยก็ไค้แก่ เสื้อผ้า ผ้าไหม และเครื่องเทศต่างๆ¹

ซึ่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ชาวมุสลิมได้ตำแหน่งราชการเป็นใหญ่เป็นโตหลายคน บางคนก็ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยามี² ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นราชทูตไปเจริญทางไมตรีกับต่างประเทศก็มี แสดงให้เห็นว่า มุสลิมคงกล่าวได้รับความไว้วางใจจากพระมหากษัตริย์ จึงทรงแต่งตั้งเป็นราชทูตไปเจริญทางพระราชไมตรีกับต่างประเทศ ทั้งยังโปรดให้ชาวมุสลิมสร้างมัสยิดเป็นที่ประกอบพิธีทางศาสนา ทรงพระราชทานพระราชมัทพ์ และทรงอนุเคราะห์ช่วยเหลือทุนในกระทำพิธีสำคัญ ๆ ทางศาสนาอิสลามอีกด้วย จึงทำให้ชาวมุสลิมอยู่ในประเทศไทยอย่างสงบสุขเสมอมา

¹ันนทา กบิลกาจัน บทบาทมุสลิมในปลายอยุธยา - ธนบุรี พ.ศ. 2300 - 2325

²บวรราชนายก, เจ้าพระยา (เจกอะหมัด) ภูรายละเอียค หน้า 22

มูลเหตุที่มาสัมพันธ์กับฝรั่งเศส

2.1 วิกฤตการณ์ขอลันคา

ในบรรดาชาติที่มาติดต่อกับไทยนั้น ขอลันคาเป็นชาติที่ได้เปรียบชาติอื่น ๆ และได้รับเอกสิทธิ์และไมตรีอย่างดียิ่งกับไทย อันเนื่องจากขอลันคาอาสาช่วยปราบกบฏหลายครั้ง เช่น ช่วยไทยรบเขมร เมื่อพ.ศ. 2163 และปราบกบฏปัตตานี เมื่อ พ.ศ. 2169 ขอลันคาจึงมีนโยบายเช่นนี้ ก็ด้วยหวังผลประโยชน์ทางการค้าจากไทย ซึ่งขอลันคาก็ได้รับอภิสิทธิ์ ที่ขอลันคาได้รับ ซึ่งทำให้โปรตุเกส และอังกฤษไม่พอใจ¹

พอในรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับขอลันคาเป็นไปอย่างไม่ราบเรียบ บางครั้งก็เป็นไมตรีอันดี บางครั้งก็หวากระแวงกัน ทั้งนี้เนื่องจากขอลันคา แสวงหาที่ในการที่จะมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ฝ่ายเดียว กังนั้น เมื่อมาพบกับพระเจ้าปราสาททอง ซึ่งมีพระสติปัญญาเฉลียวฉลาด ไม่ยอมให้ขอลันคาเอาเปรียบได้ง่าย ๆ ทรงรู้ว่า เมื่อใดควรเอาใจขอลันคา เมื่อไรเราจะดำเนินนโยบายเชิงก้าวร้าว รวมทั้งการพยายามสร้างท่อรองทางการค้าโดยการตั้งเรือสำเภาไปค้าขายเอง กังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ในรัชสมัยนี้ ถึงแม้ว่าขอลันคาจะมีอำนาจมากที่สุดถึงขีดสุด แต่ก็ไม่สามารถที่จะเอาเปรียบไทยได้มากนัก²

ในสมัยต้นรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ ในปี พ.ศ. 2199 อังวะได้มีหนังสือเข้ามาขอความร่วมมือกัน แต่สมเด็จพระนารายณ์ไม่โปรดคืนให้ จึงทำให้ไทยต้องทำสงครามกับอังวะในบริเวณหัวเมืองลานนา และตำบลปลานาคันเมืองกาญจนบุรี³ ซึ่งสงครามนี้ ได้ก่อให้เกิดความเคียด

¹ จันทน์ฉาย ภัคชิตคม ประวัติศาสตร์ไทยสมัยแรกเริ่มจนถึงสมัยธนบุรี หน้า 196

² ถนอม อานามวัฒน์ ประวัติศาสตร์ไทยยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงสิ้นอยุธยา หน้า 192
มอญที่อพยพเข้ามาครั้งแรกรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

³ ชจร สุขพานิช "สอบศึกษารัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ (ตอน 3)" นิคมสารศิลปากร ปีที่ 11 เล่ม 4 พฤศจิกายน 2510 หน้า 79 และหน้า 83 ศิลปากร, กรม
บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรี.. เล่ม 2 หน้า 45 และหน้า 60

ร้อนแก่ราษฎร มีผู้คนหลบหนีเข้าป่า และเศรษฐกิจตกต่ำ ชั่วราคาแพง

สงครามครั้งนี้ มีผลกระทบกระเทือนต่อพ่อค้าชาวต่างประเทศ คือ การค้า และงานไม่ต้องหยุดชงัก ทำให้เกิดการว่างงาน ในหมู่พ่อค้าชาวต่างประเทศ พ่อค้าไม่อาจซื้อสินค้าที่เอาไปได้ ทำให้บริษัทฮอลันดาจัดหาหน้ากวางไปขายที่ญี่ปุ่นไม่ได้ นอกจากนี้ การที่ไทยจับกุมค้ายตรวจคราคามั่งแมน้ำคอนเทื่อ เพื่อป้องกันไม่ให้คนหนีทัพโดยไม่มีการยกเว้น ทำให้การขนส่งสินค้าที่ล่องตามแม่น้ำลำบากมาก¹

และ ผลการทำสงครามครั้งนี้ ทำให้เงินในท้องพระคลังหรือหยอดลง ดังนั้น สมเด็จพระนารายณ์ จึงจำเป็นต้องหาเงินเข้าท้องพระคลังด้วยวิธีค้าขาย เช่นเดียวกับในรัชกาลองค์ก่อน ๆ ที่มีเรือสำเภาลองง ศึกต่อค้าขายกับญี่ปุ่น โดยมีลูกเรือเป็นชาวจีน และแขกมัวร์บรรทุกไปค้าขายสินค้ามากมาย ถ้าสินค้านี้ถึงญี่ปุ่น จะทำให้การค้าขายของฮอลันดาตกต่ำมาก และปรากฏว่า มีสำเภาลองง ไปค้าขายถึงปัตตานีและยะโฮร์ ที่บริษัทฮอลันดารู้สึกไม่พอใจ ก็คือ ทุกครั้งที่สำเภาลองงลงไปค้าขายทางภาคใต้ ทิเบต และพริกไทย จะราคาสูงมาก จนทำให้บริษัทขาดทุนและหาไม่ยอมรับฟังคำร้องทุกข์ใด ๆ ทั้งนี้ เพื่อจะเอาเงินเข้าท้องพระคลัง บริษัทฮอลันดาเคยมีเรื่องวิวาทกับไทย เมื่อ ปี 2204 โดยบริษัทฮอลันดาขายเรือซึ่งซัดออกไปตุเกสใกล้เมืองมาเก๊า แต่สินค้าเป็นของสมเด็จพระนารายณ์ ไทยเรียกค่าเสียหายจากบริษัท เป็นเงิน 84,000 กิลเดอร์ จึงทำให้เกิดพิพาทกันขึ้น² ต่อมาในปี พ.ศ.2206 ฮอลันดากล่าวหา ไทยประทุพติมิคในสัญญา จึงรู้ว่า จะเลิกการค้ากับอยุธยา โดยผู้อำนวยการค้า ได้เดินทางกลับไปปัตตาเวีย ปรูงขึ้น สมเด็จพระนารายณ์ จึงได้ส่งทูตไทยไปยังปัตตาเวีย เพื่อที่จะชวนฮอลันดากลับมาค้าขายอย่างเดิม³

¹ ศิลปากร, กรม บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรี .. เล่ม 2 หน้า 45 - 46

เรียกว่า ปินังทิน

² หอการค้าไทย ประวัติการค้าไทย หน้า 224

สิทธิในการผูกขาด การค้าหนังสือตัวในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

³ สมจัย อนุমানราชชน การทูตของไทยสมัยอยุธยา หน้า 25

จึงเห็นได้ว่า ท่าทีของไทยได้เปลี่ยนไป ชดเชยกัน ความไม่พอใจของบริษัทฮอลันดาก็เพิ่มพูนขึ้น ทั้งนี้ เพราะว่าบริษัทฮอลันดาว่าไทยมีความสามารถในด้านการค้า¹ ทั้ง ๆ ที่บริษัทได้ตัดทวงเอาผลประโยชน์จากไทยได้มากแล้ว และในปีแต่ละปี ก็ส่งเรือบรรทุกสินค้าจากไทยถึง 20 ลำ แท้ก็ยังไม่พอ เพราะบริษัทฮอลันดาทราบว่า สมเด็จพระนารายณ์จักส่งเรือสำเภา 12 ลำ ไปค้าขายยัง จีน - ญี่ปุ่น โดยคาดว่าจะเดินทางกลับอยุธยา พร้อมกับสินค้าที่มีค่า บริษัทฮอลันดาหวังจะยึดสินค้านี้² และรวมเอาการค้าในไทยไว้แต่ผู้เดียว จึงไม่ยอมให้บริษัทอังกฤษส่งสินค้าเข้ามาอยุธยา และชักชวนให้บริษัทของอังกฤษประกาศให้คนไทยออกจากเมืองของอังกฤษ และจะไม่รับซื้อสินค้าไทย อังกฤษปฏิเสธคำชักชวนนี้ เติญเกิดเหตุร้ายขึ้น คือฮอลันดาก็ได้มีเหตุวิวาทกับคนจีน ตั้งแต่ พ.ศ. 2206 คนจีน ยกพวกล้อมร้านค้าของฮอลันดาไว้ เหตุการณ์เหล่านี้ ทำให้ผู้แทน กัช อีสต์ อินเดีย ได้รับความคับแค้นใจมาก ลอบลวงเรือหนีไปจนถึงปากอ่าวไทย แล้วจอกเรือย้อนกลับมาลาเจ้าของบ้าน การจอกเรือขวางไว้เช่นนี้ มีลักษณะเสมือนฝักอ่าวไทย เรือสินค้าแล่นออกมิได้โดยสะดวก การค้าของกรุงศรีอยุธยาที่มีท่าहतุกจะจก ร้อนถึงบริษัท กัช อีสต์ อินเดีย เกรงไทยไม่พอใจ รีบส่งคนมาเจรจากับไทย แต่แล้วกลับพบว่า ฝ่ายไทยเองแสดงความหวาดวิตกว่า ฮอลันดามีเจตนา จะใช้นโยบายเรือปืน (Gunboat Policy) จึงปิดปากอ่าวไทย คุกคามใช้กำลังกับไทย ฮอลันดาเองไม่มีเจตนาจะปิดอ่าวไทยก็จริง แต่ด้วยโอกาส ที่ฝ่ายไทยแสดงความหวาดวิตกนี้ เรียกร้องสิทธิต่าง ๆ จากไทย สมเด็จพระนารายณ์จึงทรงโปรดให้มีการทำหนังสือสัญญา กับฮอลันดา ลงเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2207³

เป็นหนังสือสัญญาระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามฝ่ายหนึ่ง และข้าหลวงปีเตอร์ เทอ บิตเตอร์ (Pieter de Bitter) (ซึ่งเป็นข้าหลวงใหญ่ แจน แมตซุยเกอร์) (Jan Maetsuycher) แห่งบริษัทการค้าฮอลันดาในโลก ภาคตะวันออก) อีกฝ่ายหนึ่ง

¹ ศิลปากร, กรม บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรี... เล่ม 2 หน้า 58 - 59

² ล.ก. หน้า 75

³ ขจร สุขพานิช ออกญาวิไชเยนทร์ หน้า 171

หนังสือสัญญาี้ เกี่ยวกับเรื่องการเมืองและสิทธิทางการค้า มีข้อความสำคัญ 6 ข้อ ดังต่อไปนี้

- ข้อ 1 นับแต่นี้ไปไทยยอมให้บริษัท มีสิทธิจะดำเนินการค้าขายในสินค้าทุกอย่างได้ โดยเสรีที่อยุธยา นครศรีธรรมราช พัทลุง ถลาง
- ข้อ 2 บริษัทมีสิทธิจะดำเนินการค้าขายได้กับบุคคลทุกคน โดยเสรี ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใหญ่หรือเล็ก ส่วนสินค้าต่าง ๆ ที่บริษัทนำเข้ามา หรือนำออกจากเมืองไทย บริษัทจะเสียภาษีตามที่กำหนดอยู่แล้วนั้น ทั้งภาษีที่ว่ามี จะมีการเพิ่มอัตราขึ้นอีกด้วย
- ข้อ 3 พระเจ้ากรุงสยาม หรือ ประชาชาติของพระองค์จะไม่ใช้คนจีน ญี่ปุ่นหรือญวน ทำหน้าที่ใด ๆ ในการเก็บเรือสำเภาทุกชนิด และถ้าฝ่ายบริษัทพบเห็นดังกล่าวในทะเลหลวง ก็ให้บริษัทมีอำนาจยึดเรือสำเภานั้นได้
- ข้อ 4 บริษัทยอมมีสิทธิ ในการนำหน้ากวางออกไปจำหน่ายต่างประเทศได้แต่ผู้เดียว
- ข้อ 5 พระเจ้ากรุงสยาม จะทรงสั่งให้ออกญาพระคลังช่วยเหลือกิจการของบริษัท ในการเรียกร้องทวงถามการเงินจากลูกหนี้ของบริษัท และออกญาพระคลังจะต้องคุมขังลูกหนี้เหล่านี้ไว้จนกว่า จะชำระหนี้สินเสร็จสิ้น ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ ออกญาพระคลังจะต้องส่งตัวลูกหนี้ให้แก่บริษัท
- อนึ่ง ถ้าพนักงานบริษัทก่ออาชญากรรมขึ้น ในราชอาณาจักร พระเจ้ากรุงสยามและบรรดาตุลาการของพระองค์ จะไม่มีสิทธิพิพากษาโทษพนักงานผู้นั้น แต่จะส่งมอบตัวผู้ผิดให้แก่หัวหน้าบริษัทลงโทษพนักงานผู้นั้นตามกฎหมายขอสันตนา ในกรณีที่หัวหน้าบริษัท เป็นผู้ก่ออาชญากรรมเสียเอง พระเจ้ากรุงสยามมีสิทธิจะคุมขังผู้ผิด และแจ้งข่าวให้แก่ข้าหลวงใหญ่ขอสันตนาทราบ
- ข้อ 6 บริษัทจะจ่ายเงินชดเชยให้พระเจ้ากรุงสยามเป็นเงิน 156 ชั่งเงินไทยหรือ 18,720 กิลเกอร์ เงินขอสันตนา ในกรณีที่บริษัทยึดเรือสินค้าของไทย เมื่อ 3 ปีก่อนใกล้เมืองมาเก๊า* และบริษัทตกลงจะคืนสินค้าของพระเจ้ากรุงสยามใกล้เกาะโปลิวีให้ครบถ้วน

* เกิดเมื่อ พ.ศ. 2204 ในครั้งนั้นไทยเรียกค่าเสียหายเป็นเงิน 84,000 กิลเกอร์ แต่ขอสันตนายอมชำระเพียง 18,720 กิลเกอร์ อัตราแลกเปลี่ยนเงินในรัชกาลนี้

เงิน 1 ชั่ง หรือ 80 บาท = 120 กิลเกอร์

หรือ 1 บาท = 1.50 กิลเกอร์

เมื่อใดที่พระเจ้ากรุงสยามจะแต่งตั้งสำเภาก็ใช้ลูกเรือทั้งหมดไปค้าขายประเทศญี่ปุ่น บริษัทจะคงมอบหนังกวางจำนวน 7,000 ถึง 10,000 แผ่น ให้แก่พระเจ้ากรุงสยามตามราคาของบริษัทซื้อไว้ ทั้งนี้อยู่ในเงื่อนไขที่ว่า พระเจ้ากรุงสยามหรือตัวแทนของพระองค์จะไม่ซื้อหนังกวางจากผู้นำมาขายโดยตรง แต่จะคงซื้อผ่านบริษัท**

ถ้าเมื่อใดที่พระเจ้ากรุงสยามจะส่งทูตไปยังกรุงปักกิ่ง พระองค์ก็จะมีสิทธิจะเอาคนจีนชาวกรุง 2 คน ร่วมไปกับคณะทูตได้

เรือสินค้าไทยที่มีลูกเรือเป็นคนไทย เดินทางไปค้าขายยังเมืองมาเก๊า กวางตุ้ง มินลา หรือที่เมืองอื่น ๆ โดยบริษัท จะออกใบคุ้มครองเรือดังกล่าวนี้ให้

เรือสำเภาค้าขายของชาติสัมพันธ์มิตรของบริษัทใด ๆ ที่จะมาค้าขายยังพระราชอาณาจักรสยาม พระเจ้ากรุงสยามก็จะดำเนินการไต่โดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ยกเว้นชาติที่เป็นศัตรูกับกรุงสยาม อยู่ในเรือดังกล่าวนี้

ในกรณีของบริษัท พบปะเรือไทยกลางทะเล ไม่ว่าจะ เป็นเรือพระเจ้ากรุงสยามหรือเรือของประชาชาติพระองค์ บริษัทจะไม่ก่อกองอุปสรรค ชักขวางอย่างใด และยังรับที่จะช่วยเหลือเรือจวนให้ท้ายทุกสิ่ง ยกเว้นกรณีเรือนั้น จะเดินทางไปยังประเทศที่เป็นศัตรูกับบริษัท อนึ่งต่างฝ่ายต่างรับที่จะช่วยเหลือเรือของอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อประสมบรรสมจนเรืออัปปาง

บริษัทรับจะไม่โจมตีรุกรานเรือใด ๆ (ถึงแม้จะเป็นเรือของศัตรูบริษัท) ในน่านน้ำสยาม

สัญญาดังกล่าวนี้ จะผูกพันพระเจ้ากรุงสยามและข้าหลวงใหญ่ฮอลันดาในปัจจุบัน และจะผูกพันพระเจ้ากรุงสยาม และข้าหลวงใหญ่ฮอลันดาต่อ ๆ ไป ตลอดไป

หนังสือสัญญานี้ ได้เขียนขึ้นและตกลงกันทั้งสองฝ่าย ณ กรุงศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2207 ประทับตราพระเจ้ากรุงสยามเป็นสีแดง โดยมีรูปเทวดาไทยและทางเบื้องล่างประทับตราบริษัทไว้เป็นสำคัญ

หนังสือสัญญานี้ นอกจากเรื่องให้สิทธิในการทำหนังสือตัวแก่ฮอลันดาออกไปจำหน่าย และสิทธิการนำสินค้าเข้ามาจำหน่ายปลีกในพระราชอาณาจักรแก่ผู้เที่ยว ก็ไม่มีข้อความอื่นที่ฮอลันดา

** หนังกวางเป็นสินค้าของไทย แต่ฮอลันดาต้องการก็กันไม่ให้ไทยไปค้าขายกับญี่ปุ่น จึงให้อ่านาจผูกขาดไว้แค่เพียงผู้เดียว

เรียกร้อง เช่น จีนแคะ เป็นต้น แต่ข้อที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงขุ่นเคือง คงจะเนื่องจากพระองค์โค่นจำกัดสิทธิไม่ให้ลูกเรือ คนจีน กู๋ปุ่น หรือญวน ในเรือสินค้าไทย ซึ่งเป็นเหตุที่พระองค์ทรงรับชาวอังกฤษเข้ามาไว้ในราชการ ในตำแหน่งนายเรือและคันหน ส่วนพวกลูกเรือ นั้น ก็คงได้ให้คนไทยได้ฝึกฝนหาความชำนาญ จนไม่เป็นอุปสรรคในการที่พระองค์จะกัมนิ การค้าของหลวง¹

ดังนั้น เมื่อไทยไม่สามารถที่จะเดินเรือเองได้ ก็จะต้องฝากสินค้าไปกับเรือของบริษัทฮอลันดา ซึ่งเป็นชาติตะวันตกชาติเดียว ที่กู๋ปุ่นยอมให้ติดต่อค้าขาย และยังเป็นการค้าที่ชาวจีนออกไปจากการค้าอีกด้วย เป็นการยิงนัดเดียวได้นกสองตัว² ในที่สุดบริษัทฮอลันดาก็จะกลายเป็นผู้ผูกขาดเส้นทางเดินเรือค้าขายทางตะวันออกไกลไว้แต่ผู้เดียว สัญญาในข้อ 3 นี้ ทำให้ไทยเสียผลประโยชน์ทางการค้ามากที่สุด การที่ฮอลันดาบังคับให้ไทย ต้องซื้อหนังสือค้าขายผ่านทางฮอลันดา นั้น ฮอลันดาไม่มีทางจะแก้ตัวนอกจากจะยอมรับว่า ฮอลันดาเอาเปรียบไทยอย่างไม่มีขีดขรมยิ่ง เพราะหนังสือนี้ เป็นสินค้าทั้งเกมของคนไทย เมื่อพิจารณาถึงข้อสัญญาที่ให้เกี่ยวกับทางการศาล ข้อความนี้ขัดกับอำนาจอธิปไตยของไทย และเป็นตัวอย่างเริ่มแรกที่ไทยยอมให้มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ที่สำคัญ คือ สัญญานี้ นอกจากไม่ได้กำหนดเวลาไว้ ยังผูกมัดไปถึงกษัตริย์ไทยพระองค์ต่อไปด้วย ซึ่งทำให้ไทยยุ่งยาก เพราะไม่สามารถจะเพิ่มภาษีตามกาลเวลาได้ สนธิสัญญานี้ไม่ใช่ลักษณะทดแทนผลประโยชน์ เพราะฮอลันดาจะมีเงื่อนไขกับไทยทุกข้อ ซึ่งไม่น่าแปลกใจ เพราะฮอลันดา เป็นผู้ร่างสัญญาเอง

2.2 นโยบายต่างประเทศของไทยในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

การดำเนินนโยบายต่างประเทศในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ได้มีการทำเช่นเดียวกับกษัตริย์ไทยพระองค์ก่อน ๆ คือ ทรงต้อนรับชาวต่างประเทศทุกชาติที่เข้ามาค้าขาย ซึ่งเป็นการนำความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจมาด้วย ดังนั้น ในต้นรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ การค้าจึงเป็นไปอย่างเสรี³ แต่เนื่องจากการที่สมเด็จพระนารายณ์ เคยได้รับความช่วยเหลือจากมุสลิม⁴ และพวก

¹จร สุขพานิช ล.ก. หน้า 172 - 176

²ศิลปากร, กรม บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรี... เล่ม 2 หน้า 108

³ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 13 หน้า 242

⁴อับนิ มุฮัมหมัด อิบรอฮิม ส่วนภูมิภาคกษัตริย์สุลัยมาน หน้า 150 - 151

เชื้อसानโปรตุเกสในไทย¹ เมื่อครั้งถึงราชสมบัติ จนสามารถปลงพระชนม์พระเจ้าอาได้ พร้อมทั้งปราบกบฏเป็นกษัตริย์ เมื่อ พ.ศ.2199 ภัยเหตุนี้จึงโปรดปรานมุสลิมเป็นพิเศษ จนทำให้พวกนี้มีอิทธิพลในตำแหน่ง ๆ ในไทย สำหรับโปรตุเกส พระองค์มีความสัมพันธ์ไมตรีอันดี จนถึงขั้นแลกเปลี่ยนทูตกัน ทั้งยังมีการพระราชทานเงินให้ชาห์หลวงโปรตุเกสประจำมาเก๊าด้วย เมื่อ พ.ศ. 2203 เป็นเงินหนัก 665 กาเต้ และ 800 ฮาราเต้* โภยใช้คืนเป็นงวค

ส่วนฮอลันดา พระองค์ยังทรงผูกมิตรไมตรีที่ถ้อย โภยทรงเป็นพระในคดีฆาตกรรมฮอลันดาที่ภูเก็ต** เมื่อ พ.ศ.2204 โภยส่งคณะทูตการพิเศษลงไปสืบคดีนี้ จนกระทั่งได้ตัวฆาตกรรวมอายุ 3 คน ซึ่งพระองค์ได้มอบให้แก่ฮอลันดาจัดการลงโทษ² และสมเด็จพระนารายณ์ยังสนิทตามกับพ่อค้าฮอลันดา ชื่อ แวนริค ทรงถือว่า มิตรที่ดีของชาวไทย จากการที่สมเด็จพระนารายณ์ปฏิบัติพระองค์เช่นนี้ต่อฮอลันดา เพราะทรงตระหนักถึงอำนาจของฮอลันดา ซึ่งมีท่าทีคุกคามไทยมาตั้งแต่รัชกาลของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

ในปี พ.ศ.2205 อังกฤษซึ่งกึ่งห่างค้าขายอยู่ที่กัมพูชา ให้อพยพมายังอยุธยา*** เนื่องจากญวนได้รุกรานกัมพูชา และคลังสินค้าของอังกฤษก็ถูกปล้นด้วย สมเด็จพระนารายณ์ให้การต้อนรับพ่อค้าอังกฤษอพยพนี้เป็นอย่างดี³

¹ นีโกลาส แชรแวส ประวัติศาสตร์ชนวนชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม
หน้า 226 - 227

* กาเต้ (Gate) เป็นหน่วยน้ำหนัก ใช้ในฟิลิปปินส์

ฮาราเต้ (arrate) เป็นหน่วยน้ำหนักเช่นกัน, 1 ฮาราเต้ เท่ากับ 1 กรัม

** ฮอลันดา เรียกว่า ฮูเกียฮาลัง, แจเน็โลน หรือ จังคีลอน

*** ในระหว่างที่เกิดสงครามกลางเมืองที่ประเทศอังกฤษ บริษัทอีสต์อินเดียของอังกฤษได้เปิดกิจการค้าใหม่ใหญ่โตในอินเดีย เมื่อพระเจ้าชาลส์ที่ 2 แห่งอังกฤษได้ขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 2204 พระราชกฤษฎีกาให้บริษัทมีอำนาจทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนในอินเดียอย่างเด็ดขาด และได้ผูกขาดการค้ากับหมู่เกาะอินเดียตะวันออกได้

² คีตปากร, กรม บันทึกสัมพันธ์ไมตรี... เล่ม 2 หน้า 47 - 48

³ อ.ก. หน้า 47 - 48

ซึ่งการติดต่อกับค้าขายระหว่างชาวต่างประเทศกับไทย ที่เป็นไปอย่างราบรื่น ถ้าดำเนินการเช่นนี้ แรกก็มีเหตุการณ์ที่ทำให้สมเด็จพระนารายณ์ต้องเปลี่ยนนโยบาย เนื่องจากพระองค์จำเป็นต้องทำสงครามกับลานนาและหัวเมืองมอญ¹ เพื่อขับไล่อำนาจของพม่าให้พ้นจากดินแดนไทย จึงทำให้เงินในท้องพระคลังร่อยหรอ ทำให้พระองค์ต้องหาเงินด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การเก็บภาษี และทั้งราคาสินค้าให้สูงขึ้น รวมทั้งการแสวงงำเภอาออกไปค้าขายยังต่างประเทศ วิธีหาเงินของสมเด็จพระนารายณ์นี้ เป็นผลทำให้กระทบกระเทือนต่อพ่อค้าต่างประเทศมาก

โปรตุเกสเป็นพ่อค้าพวกแรกที่ยุติการค้าขายกับไทย โดยเกิดการวิวาทและโต้ทำลายสำเภากลางที่เตรียมไว้เพื่อไปค้าขายที่กวางตุ้ง² ทำให้สัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับโปรตุเกสเสื่อมลง

จากการที่โปรตุเกสเลิกติดต่อกับค้าขายกับไทย กลับเป็นผลที่ค่อนข้างดี เพราะฮอลันดาไม่ยอมให้มีชาติอื่นเป็นคู่แข่ง แต่วิธีการหาเงินของสมเด็จพระนารายณ์สร้าง ความไม่พอใจแก่ฮอลันดาเช่นเดียวกัน ซึ่งฮอลันดาก็ยังต่างจากโปรตุเกสตรงที่ว่า อำนาจของฮอลันดา ซึ่งมีมาตั้งแต่ปลายรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททองนั้น เพิ่มขึ้นอยู่เรื่อย ๆ แต่ว่า ขณะนั้นเผชิญฮอลันดา ก็กีดกันสงครามในยุโรประหว่างปี พ.ศ.2191 - 2195 จึงทำให้บริษัทฮอลันดาไม่มีกำลังพอที่จะรบกับไทย ต่อมาเมื่อประเทศในยุโรป โต้ทำสัญญาโอลีวา เมื่อ พ.ศ.2203 เพื่อยุติสงคราม³ ทำให้ฮอลันดากว้างศึก เมื่อเห็นว่าไทยกีดกันสงครามเขียงใหม่และหัวเมืองมอญ เป็นการแผ่ขยายอำนาจของกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จ ซึ่งฮอลันดาเพียงต้องการแต่อภิสิทธิ์ในเรื่องการจำหน่ายหนังสือ ห้าก็ได้เรียกร้องสิทธิในการเมืองหรือดินแดนอย่างไรไม่ บริษัทฮอลันดาจึงได้เข้าใช้กำลังบีบบังคับฮาวไทย ไทยจึงจำเป็นต้องทำสัญญากับบริษัทฮอลันดา เมื่อ ปี พ.ศ.2207 เป็นผลทำให้ไทยเสียประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจมาก และขณะเดียวกันก็เป็นการเสียพระเกียรติด้วย

¹ ค่างงราชานุกาพ, สมเด็จพระนารายณ์ ไทยรบพม่า ประชุมพงศาวดาร ภาค 6 ในชุดกุฎสภา เล่ม 5 หน้า 261 - 227

² ศิลปากร, กรม บันทึกสัมพันธไมตรี... เล่ม 2 หน้า 57 - 58

³ ทอมป์สัน, เจ, เอ็ม ประวัติศาสตร์ยุโรป ค.ศ. 1494 - 1789 หน้า

โชติกะทุกกะนะ และ นิออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา แปล หน้า 126

จากปัจจัยสำคัญในครั้งนี้ ไก่กระตุนให้พระองค์ทรงดำเนินนโยบาย ทำเป็นเรื่องที่ พระองค์ทรง "เจ็บพระทัย" มากสิ่งอื่นใด และจากการที่เกรงว่า บริษัทฮอลันดาจะเข้ายึดครอง บ้านเมือง ทั้งเช่นที่ฮอลันดาได้ใช้กำลังเข้าตั้งสถานีการค้าในหมู่เกาะซีลีเบส (Celebes) โดยเฉพาะ เมืองมาคัสซาร์ (Macassar) จนทำให้พวกแขกมกจะสิ้นคองหนึ่มาที่พระบรมโพธิสมภารที่อยู่ชยา ในขณะนั้น เพราะฮอลันดามีเรือปืนและอาวุธที่ทันสมัย จนสามารถควบคุมทางทะเลไว้ได้ ทำให้ ไทยวิตกในอำนาจฮอลันดามากขึ้น ทั้งนี้ สมเด็จพระนารายณ์จึงจำต้องเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศ โดยให้หลักคุดย์อำนาจ คือ "มองหาชาติอื่นที่มีอำนาจกำลังพอที่จะต่อต้านอำนาจของฮอลันดา" ซึ่งเป็นนโยบายต่างประเทศของไทยจนสิ้นรัชกาล

ในขั้นแรก ออกพระศรีเนาวรัตน์ ได้เสนอแนะให้สมเด็จพระนารายณ์ให้พวกมุสลิม คุดย์อำนาจของฮอลันดา โดยให้เหตุผลว่า ความมั่งคั่งของพวกมุสลิม จะเป็นเครื่องบ่ง กั้นการคุกคามของฮอลันดา ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2211 พระองค์จึงส่งทูตไปยังอิหร่าน ซึ่งเป็นการ ส่งทูตครั้งแรก ในรัชกาล คณะทูตชุดนี้ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเป็นใคร แต่ชุดคณะนี้ถูกพวกอาหรับ ยึดเรือไปยังเมือง มุสคัท เพื่อเรียกค่าไถ่ ราชทูตไทยได้เขียนจดหมายไปขอความช่วยเหลือจาก พ่อค้าอังกฤษ โดยยกเว้นค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่พ่อค้าชาวต่างประเทศต้องเสีย ในที่สุดพ่อค้าอง ฤษก็ให้ช่วยเหลือ จนอาหรับปล่อยตัว เรือของคณะทูตไทยทั้งหมด 9 ลำ แต่เกินทางไปถึง เมืองกอมบรูน (Gombroon or Bandar Abbas) เพียง 4 ลำ ที่เหลือถูกไปร ตุเกสยักไว้ แล้วนำไปยังประเทศคองโก¹ ชาวของคณะทูตชุดนี้ก็เจ็บหายไป

สมเด็จพระนารายณ์คงจะส่งทูตไปอิหร่านอีกหลายครั้ง เพราะเมื่อฟอนคอนเกินเรือ ครั้งที่ 3 เรืออัปปางที่ฝั่งมาลาบาร์ ที่นั่นฟอนคอนได้พบราชทูตไทย ซึ่งกลับจากอิหร่านแล้ว เรือ

เป็นสมุหนายกของสมเด็จพระนารายณ์ ในเอกสารของอังกฤษ เรียกว่า Ophra Synnorat ในพงศาวดาร ภาคที่ 18 เรียกว่า ออกพระศรีมโนราช แต่เข้าใจว่า เป็นออกพระศรีเนาวรัตน์ จะถูกกว่า เพราะเป็นบรรดาศักดิ์สำหรับพวกแขกกรมท่าขวา มีจุฑา ราชมนตรีเป็นผู้ช่วย

² ศิลปากร, กรม บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรี... เล่ม 2 หน้า 123 - 124

อับปางเช่นเดียวกัน¹ ปรากฏหลักฐานในปี พ.ศ.2225 สมเด็จพระนารายณ์ได้ส่งหัตถ์
 สละิม มานัน กระวานี เป็นราชทูตไทยไปอิหร่านอีก²

ในภายหลังทรงเห็นว่า การใช้มุสลิมศุลยอำนาจฮอลันดาไม่ไฉน เพราะว่าบริ
 ษัฮอลันดามีกองทัพที่เข้มแข็งกว่า อีกประการหนึ่ง ก็คือ ไทยไม่ไว้วางใจมุสลิม³ ดังนั้น ไทยจึง
 เลิกความคิดที่จะติดต่อทางการทูตกับพวกนี้

ขณะเดียวกัน สมเด็จพระนารายณ์ก็พยายามหาพันธมิตรประเทศอื่น ๆ คือ โปรตุ
 เกส โดยพระองค์ให้สิทธิพิเศษยกเว้นภาษี และให้เกียรติโปรตุเกสมาก ทั้งนี้เพื่อขอความช่วยเหลือจากโปรตุเกส เพื่อป้องกันให้พ้นจากอำนาจของฮอลันดา ซึ่งพระองค์เกลียดชังมาก⁴ โดย
 ส่งทูตไปโปรตุเกส เมื่อปี พ.ศ.2227 ทูตได้แวะประเทศโปรตุเกสเพื่อขอบพระทัยกษัตริย์โปร
 ตูเกส ที่ได้ทรงแต่งตั้งทูตมายังประเทศไทย เมื่อปีก่อนแล้ว ทูตไทยจึงเดินทางต่อไปยังยุโรป⁵

ในปีรุ่งขึ้น สมเด็จพระนารายณ์ได้ส่งทูตไปโปรตุเกสอีก เพื่อตอบแทนที่กษัตริย์โปร
 ตูเกสแต่งตั้งทูตมายังกรุงศรีอยุธยาเมื่อปีก่อน ซึ่งคณะทูตชุดนี้เดินทางไปยังโปรตุเกส แต่ไปไม่ถึง
 เรือก็โดนพินีสโลโครกอับปางเสียก่อน ทำให้เดินทางกลับเมืองไทยด้วยความยากลำบาก*

ส่วนโปรตุเกสนั้น ก็ไม่เข้มแข็งดังแต่ก่อน จึงทำให้ไทยหมกหวังที่จะเอาโปรตุเกส
 ไว้เป็นพันธมิตร เพื่อต่อต้านอำนาจฮอลันดา ในเวลาต่อมา ไทยได้ประจักษ์ถึงอำนาจอย่างแท้
 จริงของอังกฤษ เมื่อ ปี พ.ศ.2207 อังกฤษเกิดศึกติดพันกับฮอลันดา และพ่ายแพ้ฮอลันดาที่ยุ
 โรป ฮอลันดาได้ปิดอ่าวไทย สงครามกับฮอลันดา ซึ่งกินเวลา 3 ปี (พ.ศ. 2207 -

¹ ตาซาร์ก (สันท พ. โกมลบุตร แปล) จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศ
สยามของบาทหลวงตาซาร์ก หน้า 12 - 13

² อิบนี มุฮัมหมัด อิบรอฮีม สำเนาอักษรสุลัยมาน หน้า 119

³ มอริส คอลลีส์ (เจริญ ไชยชนะ แปล) แหม่มवालิวัวแห่งกรุงสยาม หน้า

⁴ ศิลปากร, กรม บันทึกสัมพันธ์ไมตรี... เล่ม 2 หน้า 118

⁵ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 16 หน้า 43

* คนประมาณ 200,000 คน ต้องกลายเป็นผู้ไร้ที่พึ่ง

2210) เป็นอันมาก คือ ในปี 2208 ได้เกิดกาฬโรคระบาดครั้งใหญ่ในกรุงลอนดอนและปี 2209 ได้เกิดอัคคีภัยครั้งใหญ่ในกรุงลอนดอน ไฟไหม้อยู่ถึง 7 วัน นำความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชนเป็นอันมาก* จึงทำให้อังกฤษไม่สามารถขยายอิทธิพลมายังตะวันออกได้ทั้งไปราราณา

ภายหลังที่สงครามระหว่างอังกฤษกับฮอลันดายุติลง อังกฤษได้ร่วมกับฮอลันดาเช่นสัญญาไตรพันธมิตร (Triple Alliance) เพื่อต่อต้านอำนาจของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 กษัตริย์ของฝรั่งเศส ซึ่งกำลังขยายอำนาจในยุโรป แต่พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 ได้ลอบทำสัญญาลับกับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 คือสนธิสัญญาโดเวอร์ (Treaty of Dover) พ.ศ.2213) ตามสนธิสัญญานี้ พระเจ้าชาร์ลส์จะประกาศพระองค์ว่านับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกโดยเปิดเผย** และจะสนับสนุนพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ในการทำสงครามกับสเปน และฮอลันดา ส่วนพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 จะพระราชทานเงินจำนวน 200,000 ปอนด์ แก่พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 ทุกปี และจะส่งทหารมาช่วยถ้าเกิดกบฏในอังกฤษ¹ ต่อเมื่อ พ.ศ.2214 อังกฤษกับฮอลันดาได้รบกันอีก เมื่อได้รับความช่วยเหลือจากฝรั่งเศส จนชนะฮอลันดา ในปี พ.ศ.2217 อังกฤษจึงหันมาขยายอำนาจทางตะวันออก ไกลกลับมาค้าขายกับไทยอีก โดยส่งพ่อค้าอังกฤษเข้ามาสมทบกับพวกที่ประจำอยู่ที่คลังสินค้าที่อยุธยา ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์ทรงต้อนรับด้วยความยินดี ต่อมาพระองค์ได้พระราชทาน "ทองคำ" อนุญาตให้อังกฤษซื้อขายสินค้าจำพวกตะกั่ว พลวง ทองแดง งาช้าง นอแรก และผูกขาดการซื้อที่บุกที่ไชยา ชุมพร พัทลุง สุราษฎร์ ไค้โดยสะดวก โดยให้ซื้อในราคาท้องตลาด และไปรคให้ยกเว้นอากรขนอน เช่นเดียวกับที่ยกเว้นฮอลันดา² โดยมอบให้บริษัทอีสต์ อินเดีย ของอังกฤษ เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2218 สมเด็จพระ

* ดูเรื่องคำให้การของขุนชำนาญ (ขจร สุขพานิช ออกญาวิชาเยนทร์ หน้า

115 - 169)

** แต่จนกระทั่ง พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 สวรรคต พระองค์ก็ไม่ได้ประกาศพระองค์เองว่านับถือโรมันคาทอลิก

¹ พลับพลิ่ง มูลศิลป์ ความสัมพันธ์ไทย - ฝรั่งเศสสมัยอยุธยา หน้า 46 - 47

² ศิลปากร, กรม บันทึกสัมพันธ์ไมตรี... เล่ม 2 หน้า 157 - 162

พระนารายณ์ได้เอาใจพ้อค้าอังกฤษ จนพ้อค้าอังกฤษได้รายงานไปที่เมืองสุริยวงศ์ สมเด็จพระนารายณ์เป็นมิตรที่ดีของชาวอังกฤษ และชาวซึ่งในพระมหากษัตริย์ผู้ทำให้เกียรติแก่ชาวอังกฤษเหมือนกันว่า ไม่มีคู่แข่งของอังกฤษ* อยู่ในอยุธยา¹ ดังนั้น ตัวแทนของบริษัทที่เมืองบันดัมจึงได้มีสาส์นลงวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2219 เข้ามาถวายสมเด็จพระนารายณ์ ที่ไค้ทรงพระเมตตาต่อพ้อค้าอังกฤษ

สมเด็จพระนารายณ์หวังว่า จะไค้อังกฤษไว้เป็นพันธมิตร และเชื่อว่าชาวอังกฤษก็ยินดีที่จะสนองพระราชประสงค์ เพื่อผลประโยชน์ทางการค้าในไทย และกินคนใกล้เคียง ดังนั้น ในปี พ.ศ.2221 พระองค์จึงเสนอยกเกาะหน้าเมืองปัตตานี** ให้เป็นถิ่นการค้า และเพื่อสร้างเป็นเมืองป้อมปราการ เช่นเดียวกับป้อมเซนคัยอร์จ เมืองมัทราร² และทรงสัญญาว่าจะให้สิทธิแก่อังกฤษ ในการผูกขาดการค้าพริกไทย และทองคำ ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก และมีชื่อเสียงในย่านนี้ และเกาะดังกล่าวยังสามารถปรับปรุงแหล่งการค้าไค้โดยเสรี ค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อย การที่สมเด็จพระนารายณ์พระราชทานเกาะหน้าเมืองปัตตานีให้แก่อังกฤษนั้น นอกจากจะเกรงการบีบคั้นของฮอลันดา³ แล้วยังคงจะมุ่งหวังจะยึดมืออังกฤษปราบปรามเมืองปัตตานี ซึ่งกำลังก่อการกบฏในขณะนั้น⁴

ไทยไค้ขอให้อังกฤษ เช่นสัญญาเป็นพันธมิตร เพื่อตอบแทนสิทธิที่ไทยให้ในครั้งนี เมื่ออังกฤษไค้ไปสำรวจสภาพภูมิประเทศของปัตตานี ปรากฏว่า ขณะนั้นทางปัตตานีมีเรื่องรุมพุงอังกฤษจึงไค้เสนอขอให้ไทยทำสัญญา ซื้อสินค้าจำนวนที่แน่นอนเป็นประจำทุกปี แต่ทางไทย ปฏิ

* หมายถึง ฮอลันดา

¹ ศิลปากร, กรม บันทึกสัมพันธ์ไมตรี... เล่ม 2 หน้า 157 - 162

** ลักษณะเกาะนี้ยาว 12 ไมล์ กว้าง 8 ไมล์ และอุดมสมบูรณ์พลที่จะเลี้ยงตัวเองไค้

² ศิลปากร, กรม บันทึกสัมพันธ์ไมตรี... เล่ม 2 หน้า 171

³ ก. หน้า 247 คือ ปัตตานี เป็นที่ ๆ พวกกัศัษพยายามจะขูดขอลสิทธิทางการ

ค้าจากพระองค์

⁴ ก. หน้า 256

เศษที่จะรับข้อเสนอซื้อจากอังกฤษ กังนั้น ทางอังกฤษจึงปฏิเสธไม่รับข้อเสนอของไทย เรื่อง เมืองปัตตานี¹ และถึงช่วยเจ้าเมืองสงขลาก่อการกบฏ เมื่อปี พ.ศ.2222² ระยะเวลาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอังกฤษ เริ่มตึงเครียด อังกฤษได้แสดงท่าทีหมกมุ่นความสนใจที่จะค้าขายกับไทยอย่างเด่นชัด เพราะว่า ขณะนั้นอังกฤษ ได้สนใจที่จะค้าขายกับอินเดียอย่างมาก และมีตลาดการค้าของอังกฤษ ก็คือ อินเดีย³ ประกอบกับอังกฤษมีคหังที่จะใช้ไทยเป็นสะพานเพื่อเชื่อมการค้าไปสู่ญี่ปุ่น⁴ และที่สำคัญ คือ บริษัทอินเดียของอังกฤษค้าขายประสบผลไม่ดี สินค้าขายไม่ออก และบริษัทใหญ่ก็ไม่ได้ส่งคนมาเพิ่ม เป็นเหตุให้พ่อค้าอังกฤษ ที่เป็นตัวแทนบริษัท ต้องกู้ยืมเงินจากสมเด็จพระนารายณ์ โดยยอมเสียดอกเบี้ยให้ร้อยละ 2 ต่อเดือน ซึ่งแม้ว่าจะแพงไป แต่ก็ทรงลดย่อนให้โดยไม่รังคักคอกเบี้ยให้เป็นเวลาหลายปี และทรงให้สิทธิพิเศษ ในการที่จะเก็บภาษีเป็นครั้งคราว

การที่บริษัทมีปัญหาเรื่องการเงินนี้ ทำให้บริษัทใหญ่ต้องส่งคนมาตรวจสอบบัญชี จึงพบหลักฐานทุจริตเกิดขึ้น จึงเร่งรัดให้ผู้รับผิดชอบเรื่องนี้ทำการชำระหนี้ ฟอนคอนจึงถือโอกาสใช้อำนาจหน้าที่ในราชการ ไทยทวงเงินที่บริษัทยืมไปจากสมเด็จพระนารายณ์ จึงกลายเป็นเรื่องทางหนี้กันพัลวัน ต่อมาเมื่อบริษัทใหญ่ส่งคน มาจะให้ปิดห้าง ก็เกิดไปให้ตัวห้าง และเอกสารบัญชีสูญหายหมด เบอรันบี ก็ลาออกจากบริษัทมาอยู่กับฟอนคอน ๆ จึงถึงบรรดาพ่อค้าอังกฤษ ซึ่งเป็นพวกพ่อค้าอิสระมาทำการค้าขาย แข่งกับบริษัทตัวแทนของบริษัทจะขอเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ เพื่อกราบทูลเรื่องราว ฟอนคอนก็ทำการชักชวน ในที่สุด บริษัทอังกฤษจึงต้องปิดสถานการค้าที่อยุธยา ในเดือนมกราคม พ.ศ.2227⁵

¹ ศิลปากร, กรม บันทึกสัมพันธ์ไมตรี... เล่ม 2 หน้า 222 - 225

² ก. หน้า 287

³ พลับพลึง มูลศิลป์ ล.ก. หน้า 49

⁴ มอริส คกลีส ล.ก. หน้า 98

⁵ ถนอม อานามวัฒน์ ล.ก. หน้า 239

เมื่อเป็นเช่นนี้ สมเด็จพระนารายณ์จึงทรงดำเนิรทางการทูต* คือเมื่อคราวที่ส่งขุนนางน้อยไปสืบข่าวคณะทูตที่พระองค์ส่งไปฝรั่งเศส เมื่อ ปี พ.ศ.2223 ทรงโปรดให้ไปอังกฤษ เพื่อเข้าเฝ้าพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 เมื่อ วันที่ 26 กันยายน พ.ศ.2227 ในครั้งนี้ทูตไทยได้ทำสัญญาทางการค้าด้วย¹ จึงทำให้พ่อค้าอังกฤษที่เมืองสุรัต คึกคักมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับไทยอีก จึงได้เกินทางเข้ามายังอยุธยา แต่ว่า ขณะนั้น พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้ส่งคณะทูตมาถึงเมืองไทย เมื่อ ปี พ.ศ.2228 ทำให้ไทยมั่นใจว่า จะไต่ฝรั่งเศสเป็นพันธมิตรจึงหมกความสนใจที่จะติดต่อกับอังกฤษ

ในขณะที่สมเด็จพระนารายณ์ดำเนิรการทูตอยู่ที่ประเทศอังกฤษ เจ้าเมืองมะริคและคณะนาครี แต่งเรือรบชักธงไทยออกทำการเป็นโจรสลัด ออกปล้นสะทุม เรือค้าขายในอ่าวเบงกอลเช่นกันนี้ บริษัทการค้าของอังกฤษตามเมืองท่าต่าง ๆ ก็ได้รายงานให้สำนักงานใหญ่ที่เมืองมัทราราชมเป็นระยะ ๆ ฟอนคอนจะติกลินบนกรมการ บริษัทสักเท่าใดก็ตาม แต่ในที่สุดสำนักงานใหญ่ที่ลอนดอน ก็ทราบเรื่องราว ก็ทูลขอพระบรมราชโองการพระเจ้าเจมส์ที่ 12 (พ.ศ. 2228 - 2231) ให้ดำเนิรการมาเป็น 2 ระยะ คือ

1. ให้เรียกตัวชาวอังกฤษทั้งหมด ซึ่งเข้ารับราชการในรัฐบาลไทยกลับออกไปยังประเทศอังกฤษทั้งหมด
2. ให้บริษัทอังกฤษยื่นบัญชีค่าเสียหายต่าง ๆ เรียกร้องให้รัฐบาลไทยชำระ ถ้ารัฐบาลไทยไม่ชำระก็ให้มีสิทธิยึดเรือสินค้าซึ่งชักธงไทยเอาเป็นค่าชดเชย²

* เพราะพระองค์หวังจะฟังอังกฤษให้เป็นพันธมิตร เพื่อกุศลอำนาจของฮอลันดา ขณะนั้นราชทูตไทยชุดแรกที่ส่งไปฝรั่งเศสก็เจ็บป่วยไป สมเด็จพระนารายณ์จึงไม่ทันพระทัยว่าจะไต่ฝรั่งเศสเป็นพันธมิตรหรือไม่

¹ สมจัย อนุমানราชชน การทูตของไทยสมัยอยุธยา หน้า 100 - 101

² ชจร สุขพานิช ล.ก. หน้า 89

0396

29 SEP 2006

431122

การที่อังกฤษเรียกร่องเช่นนี้ มีเหตุผลสองประการ คือ อังกฤษเกรงว่า ฝรั่งเศส
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

เศษจะยึดเมืองมะริค ดังนั้น อังกฤษจะต้องยึดเมืองมะริคก่อน¹ โดยพ่อค้าอังกฤษที่อื่นก็มาเป็น
ฝ่ายสนับสนุนให้บริษัททำสงครามอย่างเปิดเผย บรรดาขุนนางไทยที่เมืองมะริคก็ระแวงอังกฤษเช่น
เดียวกัน ดังนั้น เมื่อพ่อค้าอังกฤษยิงปืนใหญ่เข้ามาในเมืองมะริค คนไทยจึงรวมกันต่อสู้อังกฤษ
อย่างรุนแรง² บริษัทอังกฤษ จึงได้ประกาศสงครามกับไทย โดยอ้างว่า พ่อคนเป็นหนี้บริ
ษัท ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์จะต้องไต่หนี้แทน และเรียกร่องให้ส่งตัวพ่อคนให้อังกฤษแขวนคอใน
ฐานะที่เป็นกบฏคอกษัตริย์ของตน

ในครั้งนี้ สมเด็จพระนารายณ์ คงจะยุ่งยากพระทัยมาก เพราะพระองค์มีเรื่อง
วิวาทกับฮอลันดา ชวน แซก มอญ และขณะนั้น ทรงติดพันกับศึกลาว แต่พระองค์ก็จำเป็นต้อง
ประกาศสงคราม เมื่อ วันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ.2230 โดยแสดงเหตุผล 10 ข้อ คือ

1. รัฐบาลสยามมีความโหดเพื่อต่อชนชาติอังกฤษเป็นพิเศษนานมาแล้ว ก่อนรัชสมัย
ของพระองค์ เมื่อบริษัทการค้าของอังกฤษไคมาขอตั้งห้างค้าขาย สมเด็จพระเอกาทศรถูกไคไปรค
ให้จักคิกข้างแม่น้ำ ให้คนอังกฤษไคอยู่ท่ามาค้าขาย ครั้นถึงแผ่นดินพระเจ้าทรงธรรม บริษัทขาด
เงินทุน ไม่สามารถดำเนินการค้าตามปกติไค สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ก็ไปรคให้กู้ยืมเงินไป
ดำเนินการค้าขายเป็นจำนวนเงิน 1,500 ชั่ง หรือ 75,000 เหรียญ ครั้นเมื่อบริษัทอง
กฤษไม่มีเงินชำระไคให้เหตุกล่าวประเทศ อังกฤษเกิดการจลาจล ต้องทำสงครามกลางเมือง
จะขอออกไปนอกประเทศ ไคจะชำระหนี้ให้ภายหลัง สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ก็ไปรค
พระราชทาน พระบรมราชานุญาต

2. ต่อมาเมื่อถึงรัชกาลของพระองค์ คนของบริษัท ชื่อ แซมมวล พอต
(Samuel Potts) เลี้ยงดูพวกอินทพาลไว้เป็นจำนวนมาก คนอังกฤษทำผิดกฎหมาย

¹ มอริส คอลลิส แซมมวลไวท์แห่งกรุงสยาม หน้า 467

² ก. หน้า 557 - 587 อังกฤษเรียกวันเกิดเหตุ คือ วันที่ 14 กรกฎาคม
พ.ศ.2230 ว่าเป็น วันอันร้ายกาจ เพราะวันนั้น ชาวอังกฤษที่เมืองมะริคถูกประหารหมู่ไม่ต่ำกว่า
60 คน แต่สำหรับสตรีและเด็กชาวอังกฤษได้รับการยกเว้นไม่ถูกประหาร

ครั้งใดที่คนจับกุมมา พวกอันธพาลเหล่านี้ก็เข้ายื้อแย่งชิงตัวคนผิดเอาไปเสียทุกครั้ง พระองค์ทรงเห็นเป็นเรื่องเล็กน้อย จึงไต่เนิ่งเสีย เพราะรักใคร่เอ็นดูชาวอังกฤษ

3. แชมมวล พอท (Samuel Potts) และพวกไค้จุกไฟเผาบริษัทการค้าของอังกฤษ เมื่อข้าราชการไทยคุมคนไปคัมไฟ แชมมวล พอท ก็หวังเห็นว่าไม่ให้ทำการโดยสะดวก เป็นเหตุให้ทางอังกฤษต้องถูกไฟไหม้เป็นจุลไป ทางอังกฤษเห็นเป็นทรัพย์สินสมบัติส่วนพระองค์ พระองค์ทรงเห็นว่า เป็นการกระทำของคนอังกฤษ จึงไต่ทรงเมตตา

4. ในการค้าขายของบริษัทอังกฤษนั้น ในรัชสมัยของพระองค์ เมื่อถึงคราวที่บริษัทอังกฤษขอลงขอประโยชน์ เช่น ขอยกค่าภาษี ก็โปรดยกให้ไม่คิดเพราะเห็นเป็นบริษัทการค้าขายของอังกฤษ ค่าภาษีที่ยกให้นี้ คิดเป็นจำนวน 500 ซึ่ง

5. พระองค์ยังทรงไว้วางพระทัย ในคนอังกฤษจึงไต่โปรดให้คนอังกฤษ ชื่อ อีวัตต์ (Thomus Ivatts) เป็นผู้ไปจัดซื้อเครื่องเพชรมาจากเมืองมัทราส การปฏิบัติของอีวัตต์ และอีลียู เกล (Elihu Yale) เป็นผลให้พระองค์ต้องสูญเสียพระราชทรัพย์เป็นจำนวนมาก แต่พระองค์ไม่ไต่ว่ากลัวอย่างไร เพราะอีวัตต์ถึงแก่กรรมเสียแล้ว

6. พระองค์ที่เหตุต้องทำสงครามกับ พระเจ้าแผ่นดินเมืองกลลคอนคา (Golconda) แต่คนของบริษัทอังกฤษชักชวน พระองค์ยังไม่ทรงทราบสาเหตุ จึงไต่ออกพระทัยไต่สืบถามว่าเหตุไต่คนของบริษัทอังกฤษจึงทำเช่นนี้

7. เจ้าพนักงานของบริษัทอังกฤษ ที่เมืองมัทราส ไต่ยักยิบเครื่องเพชรนิลจินดาของพระองค์ ซึ่งพระองค์ไต่ทรงซื้อและชำระราคาแล้ว พระองค์มิไต่ทรงท้าวว่าตกหาประการใด เพียงแต่รับสั่งให้มีหนังสือสอบถามไป จนขณะนี้ ก็ยังไม่ไต่รับคำตอบ

8. บริษัทอังกฤษไต่ส่งเจ้าพนักงานให้เข้ามาเก็บทรัพย์สินสมบัติของบริษัทที่กรุงศรีอยุธยา เพื่อปิดห้างเลิกการค้าขาย พระองค์ก็มิไต่ทรงชักชวนแต่ประการใด แต่นายเรือชื่อเดก กลับกล่าวร้ายว่า พระองค์กลัวประการต่าง ๆ ขุนนางทราบเรื่องจึงจับกุมมาลงโทษ บั๊กนี้ ก็ปลิ้นปล้อน เสียชีวิตเพราะโรคประจำตัว

9. พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษไต่ประกาศสงครามกับกรุงศรีอยุธยา และทรงมีคำสั่งให้ยึดเรือสินค้า ซึ่งชักธงไทย โดยพระองค์ยังไม่ทรงทราบเหตุผลว่า เหตุไต่อังกฤษจึงมีความโกรธเคืองกันถึงเพียงนี้

10. บริษัทการค้าอังกฤษได้มอบให้กัปตัน เวลเคน มาเมืองมะริคในเดือน มิถุนายน พ.ศ.2230 ให้เอาทหารมาปิดประกาศไว้ 3 แห่ง และทำท่าจะยึดเมืองมะริคทหารอังกฤษยังได้เอาปืนใหญ่ยิงเข้ามายังเมืองมะริค เป็นเหตุให้ประชาชนชาวไทยต้องสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินสมบัติ

ท้ายเหตุ 10 ข้อ ประการ ดังได้กล่าวนี้ พระองค์จึงต้องประกาศสงครามกับบริษัทการค้าของอังกฤษ ที่ได้ปฏิบัติการณ์แล้ว พระองค์ยังไม่มีเหตุที่จะประกาศสงครามกับประเทศอังกฤษหรือคนอังกฤษโดยทั่วไป¹

ในครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า สมเด็จพระนารายณ์ทรงดำ เถินนโยบายต่างประเทศอย่าง สุขุมท้วมเกรงว่า จะต้องขัดแย้งกับอังกฤษ และที่ทรงสั่งให้ประหารชีวิตข้าราชการไทยที่โจมตีชาวอังกฤษ² ที่เมืองมะริค เมื่อ "วันอันร้ายกาจ" คงเป็นไปเพื่อบรรเทาความขุ่นเคืองของอังกฤษด้วย

จากการที่สมเด็จพระนารายณ์ กล่าวคัดค้านพระทัยประกาศสงครามกับบริษัทอีสต์ อินเดียของ อังกฤษในครั้งนี้ นอกจากต้องการรักษาพระราชอำนาจแล้ว ยังมีพระทัยในอิทธิพลของฝรั่งเศส ก็จะเห็นได้จากกรณีที่พระองค์ลลาคพอที่จะส่ง นางซีเออร์ เทอ ไปเรอการ์ด์* (Mr De Beauregard) ไปดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองมะริค และให้อำนาจสิทธิในการเจรจากับอังกฤษ³ จึงทำให้สงครามครั้งนี้ไม่ลุกลาม แต่ก็มีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย กับอังกฤษในสมัยอยุธยายุติลง⁴

¹ ขจร สุขพานิช ล.ก. หน้า 92 - 96

² เทอเบส (สันต์ ท.โกมลบุตร แปล) บันทึกความทรงจำของบาทหลวง
เทอเบส หน้า 137 - 138

* ชาวฝรั่งเศสผู้นี้ ได้ติดตามคณะทูตฝรั่งเศส ชุกแรกมาเมืองไทยและเข้ารับราชการในสมเด็จพระนารายณ์

³ เทอเบส ล.ก. หน้า 138

⁴ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 46 เล่มที่ 28

จากเหตุการณ์นี้ จะเห็นว่า สมเด็จพระนารายณ์ได้เปลี่ยนท่าทีจากการไปรุกราน
ชาวต่างประเทศทั่ว ๆ ไป หันมาคบกับฝรั่งเศสเพียงชาติเดียว ซึ่งจะเกิดผลเสียกับประเทศใน
เวลาต่อมา กังที่จะกล่าวในบทต่อไป

นโยบายของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14

พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงมีความเชื่อในหลัก "เทวสิทธิ์ของกษัตริย์" (Divine
Right of King) โดยทรงกล่าวว่า รัฐ คือ ตัวเรา (L'Etat C'est moi,
"I am the State")² ทรงทำต่าง ๆ เพื่อพระองค์เองให้ได้รับความสุขสบาย

ในค่านโยบายการค้า ที่มีต่อไทย พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงมีนโยบายว่า ความ
ร่ำรวย คือ อำนาจและความมั่นคงของประเทศขึ้นอยู่กับการค้าขาย โดยพยายามโอนการค้าต่างๆ
เข้ามาอยู่ในมือฝรั่งเศส ต่อมา ปี 2270 อังกฤษ ฮอลันดา สวีเดน ได้ร่วมกันทำสัญญาสัมพันธ
มิตรสามเส้า (Triple Alliance) อันเป็นจุดเริ่มการรวมกำลังของต่างชาติ เพื่อ
ต่อต้านพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เพื่อกักกันสินค้าฝรั่งเศส ทำให้ฝรั่งเศสต้องหาตลาดใหม่ทางตะวันออก
ออก ฝรั่งเศสจึงได้ขยายการค้าไป ครั้นเมื่อได้ทราบข่าวว่า สมเด็จพระนารายณ์ไปรุกราน
ชาวต่างประเทศ จึงได้ขยายการค้าเข้ามาตั้งบริษัทที่อยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2223² โดยมี
มองซิเออร์ เกลานด์โยโร เป็นหัวหน้าบริษัท และเมืองไทยเหมาะที่จะเป็นศูนย์กลางการค้าสำ
หรับสิ่งของและส่งของไปยังญี่ปุ่น ฝรั่งเศสยังวางแผนที่จะซื้อทองแดงจากสมเด็จพระนารายณ์ในรา
คาเท่าทุน จากที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงซื้อจากญี่ปุ่น และขอให้ฝรั่งเศสได้โดยวาระเรือของไทย
เพื่อค้าขายยังเมืองญี่ปุ่น และเมืองจีนที่สำคัญ คือ ทำให้พวกบาทหลวงฝรั่งเศสเข้าไปสั่งสอนศา
สนาในประทศจีนด้วยได้โดยง่าย³

ในคานตางประเทศ พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงเริ่มปกครองประเทศด้วยพระองค์
เอง พระองค์ทรงเรียกร้องให้ทุกคนยอมรับว่า ฝรั่งเศสยิ่งใหญ่กว่าบรรดาประเทศอื่น ๆ ในยุโรป

¹ เจ เอ็ม ทอมป์สัน ประวัติศาสตร์ยุโรป ค.ศ. 1497 - 1789 หน้า 122 - 125

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 15 หน้า 257 - 261

³ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 19 หน้า 157 - 159

ซึ่งนโยบายของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 นั้น ทรงไต่แต่ขยายอำนาจและทะเลาะเบาะแว้งที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง แต่ไม่ไต่คำนึงถึงวิธีการอันเหมาะสม

ในคานศาสนา พระเจ้าหลุยส์ ทรงเป็นกษัตริย์ที่เคร่งศาสนาที่สุด" ทรงดำเนินนโยบาย 3 ทาง คือ

1. การสร้างลัทธิกัลลิกคิก (Gallicanism) มากักแปลงเข้ากับฝรั่งเศสทำให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เป็นประมุของค์เดียวที่ทรงมีอำนาจเต็มในศาสนา
2. การปราบปรามพวกแจนเซนิสต์ (Jansenist) เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางศาสนา
3. การปราบปรามพวกกูเทอโนท์ ซึ่งยอมรับว่าเป็นกษัตริย์เมือง ทรงดำเนินนโยบายเป็นระยะ จนกระทั่งถึงวิธีอันทารุณร้ายแรง จนในที่สุดก็มีการประกาศเพิกถอนโองการแห่งเมืองนัวท์ อันเป็น เหตุให้พวกประเทศโปรเตสแตนต์ทั้งหลายรวมกันได้ในที่สุด เพื่อก่อต้านพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 คือ พวกนี้จัดตั้งสันนิบาตออกซเบอร์ก (League of Augbury) ขึ้นในปีต่อมา คือ พ.ศ.2291

นอกจากนี้ ยังทรงมุ่งหวังที่จะเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกไปยังต่างแดน ใช้วิธีดักสินบนของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 (Charles II) จากสัญญาอัลโมเดออร์¹

2.3 ความสัมพันธ์ระยะเริ่มแรกระหว่างไทย - ฝรั่งเศส

นอกจากนี้พระองค์ได้ส่งบาทหลวงฝรั่งเศสเริ่มออกปฏิบัติการในตะวันออกไกล โดยให้สังฆราชเกลอิโอบลิส ให้ไปประจำที่ประเทศจีน แต่การเดินทางต้องเปลี่ยนเส้นทาง เพราะจีนฉกชิงราชวงศ์ใหม่ ทำการกวาดล้างผู้เป็นปฏิปักษ์ คณะสมณทูตจึงมุ่งลงมาทางอยุธยา และได้พิจารณาเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองท่าที่มีการติดต่อกับชาติต่าง ๆ โดยรอบ ชาวต่างชาติต่างอาชีพมาติดต่อค้าขายและตั้งหลักแหล่งมากพอสมควร และลักษณะอุปนิสัย และทัศนคติค่านิยมของคนไทย ก็มีไต่รังเกียจลัทธิอุกมการณ์ ความเชื่อของชนอื่นใด จึงเห็นว่าเหมาะสำหรับเป็นศูนย์กลางเผยแพร่คริสต์ศาสนาในตะวันออกไกล และเมื่อทราบถึงพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนารายณ์ ที่มีต่อบาทหลวงฝรั่งเศส และทำสนพระทัยในคริสต์ศาสนา จึงเข้าพระทัยว่า สมเด็จพระนารายณ์ทรง

เลื่อมใสศาสนา ทั้งนี้เพราะพระเจ้าหลุยส์ไม่เข้าใจลักษณะของคนไทย ซึ่งมีขนบธรรมเนียมในศาสนา
 สนา เพราะพระองค์เองทรงปรามปรามพวกนอกศาสนาอย่างรุนแรง และไม่ทราบว่า พระนารายณ์จะ
 เอาฝรั่งเศษมาถ่วงดุลย์อำนาจของตน "เมื่อมีผู้ทูตพระเจ้ากรุงสยาม ทรงเชื่อเป็น
 แน่แล้วว่า ศาสนาของไทยเป็นศาสนาที่ไม่จริง จนในที่สุดถึงกับไม่เสด็จไปยังวัดวาอาราม และ
 ไม่ทรงถือพิธีต่าง ๆ เช่น พิธีโล่น้ำ เพราะฉะนั้น ถ้ามีใครทูลนบถเล็กน้อย คงจะละทิ้งศาส
 นาเดิม เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์แทน"¹

จึงเป็นเหตุให้ฝรั่งเศษหันมาสัมพันธ์กับไทย ทางด้านการทูต และถ้าพระเจ้าหลุยส์
 ชักชวนให้สมเด็จพระนารายณ์เข้ารับ ก็จะเป็นการสนองเจตนารมณ์ ของพระองค์ในฐานะเป็น
 "เจ้าที่เป็นคริสต์" และเป็นการเพิ่มทุนพระเกียรติยศ ของพระองค์ด้วย โดยพิจารณาจาก
 นโยบายต่าง ๆ ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ซึ่งจะต้องเป็นไปเพื่อความรุ่งโรจน์ของชื่อเสียงของพระ
 องค์ควบคู่กันไปด้วย และจากรายงานของบาทหลวงกาเรต์ ซึ่งเสนอต่อเสนาบดีของประเทศฝรั่ง
 เศส เมื่อ ปี พ.ศ. 2228 เกี่ยวกับ "ผลที่ฝรั่งเศษจะได้ เพราะเป็นไมตรีกับพระเจ้ากรุงสยาม"
 คือ มีหนทางที่พระเจ้ากรุงสยามจะโอนนับถือศาสนาคริสต์น ถ้าเป็นจริงดังนี้ คนไทยทั้งพระราช
 อาณาจักรก็คงกลับถือศาสนาคริสต์น ถึงแม้จะไม่เป็นผลสำเร็จก็ตาม จะเป็นการกระทำให้พระ
 เจ้ากรุงฝรั่งเศษ มีเกียรติยศเพียงไร² ซึ่งคล้ายกับความคิดของบาทหลวง เกอรัวซีซี ที่ว่า
 "ถ้าสมเด็จพระนารายณ์เปลี่ยนศาสนาและมีผู้โดยเสด็จเป็นจำนวนมาก ก็จะเป็นเกียรติยศและชื่อ
 เสียงอันยิ่งใหญ่ของพระเจ้าหลุยส์ ที่ใ้เกียรติของมนุษย์ และเป็นเกียรติแก่ประเทศที่นับถือ นี
 ภายคาทอลิก³ เพราะว่า เวลานั้น ทางยุโรปกำลังแข่งขันในศาสนา และจากคำเชื่อ
 เชิญของสมเด็จพระนารายณ์ที่มีพระประสงค์ให้ชาวฝรั่งเศษเข้ามาค้าขาย และตั้งหลักแหล่งในเมือง
 ไทย โดยยกพระราชอาณาจักรบางแห่งพระราชทานให้ ซึ่งจะทำให้อำนาจของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศษ
 แผ่ออกไปอินเดีย* กุญแจในทวีปยุโรป

¹ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 19 หน้า 154 และ 186

² อ.ก. หน้า 156

³ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40 เล่ม 25 หน้า 16

* คือ กินแดนทางตะวันออกบริเวณประเทศอินเดียและเอเชียอาคเนย์ในปัจจุบัน

ทำให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ส่งราชทูตมาเมืองไทยถึง 2 ครั้ง เพื่อชักชวนสมเด็จพระนารายณ์ ซึ่งพระเจ้าหลุยส์ เห็นว่าเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งป้าเดือนครึ่ง ๆ กลาง ๆ¹ ให้เข้าร่วมเพื่อเพิ่มพูนพระบารมีของพระองค์ ซึ่งในครั้งนั้น โคนำเครื่องบรรณาการมาให้ เมื่อ พ.ศ. 2225 เป็นของขวัญและนำขบขัน จนส่งพระราชทูต ไม่กล้านำไปถวาย แต่ในภายหลังกลับทรงจับบรรณาการอย่างก็ส่งมาถวาย สมเด็จพระนารายณ์ เพราะอาจจะได้รับเครื่องบรรณาการอันมีค่าจากสมเด็จพระนารายณ์ตอบแทน ทำให้ต้องตอบแทนให้เหมาะสม เพื่ออาจต้องการใ้มน้ำใจสมเด็จพระนารายณ์ให้นิยมชมชอบพระองค์มากขึ้น

วิธีการที่พระเจ้าหลุยส์ทรงใช้ เพื่อทำให้สมเด็จพระนารายณ์เปลี่ยนศาสนา ซึ่งได้ทรงใช้วิธีการติดสินบน เป็นวิธีเดียวกับที่พระองค์ทรงใช้ในฝรั่งเศสและอังกฤษ โดยติดสินบนฟอนคอน ซึ่งเป็นขุนนางที่มีอิทธิพลในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2230 พระองค์โปรดให้ เกอ ลาดูแบร์ เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสชุดที่ 2 อัญเชิญตราเซนคัมมิเซลมาพระราชทานฟอนคอน² เพื่อเป็นเครื่องหมายว่า ทรงรับเป็นขุนนางของพระองค์ ทรงอนุญาตให้ฟอนคอนแปลงสัญชาติเป็นฝรั่งเศสได้ และโปรดให้ใช้คอกไม้สีทอง เป็นเครื่องหมายยศในตรานี้ และราชทานยศเคานต์ และที่ดิน ซึ่งมีค่าเช่าถึง 3,000 แฟรงค์ แก่บุตรของฟอนคอน โดยฟอนคอนที่หน้าที่ชักจูงให้สมเด็จพระนารายณ์เปลี่ยนศาสนาเป็นการตอบแทน³

ภายหลัง พระเจ้าหลุยส์ทรงทราบความจริงว่า สมเด็จพระนารายณ์ไม่ทรงพระราชดำริจะเข้าร่วม และไม่มีใครที่จะกล้ากราบทูลแนะนำให้ทรงเลื่อมใสคริสต์ศาสนาได้เลย⁴ ทำให้พระเจ้าหลุยส์ได้เปลี่ยนมาเป็นใช้กำลัง เพื่อยึดเมืองไทยเป็นเมืองขึ้น โดยส่งบาทหลวงผู้เชี่ยวชาญ

¹ เกอ ชัวซีย์ จดหมายเหตุรายวันการเกินทางไปสู่สยาม หน้า 29 - 31

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40 เล่ม 25 หน้า 16

ในฝรั่งเศส โททรง ตั้งมูลนิธิ พวกเปลี่ยนศาสนา เมื่อ พ.ศ. 2220 ในอังกฤษ ทรงทำสัญญาฉบับโคเวอ์ กับพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 ในปี พ.ศ. 2213

³ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 48 เล่ม 29 หน้า 45

⁴ คุรุสภา ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 80 จดหมายเหตุฟอร์บัว หน้า 169

ชาวยุทธศาสนา และกองทัพฝรั่งเศสจำนวนหนึ่งตามที่สมเด็จพระนารายณ์ทูลขอเดินทางมาพร้อมกับราชทูต เกอลาตูแบร์ ทรงหวังว่า นานไปเมืองไทยก็จะกลายเป็นประเทศทางตะวันออกที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก การที่พระเจ้าหลุยส์วางแผนอย่างรอบคอบเช่นนี้ โดยมิพอนคอนเป็นผู้ช่วยเหลือก็คงจะสำเร็จตามพระราชประสงค์ ถ้าเมืองไทยไม่เกิดรัฐประหารขึ้น เมื่อพ.ศ. 2231² เพื่อชดเชยอิทธิพลของพอนคอน และในปีเดียวกัน ก็ได้เกิดการปฏิวัติขึ้นในอังกฤษที่เรียกว่า การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ (Glorious Revolution) เนื่องจากความไม่พอใจของรัฐสภาต่อพระเจ้าเจมส์ที่ 2 ซึ่งพระองค์ทรงเลื่อมใสคาทอลิก และพยายามแต่งตั้งพวกคาทอลิกให้เข้ารับราชการ โดยได้รับการสนับสนุนจากพระเจ้าหลุยส์อยู่เบื้องหลัง จึงเป็นการต่อต้านอิทธิพลของพระเจ้าหลุยส์ ทำให้รัฐสภาอังกฤษไต่ถามเจ็ดชายวิลเลียม แห่ง ออเรนจ์ ประมุขแห่งฮอลแลนด์ และพระราชินี แมรี ซึ่งเป็นกษัตริย์ร่วมกัน โดยกษัตริย์ทั้งสองยอมรับ พ.ร.บ. สิทธิ ซึ่งได้กำหนดพระราชอำนาจของกษัตริย์ไว้

ในปีพ.ศ. 2231 มีการรัฐประหารในเมืองไทย ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายกับการปฏิวัติในอังกฤษ ในปีเดียวกัน ซึ่งค่อนข้างคล้ายคลึงมากในแง่ที่ว่ากษัตริย์และขุนนางบางคนนับถือคาทอลิกและนิยมฝรั่งเศสเป็นอันมาก จนกระทั่งสมเด็จพระนารายณ์ยอมให้กองทัพฝรั่งเศส ซึ่งเป็นคาทอลิกยกมาตั้งอยู่เมืองบางกอก และมะริด เช่นเดียวกับที่พระเจ้าเจมส์ได้นำกองทัพคาทอลิกจากไอร์แลนด์มาตั้งประจำอยู่ที่ ฮันสโลว์ (Houslow) ซึ่งเท่ากับว่า พระเจ้าหลุยส์ได้คุกคามที่จะเปลี่ยนลัทธิศาสนา และคุกคามต่อเอกราชของประเทศ จึงทำให้ขุนนางลุกฮือขึ้นต่อต้านอิทธิพลพระเจ้าหลุยส์ และก่อกบฏนิยมฝรั่งเศส ทำให้พระนารายณ์ถูกคุกคามควบคุมพระองค์ และสวรรคตในที่สุด ในขณะที่พระเจ้าเจมส์ที่ 2 ต้องลี้ภัยไปอยู่ฝรั่งเศส

จากการที่พระเจ้าหลุยส์ต้องทำสงครามกับบรรดาประเทศโปรเตสแตนต์ที่รวมกันในสันนิบาตออกซเบอร์ก ซึ่งมีประเทศอังกฤษเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งประเทศ สงครามได้เกิดขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2231* และยืดเยื้อต่อมาจนถึง ปี พ.ศ. 2240 แต่เหตุที่ฝรั่งเศสติดพันกับการทำสงคราม

¹ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 57 เล่ม 32

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 16 หน้า 263 - 264

³ ที่ วอลเตอร์ วอลแบงก์, เจ เอ็ม เทย์เลอร์ ล.ก. หน้า 461 - 462

*ในการรบครั้งนี้ดำเนินถึง 5 ค่าย คือ ทางพีเรนีส ซาวอย แดบลุ่มแม่น้ำไรน์ ฮอลแลนด์พระเจ้าหลุยส์ห่มเทที่รักษาแคว้นฟลานเดอร์และสถาปนาพระเจ้าเจมส์ที่ 2 ขึ้นสู่อบัลลังก์

ในยุโรป จึงทำให้พระเจ้าหลุยส์ระงับการขยายอิทธิพลมาทางตะวันออก

เห็นได้ว่า พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 มีนโยบายต่าง ๆ ที่จะให้สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แม้กระทั่งนโยบายทางศาสนาก็ต้องการให้สอดคล้องกับการเมือง ซึ่งการปกครองของฝรั่งเศสเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราช คือ กษัตริย์มีอำนาจสูงสุดแก่ผู้เดียว จึงเป็นอันตรายต่อประเทศไทย ที่จะรับศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก เพราะจะทำให้เป็นเครื่องมือของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ใ้ขยายอำนาจพระองค์ไปทางตะวันออก

บทบาทความสัมพันธ์ของฝรั่งเศสในประเทศไทย

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ได้มีความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกหลายประเทศด้วยกัน ได้แก่ โปรตุเกส ฮอลันดา ญี่ปุ่น อังกฤษ เป็นต้น ประเทศเหล่านั้น เข้ามามีอิทธิพลกับเรา โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อติดต่อกับค้าขาย ซึ่งพ่อค้าที่มาค้าขายเหล่านั้น ต่างมีวิธีการค้าแตกต่างไปจากพ่อค้าเอเชียด้วยกัน ทั้งยังมีอารยธรรมที่เรียกว่า ฮอลันดาเป็นพวกแรกที่เข้ามาตั้งรกรากค้าขาย เรียกร่องสิทธิทางการค้า ซึ่งเป็นการลดอำนาจซื้อขายของหลวงของกรมพระคลังโดยตรง เช่น ขอบผูกขาดการค้าหน้ากวาง เป็นต้น และไต่้องการ เมืองบางกอกเป็นสถานีการค้าของตน จึงทำให้หากระแสและหาช่องทางที่จะลดการผูกคามของชาวฮอลันดา โดยพยายามสร้างความสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศโปรตุเกส กับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะชาติตะวันตกที่ติดเทียมกับฮอลันดา คือ อังกฤษ แลกความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอังกฤษ มักเกิดทางสวนกัน ซึ่งอังกฤษมุ่งจะให้การค้าของตนที่อื่นเทียมกันเท่าเทียม ที่ติดต่อกับไทยเพื่อการค้า จึงทำให้สมเด็จพระนารายณ์หันมาสัมพันธ์ไมตรีกับฝรั่งเศส ซึ่งฝรั่งเศสปรารถนาจะเป็นผู้นำในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกในต่างแดน จึงมีผลทำให้ไทยเกิดสัมพันธ์กับฝรั่งเศสในต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ความสัมพันธ์ทางศาสนา

ฝรั่งเศสภายใต้การนำของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้ก้าวขึ้นสู่ความเป็นชาติมหาอำนาจอย่างเต็มภาคภูมิและปรารถนาที่จะเป็นผู้นำในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกในต่างแดน ทั้งนี้เป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งของชาติมหาอำนาจในยุโรปสมัยนั้น ที่จะต้องแสวงหาอำนาจ และการสนับสนุนจากคริสตศาสนจักร โดยการปวารณาตนเองอุปถัมภ์ และทะนุบำรุงศาสนาทั้งในและนอกประเทศ

ใน พ.ศ. 2202 ฝรั่งเศสได้รับอนุมัติจากสันตปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 7 แห่งโรม (Pope Alexander VII) ให้ตั้งองค์การเผยแพร่ศาสนาในต่างแดนขึ้น เพื่อฝึกอบรมผู้ที่จะไปเผยแพร่ศาสนา สมณทูตคณะแรกที่ได้เริ่มออกปฏิบัติภารกิจในวันออกไกล ประกอบด้วยสังฆราชแห่งเฮลิโปลิส (Bishop of Heliopolis) เกมชื่อ ปัลลู (Pallu) ให้ไปประจำที่

ประเทศจีน และสังฆราชแห่งเบริต** (Bishop of Beryte) เดิมชื่อว่า ล่าแมร์
เกอ ลาม็อท (Lampert de La Mothe) ให้ไปประจำที่เวียกนาม

แต่ว่าการเดินทางไปตะวันออกไกลต้องเปลี่ยนเส้นทาง เพราะจีนจักรวรรค์ใหม่
เป็นราชวงศ์ชิง (Ching) ทำการกวาดล้างผู้เป็นปฏิปักษ์ลวงเลยมารจนถึงพม่า ทำให้เส้นทาง
ไปสู่จีนและญี่ปุ่น โดยผ่านพม่าตอนเหนือไม่ปลอดภัย คณะสมณทูตจึงมุ่งลงใต้ผ่านกรุงศรีอยุธยาและ
เวียกนามขึ้นไปสู่จีนและญี่ปุ่น คณะทูตได้เดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยา เมื่อเดือน มกราคม พ.ศ.
2205 (หลักฐานบางแห่งว่ามาถึงเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2205¹)

เมื่อได้มาถึงตะวันออก คณะสมณทูตได้เรียนรู่วาระของการเผยแพร่ศาสนา โดย
พวกนิกายเยซูอิต (Jesuit) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวสเปน และโปรตุเกสว่า ความกระ
หือร้อน จนเกินขอบเขตในการเผยแพร่ศาสนาในญี่ปุ่นและการแทรกแซงทางการเมือง ภายใน
ในประเทศนั้น ซึ่งนำไปสู่สงคราม (Shemabara War) ระหว่าง พวกเจ้านครรัฐ
ต่าง ๆ กับโชกุน ให้นำความพินาศมาสู่การเผยแพร่ศาสนาโดยตรง ญี่ปุ่นได้ประกาศปิดประเทศ
บรรดาพวกเข้ารีตลี้ภัยไปสู่เวียกนาม และประเทศใกล้เคียง แต่ในเดือนมกราคม พ.ศ.2205

* เข้ามาอยุธยา เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ.2207 และกลับออกไปในปีต่อมา
แล้วกลับเข้ามาอีกพร้อมด้วยพระราชสาส์นและสาส์นของสันตปาปา เมื่อ พ.ศ.2216 เมื่อกลับ
ออกไปก็ย้อนกลับมาถวายพระราชสาส์นฉบับที่ 2 อีกครั้งหนึ่ง พ.ศ.2225 แล้วท่านจึงกลับไป
ยังฝรั่งเศสโดยไม่กลับมาอีก

(จากขจร สุขพานิช "เอกสารในสมัยสมเด็จพระนารายณ์" สังคมศาสตร์
ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ หน้า 14)

** ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ เมื่อพ.ศ. 2205 ได้รับพระราชทานที่ดิน
สร้างวัด ร.ร. โรงพยาบาล ที่บ้านปลาเห็ก ได้เข้าเฝ้าครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ.2210 และครั้งที่
ที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2216 พร้อมด้วยสังฆราชบัลลังก์ ผู้บัญชาการสังฆราชจากสันตปาปา และพระ
เจ้าหลุยส์ที่ 14 สังฆราชผู้ก่อตั้งคณะ "มิชชันนารี" เป็นปึกแผ่นในประเทศไทย ท่าน
มรณภาพที่กรุงศรีอยุธยา เมื่อ วันที่ 15 มิ.ย. 2222

ทางเวียคนามก็ปรามปรามพวกเข้ารีตอย่างรุนแรงอีก

จากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ ทำให้คณะสมณทูตต้องเปลี่ยนแปลงและพิจารณาพิจารณา
 ปรากฏศรีอยุธยาเป็นพิเศษ โดยลักษณะที่ตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองท่าที่มีการค้าติดต่อกับชาติต่าง
 ๆ โดยรอบ ชาวต่างชาติต่างอาชีพมาติดต่อค้าขายและตั้งหลักแหล่งมากพอสมควร อีกทั้งลักษณะ
 ภูมิอากาศก็ไม่ร้อนจนเกินไป เพราะกึ่งจิตพิภพความร้อนและชื้นนานารึนในเขตตะวันออก เป็น
 เหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวตะวันตก ผู้ชินกับอากาศหนาวเย็นเกิดความย่อท้อและล้มเจ็บเป็นไข้ถึงตาย
 ได้

อีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ ลักษณะอุปนิสัยและทัศนคติค่านิยมของคนไทย ซึ่งอาจ
 จะนับเป็นเหตุแห่งความประหลาด มหัศจรรย์ สำหรับชาวตะวันตก ดังที่ สังฆราชแห่งเบริตเยียน
 ไว้ว่า "ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าจะมีประเทศใดในโลกที่มีลัทธิศาสนามากมาย และได้รับอนุญาตให้ปฏิบัติ
 ศาสนกิจได้เช่น ประเทศสยามเลย พวกนอกศาสนา พวกคริสตัง พวกที่นับถือศาสนาพระมะหะ
 หมัด ซึ่งต่างพวกก็นับถือลัทธิศาสนา แตกต่างกันทั้งนั้น มีเสรีภาพที่จะเลือกนับถือศาสนาที่ตนเห็น
 ว่าดีกว่าศาสนาอื่นก็ได้ พวกชาวโปรตุเกส อังกฤษ ฮอลันดา จีน ญี่ปุ่น มอญ และเขมร มะ
 ละกา ญวนไต๋ จัมปา และประเทศอื่น ๆ อีกมากมายหลายทางปักไม้ไต้ ต่างมีสำนักหลักแหล่ง
 อยู่ในประเทศสยามทั้งสิ้น มีผู้ที่นับถือลัทธิลัทธิเกือบสองพันคน ส่วนใหญ่เป็นชาวโปรตุเกส ซึ่งถูก
 รับมาจากที่ต่าง ๆ ในชมพูทวีปก็อพยพหลบภัยเข้ามาอยู่ในประเทศสยาม มีย่านที่อยู่อาศัยของพวกเขา
 คนโดยเฉพาะทางซานพระนคร มีโบสถ์ถึง 2 แห่ง แห่งหนึ่งอยู่ภายใต้การนำของบาทหลวง
 คณะเยซูอิตอีกแห่งหนึ่ง ภายใต้การปกครองของบาทหลวงคณะแซงต์ - โคมินิก มีเสรีภาพในทาง
 ศาสนาเท่า ๆ ที่จะพึงได้ ที่เมืองกัว (Goa) จะประกอบศาสนพิธี เทศนาสั่งสอนหรือ
 จักขบวณแห่งศีลมหาสนิท ก็ยอมทำได้โดยไม่มีใครขัดขวาง"¹

จากปัจจัยต่าง ๆ นี้เองที่ดึงดูดใจคณะสมณทูตฝรั่งเศสเริ่มพิจารณาเห็นความเหมาะสม
 สมในการตั้งศูนย์เผยแพร่ศาสนาในกรุงศรีอยุธยา ดังนั้น บาทหลวงฝรั่งเศสได้ทำการเผยแพร่
 ศาสนา โดยดำเนินงาน คือ ได้เปิดโรงพยาบาลรักษาคนเจ็บป่วย โดยไม่คิดมูลค่า ทั้งยัง
 ได้เรียนภาษาไทย โดยเฉพาะศัพท์ทางศาสนา โดยแต่งคำถามคำตอบ ข้อศาสนา หนังสือ

¹ โคอ ชิวซี (สันต์ ท. โจนอบุตร แปล) จดหมายเหตุรายวันของบาทหลวง

สื่อสวมนต์ ของพวกเขารัต ก็แปลเป็นภาษาไทย โดยเฉพาะศัพท์ทางศาสนา โดยแต่งคำ
ถามคำตอบข้อสำหรับสื่อสวมนต์ของพวกเขารัตก็แปลเป็นภาษาไทย แต่งหนังสืออธิบายถึงพระผู้
เป็นเจ้า ไค้แต่งไวกรรมและพจนานุกรมภาษาไทยสามัญและภาษาบาลี¹

เมื่อ พ.ศ. 2208 พระนารายณ์ได้โปรดให้บาทหลวงฝรั่งเศส เข้าเฝ้าเป็นการส่วน
พระองค์ได้ พระราชทานที่ดินตามที่บาทหลวงทูลขอ เพื่อสร้างโรงเรียนสอนศิลปวิทยาการแบบยุ
โรป และพระราชทานสิ่งของสำหรับสร้างโบสถ์² เพื่อปฏิบัติศาสนกิจ ที่ดินที่ตั้งอยู่ริมน้ำติด
กับบ้านฉนวน เรียก บ้านปลาเห็ด* (Banplahet)

สมเด็จพระนารายณ์ ก็ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตเคราะห์ในค่านต่าง ๆ แก่
สิ่งที่สมณฑูตฝรั่งเศสและวงการราชการเห็นเป็นการนิคมปฏิบัติ คือ การที่บาทหลวงได้เข้าเฝ้าทูล
ครั้ง มีการวิสันนาพิเคราะห์เรื่องศาสนา ต่อมาบาทหลวงฝรั่งเศสไม่ได้อำนาจน้อยนัก เพราะ
ไม่สามารถจะกราบบังคมทูลถวาย คำอธิบายว่าถวายเรื่องศาสนาได้แจ่มชัดพอ เช่น ปัญหาพระ
เจ้ามีจริงหรือไม่ พระเจ้าทรงพลังอำนาจเพียงใด พิสูจน์ได้หรือไม่ ในปี พ.ศ. 2211 สม
เด็จพระนารายณ์ ได้ทรงมีพระวิสันนาพิเคราะห์กับบาทหลวง ให้พิสูจน์ว่า ถ้าพระเจ้ามีจริง ทรง
อำนาจจริง จนสามารถบันดาลให้สมเด็จพระอนุชา (เจ้าฟ้าอภัยทศ) หายประชวรจากอัมพาตได้
พระนารายณ์จะเสด็จเขารัต ปรากฏว่า จะโดยความสามารถของบาทหลวง หรือโดยบังเอิญก็
แล้วแต่ บาทหลวงสามารถถวายการรักษาพระโรคอัมพาตของสมเด็จพระอนุชาให้ทุเลาได้ ทาง
ฝ่ายราชสำนักจึงเริ่มมีมติหมายมิใคร่ให้บาทหลวงเข้าเฝ้าเช่นเคย พระองค์ก็ทรงอุปถัมภ์ศาสนา
คริสต์ตลอดถวายก็ และยังทรงแสดงความสนพระทัยในศาสนาคริสต์เป็นอย่างมาก ทำให้คณะ
หลวงคึกการณโลกที่จะเผยแพร่ศาสนา ได้สำเร็จจนในกรุงศรีอยุธยา โดยสมเด็จพระนารายณ์
เสด็จเขารัตเป็นองค์คริสต์ศาสนูปถัมภ์มาก แต่ความคิดนี้จะบังเกิดผลรวดเร็วก็โดยที่พระเจ้าหลุยส์
ที่ 14 ทรงทรงสนับสนุน เพื่อเป็นเกียรติยศแก่ศาสนาคริสต์ และแก่พระเจ้าหลุยส์โดยตรง ที่สา

¹ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 15 หน้า 245

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 18 หน้า 157 - 181

* เรียกตามชจร สุขพานิช บ้านปลาเห็ดนี้ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น บ้านเซนต์โยเซฟ
ปัจจุบันตั้งอยู่ทางทิศใต้นอกเกาะอยุธยา ใกล้วัดพุทธไสยาสน์ ส่วนฉนวน อามาศยกุลเรียก"บ้านฉลัก"

มารดทำใหม่หาอำนาจชาติหนึ่ง ในตะวันออกนับถือศาสนาคริสต์ได้สำเร็จ¹

ในปี พ.ศ.2219 สังฆราชปัลดู ได้เดินทางกลับมาเมืองไทย พร้อมทั้งัญเชิญพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ และศุภอักษรของสันตปาปาคลีเมนต์ที่ 10 (Clement X, พ.ศ.2213 - 2219) มาด้วย เพื่อแสดงความขอบพระทัยสมเด็จพระนารายณ์ที่โปรดปรานบาทหลวงฝรั่งเศสเผยแผ่ศาสนาได้โดยเสรี² การเข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์นครั้งนี้ ทรงอนุญาตให้พวกฝรั่งเศส สวมรองเท้าและนั่งบนพรม ส่วนขุนนางไทยซึ่งไม่มีความเชื่อถือเท่าใดนัก ต่างพากันไม่พอใจ ต่อการใช้เวลาอันยาวนานในการเข้าเฝ้าครั้งนี้ไปโดยเปล่าประโยชน์ เห็นกันว่า การให้เกียรติแก่คนต่างศาสนามากเกินไป ทั้ง ๆ ที่ยังไม่รู้ว่า จะมาดีหรือร้ายสถานใด³ จักรพรรดิคอนสแตนตินกับปฎิทาเรียที่ เกิดขึ้นระหว่างประกอบพิธีรับศีลล้างบาปกับการทรงวิจาศแก่รัฐบาลของสันตปาปาเสียส่วนใหญ่ ซึ่งพระองค์ทรงฟังคำบรรยายเหล่านี้ด้วยความอกทอนอย่างยิ่ง แต่พระองค์คงจะสงสัยในเจตนาของบาทหลวงเหล่านี้ ที่อุทิศมาเดินทางข้ามน้ำข้ามทะเลมาไกลถึงตะวันออก ในคราวที่โปรดให้บาทหลวงฝรั่งเศส เข้าเฝ้าเป็นการส่วนตัวที่พระราชวังสมบุรี พระองค์จึงได้ทรงตั้งพระทัยที่จะแปรอาณาเขตของพระเจ้าให้กว้างขวาง⁴ จากคำทอมนของผู้ทรงศีล ซึ่งพระองค์ทรงคิดแบบชาวตะวันออกกว่า พระจะต้องไม่ผูกพัน และไม่ยุ่งกับเรื่องทางโลก คงจะทำให้สมเด็จพระนารายณ์คลายความสงสัยในเจตนาของพวกบาทหลวง และเข้าพระทัยว่า ถ้าต้องการจะไต่ฝรั่งเศสเป็นพันธมิตร พระองค์จะต้องแสดงความเลื่อมใสในคริสต์ศาสนา จึงทำให้คริสตตามเกี่ยวกับเรื่องทางศาสนา ซึ่งทุกครั้งพระองค์จะต้องตรัสถาม เรื่องราวของพระเจ้าหลุยส์ โดยเฉพาะพระราชอำนาจควบคุมไปด้วย พระองค์ทรงชี้แจงให้เข้าใจด้วยว่า บาทหลวงที่เข้าไปเผยแผ่ในประเทศจีนได้นั้น ก็ด้วยพระอนุเคราะห์ของพระองค์โดยแท้ และกล่าวกันว่า ในห้องบรรทมของพระองค์ท่านมีเครื่องหมายกางเขนอยู่อันหนึ่งด้วย⁵ แต่ข่าวลือนี้ไม่อาจเป็นไปได้

¹ จันทรฉาย ภัคธิดิม ประวัติศาสตร์ไทยสมัยแรกเริ่มจนถึงสมัยธนบุรี หน้า 208

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 18 หน้า 176 - 187

คือสังฆราชแห่งเปริค, สังฆราชแห่งเฮลิโอโปลิส บาทหลวงฝรั่งเศส และคัมภีร์

อักษรอินเดียตะวันออกกลางฝรั่งเศส

³ เกอ ชิวซี ยี่ ล.ก. หน้า 29

⁴ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 18 หน้า 192 - 195

⁵ เกอ ชิวซี ยี่ ล.ก. หน้า 453 - 454

ในระหว่างนี้ บาทหลวงไกรรายงานคำที่ของสมเด็จพระนารายณ์ไปยังฝรั่งเศส¹ เช่น จกหมายของสันตปาปาแห่งเบวิต ลงวันที่ 19 ค.ค. พ.ศ.2210 ถึงสังฆราชแห่งเฮลิโอบอลิส ใบบอกของสังฆราช, สังฆราชแห่งเฮลิโอบอลิส บาทหลวงลาโน กราบบังคมทูลพระเจ้าหลุยส์ ลงวันที่ 8 พ.ย. พ.ศ.2216

จกหมายของสังฆราชแห่งเบวิต ลงวันที่ 23 พ.ย. พ.ศ.2217 ถึงผู้อำนวย การคณะต่างประเทศ กังนั้น ชาวเรือความเลื่อมใสในคริสตศาสนาของสมเด็จพระนารายณ์ จึงกระจายไปยังฝรั่งเศสและกรุงโรม ขณะเดียวกันก็มีบาทหลวงฝรั่งเศส ใ้ทยอยเดินทาง มาเมืองไทยมากขึ้นตามลำดับ¹

สังฆราชแห่งเบวิตได้เสนอความคิดของตน คือ โน้มน้าวจิตใจให้สมเด็จพระนารายณ์เข้ารีต เพื่อราษฎรจะได้โดยเสด็จ และในที่สุดไทยก็จะกลายเป็นประเทศที่นับถือคริสต ศาสนานั้นเสมอไปยังฝรั่งเศส ว่าเมื่อสมเด็จพระนารายณ์ ขอให้ส่งทูตฝรั่งเศสไปเมืองไทย ก็ คอยฉวยโอกาสนี้ เชื่อเชิญสมเด็จพระนารายณ์ให้เปลี่ยนศาสนา² และเมื่อภายหลังที่บาท หลวงวาเชต³ เดินทางไปฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ.2227 บาทหลวงผู้นี้ได้เล่าเรื่องการเผยแพร่ ศาสนาในเมืองไทย ตลอดจนการเปลี่ยนศาสนาของพอนคอน และท่าทีของสมเด็จพระนารายณ์ ต่อคริสตศาสนาให้บาทหลวงเกอลาแซส ซึ่งเป็นบาทหลวงไต่มาปของพระเจ้าหลุยส์ส่ง บาท หลวงเกอลาแซสสนใจและเชื่อว่า จะชักชวนสมเด็จพระนารายณ์ให้เปลี่ยนศาสนาได้ จึงสนับสนุนให้พระเจ้าหลุยส์ส่งราชทูตมาเจริญพระราชไมตรีกับไทย³ และแนะนำให้พระเจ้าหลุยส์ชี้แจงให้สมเด็จพระนารายณ์ ทราบถึงผลดีในการเปลี่ยนศาสนา คือ

1. ความเหมาะสมสำหรับภักดิ์ที่ปกครองด้วยอำนาจเด็ดขาด อย่างเช่น ประ

¹นีโกลาส์ แชรแวด (สันต์ ท.โกมลบุตร แปล) ประวัติศาสตร์ขรรคมชาติและ การเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม หน้า 221

* เป็นล่าวและที่ปรึกษาคณะราชทูตไทยพิเศษ ที่สมเด็จพระนารายณ์ส่งไปสืบข่าวคณะ ทูตที่หายไป

²คิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 18 หน้า 204

³คิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 19 หน้า 93 - 96

เทศไทย เพราะศาสนานี้สอนให้ราษฎรมีความเชื่อศรัทธากันอยู่ในโอกาสของผู้ปกครอง มิฉะนั้น
จะต้องตกนรก

2. การที่บ้านเมืองฝรั่งเศสเจริญรุ่งเรืองและมีพระเจ้าแผ่นดินปกครองมาช้านาน
หลายร้อยปี ก็โดยบารมีของศาสนาโรมันคาทอลิก

จากความคิดนี้ พระเจ้าหลุยส์เห็นด้วย จึงส่ง เซอวาเลีย เกอโซมงต์ เป็น
ราชทูต เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชประสงค์¹ และเพื่อให้คณะทูตมีความสง่าสำคัญ
ยิ่งขึ้น จึงได้เตรียมการมา คือ

1. เกอโซมงต์ ได้คัดเลือกขุนนางฝรั่งเศสเฉพาะพวกผู้ที่มีตระกูลเป็นมริวารตาม
ไปด้วย เพราะคณะทูตชุดนี้มีความสำคัญมาก

2. เลือกคนที่มีตระกูลดี มีวิชา และที่สำคัญ คือ เป็นผู้มีความศรัทธาในคริสตศาสนา
อย่างแรงกล้า มาเป็นเอกอัครราชทูต

3. ได้ทรงแต่งตั้งพระชั้นเจ้าวัด คือ บาทหลวง เกอ ซัวรีย เป็นอุปทูต มีตรา
ตั้งเป็นราชทูตพิเศษ ประจำประเทศไทยเป็นเวลานาน หากว่าพระนารายณ์มีพระราชประสงค์
ที่จะให้ทราบมูลชี้แจงเรื่องศาสนา และเป็นผู้ทำพิธีเมื่อพระนารายณ์ประสงค์จะเข้าวัด

4. ในคณะทูตชุดนี้ มีบาทหลวงคณะเยซุอิต ซึ่งเป็นคณะเยซุอิตฝรั่งเศสพวกแรก
ที่เข้ามาเมืองไทย 6 รูป คือ

บาทหลวง ฟอนเตอเนย์ (Fontenay)	หัวหน้าคณะ
บาทหลวง เลอคอมต์ (L'Comte)	
บาทหลวง ทาซาร์ค (Tachard)	
บาทหลวง เกอบียอง (Gerbillon)	
บาทหลวง คูเวต์ (Couvét)	
บาทหลวง วิสเดอู (Visdelou)	

ซึ่งบาทหลวงเหล่านี้ ได้รับโปรดเกล้า เตรียมเดินทางไปจีน มีหน้าที่เป็น
นักคณิตศาสตร์ และการาศาสตร์ ภายหลัง บางคนมีบทบาทสำคัญ เกี่ยวกับ

¹ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 15 หน้า 314 - 317

² คุรุสภา ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 80 หน้า 53 - 54

เมืองไทย¹

5. เกอ โชมองต์ จะไถ่กรรมทูลพระนารายณ์ว่า หนทางอย่างที่ที่จะทำให้พระราชไมตรีอันนี้ไต่สนิทแน่นหนา ก็โดยให้ทรงถือศาสนาด้วยกัน และให้ถือพระเป็นเจ้าองค์เดียวกัน เพราะพระเจ้าองค์นี้ เป็นพระเจ้าที่แท้จริง

การกราบทูลเช่นนี้ ซึ่งนับว่า เป็นการรับสั่งของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 อาจจะทำให้พระทัยของพระเจ้าหลุยส์อ่อนลงได้ เพราะพระองค์ได้ไปรอฟังถึงศาสนาอยู่บ้างแล้ว² แต่เมื่อเกอโชมองต์แจ้งความมุ่งหมายของคณะทูตขุนี้ให้สังฆราชแห่งเมเตลโลโปลิตทราบ สังฆราชก็แสดงความแปลกใจ เพราะถึงแม้ว่า สมเด็จพระนารายณ์จะทรงอนุญาตให้เผยแพร่ศาสนาอย่างเสรี แต่ก็ไม่ใช่จะทรงเลื่อมใสในคริสตศาสนา จนถึงกับเข้ารีต ดังนั้น เรื่องที่จะเชิญเชิญสมเด็จพระนารายณ์ให้เปลี่ยนศาสนาไม่เป็นอย่างที่คิด³ จึงคิดจะชวนฟอนคอน ซึ่งเป็นคนโปรดของสมเด็จพระนารายณ์ และเป็นคนนับถือศาสนาคาทอลิกอย่างเคร่งครัด เป็นคนดี ทั้งเป็นคนที่มีวิชาชื่อของตัวเองด้วย จึงเกลี้ยกล่อมฟอนคอนว่า ถ้าพระนารายณ์ได้เข้ารีตแล้ว พระเจ้าหลุยส์จะพระราชทานยศเป็น เกอ แซง มิเชล ในที่สุด ฟอนคอนก็ตกลงจัดการเรื่องนี้ โดยอ้างว่าเห็นแก่ประโยชน์ของศาสนาอย่างเดียว⁴ ซึ่งในการที่จะเชิญให้สมเด็จพระนารายณ์เข้ารีตนั้น ต้องจัดการหลายอย่าง และเวลาที่สมเด็จพระนารายณ์ยอมเข้ารีตนั้น อาจทำให้เกิดกบฏขึ้นทั่วประเทศได้ พระนารายณ์มีอนุชาคคนหนึ่ง คอยเป็นกบฏอยู่แล้ว⁵ และพระนารายณ์ตรงแสดงความคิดเห็นว่า ศาสนาทั้งปวงเป็นศาสนาที่ดี ถ้าฟอนคอนนับถือศาสนาคริสต์นแล้วกลับมานับถือศาสนาพุทธเมื่อใด พระองค์ก็ถือว่า เป็นคนโง่ คบไม่ได้ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญ

แม้ราชทูตเกอโชมองต์จะพยายามกราบทูลชักชวนให้สมเด็จพระนารายณ์เปลี่ยนศาสนา แต่พระองค์ก็ยังทรงเฉยหรือไม่ก็ นำเรื่องอื่นมารับสั่ง และพระองค์ก็รับสั่งกับฟอนคอนถึง

¹ คุรุสภา ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 80 หน้า 53 - 54

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40 เล่ม 24 หน้า 14 - 15

³ ก. หน้า 47 - 48

⁴ ก. หน้า 49 - 51

⁵ ก. หน้า 60

การที่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสปรารถนาให้พระองค์เข้ารีตนั้น พระองค์เข้าใจแล้ว และไ้ทรงมีกษัตริย์
 สือคอบปฏิเสศ ในนามของพระนารายณ์ โดยยังคงการให้ฝรั่งเศสเป็นไมตรีกับไทย กังปรากฏ
 กังนี้

คำคอบจกหมายบันทึก

ซึ่งเชอวาเลียเทอโชมองต์ เอกอัครราชทูตของ

พระเจ้าหลุยส์ที่ 14

ได้ถวายสมเด็จพระนารายณ์

เมื่อวันที่ 28 เดือนตุลาคม ค.ศ.1685 (พ.ศ. 2228)

กัวยพระเจ้ากรุงสยามได้มีพระราชโองการให้ข้าพเจ้าแจ้งมายังท่านว่า พระองค์
 ทรงมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ไ้ทรงทราบจากจดหมายบันทึกของท่านและจากทางอื่นว่า พระเจ้า
 กรุงฝรั่งเศสมีความรักใคร่พระองค์มากถึงเพียงนี้ ซึ่งเป็นการกระทำให้ชาวตะวันตกออกไปแลเห็น
 ในพระทัยกว้างขวางของพระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้ และพระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้าทรงยินดี
 ก็ยิ่งนัก จนจะหาถ้อยคำที่จะแสดงความยินดีนั้นมิได้แล้ว แต่ทรงเสียพระทัยว่า การที่จะไ้เป็น
 พระราชไมตรีกับพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส พระองค์ก็จะต้องปฏิบัติตามพระราชดำริของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
 กังที่ท่านได้กราบทูลในจดหมายบันทึก กล่าวคือ ต้องให้พระองค์เข้ารีตถือ ศาสนาคริสเตียน
 นั้น เป็นการยากนักยากหนา เพราะการที่จะเปลี่ยนศาสนาอันไ้นับถือมาและเชื่อถือกันมาถึง 2229
 ปี มาแล้วนั้น เป็นการง่ายหรืออย่างไร และขอให้พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทรงดำริทักว่า ถ้าพระ
 เจ้าผู้สร้างฟ้าสร้างดิน และสร้างสิ่งสรรพสัตว์ อันมีรูปพรรณสัณฐานและนิสัยต่าง ๆ กัน จะประ
 สงค์ให้มนุษย์ทั้งหลายไ้นับถือศาสนาอย่างเดียวกันทุกคน และให้มนุษย์ทั้งหลายอยู่ในฐานะกฎหมาย
 อันเดียวกันหมดแล้ว พระเจ้าก็คงจะทำให้เป็นเช่นนั้นไ้ง่ายที่สุด แต่สิ่งสรรพสัตว์ คับหมากกราก
 ไ้ และของทั้งปวง พระเจ้าก็ไ้ทรงสร้างให้มีรูปพรรณและลักษณะต่างกันทั้งสิ้น จึงเป็นพยาน
 ให้เห็นไ้ว่า การที่เกี่ยวข้องศาสนานั้น พระเจ้าก็คงต้องการให้ถือต่างกันเหมือนกัน เพราะเหตุ
 ฉะนั้น พระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้า ทรงยอมให้พระเจ้าไ้ทักสินในเรื่องนี้ กล่าวคือ ทรง

ยอมพระองค์และพระราชอาณาจักรให้อยู่ในอิวาทของพระเจ้า แล้วแต่พระเป็นเจ้าจะเห็นควร
 อย่างไร เพราะฉะนั้น พระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้าจึงตั้งพระทัย อยากรจะทรงทราบ
 ความจริงในเรื่องนี้ แต่เพื่อจะให้พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ทรงเห็นในพระราชไมตรีอันเที่ยงตรง
 ของพระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้านั้น ถึงแม้ว่า พระองค์จะไม่ทรงรับปฏิบัติตามพระราชคำ
 รัของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสก็จริงอยู่ แต่พระองค์ขอให้พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้เชื่อพระทัยว่า ถ้า
 พระเป็นเจ้าได้ให้พระเจ้ากรุงสยามคงมีพระชนม์อยู่ครบทุกปี พระราชไมตรีที่พระองค์มีต่อพระ
 เจ้ากรุงฝรั่งเศส นั้นจะไม่ได้เปลี่ยนแปลงอยู่ครบนั้น และจะทรงเป็นพระราชธุระจัดการให้
 พระเจ้าแผ่นดินอันจะไ้ครอบครองราชสมบัติต่อไปในภายหน้านั้น ใ้รักษาพระราชไมตรีนี้ไว้คู่
 พระองค์เหมือนกัน และเพื่อจะได้ให้พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสและชนทั่วโลกเห็นว่า พระวาจาของ
 พระองค์เป็นวาจาที่มั่นคง ถ้าหากว่าต่อไปภายภาคหน้า พระเจ้าแผ่นดินผู้ไ้ครอบครองราชสมบัติ
 ไปในภายภาคหน้านั้น ใ้รักษาพระราชไมตรีนี้ไว้คู่พระองค์เหมือนกัน และเพื่อจะได้ให้พระเจ้า
 กรุงฝรั่งเศสและชนทั่วโลกเห็นว่า พระวาจาของพระองค์เป็นวาจาที่มั่นคง ถ้าหากว่าต่อไปภาย
 ภาคหน้าพระเจ้าแผ่นดินผู้ไ้ครอบครองราชสมบัติมีใ้ปฏิบัติตามพระราชประสงค์อันไ้กล่าวมาแล้วนั้น
 พระเจ้ากรุงสยามจึงไ้พระราชทานอำนาจและสิทธิแก่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ให้ทรงถือว่าเจ้าแผ่นดิน
 เหล่านั้น เป็นศัตรูต่อพระองค์ และทรงอนุญาตให้พระเจ้าหลุยส์สมัยีกราชสมบัติไว้ต่อไป

อีกประการหนึ่ง พระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้าได้มีพระทัยมีพระราชโองการ
 คำรัสสั่งให้ข้าพเจ้าบอกให้ทราบว่า พระองค์พร้อมอยู่ทุกเมื่อที่จะไ้รับสั่งกับท่านหรือเสนาบดีคนใด
 ที่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสไปรคปรานีให้มาเข้าเฝ้า เพื่อทำสัญญาแก่พระเจ้าแผ่นดินหลัง ๆ ใ้ปฏิบัติ
 การดังกล่าวไ้ทุกประการ และในข้อที่เสนาบดีฝรั่งเศสไ้รับสั่งพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส สั่งให้ท่าน
 หา เป็ชฎการช่วยเหลือบริษัทฝรั่งเศสนั้น พระเจ้ากรุงสยาม ก็ได้มีรับสั่งให้ข้าพเจ้าแจ้งให้
 ท่านทราบว่า เมื่อบริษัทฝรั่งเศสไ้ยื่นเรื่องรว่าบออกความประสงค์เมื่อใด จะไ้ทรงตั้งเสนาบดี
 ใ้เป็นชฎการในข้อเหล่านี้ และจะไ้พระราชทานสิทธิแก่บริษัทฝรั่งเศสตามที่ควรจะพระราช
 ทานไ้

เขียนที่พระราชวังเมืองลพบุรี ณ วันที่ 26 เดือน พฤศจิกายน ค.ศ. 1685
 (พ.ศ. 2208) ไ้โดยรับพระราชโองการ

(เซ็น) ซี ฟอนคอน¹

นอกจากนี้ ไทยยังยอมทำอนุสัญญา ทางสัญญาทางศาสนา* เมื่อวันที่ 11
 ข.ค. พ.ศ.2228 เพื่อเอาใจฝรั่งเศส โดยมีสาระสำคัญ คือ

1. ไทยอนุญาตให้ฝรั่งเศสเผยแพร่ศาสนาได้อย่างเต็มที่
2. อนุญาตให้มีมิชชันนารี ส่งสอนวิทยาการแก่คนไทยได้ เช่น ความรู้ทางด้าน
 วิทยาศาสตร์ กฎหมาย และวิชาอื่น ๆ
3. คนไทยที่นับถือคริสต์ ปฏิบัติตามประเพณีของชาวคริสต์ได้
4. ชาวคริสต์ที่ตองคัต จะมีเจ้าหน้าที่ของมิชชันนารีร่วมในการพิจารณาคดี และ
 ต้องปรึกษากับฝ่ายผู้พิพากษาฝ่ายไทย

จะเห็นได้ว่า อนุสัญญาที่พระองค์ได้โปรดพระรารทานให้บาทหลวงบ้าง แต่ก็ยังมี
 ข้อบกพร่องต่อท้ายทุกข้อ¹ และสิ่งที่สำคัญ อนุสัญญานี้ไม่ประกาศใช้สิทธิโดยไทยอ้างว่า จะทำ
 ให้เกิดการจลาจล² ถึงแม้ว่า พระนารายณ์จะโปรดปรานคบค้ากับยุโรปที่เป็นคริสตัง แต่ก็ไม่
 พอใจ แต่ฝรั่งเศสก็ไม่รู้จะแก้ไขประการใดที่พระองค์ไม่พอพระทัยที่จะให้ประชาชนของพระองค์เป็น
 คริสต์ทั้งๆ³ และฟอนคอนได้มอบอนุสัญญานี้ให้แก่ฝรั่งเศส โดยให้ เกลโซมองต์ก่อนที่เรือ
 จะออกจากท่า จึงทำให้เกลโซมองต์จำใจรับไว้ดีกว่าที่จะกลับฝรั่งเศสมือเปล่า ซึ่งพระนารายณ์
 ก็ทรงโปรดให้เครื่องอุปโภคบริโภคแก่คณะทูต มิให้ขาดแคลน จะเห็นได้ว่า การดำเนินการ
 ด้านศาสนารังนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ⁴

แต่การเผยแพร่คริสต์ศาสนา ในเมืองไทยก็แผ่หลายออกไป โดยความช่วยเหลือ
 ของฟอนคอน ทำให้พวกเข้ารีตอาศัยในเมืองไทยด้วยความสุข มีการสร้างโบสถ์ เกณฑ์นักเรียน
 ให้มาเรียนในโรงเรียนของบาทหลวงฝรั่งเศส และชักชวนให้คนเข้ารีต ในครั้งนั้น มีหมู่บ้านคริสตัง

* ภูภาคผนวก ก. ประกอบ

¹ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 19 หน้า 217 - 224

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 19 หน้า 232

³ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 19 หน้า 226 - 227

⁴ เกล โซวซี ล.ก. หน้า 386

ทั่วทั้งอยู่ที่ต่าง ๆ คือ

1. หมู่บ้านซึ่งมีลักษณะ เป็นสำนักของบาทหลวงจีนเคบอย (Chan de boy) ห่างจากทางใต้เมืองบางกอก ประมาณ 3 ไมล์ ฟอนคอนส่งชาวลพบุรี ซึ่งเลื่อมใสคริสต์ศาสนาไปอยู่ถึง 400 คน
 2. หมู่บ้านสามโลก ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทย - มอญ ผู้ปกครองทางบ้าน ศาสนาเป็นนักบวชคณะเซนต์ ฟรังซิส ซึ่งมาจากกรุงโรม หมู่บ้านนี้ อยู่ในความควบคุมอุปถัมภ์ของฟอนคอน
 3. ที่อยู่อาศัย มีอยู่ 2 แห่ง คือ
 - ก. หมู่บ้านเซนต์โยเซฟ (บ้านหนองปลาเทือก) สมเด็จพระนารายณ์ได้พระราชทานเงินเพื่อสร้างตึกหลังใหญ่ และโบสถ์อันงดงาม
 - ข. หมู่บ้านมหาพรหมณ์ ซึ่งบาทหลวงฝรั่งเศสได้ตั้งโรงเรียนขึ้น ชื่อว่า วิทยาลัยคอนสแตนติเนียน (Constantiaen) * รับเด็กหนุ่มเข้ามาศึกษาเรื่องศาสนา และศิลปวิทยาการแบบตะวันตก โดยฟอนคอนให้เงินอุดหนุน ปีละ 1,500 เอกีว วิทยาลัยนี้มีนักศึกษาประมาณ 100 คน
 4. ที่พิชฌโลก
- สาเหตุที่ทำให้การเผยแพร่วิสัยศาสนาในเมืองไทยไม่ได้ผล อาจวิเคราะห์ได้จากอุปสรรคต่าง ๆ ดังนี้ คือ

อุปสรรคทางบ้านไทย

เนื่องจากพระพุทธศาสนา ใ้ที่ยังลึกในเมืองไทย ถึงแม้ว่าคนไทยจะมีความเชื่อว่าศาสนาทุก ๆ ศาสนาสอนให้คนทำดีก็ตาม และชาวต่างชาติ มองคนไทยในแง่ที่ว่า ไม่รังเกียจศาสนาอื่นก็จริง แต่คนไทยเชื่อว่า ศาสนาพุทธเป็นศาสนาบริสุทธิ์¹ และจากการที่พระนารายณ์อนุญาตให้ราษฎรนับถือศาสนาใดโดยเสรี แต่พระองค์

* เพื่อเป็นเกียรติแก่ฟอนคอน ผู้อุปถัมภ์โรงเรียน, วิทยาลัยแห่งนี้ตั้งขึ้นใกล้วัดสุวรรณาราม ตั้งขึ้นระหว่างที่ออกพระวิสุทร สุนทรไปฝรั่งเศส

¹ คุรุสภา ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 76 จกหมายเหตุของ โยส เซาเต็น

ทรงเป็นศาสนดั่งมักในพุทธศาสนา และทรงปกครองราษฎรโดยใช้หลักศัพทธารธรรม จึงทำให้
ราษฎรยึดมั่นในศาสนา

นอกจากนี้ ยังเกี่ยวกับวัฒนธรรมของไทย คือ การที่เด็กเชื่อฟังบิดา มารดา
ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ และการไม่มีกฎหมายห้ามเกี่ยวกับการมีภรรยาหลายคน ที่สำคัญ
คือ จรรยาวัตร ของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งมีความอกทนและเคร่งครัดศาสนามาก และคนไทยมีผู
ญาที่เข้มงวดกว่าที่จะสอนให้เข้าใจความลึกซึ้งของคริสตศาสนาแจ้ง ผู้สั่งสอนศาสนาที่ไม่เคร่งครัดเท่า
พระภิกษุสงฆ์¹ ซึ่งแสดงให้เห็นความใจแคบของยุโรปในการวิพากษ์ปัญหาเรื่องศาสนา

อุปสรรคทางกานบาทหลวงผู้เผยแผ่ศาสนา

1. อุปสรรคภายใน

ได้มีการวิวาทซึ่งกันระหว่างบาทหลวงชาวโปรตุเกสและบาทหลวงชาวฝรั่งเศส
เศส เกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาในไทย และไต่หิวความรุนแรงขึ้น โดยมีการจับสังฆราชแห่ง
เม็กซิโกไปลี้ศส่งไปโปรตุเกส ฝรั่งเศสจึงตอบโต้ว่าจะใช้กำลัง²

และมีการวิวาทในหมู่บาทหลวงฝรั่งเศส คือ บาทหลวงคณะการต่างประ
เทศ และบาทหลวงคณะเยซูอิต ก็ยังแตกความสามัคคีกัน³ บางคนยังมีการประพฤติไม่ดี ชอบ
ทะเลาะวิวาท⁴ และบางครั้งพวกคริสตังบางพวกยังหาเกิน โดยการลักขโมย จึงทำให้คนไทย
รังเกียจ ไม่เลื่อมใส

อีกประการหนึ่ง จากสายตาของคนไทยเห็นว่า บาทหลวงมีฐานะ เป็นเพียงพ่อค้า
ออกนอกเขตที่รัฐกำหนดไม่ได้ ทำให้การเผยแผ่อยู่ในวงจำกัด และฝรั่งเศสก็ไม่ได้คัดเลือกบุคคล

¹ คุรุสภา ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 80 จกหมายเหตุฟอร์บัว หน้า 173 - 174

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40 เล่ม 24 หน้า 17 - 18 ,
ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 48 เล่ม 29 หน้า 56 - 63

³ คุรุสภา ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 80 จกหมายเหตุฟอร์บัว หน้า 175

⁴ ก.

ที่มาเผยแพร่ศาสนาในที่นี้ ซึ่งโดยมากเป็นคนเย่อหยิ่ง อวดคน ไม่รู้หนังสือ และไม่มีศรัทธา
อย่างแท้จริง

2 อุปสรรคภายนอก

บาทหลวงคณะเยซุอิตนั้น มีศรัทธาในหมู่ผู้สั่งสอนศาสนาอยู่ไม่น้อยเลย ผู้สั่ง
สอนศาสนา ที่มีคุณวุฒิสามารถกว่าผู้อื่น ก็ขอแต่ให้พระเจ้าแผ่นดินโปรตุเกส ยอมรับใช้เพื่อจะ
ให้พระเจ้าแผ่นดินทรงทะนุบำรุงคริสต์ศาสนา จึงเป็นเหตุให้เกิดความไม่พอใจแก่คนบางจำพวก
รวมทั้งมุสลิม ซึ่งเคียดแค้นโปรตุเกสพวกมุสลิม แต่ปัจจุบันทรงโปรตุเกสพวกฝรั่งเศส ทำให้
พวกนี้ต้องการขับไล่นบาทหลวงฝรั่งเศสออกไปจากเมืองไทย¹ ซึ่งมิผลทำให้การเผยแพร่คริสต์
ศาสนาของบาทหลวงเหล่านี้ไม่แพร่หลาย

และจากการที่ต่างฝ่ายต่างจะชิงกันหาความดีความชอบ ซึ่งฟอนคอนได้
กล่าวโทษ สังฆราชแห่งเมเตลโลโปลิส เพระได้มาอยู่เมืองไทย 25 ปีแล้ว ก็ยังพูดไทยไม่
ชัด ไม่สนใจเขียนภาษาไทย ทำให้เป็นอุปสรรคในการเผยแพร่ศาสนา ฝ่ายสังฆราชแห่งเมเตล
โลโปลิส ก็กล่าวหาว่า ฟอนคอนเกรงว่า ถ้าสมเด็จพระนารายณ์เข้ารีตสำเร็จแล้ว สังฆราช
ก็จะเป็นคนโปรก² ฟอนคอนจึงเกิดความริษยา ทำให้ราชทูตชักชวนสมเด็จพระนารายณ์ไม่สำเร็จ

ในที่สุดท้ายของรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ ทรงแต่งตั้งให้บาทหลวงตาซาร์ค
เป็นราชทูตพิเศษ อัญเชิญพระราชสาส์นไปถวายพระเจ้าหลุยส์ และสันตปาปาอินโนเซนต์ที่ 11
ฟอนคอนได้มอบศุภอักษรไปถวายสันตปาปาก้วย โดยมีอุปสรรคต่าง ๆ ในการเผยแพร่คริสต์ศา
สนา ซึ่งฟอนคอน ชี้ให้เห็นจุดบกพร่องของการเผยแพร่ศาสนา ซึ่งฟอนคอนชี้ให้เห็นจุดบกพร่อง
ของการเผยแพร่ศาสนา โดยบาทหลวงพื้นเมือง โดยขอให้สันตปาปาห้ามผู้แทนจากโรมบวชนิกบวช
พื้นเมืองก่อนที่จะทดลองความประพฤติ³ และฟอนคอนไปวาวรณาตัวรับใช้สันตปาปา เพื่อขยาย
เกียรติคุณของสันตปาปา รวมทั้งการอารักขาพวกคริสตังทั้งในและนอกประเทศ โดยอาศัยบารมี

¹ ก.

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 16 หน้า 130 - 133

³ ศิลปากร, กรม จดหมายเหตุเรื่องส่งทูตไปกรุงโรม ครั้งที่ 2 ในแผ่นดินสมเด็จพระ

สมเด็จพระนารายณ์ ทำให้สันตปาปาได้เริ่มปรับปรุงวิธีการเผยแพร่งานศาสนาในประเทศไทย แต่พบอุปสรรค ทำให้การเผยแพร่งานศาสนาหยุดชะงักไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง ในปี 2231 ซึ่งพระเพทราชาได้ทำการรัฐประหาร และพอนคอนได้ถูกประหาร ทำให้คริสตังถูกขับไล่ออกนอกประเทศ

3.2 ความสัมพันธ์ทางการค้า

ฝรั่งเศสเข้ามาประเทศไทยครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2205 แต่มาด้วยเรื่องศาสนา สมเด็จพระนารายณ์รับเป็นอุปถัมภ์เช่นเคย พวกฝรั่งเศสก็เริ่มเข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยา ต่อมาอีก 18 ปี คือ พ.ศ. 2223 เรือของบริษัทยินเดียนเข้ามาสู่แม่น้ำเจ้าพระยา สมเด็จพระนารายณ์ได้ต้อนรับ พ่อค้าฝรั่งเศสเป็นอย่างดี ฝรั่งเศสตั้งคลังสินค้าขึ้นเป็นครั้งแรกในกรุงศรีอยุธยา ซึ่งไทยได้ทำการปรับปรุงกรมท่าเรือ จะได้ควบคุมดูแลให้ทั่วถึง โดยได้แต่งตั้งตำแหน่งโกษาธิบดี โคนแก้ว พระออกศรีเนาวรัตน์ และเจ้าเมืองตะนาวศรี มะริด เพชรบุรี ปราณบุรี ภูเก็ต บรรณานายเรือสำเภากลางที่เดินทางอ่าวเบงกอลระหว่างมะริดกับยั้งโคโธรมันเกล ตลอดจนผู้ดูแลผลประโยชน์ไปมาของสมเด็จพระนารายณ์ล้วนแต่เป็นมุสลิมทั้งสิ้น พวกนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญในกิจการค้า และสามารถคุมการค้าที่กำลังรุ่งเรืองอยู่ในขณะนั้น ให้ได้กำไรยิ่งขึ้น¹

ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ พ่อค้าชาวยุโรป เห็นว่าเมืองไทย เป็นแหล่งที่เหมาะสมสำหรับคิตกค้าขาย เพราะเป็นแหล่งทำการค้าใหญ่โต มีชาวปลายักษ์ชาวอรุณสมบูรณพอที่จะส่งไปขายที่มะนิลา ฟิลิปปิน มาเก๊า โคชินไชนา และมีท่าเรือที่ดีที่สุดแห่งหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงศัพิศราชธรรมปกครองอยู่² ทั้งมีแม่น้ำเจ้าพระยาที่ดีที่สุดในย่านอินดีสซึ่งสามารถใช้เรือระวางหนัก ตั้งแต่ 150 - 200 ลาส์ต กินน้ำลึกตั้งแต่ 12 - 13 ฟุตขึ้น ทำให้เรือขนาดกลางสำหรับสมัยนั้นเข้าจอดได้โดยสะดวก³

¹ มอริส คอลลีส์ แซมมวลไวท์แห่งกรุงสยาม หน้า 65 - 66

² ศิลปากร, กรม บันทึกสัมพันธ์ไมตรี .. เล่ม 2 หน้า 39 - 40

1 ลาส์ต จะมีน้ำหนักเท่ากับ 4,000 ปอนด์

³ ศิลปากร, กรม บันทึกสัมพันธ์ไมตรี .. เล่ม 1 หน้า 105

ซึ่งในสมัยนี้ สินค้าขาเข้าและขาออกมากมาย อันเป็นรายได้ของกษัตริย์ในปีหนึ่งๆ กษัตริย์จะมีรายได้เป็นเงินจำนวนล้านกิลเคอร์ พระราชนครินทร์นี้โดยมากใช้ในการสร้างวัด บำ เหน็จ ราชวัลข้าราชการ ใช้เกี่ยวกับรัฐและราชสำนัก¹

สินค้าในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ ที่สำคัญ คือ

สินค้าขาออก

เป็นของพื้นเมือง เช่น ข้าว หนาก ฝาง พริกไทย ไช้ตุง หนังสัตว์ งา ข้าง รังนก คีบูก ตะกั่ว คินประสิ่ว เหล็ก ทองแดง กายาน ครั่ง น้ำตาล ข้าง แก่น ตูน น้ำมันสน ยาสูบ ยางสน กาแฟ ฝ้าย กระจวาน รง ฟางทูนนกรง (Guttapercha)

สินค้าเข้า ซึ่งเอามาจากที่ต่าง ๆ ดังนี้

1. จากจีน - ญี่ปุ่น สินค้าที่สำคัญ มีไหมคืบ แพรต่าง ๆ เช่น แพรหนังไก่ (Paunches) แพรค่าน (Satin) แพรคอก (Damasks) แพรหลิน ผ้าโสร่ง เครื่อง ถ้วยชาม ปรอท เครื่องเหล็กเป็นของใช้ เครื่องทองเหลือง ทองขาว (Tutinague) ทองคำ ทองแปร (Copan) ทองคำแท่ง

ของเหล่านี้ เป็นสินค้าขาเข้าแล้ว ส่งเป็นสินค้าขาออกด้วย ก็มี เช่น ไหมคืบ มาจากจีน ส่งไปญี่ปุ่น เครื่องทองเหลือง ทองขาวมาจากจีน ส่งไปเมืองสุทรศ เบงกอล โค โรมันเกล เครื่องเหล็ก ทองแดงแท่งมาจากจีน ส่งไปมะลายู ฯลฯ

2. จากเปอร์เซีย อินเดีย ชวา และมลายู มี ผ้า (Calico) ต่าง ๆ จากอินเดีย พรม น้ำหอมจากเปอร์เซีย

3. จากยุโรป มี ผ้าแพร ผ้าสักหลาด ผ้าขาว ผ้าลูกไม้ หมวกต่าง ๆ ถู เต้า เครื่องแก้ว สุราต่าง ๆ ปืนต่าง ๆ ที่เรียกกันว่า ปืนมะเหรียม ปืนคาบศิลา ปืน นกสับ คาบ กระบี่ กับของเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ²

¹ คุรุสภา ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 76 เล่ม 47 จดหมายเหตุของโยส เซาเต็ม
หน้า 129 - 130

ได้เปรียบเทียบเงิน คือ 1 ซึ่ง เท่ากับ 120 กิลเคอร์ ของฮอลันดา
เท่ากับ 48 ริลล์ ของโปรตุเกส

¹ ขุนวิจิตรมาตรา ประวัติการค้าไทย หน้า 281 - 283

ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์นี้ การค้าขายของประเทศไทยเจริญไพศาล เส้นทางการค้าขึ้นสูงสุดเป็นครั้งสุดท้ายในสมัยกรุงศรีอยุธยา จากการที่พระองค์ทรงอนุญาตให้บาทหลวงเยซุอิตศาสนาโดยเสรี จึงทำให้ลัทธิราชแห่งเบริค เห็นว่าประเทศไทยเหมาะสำหรับที่จะเป็นแหล่งค้าของฝรั่งเศสในเอเชีย¹ และในปี พ.ศ.2223 ฝรั่งเศสได้ตั้งบริษัทอินเดียตะวันออกที่อยุธยา มี มงซิเออร์ เกสลา บูโร (Deslandes Boureao) เป็นหัวหน้าคลังสินค้า เป็นคนแรก โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อซื้อฝัก พริกไทย และสินค้าที่มาจาก จีน ญี่ปุ่น และเมืองต่างๆ ที่ส่งมาขายในเมืองไทย² ซึ่งในปี พ.ศ. 2216 สมเด็จพระนารายณ์กำลังแสวงหาพันธมิตร เมื่อได้รับพระราชสาส์น ของพระเจ้าหลุยส์ ทำให้พระองค์ต้อนรับพ่อค้าฝรั่งเศสเป็นพิเศษโดยไม่มีข้อกีดกันให้หัวพระราชอาณาจักร และโปรดพระราชทานท่าเรือแห่งหนึ่ง ให้แก่ฝรั่งเศสเป็นพิเศษโดยแล้วแต่ฝรั่งเศสจะเลือกเอาที่แห่งใดก็ได้ นอกจากนี้ก็โปรดพระราชทานไม้และเครื่องมือสำหรับสร้างบ้านเรือนให้แก่พวกฝรั่งเศสด้วย ครั้นได้ทรงทราบว่า เรือเลอไวทร์ (Le Voutour) ของบริษัทได้แวะเข้าไปที่เมืองตะนาวศรี จึงโปรดพระราชทาน ยกเว้นการเก็บภาษีแก่เรือลำนั้น และให้ยิงสลุดต้อนรับ³ ในปีเดียวกันนั้น สมเด็จพระนารายณ์โปรดส่งทูต^{**} ไปฝรั่งเศสโดยมีพระราชประสงค์ประการหนึ่ง คือ เสนอยกเมืองท่าสงขลาให้แก่ฝรั่งเศสตั้งหลักแหล่ง เพื่อสะดวกในการค้า แต่ขอเสนอนี้ไม่ถึงพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ขณะนั้น เพราะเรือของคณะทูตออกไปทางฝั่งตะวันออกของเกาะมาคากาสกา⁴

สมเด็จพระนารายณ์ได้ทรงโปรดอนุญาตให้ฝรั่งเศสบรรทุกสินค้าทุกชนิดลงในกำปั่นหลวงได้ และยกเว้นค่าธรรมเนียม ค่าน้ำขึ้น ท้องแครงของฝรั่งเศส ซึ่งบรรทุกกำปั่นหลวงจากญี่ปุ่น แต่มีข้อแม้ว่า บริษัทจะต้องซื้อ เฉพาะจากพระคลังสินค้าแห่งเดียว นอกจากนี้ ยังอนุญาตให้

¹ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 18 หน้า 223 - 224

* บริษัทอินเดียตะวันออกของฝรั่งเศสสร้างขึ้นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.2207 โดยวิซีเรียกหุ่นแต่ชาตุน พอปี พ.ศ.2227ได้ตั้งขึ้นใหม่ โดยการสนับสนุนของพระเจ้าหลุยส์ โดยมี มาควิส เคอแซงเด เป็นผู้อำนวยการบริษัท ประกอบด้วยกรรมการอีก 12 คน

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 34 เล่ม 26 หน้า 71

³ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 25 เล่ม 15 หน้า 263

** เป็นทูตไทยชุดแรก มีออกพระยาพิพัฒน์ราชไมตรี แต่เรือออกไปไม่ถึงฝรั่งเศส

⁴ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 34 เล่ม 20 หน้า 136

ฝรั่งเศสไปสร้างเมืองและป้อมปืนที่ เมือง ยะโฮร์ *

โดยสมเด็จพระนารายณ์มีจุดมุ่งหมายที่จะป้องกันกบฏเกิด ให้พ้นจากอำนาจของยอดนัก ซึ่งฝรั่งเศสก็พอใจ เพราะหวังจะทำลายอำนาจการค้าของฮอลันดาค้าขายพระมหากษัตริย์ของสมเด็จพระนารายณ์นี้ เป็นเหตุให้พระเจ้าหลุยส์ ส่งพระราชสาส์นมาเมื่อ พ.ศ.2225 เพื่อฝากฝังพ่อค้าฝรั่งเศส เพื่อค้าขายได้สะดวก

ในปี พ.ศ. 2227 ฝรั่งเศสได้ทำสัญญาการค้ากับไทย ผู้แทนฝรั่งเศส คือ มงซิเออร์ เกอลัง บูโร ฝ่ายพอนคอน เป็นผู้แทนไทย สัญญาการค้า สำคัญ คือ

1. ให้บริษัทฝรั่งเศสมีอำนาจที่จะทำการค้าขาย โดยไม่มีข้อขัดข้องอย่างใด
2. บริษัทมีอำนาจที่จะซื้อทองแดงและสินค้าอย่างอื่น ซึ่งมาจากนอกราชอาณาจักร
3. บริษัทจะรับซื้อพริกไทย ทั้งหมดที่ได้เพาะปลูกในประเทศสยาม โดยตั้งราคาซื้อคงตัว ไม่มีขึ้น ไม่มีลด
4. พ่อค้าคนใด ไม่ว่าจะเป็นคนชาติใด จะมาดำเนินการค้าพริกไทยไม่ได้ นอกจากพนักงานของบริษัทฝ่ายเดียวเท่านั้น

จากสัญญานี้ จะทำให้พระคลังหมดสิทธิ์ผูกขาดการค้าพริกไทย แต่มีผลทำให้ฝรั่งเศสกระตือรือร้น ที่จะติดต่อกับไทยยิ่งขึ้น และจากการที่ไทยทำสัญญากับฝรั่งเศสครั้งนี้ ทำให้ฝ่ายฮอลันดารู้สึกไม่พอใจ ทำท่ากริยาเหมือนจะยึกเอาบางกอก กังที่ฮอลันดาได้ไปยึกเอาเมืองบันคัม เป็นตัวอย่างมาแล้ว ฝ่ายฝรั่งเศสก็รู้สึกว่ บางกอกนั้น เป็นแหล่งที่สำคัญอย่างไร เพราะบางกอกนี้เป็นท่าเล ท่ามกลางในระหว่างอ่าวสยาม ท่าเรือต่าง ๆ ในบางกอกนี้เป็นท่าเลท่ามกลางในระหว่างอ่าวสยาม ท่าเรือในประเทศจีนด้วย แต่เมืองมะริดนั้น ฝรั่งเศสก็อยากได้ไว้เหมือนกัน เพราะเป็นท่าเลอันเหมาะ สำหรับค้าขายในอ่าวเบงกอล ถ้าบางกอกและมะริดได้สร้างป้อมอย่างดี และมีทหารรักษาแข็งแรง มีท่าเรือจอดมั่นคง และสร้างคลังสินค้าที่แข็งแรง ก็คงจะทำให้สินค้าทั้งปวง ในฝ่ายอินเดียและแหลมมลายู รวมอยู่ในที่นี้ด้วยทั้งหมด เพื่อจะเป็นทางป้องกันมิให้เรือฮอลันดา อังกฤษ และโปรตุเกส มาสู่การค้าขายได้ ตั้งแต่

* การที่ระบุนเมืองยะโฮร์เช่นนี้ แสดงว่า ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ไทยมีอิทธิพลไปจนถึงปลายแหลมมลายูไม่มากนักเลย

คอรอมันเกล ตลอดจนไปถึงเมืองญี่ปุ่น¹

จากท่าทีของซอลันคาที่จะยึดเมืองบางกอก และชาวคราวของคณะทูตไปฝรั่งเศส
ชุดแรกไปถึงสี่ปี คงจะทำให้สมเด็จพระนารายณ์รอนพระทัย จึงได้ส่งทูตพิเศษสองคนไปสืบข่าวคณะ
ทูตไทยชุดแรก พร้อมทั้งคิดต่อเรื่องการค้า และการเชิญทูตฝรั่งเศสมายังไทย* ในที่สุดพระ
เจ้าหลุยส์ ได้ส่งคณะทูตฝรั่งเศสชุดแรกมาเมืองไทย เมื่อ พ.ศ. 2228 โดยมีจุดมุ่งหมายเรื่อง
ศาสนาเป็นสำคัญ แล้วยังเข้ามาจัดการเรื่องการค้าด้วย

อนุสัญญาการค้าดังกล่าว** ฝรั่งเศสได้เปรียบไทยมากมาย ไทยไม่สามารถเก็บ
ภาษีเข้า ขาออกจากบริษัทอินเดียตะวันออกของฝรั่งเศสได้เลย เมื่อเป็นเช่นนี้ มีปัญหาว่า
ไทยได้ผลประโยชน์อะไรจากการค้ากับฝรั่งเศส เพราะถ้าพิจารณาอยู่แล้ว จะเห็นว่า ไทยไม่
เคยให้อภิสิทธิ์เช่นนี้กับชาติใดเลย เกี่ยวกับการศานนั้น ถึงแม้ว่า จะไม่ถึงกับเสียสิทธิสภาพนอก
อาณาเขต ไปอย่างจริงจังก็ตาม ฝรั่งเศสก็ได้อภิสิทธิ์เข้าร่วมพิจารณาตัดสิน ในกรณีที่เกิดเรื่อง
กับชาวฝรั่งเศส นอกจากนี้ยังได้รับอภิสิทธิ์ จากการค้าขายที่เมืองกลางอีกด้วย ทั้งยังให้
เมืองสงขลาแก่ฝรั่งเศส โดยมีข้อความวงเล็บตอนท้ายเพิ่มเติมว่า ไม่ควรเปิดเผยให้อัศวิน จน
กว่าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 จะทรงทราบ แสดงว่าฝรั่งเศสก็ยังไม่แน่ใจในสถานการณ์และการจัด
การเกี่ยวกับสงขลาอย่างไร แต่สำหรับสมเด็จพระนารายณ์ คงจะมีพระราชประสงค์จะบีบบังคับของ
ฝรั่งเศสรักษาความสงบในเมืองสงขลา เพราะว่าเป็นดินแดนที่ยังยาก ก่อการกบฏต่อกันเป็น
เวลานานถึงสามสิบปีแล้ว สมเด็จพระนารายณ์เพิ่งจะปราบได้ เมื่อ พ.ศ. 2222²

¹ ก. หน้า 294

* จะกล่าวในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในด้านการทูต

** เป็นหนังสือสัญญา ซึ่งได้ทำกันระหว่าง เซอวาเลีย เกอโซมองต์ เอกอัครราช
ทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสกับมองซิเออร์ คอนสตันซ์ ฟอนคอน ผู้แทนสม
เด็จพระนารายณ์ พระเจ้ากรุงสยาม พระราชทานพระราชานุญาตให้บริษัทฝรั่งเศสส่งพ่อค้าฝรั่งเศส
เสมาทำการค้าขายในอินเดียตะวันออก ลงวันที่ 2 ธ.ค. พ.ศ. 2228 ที่เมืองลพบุรี คุราย
ละเอียดได้จาก ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40 เล่ม 24 หน้า 82 - 92

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 34 เล่ม 20 หน้า 136

ฝรั่งเศสได้ส่ง มงซิเออร์ เซเบเรต์ เดินทางมาเป็นอุปทูต เพื่อเจรจาเรื่องการค้า แต่ฝรั่งเศสก็ตอ้งพบกับอุปสรรค จากการที่ เจ้าพนักงานของพระเจ้ากรุงสยาม ซึ่งฝรั่งเศสประมาณว่า ไม่รู้จักกับฝักขอม เพราะคนพวกนี้ ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต และที่สำคัญได้รับการขัดขวางจากฟอนคอน โดยฟอนคอนได้บังคับให้ฝรั่งเศสเสียภาษีปากเรือ ทั้งที่ความอนุสัญญาแล้วได้รับการยกเว้น และยังห้ามฝรั่งเศสขายไม้จันทร์ให้แก่ผู้อื่น โดยอ้างว่า สมเด็จพระนารายณ์ต้องการไม้จันทร์ เพียงหาละ 36 ปอนด์ 10 อัฐ ซึ่งต้นทุนฝรั่งเศสคือมาหาละ 53 ปอนด์ 10 อัฐ¹ นอกจากนี้ มงซิเออร์ เวเรต์ พ้อค้าฝรั่งเศสให้ทำการค้าส่วนตัว เช่นเดียวกับพ่อค้าเอกชน Interloper ของอังกฤษ แต่ก็ไม่สำเร็จ ฟอนคอนจึงไต่หาทางกลั่นแกล้งยิ่งขึ้น จนทำให้ฝรั่งเศสยอมลงทุนซื้อสินค้าร่วมกับฟอนคอน แต่ฟอนคอนกลับแย่งสินค้าของกลางเหล่านั้น ไปขายในนามของตน ทำให้ฝรั่งเศสขาดผลประโยชน์ นอกจากนี้ฟอนคอนยังกีดกันไม่ให้ฝรั่งเศสไปค้าขายที่เบอร์เนียว โดยอ้างว่า ไม่มีกำไร ทั้ง ๆ ที่กำไรหลวงไปค้าขายมีกำไรถึง 100 เปอร์เซ็นต์² เป็นการต้องการแสดงอำนาจของตน และคักคองเอาผลประโยชน์ เป็นของตน โดยทำการค้าส่วนตัว ในขณะเดียวกัน เขาก็ยังคักคองกับบริษัทของอังกฤษ โดยได้รับพระราชสาส์นของพระเจ้าเจมส์ที่ 2 เรียกฟอนคอนว่า "เพื่อนที่รักของเรา" เมื่อเทียบกับบริษัทอินเดียตะวันออกของฝรั่งเศสนั้น เขาไม่ได้รับพระราชสาส์นมาคักคองเลย เขาจึงไม่สนับสนุนการค้าของฝรั่งเศสมากนัก

ต่อมาฝรั่งเศสได้ส่ง เซเบเรต์ เป็นผู้เจรจา เพราะเป็นผู้เชี่ยวชาญในการค้ามาก แต่ เซเบเรต์ ก็ประสบความยุ่งยากลำบากในการเจรจาหลายประการ เพราะฝ่ายไทยไม่ผู้จะยินยอมตามประสงค์ ของฝ่ายฝรั่งเศส ทั้งสองฝ่ายเจรจากันกินเวลาหลายสัปดาห์ แต่ในที่สุด ฝ่ายไทยก็ยินยอมรับข้อเสนองของฝรั่งเศส และทั้ง 2 ฝ่าย ได้เซ็นสัญญาฉบับใหม่กันที่ลพบุรี เมื่อวันที่ 11 ธ.ค. พ.ศ. 2230 โดยมีผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศส คือ ลาลูแบร์ เป็นราชทูต และเซเบเรต์ เป็นอุปทูต ส่วนผู้แทนฝ่ายไทย คือ อาญาเสกัจ ซึ่งมีการเพิ่มเติม

¹ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 43 เล่ม 25 หน้า 221 - 222

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 44 เล่ม 26 หน้า 24 - 26

และแก้ไขอนุสัญญาฉบับ เกอชมองต์ และสัญญาการค้านี้ ใ้ทำเป็น 3 ภาษาด้วยกัน คือ ไทย ฝรั่งเศส โปรตุเกส สำคัญสำคัญของสัญญานี้ กล่าวโดยสรุปได้ว่า ไทยให้สิทธิแก่ฝรั่งเศสที่จะค้าขาย โดยไม่เสียภาษีอากรแก่อย่างใด แต่สินค้าต้องห้ามบางอย่าง คือ กิมพลี สิว กำมะถัน งาช้าง หมาก ผาง ปืน เครื่องศาสตราวุธ ต้องซื้อขายกับพระคลังสินค้าแห่งเดียว และอนุญาตให้ฝรั่งเศสผูกขาดการซื้อทิมุกที่เมืองกลาง และบางพลี ส่วนที่เกี่ยวข้องกับดินแดนต่าง ๆ ที่ชาวฝรั่งเศสอยากได้นั้น ไทยยอมยกเกาะหน้าเมืองมะริดให้เท่านั้น มีข้อความสำคัญที่ควรกล่าวถึง คือ เกี่ยวกับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ซึ่งไทยต้องสูญเสียให้กับฝรั่งเศส ดังรายละเอียดในสัญญาข้อ 5 แต่อย่างไรก็ตาม นับว่าประเทศไทยโชคดีอยู่ประการหนึ่ง คือ สัญญานี้ไม่มีโยกาสีไซ เพราะเมืองไทยมีเรื่องขัดแย้งกับฝรั่งเศสเสียก่อน และเป็นที่น่าสังเกต คือ ในตอนท้ายของสัญญานี้ ผู้เซ็นรับรอง คือ พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และคอลแบร์ต เสนาบดีต่างประเทศ ข้อความตอนท้าย พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงลงพระปรมาภิไธยว่า "เราพอใจในสัญญาข้างบนนี้ทั้งหมดทุกข้อ เรายอมรับและเห็นชอบด้วย ฉะนั้น จึงขอปฏิญาณโดยความเชื่อและมีพระราชกฤษฎีกา ให้ใช้สัญญาฉบับนี้โดยเคร่งครัด มิให้พลากพลังไปอย่างใด เพื่อเป็นพยานหลักฐาน เราได้เซ็น พระนามและประทับตราพระราชลัญจกรลงไว้ในสัญญานี้ด้วยเป็นสำคัญ"¹ จะเห็นว่า ทางฝรั่งเศสพอใจสัญญาฉบับนี้ มากกว่าฉบับแรก

นอกจากนี้ สัญญาเซเบเรต์ ยังได้ทำสัญญาพิเศษ โดยฟอนคอน เข้าหุ้นกับบริษัท อินเคียตะวันออกของฝรั่งเศส เป็นจำนวนเงิน 300,000 ปอนด์² ความปรารถนาของฝรั่งเศสที่จะได้ฟอนคอนเป็นพรรคพวกจึงสำเร็จ แต่ปรากฏว่า อนุสัญญาการค้าเซเบเรต์ฉบับนี้ไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ฝรั่งเศส ทั้งนี้ เพราะที่เมืองไทยได้เกิดรัฐประหาร ทำลายอิทธิพลของฝรั่งเศส ซึ่งถ้าไม่มีเหตุการณ์นี้เป็นอุปสรรค คงจะทำให้ฝรั่งเศสทำการค้ารุ่งเรือง เพราะมีผู้สนับสนุน คือ ฟอนคอน ซึ่งถือว่า ผลประโยชน์ของฝรั่งเศสเป็นผลประโยชน์ของเขาเช่นกัน

¹ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 46 เล่ม 27 หน้า 286 - 290

² ก. หน้า 170 - 171

3.3 ความสัมพันธ์ทางการทูต

ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับฝรั่งเศสนั้น มีลักษณะแตกต่างจากประเทศอื่น ในแง่ที่ว่า บุคคลคณะแรกของฝรั่งเศสที่เข้ามาเจรจาสัมพันธ์ไมตรีกับไทยนั้น แทนที่จะเป็นพ่อค้า กรอมนกับพระราชสำนัก และเครื่องบรรณาการ แต่กลับเป็นบาทหลวงฝรั่งเศสซึ่งมีความประสงค์จะนำประเทศไทยไปยังจีนและญวนเท่านั้น แต่ด้วยเหตุบังเอิญ จึงทำให้ฝรั่งเศสติดต่อกับไทย จากการที่สังฆราชแห่งเบรุต และคณะไค้พ้านักในค่ายโปรตุเกส แต่ถูกทำร้ายขับออกจากหมู่บ้าน จึงได้นำพระราชสำนัก ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ถวายสมเด็จพระนารายณ์ โดยผ่านทางเสนาบดี

พระนารายณ์ทรงโปรดพระราชทานอารักขาแก่สังฆราช ซึ่งในตอนแรก พระองค์มีใค้สนพระทัยเท่าใดนัก จากการที่เป็นชาติใหม่ที่มาติดต่อ ต่อมาภายหลังจากที่ทรงใค้ฟังความกล่าวหาและบุญบารมีของพระเจ้าหลุยส์ จากสังฆราชเบรุต ที่มาเฝ้าส่วนพระองค์ ทำให้พระนารายณ์สนพระทัย ต้องการจะเป็นพันธมิตร

เมื่อ พ.ศ. 2216 พระนารายณ์ทรงใค้รับพระราชสำนักของพระเจ้าหลุยส์และศูอักษรของสันตปาปาคลีเมนต์ ที่ 9 ไค้ทรงขอพระทัยที่พระองค์ ใค้ความช่วยเหลือพวกบาทหลวงใค้การเข้าเฝ้าถวายพระราชสำนักครั้งนี้ ไค้เกิดเหตุขัดข้อง เพราะตามธรรมเนียมเดิมของไทย เวลาพระเจ้าแผ่นดินเสด็จออก ผู้ใค้จะยืน จะนั่ง หรือสวมรองเท้าไม่ใค้เป็นอันขาด และจะตองหมอบหน้าคิ้คกับคิ้นเท่านั้น ธรรมเนียมนี้ไม่เคยใค้ยกเว้นใค้ใครเลย แต่ในครั้งนี พระองค์โปรดพระราชทานพระราชานุญาต ใค้สังฆราชสวมรองเท้าในเวลาเข้าเฝ้าใค้ และใค้สังฆราชนั่งกับพรม และใค้กระทำความเคารพเยี่ยงธรรมเนียมยุโรปใค้¹ แล้วจากนั้น พระองค์ทรงโปรดใค้สังฆราชเข้าเฝ้าเป็นการส่วนพระองค์เสมอ และจากการที่ชนชาวต่างชาติใค้เข้ามาเมืองไทยมากมายหลายชาติเช่นนี้ ไค้ทำให้พระเจ้ากรุงสยามทรงแสวงหาความรู้ ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเมืองต่างประเทศ และเมื่อพวกสังฆราชใค้เข้าเฝ้า ก็ใค้ทรงซักใค้ไรใค้เสี่ยงถึงการต่างๆ ของประเทศทั่วไป และทรงใค้รับสั่งถามชนชาติอื่น ๆ ถึงเรื่องเมืองฝรั่งเศสเช่นกัน ซึ่งคาคว่า พวกชอลันกา

¹คือปากกร,กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 25 เล่ม 15 หน้า 245 - 248

คงจะอธิบายถึง พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส แต่เฉพาะความเรื่องที่ว่าพวกฮอลันดาเห็นว่า เป็นประโยชน์ แก่ตัวเขา ซึ่งควรจะให้พระเจ้าแผ่นดินไทยระวาง พระเจ้าหลุยส์ โดยเชื่อว่า พระเจ้าหลุยส์ มีอำนาจมาก และต้องการเป็นใหญ่ และเป็นหัวหน้าของประเทศยุโรปทั้งหมด การที่จะทำไมตรี หรือทำสงครามก็แล้วแต่พระทัยทั้งสิ้น แต่พระนารายณ์กลับมีพระราชประสงค์ จะเป็นไมตรีกับฝรั่งเศส¹ และไปรณปรานฝรั่งเศสโดยให้สังฆราช เลือกว่า จะสมัครอยู่ที่เมือง ลพบุรี หรือ จะอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา จนในที่สุดก็ไปรณพระราชทาน ม้า ช้าง และเสือให้กับสังฆราช สมเด็จพระนารายณ์ก็ไปรณให้พระเจ้าหลุยส์ทรงเลือกทำเรือ ในเมืองโคเมืองหนึ่ง ในพระราชอาณาเขตเมืองนั้น ตามพระนามของพระเจ้าหลุยส์²

นอกจากนี้ สังฆราชแห่งเบรุต ก็กล่าวจะเกลี้ยกล่อมพระนารายณ์ โดยแนะนำให้ พระองค์ส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรี กับฝรั่งเศส และโรม³ โดยใฝ่ปากสาสน์ไปกับ ชังซีย์ เกอ ชาเมซอง* แต่ข้อความนี้ไปถึงแก่กรรมที่อินเดีย ทำให้พระราชสาสน์ไปไม่ถึงพระเจ้าหลุยส์ ก็เลยไม่ทรงทราบวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของพระนารายณ์⁴

ความสัมพันธ์ระหว่างปี พ.ศ. 2223 - 2228

เมื่อสมเด็จพระนารายณ์ทรงทราบว่า สงครามยุโรปสงบแล้ว และเมื่อมีการถวาย พระราชสาสน์ ย่อมเป็นธรรมเนียม ที่ไทยจะต้องมีพระราชสาสน์ ถวายกษัตริย์ฝรั่งเศส พระองค์ จึงได้ทรงพระราชปรารภที่จะส่งทูตไปฝรั่งเศส แต่เรือสินค้าของไทยไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะเกิน

¹ คิลปากกร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 19 หน้า 150 - 151

² คิลปากกร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 25 เล่ม 15 หน้า 251

³ คิลปากกร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 18 หน้า 226 - 227

* เนื่องจากภาวะสงครามกัซ ระหว่าง พ.ศ. 2215 - 2221 เป็น

การสู้รบระหว่างฝรั่งเศสกับฮอลันดา สงครามนี้สิ้นสุดลงด้วยสัญญาอนุสัญญาเอเกน

⁴ คิลปากกร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 18 หน้า 225 - 259

ทางข้ามทวีปได้ ในปี พ.ศ.2223 บริษัทอีสต์ อินเดีย ของฝรั่งเศสเป็นฝ่ายเสนอเรือ ชื่อ
อาทิตย์บูรพา (Le Soleil D' Orient) นำราษฎรไทยไปฝรั่งเศสราษฎรชุด ชุกแรก
นี้ ประกอบด้วย

1. ออกพระพิพัฒน์ราชไมตรี	เป็นราชทูต
2. หลวงศรีวิศาลสุนทร	เป็นอุปทูต
3. หลวงนกรวิชัย	เป็นตรีทูต
4. บาทหลวงเกม	ทำหน้าที่เป็นล่าม

คณะทูตนี้ได้ออกเดินทางเมื่อวันที่ 24 ธ.ค. พ.ศ.2223 คณะบาทหลวงฝรั่งเศสได้ชักชวนประเทศนิกายโรมันคาทอลิกให้สมทบเรือ เพื่อเปิดทางไปสู่ความสำเร็จในทางไมตรี
การศาสนา และการค้าในอนาคต คณะทูตไทยเสียชีวิตด้วยเรืออัปปางที่เกาะมาการ์กัสกา
(Madagascar) ฝ่ายไทยมีใครรับข่าวทูต ก็ส่งข้าราชการไทย 2 คน ชื่อ ชุนวิชัยวา
ทิต ชุนวิจิตไมตรี ไปสืบข่าวที่ฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 25 ม.ค. พ.ศ.2227 โดยคณะบาท
หลวงฝรั่งเศสได้ให้บาทหลวง วาเช (Pere de Vachet) กำกับไปถวายให้มีหน้าที่ช่วยเหลือ
ติดต่อกับบุคคลสำคัญ ในวงการต่าง ๆ จุดประสงค์ของราชทูตพิเศษนี้ ก็คือ เพื่อไปสืบข่าวถึง
ทูตคราวแรกที่ออกเดินทางจากประเทศไทย เมื่อ พ.ศ.2223 และเพื่อให้สัมพันธ์ไมตรีระหว่าง
ไทยกับฝรั่งเศสต่อเนื่องกันและเชื่อเชิญให้ฝรั่งเศสส่งราชทูตมาเมืองไทย นอกจากนี้ ทรงทราบ
ข่าวมาจากฝรั่งเศสว่า ท่าน ดยุก เกอ บวร์กอยน์ (Duc de Bourgogne) พระราชนัดดา
ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ประสูติ จึงได้ให้ราชทูตพิเศษไปแสดงความยินดี และเมื่อปีที่แล้ว สังฆราช
เกลียวโปลิส ได้นำความกราบทูลพระเจ้ากรุงสยามว่าเป็นการจำเป็นที่ท่านสังฆราชเกลียวโปลิส
จะคงไปยังเมืองจีน จึงได้มีรับสั่ง ให้ยกต้นเรือเออเพื่อเกื้อหนุนท่านสังฆราชทุกประการ¹

คณะทูตพิเศษชุดนี้ได้รับพระราชโองการให้ไปเฝ้ากษัตริย์อังกฤษ คือ พระเจ้าชาร์ล
ที่ 2 ซึ่งเป็นคณะทูตไทยชุดแรก ที่ได้เข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงอังกฤษ แล้วเดินทางต่อไปยังฝรั่งเศส
โดยการได้รับการต้อนรับในฐานะเพียงแขกเมืองคนสำคัญของฝรั่งเศส เพราะราชทูตพิเศษนี้ไม่ได้
อัญเชิญพระราชสาส์นมา แต่ก็ได้รับการต้อนรับอย่างดี²

¹ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 19 หน้า 45 - 51

² เกอ ชัวซีย์ ล.ก. หน้า 40

อนึ่ง พระเจ้าหลุยส์ ได้พิจารณาถึงผลประโยชน์ที่ได้จากการสัมพันธไมตรีกัน ทาง
 กานศาสนา และการค้า เกิดผลดีแก่ฝรั่งเศส และไทยก็ได้ผลประโยชน์ทางการค้าและการเมือง
 แต่ในการเริ่มสัมพันธไมตรีนี้ ที่ไทยควรเข้ารีตโดยเร็วที่องค์พระมหากษัตริย์ ถ้าไทยเข้ารีตทั่ว
 ประเทศแล้ว ชาตินั้นก็จะเจริญรุดตามเป็นเกียรติภูมิแก่ฝรั่งเศสอย่างไม่มีปัญหา ปัจจัยเหล่านี้ทำ
 ให้ฝรั่งเศสตั้งสัจใจส่งทูตเข้ามาเฝ้าพระนารายณ์ จึงได้ส่งคณะทูตมาเมืองไทย ประกอบด้วย เซอ
 วาเลีย เกอ โชมองต์ (Monsieur le Chevalier de Chaumont) เป็นเอกอัครราชทูต
 ตำแหน่งรองลงมา คือ บาทหลวง เกอ ชัวซี เป็นอุปทูต และมีบรรดาขุนนางอาสาสมัคร
 บาทหลวงคณะเยซุอิก และบาทหลวงคณะการต่างประเทศ²

ในการรับคณะทูตครั้งนี้ ได้มีการต้อนรับมิโหฬาร อย่างที่ราชทูตมิได้คาดคิดมาก่อน
 และประเพณีเกี่ยวกับการถวายพระสาส์นของราชทูต เกอ โชมองต์ ครั้งนี้จะเห็นได้ว่า แปลก
 กว่าที่เคยเห็นในที่อื่น ๆ และรัฐบาลไทยในสมัยอยุธยา ไม่เคยรับราชทูตของประเทศใดเช่นนี้
 มาก่อน โดยเฉพาะการถวายพระสาส์น

ถึงที่ สังเกตว่า ถ้าให้เกียรติราชทูตฝรั่งเศสครั้งนั้นมาก โดยที่ราชทูตไม่ต้อง
 หมอบคลานเข้าไปหมอบอยู่หน้าพระที่นั่ง ซึ่งทางฝรั่งเศสคงต้องร้องไม่ยอมหมอบคลาน จึงต้องเสีย
 เวลาเจรจายู่ถึง 15 วัน และชะเคียวกัน เราก็ไม่ยอมที่จะให้ราชทูตมาขึ้นค้ำพระเศียรพระ
 มหากษัตริย์เรา ซึ่งเป็นการกระทำที่ถือว่าบังอาจเป็นอย่างยิ่ง ในที่สุดสมเด็จพระนารายณ์ก็ทรง
 หาทางออกได้สวยงาม โดยการออกรับพระราชสาส์นทางพระบัญชา ซึ่งตามธรรมเนียม เกอ โช
 มองต์ ควรจะยื่นคันทานรองพระราชสาส์นขึ้นไปอีก ไม่ต้องให้สมเด็จพระนารายณ์ลงมารับ
 ถึงแม้ว่า ฟอนคอนจะสั่งบอกให้ เกอ โชมองต์ ฐพานสูงขึ้น แต่มิได้ทำการซึ่งเป็นการเจ
 นานจะหลู่พระเกียรติแต่พระนารายณ์ก็ทรงแยมสรวล แล้วนำพระราชสาส์นนั้นขึ้นจบเหนือพระเศียร³

¹ เกอ ชัวซี ล.ก. หน้า 40

² ฟอรั้ง ล.ก. หน้า 53 - 54

³ สันต์ ท.โกมลบุตร จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวง

ซึ่งคณะทูตชุดนี้ มีวัตถุประสงค์ ที่จะติดต่อกับไทย ดังที่พิจารณาจากพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 มีถึง พระนารายณ์ สรุปได้ 3 ประการ คือ

1. ส่งเสริมและเผยแพร่คริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิกให้เจริญยิ่งขึ้นต่อไป
2. ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้าขาย
3. เปลี่ยนศาสนาของสมเด็จพระนารายณ์¹

ราชทูต เกอ โชมองต์ ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์หลายครั้ง และพยายาม พูลชักชวนให้สมเด็จพระนารายณ์เปลี่ยนศาสนา แต่ไม่สมประสงค์ เพราะทุกครั้งทีโชมองต์พูดเรื่องศาสนา สมเด็จพระนารายณ์ จะทรงนิ่งเฉยเสีย ทรงนำเรื่องอื่น ๆ เข้ามารับสั่งเสียบ้าง โดยเฉพาะ เรื่องชาวฮอลันดากำลังขยายอำนาจ ทั้งนี้ก็เพื่อจะทรงชักชวนให้โชมองต์หันมาพูดเรื่อง การเป็นพันธมิตรระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ซึ่งฝ่ายไทยได้แสดงเจตนารมณ์อย่างเด่นชัด โยซีให้ราชทูต เกอ โชมองต์ เห็นว่า ฮอลันดามีอำนาจเพียงใด ในเอเชียอาคเนย์ ทำให้ราชทูตเห็นคล้อยตามว่า อำนาจของฮอลันดาทั้งในยุโรปและเอเชีย เป็นข้อควรแก่การวิตกกังวลสำหรับฝรั่งเศสเอง มีใช้น้อย เมื่อไทยเสนอขอเป็นพันธมิตรต่อฮอลันดา ราชทูตก็เห็นดีเห็นงาม โดยปล่อยข่าวลือแพร่สะพัดออกไปว่า ฝรั่งเศสเป็นพันธมิตรของไทย ในการดำเนินนโยบายกับไทย ไทยเป็นฝ่ายได้ทำการสมจุดประสงค์ คือ ได้ฝรั่งเศสเป็นพันธมิตร แม้จะไม่มีการทำสัญญาต่อฮอลันดา และรุกรานดังที่ต้องการแต่แรกก็ตาม ในขณะที่ฝรั่งเศสยังพูลเชิญพระนารายณ์ให้เข้าวัดไม่สำเร็จ

ความสัมพันธ์ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2229 - 2231

สมเด็จพระนารายณ์ได้ทรงตั้งสินพระทัย ที่จะมีความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสอย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ดังนั้น เมื่อราชทูต เกอ โชมองต์ จะกลับฝรั่งเศส ได้พระราชทานเครื่องบรรณาการชนิดที่ดีที่สุดไปถวายพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 พร้อมทั้ง ก็ได้ส่งราชทูตไทยไปเข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ประกอบท้าย

¹ สันต์ ท. โกมลบุตร จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวงวาซาร์ก หน้า 35 - 36

² ถนอม ฉานามวัฒน์ ประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่สมัยเริ่มแรกจนถึงสิ้นอยุธยา หน้า 228

1. ออกพระวิสุตรสุนทร (ปาน) เป็นราชทูต
2. ออกหลวงกัถยาราชไมตรี เป็นอุปทูต
3. ออกขุนศรีวิศาตวาจา เป็นตรีทูต
4. เจ้าอาวาสเคอฉื่ออง เป็นฉาน

และประกอบด้วยผู้ติดตาม อีก 40 คน เดินทางไปเมืองเบรสต์ ประเทศฝรั่งเศส วันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2229 การส่งทูตไปครั้งนี้เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ไมตรีทางการทูต ทางการค้า และชื่นชมพระเกียรติคุณของพระเจ้าหลุยส์แลวกัลบัมราชงานต่อสมเด็จพระนารายณ์โดยละเอียด¹ คณะทูตไทยเข้าเฝ้าตามธรรมเนียมไทย เป็นที่ประทับใจของชาวฝรั่งเศส เพราะถือว่าเป็นการแสดงความร่าเริงอย่างสูงสุดต่อกษัตริย์ของตน² นอกจากนี้ ยังทำชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทย โดยเฉพาะออกพระวิสุตรสุนทร ได้รับการสรรเสริญว่าเฉลียวฉลาด เมื่อทำการสิ่งใดก็ทำโดยรอบคอบ เป็นคนใจเย็น ซื่อตรง จึงเป็นที่นับถือยิ่งกว่าราชทูตแดนไกลอื่น ๆ³

ออกพระวิสุตรสุนทร เป็นน้องชายร่วมมารดาเกี่ยวกับออกโกษาธิบดีเหล็ก แต่ไม่ใช่พี่น้องร่วมมารดากับพระเพทราชา ทรงมีบิดาเป็นขุนนางมอญเข้ามา

หน้า 181	1	คิดปากกร , กรม	<u>ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 56</u>	<u>เล่มที่ 32</u>
หน้า 189 - 191	2	คิดปากกร , กรม	<u>ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 34</u>	<u>เล่มที่ 20</u>
หน้า 229	3	คิดปากกร , กรม	<u>ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 57</u>	<u>เล่มที่ 31</u>

ตั้งรกรากในเมืองไทย และ ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณ ส่วนมารดา
ชื่อ เจ้ามัณฑุกุสุมิต* พระนมของสมเด็จพระนารายณ์¹ ออกวิสูตรสุนทร เป็น
คนชอบสนุก เสพสุรา ชนไก่ จับหนูยิง จึงไม่สมควรเป็นขุนนาง แกรับราชการ
อยู่ในกรมมหาดเล็ก² สมเด็จพระนารายณ์ไม่โปรดเพราะยกยอกเอาทรัพย์สิน
ของโกษาเหล็กครวตองพระอาญา จึงถูกบังคับให้คืนทรัพย์สินให้ทั้งหมด³

ต่อมาได้รับแต่งตั้งให้ไปรับราชทูตเคอโชมอกท์ ทำให้ออกพระผู้
เป็นคนที่มีความชื่อเสียงในวงการทูตไทย ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นที่พอใจ ฝรั่งเศส จน
ได้รับเลือกเป็นราชทูต

คณะทูตไทยโคฟานักอยู่ในฝรั่งเศส โคเข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14
และพระราชวงศ์เป็นส่วนพระองค์ ซึ่งนับว่าเป็นเกียรติมาก ในที่สุดราชทูตโค
กราบถวายบังคมลาเมื่อ วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2229 ซึ่งจัดพิธีเดียวกับ
ถวายพระราชสาส์น

คณะทูตชุดนี้โคสร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทยมาก** โดยเฉพาะ

* โคสร้างพระค่านักอยู่ที่วัดพระอารามวัคคัสติกคาราม ยังตะวันออก
แถวพระนครจึงเรียกว่า เจ้าแม่วัคคัสติก

¹ พลับพลึง มูลศิลป์ ความสัมพันธ์ไทย - ฝรั่งเศสสมัยอยุธยา
หน้า 110 - 111

² พงศาวดารไทย จดหมายเหตุเจ้าแม่วัคคัสติก หน้า 6

³ เคอแบส บันทึกความจำของบาทหลวงเคอแบส สันต์ ท โภคะบุตร
แปล หน้า 54 - 55

** โคมีจดหมายของฝรั่งเศสโคเล่า เรื่องการติดต่อบริเวณระหว่างประเทศไทย
กับฝรั่งเศสและมีการกล่าวถึงถึง เกรียงราชบรรณาการ

ออกวิสูตรสุนทร นั้นเป็นที่สรรเสริญว่าเฉลียวฉลาดมาก เมื่อจะทำการสิ่งใดก็
 ทำได้โดยรอบคอบ นึกถึงทางไต่ทางเสียก่อนทุกครั้ง เป็นคนใจเย็น ซื่อตรง
 จึงเป็นที่นับถือยิ่งกว่าราชทูตแดนไกลอื่น ๆ ¹ แม้แต่พระเจ้าหลุยส์ก็ชมเชยว่า
 เป็นผู้มีอริยาศยดี ทำหน้าที่เรียบร้อยเป็นที่พอพระทัยพระองค์มาก

คณะทูตชุดนี้พำนักอยู่ในฝรั่งเศสเป็นเวลาเดือนเศษจึงเดินทางกลับ
 มาพร้อมกับราชทูตฝรั่งเศสชุดที่ 2 ซึ่งมีคนสำคัญ คือ เกอมาลูแบร์
 (M de Laloubere)* เป็นราชทูต มงซีเออร์เซเปเรต์ (C' eberet)**
 เป็นอุปทูต พร้อมทั้งกองทหารฝรั่งเศสจำนวน 636 คน ภายใต้การบังคับบัญชา
 ของนายพล เกฟาร์ด นายทหารที่เคยออกศึก มีความกล้าหาญแต่ขาดไหวพริบ
 ใจแคบ ใจโลเล และเป็นคนโงก ² และอีกคนหนึ่งที่มาพร้อมกับคณะทูตฝรั่งเศส
 คือ บาทหลวงตาซาร์ค ซึ่งเป็นผู้ถือหนังสือส่วนตัวของฟอนคอนไปมอบให้
 มงซีเออร์เคอแซงเด เสนาบดีฝรั่งเศสแล้วได้รับคำสั่งพิเศษกลับมามอบให้
 ฟอนคอน บาทหลวงผู้นี้เป็นหัวใจของคณะทูตชุดนี้ด้วย ***

จุดประสงค์ของการที่ฝรั่งเศสส่งราชทูตมาครั้งนี้อีกครั้งนั้น คือ ต้อง
 การเจรจาแก้ไขสัญญาการค้า ฉบับ ค.ศ. 1689 และต้องการตั้งเมืองมะริค

¹ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 57 เล่มที่ 31
 หน้า 229

* เป็นผู้มีความสามารถในการแต่งโคลงกลอน ชำนาญวิชาคำนวณและ
 ภาษาคำขวัญ แต่มีนิสัยเป็นคนเห็นแก่ตัว หึงขโมย เอาแต่ใจตัว ถือระเบียบจัด ทำ
 หน้าที่ในครั้งนี้ คือ เป็นผู้เจรจา เรื่องการเมืองและจัดการเกี่ยวกับศาสนา

** มีนิสัยขมขื่น อุดมอลวย บัญญาเฉียบแหลม บุคิธรรม มีหน้าที่
 เจรจา เรื่องการติดต่อกาชาขายและตรวจสอบงานที่การค้าแถบอินเดียน

² ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 16
 หน้า 73

และบางกอก เป็นศูนย์กลางการค้าของตนเพื่อแข่งกับอังกฤษในบริเวณอ่าวเบงกอล และแข่งขันกับฮอลันดา ซึ่งมีศูนย์กลางการค้าอยู่ที่เมืองบันทัมและปัตตาเวียแต่การค้าจะมั่นคงได้โดยมีกำลังหนุนแล้ว ฝรั่งเศสจึงส่งทหาร 636 คน และวางแผนการณส่งทหารมาเพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ

การที่ฝรั่งเศสส่งกองทหารมาก้วยนั้น ฝรั่งเศสพยายามแสดงให้ออกญาวิสุตรสุนทรเข้าใจว่ามาประจำที่เมืองสงขลา ที่ฝ่ายไทยยกให้ฝรั่งเศส แต่ที่จริงแล้วพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 รับสั่งให้ใช้กำลังกับไทย เพื่อเป็นตามความประสงค์ของพระองค์ คือ ให้ศาสนาคริสต์แพร่หลายไปทั่วทิศตะวันออก และให้พ่อค้าฝรั่งเศสทำการค้าขายควบคุมไปด้วย พระองค์รับสั่งให้เคฟาลด์บังคับบัญชากองทัพให้เป็นระเบียบพร้อมทั้งเสนอให้ไทยยกเมืองบางกอกและเมืองมะริดให้ฝรั่งเศสถ้าไทยไม่มอบให้กองทัพขึ้นบก ถ้าสมเด็จพระนารายณ์ ไม่ปฏิบัติตามสัญญา¹ ให้เคฟาลด์เข้าตีเมืองบางกอก แล้วไปตีเมืองมะริดโดยเร็ว พร้อมทั้งจัดแบ่งทหารรักษาเมืองไว้จัดเสบียงอาหารให้พอถึง 18 เดือน จากนั้นให้รีบทำป้อมค่ายเพื่อป้องกันไม่ให้ไทยและฮอลันดามาตีเอาคืนได้ ถ้าสมเด็จพระนารายณ์ทรงให้ทำสัจย์สาบานอย่างอื่นไม่ได้นอกจากว่า " จะไม่คิดช่วยเหลือหรืออุดหนุนข้าศึกศัตรูของพระเจ้ากรุงสยามแต่จะโคช่วยเหลือทำการฉลองพระเดชพระเจ้ากรุงสยามทุกประการ และถ้าหากว่าพระองค์มีราชประสงค์จะขอทหาร เพื่อไปรักษาพระองค์ก็อนุญาติให้เคฟาลด์ถอนคนจากกองทหารได้ แต่อย่าให้กำลังที่เมืองบางกอกและมะริดน้อยเกินสมควรและ

¹ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40 เล่ม 27

อนุญาตให้ยึดทหารเรือ ทหารบกของพระเจ้ากรุงสยาม ตอนท้ายของคำสั่งนี้
 แสดงพระราชประสงค์ของพระเจ้าหลุยส์ไว้ชัดเจนว่า ถ้าการตั้งปวงสำเร็จตาม
 พระราชประสงค์ให้ตั้งการค้าขายให้เป็นหลักเสียก่อน จึงทำการอื่นไต่ นอกจากนี้¹
 คำสั่งที่ลาดูแปร์และเซเบเรต์ได้รับลักษณะคล้ายคลึงกันคือเวลาของเมืองบางกอก
 จากไทยควรจะขอมะริคพร้อมกับคราวเดียวและไม่ให้กองทัพ เปลี่ยนถ้อยคำใน
 การให้สัตย์สาบานต่อพระเจ้ากรุงสยาม ที่สำคัญคือ ไม่ควรพูดถึงทหารปืนใหญ่และ
 กระสุนลูกปืนแตกโดยให้เหตุผลว่าพระเจ้าหลุยส์โปรดให้นำกลับไปเพราะถ้าหาก
 คนไทยรู้จักใช้อาวุธชนิดนี้แล้วจะไม่เป็นประโยชน์ต่อฝรั่งเศส²

ดังนั้นเมื่อเรือทอดสมอยู่ที่สันดอนปากแม่น้ำเจ้าพระยาฝรั่งเศสได้
 ยื่นคำขาดโดยไม่ให้ทหารขึ้นบก จนกว่าจะได้รับคำตอบจนเป็นที่พอใจ³ ในการ
 เเจรจาระหว่างไทย ฟอนคอนเป็นผู้แทนพระองค์กับฝรั่งเศส ซึ่งเป็นด้วยความยาก
 ลำบากเพราะฝรั่งเศสยืนยันที่จะให้เป็นตาค้าขาด แต่ฟอนคอนได้ฉวยโอกาส
 ที่จะเข้าครอบครองกำลังของทหารฝรั่งเศส โดยรับว่าจะจัดการให้ตามต้องการ
 แต่ราชทูตจะคงทำสัญญาฉบับใหญ่ให้ฟอนคอนเป็นใหญ่ และบังคับบัญชาทหารฝรั่งเศส
 ที่ป้อมบางกอกและเมืองมะริคแคบเดียวในที่สุดจำเป็นต่อทำสัญญากับฟอนคอน

¹ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่มที่ 16
 หน้า 74 - 77

² ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 46 เล่มที่ 28
 หน้า 120 - 122

³ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่มที่ 16
 หน้า 100 - 101

เนื่องจากไม่มีเสบียงอาหารและไม่มีกำลังพอที่จะยึดบางกอกเพราะทหารอริโยในการเดินทางและเป็นฤดูน้ำหลากเรือเดินทางขึ้นไปอยุธยาลำบาก¹ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พอนคอนและราชทูตมีเรื่องขัดแย้งกันตั้งแต่คนและเมืองเวเรคได้เล่าเหตุการณ์หลังจากที่ราชทูตเคอโซมองค์กลับฝรั่งเศสแล้วทำให้พวกฝรั่งเศสไม่ไว้วางใจทำดีของพอนคอนเป็นอย่างยิ่ง

หลังจากที่พอนคอนสามารถเจรจาให้ฝรั่งเศสมอบกำลังทหารแก่ตนแล้วก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดให้ทหารฝรั่งเศสขึ้นพักที่ฝั่งตะวันตกของบางกอกคือป้อมวิชัยประสิทธิ์ โดยต้องยอมให้ทหารไทยพำนักอยู่ด้วย 100 คน ฝรั่งเศสไปพักที่ฝั่งตะวันออกของบางกอก และฝรั่งเศสก็จะซื้อข้าวไว้ให้พอถึง 18 เดือน แต่ได้รับการกีดกันจากพอนคอนเพื่อต้องการให้ทหารฝรั่งเศสมีความจำเป็นต้องพึ่งตนมากขึ้น พอนคอนได้ดำเนินการโดยเลี้ยงดูเอรอกเอาใจเคพาร์ดและทหารฝรั่งเศส จนเคพาร์ดพอใจถึงกับมอบทหารปืนใหญ่เป็นทหารประจำตัวของพอนคอนและมีอำนาจลงโทษได้² ทำให้ราชทูตไม่พอใจเป็นอย่างยิ่งจึงได้มีการโต้แย้งกันรวมไปถึงการเจรจาคอรองเรื่องพิธีเข้าเฝ้า เนื่องจากถือว่าคณะราชทูตชุดนี้เป็นเพียงราชทูตพิเศษเท่านั้น ในที่สุดสมเด็จพระนารายณ์โปรดให้เข้าเฝ้าโดยคอนรับเช่นเดียวกับเมื่อครั้งรับคณะทูตชุดเคอโซมองค์เมื่อเคอลาดูแบร์ถวายพระราชสาส์นพระองค์ไม่ไควางเหนือเศียรเหมือนครั้งก่อน แต่ทรงรับค่านับตั้งนี้เพื่อเลียนแบบพระเจ้าหลุยส์³

¹ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 46 เล่ม 28
หน้า 174 - 176

² อุ หน้า 174 - 176

³ เคอลาดูแบร์ ด.ก. หน้า 256

สาระสำคัญของพระราชสาส์น คือ พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 โคตรัสชมเชย
ออกพระวิสุทรสุนทรและกล่าวถึงการส่งบาทหลวงคณะเยซุอิต ซึ่งมีความรู้ทางด้าน
คณิตศาสตร์และการาสาสตร์มาถวายพระองค์ เพื่อให้ไมตรีของกษัตริย์ทั้งสองคงอยู่
สืบไป ¹

เกี่ยวกับทหารฝรั่งเศสที่นำส่งเกตุคือ ทหารฝรั่งเศสสมเด็จพระนารายณ์
ไม่ทรงทราบอันตรายจากพวกนี้เลยกลับทรงโปรดปรานพระราชทานสิ่งต่าง ๆ ทั้งนี้
อาจทรงรับฟังคำเทีคฑูลของฟอนคอนว่า ทหารพวกนี้จะป้องกันฮันคาไม่ให้ทรงทราบ
ว่าฟอนคอนได้รับผลประโยชน์ส่วนตัวจากทหารฝรั่งเศส ฟอนคอนจึงกราบทูลเรื่อง
ปืนใหญ่และกระสุนลูกแตกซึ่งมีอำนาจร้ายแรงมากให้ทรงทราบ ทำให้พระองค์
พระทัยที่ทอดพระเนตร แต่ลาดูแบร์ไม่ยอมโดยอ้างว่าจะนำกลับไปยังฝรั่งเศส ²
ซึ่งความจริงแล้วต้องการเอาไว้รักษาป้อมที่บางกอกและมะริด เมื่อฟอนคอนได้ทราบ
จากบาทหลวงคาซาร์คซึ่งทำให้เกิดการโต้เถียงกับราชทูตอย่างรุนแรง เคซาซาร์คจึง
มอบปืนใหญ่หนึ่งกระบอกและกระสุนลูกแตกจำนวน 3 ลูกให้แก่ไทย ³

สมเด็จพระนารายณ์ทรงวิตกเรื่องความขัดแย้งระหว่างฟอนคอนกับราช
ทูต จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองเสื่อมลง จึงได้โปรด ส่งบาทหลวง
คาซาร์คเป็นราชทูตพิเศษร่วมกับราชทูตไทย อันประกอบด้วยขุนนางไทย 3 คน
คือ ออกขุนวิเศษ ออกขุนชำนาญ และ หมื่นพิพิธและบาทหลวง เยซุอิต ชาวตั้งเกีย

¹ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดารภาคที่ 34 เล่มที่ 20
หน้า 238 - 241

² ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่มที่ 16
หน้า 152

³ กู หน้า 132

อีก 3 คน และบุตรข้าราชการไทยอีก 12 คน อัญเชิญพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการไปประเทศฝรั่งเศส การเลือกบาทหลวงคาซาร์คไปครั้งนี้เพราะเห็นว่า เป็นคนสนิทของฟอนคอนและพอที่จะกล่าวโทษถึงความประพฤติของคณะราชทูต เกลาลูแบร์ว่าพยายามชักชวนความมุงหมายอันดีของพระองค์และเสนาบดี (ฟอนคอน) ¹ เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ คาซาร์คเป็นนักบวชคณะเยซูอิตซึ่งพระเจ้าหลุยส์ทรงโปรดปราน การเจรจาเพื่อรักษาพระราชไมตรี คงจะดำเนินไปด้วยความราบรื่น

บาทหลวงคาซาร์คเดินทางออกจากอยุธยา เมื่อวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2231 และเดินทางไปยังกรุงโรม เพื่อเข้าเฝ้าสันตปาปาโนเช็นตีที่ 11 และได้ถวายพระราชสาส์นและศุภอักษรของฟอนคอนซึ่งแจ้งเรื่องการเผยแพร่ศาสนาในเมืองไทยและอุปสรรคต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ การแตกสามัคคีในหมู่บาทหลวงสองคณะ ฟอนคอนได้ชี้แจงเรื่องการเผยแพร่คริสตศาสนาในเมืองไทยและอุปสรรคต่าง ๆ รวมทั้งการแก้ไขด้วย จากนั้นคาซาร์ค ได้กราบทูลเหตุการณ์นี้ต่อพระเจ้าหลุยส์เช่นกัน ซึ่งพระองค์ทรงหวังที่จะติดต่อกับไทยอีก จึงตกลงจะจัดการให้บาทหลวงลงรอยกัน และทรงทำตามที่บาทหลวงกราบทูลทำให้อิทธิพลของฝรั่งเศสในไทยเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันคณะเสนาบดี ก็เกิดความสงสัยเกี่ยวกับการเมืองของไทยและท่าทีของฟอนคอน โดยพิจารณาจากรายงานของกลูแบร์และเซเบเรตตีกล่าวว่า เกฟาร์ดประจบประแจงฟอนคอนและฟอนคอนไม่ยอมให้ประกาศอนุสัญญาทางศาสนาจึงเริ่มรู้สึกว่าการ

¹ สิดปากกร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 46 เล่มที่ 28

ส่งทูตและทหารไปนั้นไม่ได้ผลจึงมีการทำสัญญาระหว่าง มาควิสเคอ แอดเด เป็น
 ผู้แทนฝรั่งเศสกับท่านบาทหลวงคาซาร์คผู้แทนฝ่ายไทย พอสรุปได้ว่า ผู้บังคับกอง
 ทหารเรือฝรั่งเศสและผู้คัดค้านคดีของทหารฝรั่งเศส ต้องเป็นชาวฝรั่งเศสและชน
 ชาติอื่น ๆ จะเข้าไปยุ่งในป้อมฝรั่งเศสไม่ได้ นอกจากจะได้รับอนุญาต ถ้าพระ
 เจากรุงสยามทรง เปลี่ยนพระราชกำหนดที่จะเป็นข้อเสียหายแก่ฝรั่งเศส ให้เคฟาร์ด
 ใช้กำลังยึดครองบางกอกและมะริคให้จงได้ และยึดช่วยสาอากรไรนาในบางกอก
 พร้อมทั้งยึดเมืองกลาคชวัญ* และยึดเมือง เพชรบุรีไว้ที่สำคัญ คือ ให้ไทยยอมอยู่
 ใต้อำนาจของฝรั่งเศสและป้อมเมืองกลาคชวัญเพื่อป้องกันเรือต่างประเทศเข้ามา
 เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่า ฝรั่งเศสมีความมุ่งหมายที่จะสัมพันธ์ไมตรีกับ
 ไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจนเห็นได้ชัด ทั้งนี้เพราะไม่สามารถทำให้สมเด็จพระ
 นารายณ์ทรงปฏิเสธที่จะเปลี่ยนศาสนาเข้ารีต แต่ความหวังของฝรั่งเศสต้องล้ม
 ละลายเพราะได้เกิดรัฐประหารของพระเพทราชาเสียก่อน ซึ่งสามารถทำลาย
 อิทธิพลของฟอนคอนและฝรั่งเศสลงไปได้จากประเทศไทย

*กลาคชวัญ ปัจจุบัน คือ จังหวัดนนทบุรี

¹ สิดปากกร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่มที่ 16

ผู้มีบทบาทในความสัมพันธ์ระหว่างไทย - ฝรั่งเศส

4.1 อิทธิพลและมรดก เหตุที่ทำให้คนไทยยอมรับราชการจนได้รับตำแหน่งสมุหนายกของไทย

คอนสแตนติน ฟอลคอน (Constantine Faulcon) เดิมชื่อคอนสแตนติน เฮรกี (Constantine Hiesachy) เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการชักจูงให้ไทย กับฝรั่งเศสสัมพันธไมตรีติดต่อกันมา ซึ่งมีชื่อเรียกทั่วไปว่า ฟอลคอน (Faulcon) ซึ่งมีหลักฐานทาง ๆ กล่าวไว้ค่อนข้างสับสนและคลุมเคลือมาก ที่ขึ้นอยู่ด้วยความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้บันทึกกับฟอลคอนด้วย¹ แต่ส่วนใหญ่ได้กล่าวว่า ฟอลคอน เป็นชาวกรีก เกิดที่เกาะเซฟาโลเนีย (Cephalonia) เมื่อปีพ.ศ. 2190² ส่วนบิดามารดา ของฟอลคอนนั้นเป็นหลักฐานที่กล่าวถึงของใดแก่ หลักฐานการบันทึกของพวกบาทหลวงฝรั่งเศส ไคแก่ บาทหลวงคาซาร์กกล่าวว่ามีบิดามารดาของฟอลคอนเป็นผู้ที่ชาวเพนีเซียน และสืบเชื้อสายมาจากตระกูล เก้าแก้วของเมืองนั้น แต่เนื่องจากบิดามารดาค่าขายชาติ ฟอลคอนจึงหนีออกจากบ้าน³ บาทหลวงเคลอ ชัวซีบี กล่าวว่ามีบิดามารดาของเขามีเชื้อสายผู้ดีแต่ยากจน⁴ และบาทหลวงเคลอแบส กล่าวว่ามีตระกูลของฝ่ายมารดาเคยดำรงตำแหน่ง เป็นผู้ครองนครเวนิส แต่บิดาเป็น คนเขมรจก และฟอลคอนเป็นคนทะเลเยอทยานเลยหนีออกจากบ้าน⁵

¹ พลับพลึง มุลศิลป์ ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศสสมัยอยุธยา หน้า 170

² กิดปากกร, กรม ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27 เล่ม 16 หน้า 280

³ คาซาร์ก, บาทหลวง (สันต์ ท. โกลดบุตรแปล) จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวงคาซาร์ก หน้า 11

⁴ เคลอ ชัวซีบี (สันต์ ท. โกลดบุตรแปล) จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสุประเทศสยาม หน้า 32

⁵ เคลอแบส, บาทหลวง (สันต์ ท. โกลดบุตร แปล) บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเคลอแบส หน้า 33

บาทหลวงเคดเลี้ยว กล่าวว่่า เพลนคอน มาจากครอบครัวตระกูลสูง แต่บิดาของเขายากจน จึงคิดจะช่วยเหลือตัวเอง เมื่ออายุ 10 ขวบ จึงหนีออกจากบ้านติดตามเรืออังกฤษไป¹

สรุปได้ว่า เพลนคอน เป็นผู้มีตระกูลสูง แต่ยากจน

ส่วนหลักฐานที่มีการบันทึกขัดแย้งกับกลุ่มแรกได้แก่ เซอวาเลีย เคอ ฟอรั่ม โคกกล่าวว่า เพลนคอน เป็นบุตรชายเจ้าของร้านขายสุราที่หมู่บ้านคัสโคก ซึ่งตั้งอยู่บนเกาะเซฟาโลเนีย เขาจึงต้องต่อสู้กับความยากจน² และคิปนิ มูอิมหมัก อิมราฮิม เรียกเพลนคอนว่า "เจ้าฝรั่งดุกู"³ ส่วนทางฝ่ายหลักฐานอังกฤษ กล่าวว่า เพลนคอนมีถิ่นเกิดเป็นบ้านแก้ว เขาเองว่า เกิดมาในครอบครัวที่ยากจน พออายุ 10 ขวบ แม่จึงไ้ยกให้ขายเรืออังกฤษ⁴

สรุปได้ว่า เพลนคอน เกิดจากตระกูลสามัญชนที่ยากจน จึงหนีออกจากบ้านไปอาศัยอยู่กับเรืออังกฤษ

ภายหลังที่เพลนคอน เข้าไปอยู่กับนายเรืออังกฤษ เราจึงได้เปลี่ยน สกุลจาก "เยรากี้" เป็นคอนสแตน เพลนคอน (Comstams Phanlon) * เพลนคอนไ้ทำงานอยู่กับนายเรืออังกฤษประมาณ 10 ปี โดยในตอนแรกมีหน้าที่รับใช้นายเรือทำงานทุกอย่าง ต่อมาจึงได้รับจ้างเป็นพนักงานเดินเรือสินค้า มีโอกาสได้เรียนรู้งานด้วยความชำนาญและเรือสินค้าที่เขาทำอยู่นั้นได้เดินทางไปค้าขาย แฉะยุโรปและเมดิเตอร์ เรเนียน ทำให้เพลนคอนมีประสบการณ์มากขึ้น ทั้งยังสามารถเรียนรู้ภาษาอังกฤษและโปรตุเกสได้อีกด้วย

¹มานิจ ชุมสาย,มล. หลักฐานประวัติศาสตร์ต่างประเทศ หน้า 102

²ศิริสภา ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 80 จดหมายเหตุเซอร์บิง หน้า 79

³คิปนิ มูอิมหมัก. สำเนาสุลยมาน หน้า 156

⁴ยอร์ สุกพานิช. อภินิหารวิไล เยนทร์ และการต่างประเทศในรัชกาลสมัยสมเด็จพระนารายณ์ หน้า 27

เจ้าพระนารายณ์ หน้า 27

* เพลนคอน. ซึ่งแปลว่า เขี้ยวคนเขา เช่นเดียวกับ เยรากี้.

แต่เขายังไม่ก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานในกองทัพเรือของเจ้าชายโร -
เบิร์ต แห่งอังกฤษ ซึ่งทำสงครามกับฮอลันดา ประมาณ 2 ปี¹ ฟลอนคอนจึงได้เป็นทหารใน
กองทัพเรืออังกฤษระยะหนึ่ง แล้วได้รับจ้างเป็นพนักงานของบริษัทอินเดียตะวันออก จึงเดิน
ทางจากเกาะอังกฤษมาค้าขายยังตะวันออก คืออินเดียและบัตัม* ซึ่งที่เมืองนี้เองฟลอนคอน
ได้ทำความคิดความชอบโดยได้เข้าช่วย พระคลังสินค้าของบริษัทอินเดียตะวันออก ของอังกฤษ
ในโรคภัยจากไฟไหม้ทางบริษัทจึงมอบรางวัล เป็นค่าตอบแทน เป็นเงินถึงหนึ่งพันเอคว หรือมี
มูลค่าเท่ากับเงิน 1000 กวานน์ ด้วยเงินจำนวนนี้ ฟลอนคอนจึงเลี้ยงชีพโดยซื้อเรือเล็กๆ
ลำหนึ่ง พร้อมทั้งสินค้าจำนวนหนึ่ง ออกเดินทางด้วยเรือสินค้าเข้ามาค้าขายส่วนตัว ตาม
ชายฝั่งทะเลแถบนี้ แต่โชคร้ายเรือเกิดอัปปางถึง 2 ครั้ง ทำให้ฟลอนคอนกลับมาทำงานใน
กลาดีเรียลของบริษัทของอังกฤษอีกครั้งหนึ่ง โดยได้ฝากตัวกับ บอร์ชไวท์** ซึ่งเดินทางมา
ค้าขายในประเทศไทย และ ณ. ที่นี้ ฟลอนคอนจึงได้มีโอกาสรู้จักกับออกญาโกษาธิบดี (เหล็ก)
และแสดงความปรารถนา ที่จะทำงานด้วย ครั้งเมื่อออกญาผู้นี้ พิจารณาแล้วเห็นว่าฟลอนคอน
มีความชำนาญในการค้าขายทางทะเล จึงรับตัวไว้รับราชการในสังกัดกรมพระคลังสินค้า²

เมื่อเริ่มรับราชการ เขายังไม่ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์แต่ยังไม่ได้รับ -
บรรดาศักดิ์อย่างใดก็ตาม เขาก็ยังค้าขายเป็นการส่วนตัว เช่นเดิม พศ. 2217 ก็มีหลักฐาน ว่า
ฟลอนคอนปรากฏตัวในราชสำนักซึ่งในขณะนั้นเขาอายุ 27 ปี กำลังอยู่ในวัยหนุ่ม เขาเป็นคนออก
หน้ามีความทะเยอทะยานสูง ชยันในการทำงานและเป็นคนรูปร่างดีขี้ตลก ฉลาด มีไหวพริบ ชยัน
คุยสนุก และดีที่จะเพื่อน***

¹ เดอแบส, บาทหลวง. ล.ค. หน้า 40 - 41

* ตั้งอยู่ทางก้นทิศตะวันออกของ เกาะชวา เป็นเมืองคู่แข่งทางการค้ากับ เมือง
บัตัม เวียดนาม จากสุดทางแห่งบัตัม ยินดี ที่จะติดต่อกับค้าขายกับพ่อค้าชาวยุโรป

** บอร์ชไวท์ ได้ลงทุนค้าขายร่วมกับ เบอร์นาบี (ซึ่งเป็นบริษัทใหญ่ส่งมา เพื่อสะ
ดางบัญชีก่อนจะปิดทางอังกฤษ ที่อยุธยา)

² เดอแบส ล.ค. หน้า 40 - 41

*** สรุปบุคลิกภาพของฟลอนคอน จากการบันทึกของชาวยุโรปร่วมสมัย

เนื่องจากการที่พ่อคนได้เดินทางไปกับเรือสินค้าเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และพักอยู่ในวังการค้า ทำให้เขาเป็นผู้ชำนาญในการเดินเรือและการค้าเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะทางด้านกะวันออก พ่อคนยังรู้เล่ห์เหลี่ยมและวิธีการค้าของพวกอิสลาม เป็นอย่างดี ประกอบการศึกษาอบรมแบบยุโรปและการศึกษาคำราชาศัพท์ขนบธรรมเนียมของราชสำนักไทย จนสามารถพูดไทยได้ ทำให้เป็นผู้มีความรู้หลายภาษา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้พ่อคนก้าวขึ้นสู่อำนาจในประเทศไทย ซึ่งขณะนั้นยังประสบปัญหาทางการค้าอยู่มาก

เมื่อพ่อคนเข้ารับราชการ เขาก็ได้แสดงความสามารถจนได้ยศจางจรัสศักดิ์ขึ้นตั้งปรากฏในหลักฐานของอังกฤษ กล่าวว่าในงานถวายพระเพลิงสมเด็จพระบรมราชาธิราช พ่อคนได้อาศัยเสาะพระเมรุกลางเมืองโค้สำเร็จ ซึ่งเสานี้มีขนาดใหญ่มาก ช่างราชการไทยสามารถทวิชัยยกเสานี้ได้ พ่อคนจึงระดมช่างไม้อังกฤษช่วยกันยกเสาจนสำเร็จ แต่ตนเองมีความสามารถพูดภาษาไทย จึงได้รับความดีความชอบจากสมเด็จพระนารายณ์ ได้เป็นออกหลวงสูงสงคราม² ส่วนบันทึกของเคอแบสกล่าวว่า การที่พ่อคนได้รับความดีและความชอบนี้ก็เนื่องจากสามารถนำราษฎรไทยไปเปอร์เซีย และกลับมาก่อโดยปลอดภัย ทั้งยังสามารถทำกำไรจากการจำหน่ายสินค้าได้มากกว่าเดิมถึง 2 เท่า ด้วยเหตุนี้ พ่อคนจึงได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์โดยการสนับสนุนจากออกญาโกษาธิบดี (เหล็ก) เมื่อพระองค์ปฏิสันถารกับพ่อคนทรงพอพระทัยในปัญญาอันรอบรู้ เฉลียวฉลาดและกิริยามารยาทของเขาเป็นอันมาก จึงพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็นออกหลวงสูงสงคราม มีหน้าที่ควบคุม การค้าเรือกำปั่นหลวงและจัดส่งสินค้าไปขายโดยสังกัดกรมท่า³ ต่อมาพ่อคนได้รับอาสาหาเครื่องบรรณาการที่มีค่างงามและราคาสูงกว่าที่แขกมัวร์ เคยจัดให้สมเด็จพระนารายณ์ว่าให้แขกมัวร์ไม่พอใจจึงได้ยื่น ฎีกาให้สมเด็จพระนารายณ์ ชดใช้เงินที่เป็นหนี้อยู่ เป็นจำนวน

¹ มอร์ส คอลลีส แชนแนลไวท์แห่งกรุงสยาม หน้า 90 - 91

² ชจร สุขพานิช ออกญาวิไชเยนทร์ หน้า 36

³ เคอแบส, บาทหลวง. ด.ค. หน้า 43 - 44

มหาศาล แต่ด้วยความชำนาญในค่านการค่าของพ่อมดคน จึงได้ตรวจสอบนี้ดูอย่างละเอียด
ผลกลายเป็นว่าแซมมัวร์ เป็นหนี้พระองค์ถึงหกหมื่นเอเกิว¹

จากการที่พ่อมดคนค่านการค่ามาก่อน ดังนั้นเมื่อเข้ารับราชการก็สามารถเขียน
รายใ้ให้แก่แผ่นดิน โดยจัดการค่าของหลวงให้ระเบียบและรู้พื้นฐานเชิงการค้าของฮอลัน-
ดา² ทำให้พระนารายณ์มีพระราชประสงค์จะให้พ่อมดคนเข้ารับตำแหน่งพระคลังสืบทอด
ญาโณาธิบดี (เหล็ก) ซึ่งถึงแก่สัญกรรมปี 2227 แต่พ่อมดคนไม่ยอมรับเพราะเกรง ว่า
จะเป็นที่ริษยาของขุนนางผู้ใหญ่ โดยอ้างว่าไม่มีความสามารถที่จะรับราชการไป ท้าวพระ
ราชาอาณาจักร³ แต่ก็ยอมรับบรรดาศักดิ์ เป็น "ออกพระฤทธิ์กำแหงภักดีศรีสุเชนทรเสนา" ผู้
ช่วยออกพระเสด็จ เจ้ากรมธรรมการ ซึ่งเข้าดำรงตำแหน่งพระคลังคนใหม่ แต่ออกญาผู้
ไม่สันต์คในค่านการค่าและการต่างประเทศเลย ดังนั้นจึง เป็นช่องทางเกิดโอกาส ให้พ่อ
มดคนเป็นผู้กุม เบื้องหลัง และมีอำนาจอย่างแท้จริง⁴ ทำให้พ่อมดคนเป็นคนที่ระดม
เค็จพระนารายณ์และทรงวางพระทัยให้พ่อมดคนดำเนินกิจการบ้านเมืองและการปกครองทั่ว
ราชอาณาจักรภายใต้พระปรมาภิไธยด้วยอำนาจสิทธิ์ขาดยิ่ง โดยเฉพาะ เมื่อพ่อมดคนช่วยปรา
ปราบกบฏให้แก่ศรีอยุธยา * ซึ่งยึดเข้ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2202 โดยพ่อมดคนใช้แผนการรบคือส่ง
ไทยสะสมเสบียงอาหารจะต่อเรือแบบยุโรปโดยมีชาวอังกฤษ ที่รับราชการอยู่ในขณะนั้นเป็น
ผู้ช่วยการรบ

¹ ทาซาร์ค บาทหลวง ล.ค. หน้า 14-15

² แชรแอส นีโกลาส์ ประวัติศาสตร์ธรรมชาตินและการ เมืองแบบราชอาณาจักร
สยาม หน้า 302 - 303

³ ทาซาร์ค บาทหลวง ล.ค. หน้า 15

⁴ เคอ ชิวซีพี ล.ค. หน้า 329

* เขมรในขณะนั้นเป็นประเทศราชของไทย มีนักอาสาคนเป็นนักสู้รบ และถูกนักอา
นอนกอบกบฏแย่งราชสมบัติโดยได้รับ การสนับสนุนจากผู้ครองแคว้น ไทแดงจีน คือเขวี่ง
(Hien Vu'o'ng) พ.ศ. 2191 - 2230)

พุ่งกับดวงตาทองทะเล จนได้รับชัยชนะ¹ ทรงโปรดให้พ่อนคนเข้าเฝ้าวันละ 2 ครั้ง ใ้เวลา 8.00 น. เพื่อรายงานข้อราชการ และเวลาค่ำ ร่วมกับขุนนางชั้นผู้ใหญ่² พ่อนคนมักจะให้คำปรึกษาว่าเรื่องอย่างนี้ พระเจ้าแผ่นดินเขาไม่ทำกันแะจะทำตามแบบฉบับนี้ แล้วสมเด็จพระนารายณ์ ก็ทรงเปลี่ยนความคิดและมักเห็นชอบอนุญาตตามข้อเสนองของพ่อนคน³ ทั้ๆ ที่เขาเองไม่เคยเกี่ยวข้องกับราชสำนักยุโรปแห่งใดเลย และพ่อนคนยังมีความสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้⁴ และมีความขยาตมกระตือรือร้นที่จะรับราชการอย่างซบถัน ซบเชิง พื่อให้พระนารายณ์ทรงโปรดปรานยิ่งนัก โปรดให้เสด็จตามไปคุ้มมุกหมุกแห่ง⁵

สมเด็จพระนารายณ์ พระราชทานบรรดาศักดิ์สูงกว่าเดิมให้พ่อนคนคือ "เอกอูจาจกรี" แต่พ่อนคนไม่ยอมรับ เนื่องจากว่าตำแหน่งนี้สามารถเข้าเฝ้าได้เพียงเวลาเดียว ไม่มีโอกาสได้เข้าออก ในพระบรมมหาราชวังและไม่ใช้ตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับชาวยุโรปเสียด้วย

ในช่วยปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์นั้น พ่อนคนมีอำนาจมาเทียบเท่า กับ อัครเสนาบดี หรือตำแหน่งสมุหนายกและชาวยุโรปเข้ามาติดต่อกับไทยโดยยกย่อง เรียกว่า (His Excellency My Lord Constance)⁶ ต่อมาในช่วงเวลาที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงชราและประชวร พ่อนคนมีอำนาจที่จะปฏิบัติราชการโดยไม่ต้องนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา คังนั้นฐานะของเขาจึงเปรียบเสมือนผู้แต่จการและมีอิทธิพลสูงสุด⁷ แต่ก็ไม่มีโอกาสที่จะก้าวไปสู่อำนาจอันยิ่งใหญ่เนื่องจากเขาพบจุดจบของชีวิตเสียก่อน ในฐานะกษัตริย์ต่อพระนารายณ์

¹ เกอแบส ล.ค. หน้า 61

² เลอ ซัวซีย์. ล.ค. หน้า 434

³ อิบนิ มุฮัมหมัด อิบราฮิม ล.ค. หน้า 170

⁴ ค. หน้า 65 - 68

⁵ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 79 หน้า 31.

⁶ เลอ ซัวซีย์ ล.ค. หน้า 480

⁷ ฆอริส คอลริส ล.ค. หน้า 657

วิธีดำเนินการ เพื่อสร้างอำนาจและอิทธิพลของฟอนคอน

ชีวิตในเบื้องต้นของฟอนคอนค่อนข้างจะลำบากด้วยระหกระเหิน

ฟอนคอนเป็นคนท่ามาหากิน และเป็นนักเผชิญโชค ในขณะเดียวกันก็เป็นคนฉลาดไหวพริบดี เป็นเยี่ยม มีความพยายามมากนั้น พากเพียร ทำงานจนประสบความสำเร็จในชีวิตได้เป็น สมุหนายก หวังพร้อมด้วยอำนาจ เงินตราและยศศักดิ์ จนเป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระนารายณ์ แต่ในการจะก้าวขึ้นมาสู่อำนาจอันยิ่งใหญ่ นั้น ฟอนคอนได้ใช้วิธีการต่างๆ กำจัดขุนนางที่สำคัญ เพื่อเสริมสร้างอำนาจของตนตั้งจะกล่าวต่อไปนี้

4.1.1 การกำจัดขุนนางคนสำคัญ*

ในตอนแรกที่ฟอนคอน เข้ารับราชการ เขายังไม่มีอิทธิพลและอำนาจมากเท่าไรนัก แต่เนื่องจากบุคลิกลักษณะซึ่งประกบไปด้วยความเฉลียวฉลาดทรนทุ ซักหนักแน่นเพียร ทำงานจริงจัง มีความมุ่งมั่นยิ่งนัก ทั้งยังเป็นผู้มีความชำนาญ ในการค้าขาย เขาจึงมีผลงานดีเด่น ทำให้เป็นที่ไว้วางใจแก่อดญาโกษาธิบดีและเป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระนารายณ์อย่างมาก ฟอนคอนผู้ซึ่งเป็นชนมักใหญ่ใฝ่สูง จึงพยายามที่หาวิธีการเพื่อก้าว ไปสู่ อำนาจโดยการรวบรวมอำนาจของท่านอดญาโกษาธิบดี (เหล็ก) ไว้ในกำมือของตนทีละน้อย² โดยกำจัดขุนนางผู้พร้อมทั้งขุนนางอื่นที่มีความสำคัญขณะนั้นด้วย

ก. อดญาโกษาธิบดี (เหล็ก)

อดญาโกษาธิบดี (เหล็ก) เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดากับอดงวิสุตรสุนทร (ปาน) และท่านทั้งสองเป็นบุตร เจ้าแม่วัดคุลิต ซึ่ง เป็นมารดาเลี้ยงของสมเด็จพระนารายณ์ และเป็นสหทัยร่วมพระนามกับสมเด็จพระนารายณ์ด้วย³ โดยให้อยู่เวรพร้อมกับข้าหลวงเดิม ต่อมาตามท่านค่อมมาพระองค์ทรงมอบหมายให้เป็นแม่ทัพตีเมือง เชียงใหม่และหัวเมืองมอญ เข้ามายังในราชอาณาจักร หลังจากเสร็จศึกนี้แล้วได้พระราชทานตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้น ค่อมมาปี พ.ศ.

¹ศุภรัตน์ เลิศหาธิชัยกุล เบราก็ : เขี้ยวคนเขา หน้า 7

²ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27 เล่ม 15 หน้า 264

³แชร่แวงส นิโกลาส์ ล.ค. หน้า 72

2220 ได้รับพระราชทานตำแหน่งพระคลังว่าที่ออกญาโกษาธิบดี* ออกญาโกษาธิบดี(เหล็ก) เป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาดีเลิศ มีความรู้ชำนาญ ในข้อราชการแผ่นดิน และคงมีความชำนาญในด้านการต่างประเทศและการค้ามิใช่น้อย

ท่านออกญาโกษา(เหล็ก) มีความความเฉลียวฉลาดครบถ้วนในราชการแผ่นดินแต่ท่านก็มีอุปนิสัยไม่ดี คือเป็นคนเกียจคร้านชอบหาความสุข มีความอดทนในการปฏิบัติ ข้อรับของกษัตริย์² จึงเป็นสาเหตุเปิดช่องทางให้พอนคนหาทางกำจัดสะกดกึ่งนั้นจะ เห็นได้ว่าท่านออกญาโกษาเหล็ก มักจะถูกลงพระอาญาบ่อยครั้ง ดังเช่นการรบกับลาวครั้งหนึ่ง(ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเป็นปีใดของรัชกาล) แม้ว่าท่านจะสามารถควาคนผู้คนมาตั้งสามพันคน แต่ก็ถูกลงโทษโบยในขณะที่ไม่ปราบลาวอย่างเด็ดขาด ทั้งๆที่มีโอกาสและครั้งที่สำคัญที่สุดจนเป็นเหตุให้ท่านถูการระอาญาถึงแก่อสัญกรรมในปี พ.ศ. 2226 คือ เมื่อครั้งที่สมเด็จพระนารายณ์ ทรงมีรับสั่งให้หัวเมืองต่างๆสร้างป้อมตามรับสั่งแบบยุโรปตามแผนผังที่พอนคนลอกเลียน เจ้าเมืองต่างๆในเขตที่ก่อสร้างป้อมตามรับสั่ง ไม่อยากจะสร้างจึงมาหาโกษาเหล็กให้ช่วยคัดค้าน **โดยให้เหตุผลว่า**

- 1. คนไทยไม่รู้จักวิธีที่จะแก้ไขและปลงกันการถูกล้อมเมื่อรบอยู่ภายในป้อม - เหมือนชาวยุโรป ซึ่งจะมีผลทำให้หาศึกสามารถปักป้อมได้ภายในและใช้เป็นที่มั่นในการสู้รบ และใช้เป็นที่มั่นในการสู้รบ พวกคนไทยจะขับไล่ออกไปได้

* เป็นตำแหน่งที่ได้รับหลังจากที่ออกญาศรีเนาวรัตน์โกษาธิบดีชาวฉะเชิงเทราถึงแก่กรรม
1 ศิลปากร กรม บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรี... เล่ม 2 หน้า 273
2 เกอซิวซีย์ ล.ก. หน้า 523-525

** แต่จากบันทึกของ เอกแบสโคกด์ว่าดยกของพอนคนอย่างเด็ดขาดว่า "แม้ว่าพอนคนมีความชำนาญในการก่อสร้างแต่เขาก็เคยเห็นการสร้างป้อมปราการในทวีปยุโรปมาแล้ว จึงเห็นพวความจำทำแผนผังขึ้นใดคอนข้างจะถูกต้องไค่น่าแผนผังไปใ้ชาวอังกฤา เพื่อจัดรับก้าณะนั้วข้าง" ซึ่งไม่น่าเป็นไปไค้ที่พอนคน จะมีฝีมือทางข้างถึงเพียงนี้เพราะสังเกตุไค้พอนคนต้งทำงานทางข้างจะต้งไปฟังชาวอังกฤนทุกครั้งเช่นการตั้งเสาเบรู่ เป็นต้น

2. ฟอนคอนนิง เป็นผู้ออกแบบแปลนแผนผังการก่อสร้างป้อมนี้เป็นคนหนึ่ง ไม้ที่
ความชำนาญในงานประเภทนี้ อาจทำให้สมเด็จพระนารายณ์สิ้นเปลืองราชทรัพย์โดยไม่จำเป็น¹

เมื่ออยู่ที่เขตุคนนี้ ก็จะเห็นว่าสมจริงและเหมาะสมกับสภาพการณ์ขณะนั้น ต่อมา
ภายหลัง สมเด็จพระนารายณ์ ทรงทราบว่า การคัดค้านนี้ เนื่องจากออกญาโกษาเหล็ก ได้
รับสินบนจากราษฎรที่ เกรงจะต้องถูกเกณฑ์แรงงาน จึงทรงรับสั่งถามแก่ออกญาโกษาเหล็ก
ไต่ถามเหตุผลปฏิเสธและยื่นกรานไม่ยอมสารภาพ ทำให้พระองค์ทรงกริ้วมาก จึงกรีธาทัพ
ประณามอย่างรุนแรงและทรงขับออกจากที่เข้าเฝ้า พร้อมกับรับสั่งให้โยนอย่างหนักประณอบ
กับความอับอายออกญาโกษาเหล็ก จึงล้มป่วยลงในไม่ช้าก็ถึงแก่อสัญกรรม²

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว อาจพิจารณาและวิเคราะห์ได้ดังนี้คือ "ใคร"
เป็นผู้กราบทูลให้สมเด็จพระนารายณ์ทรงทราบว่า ออกญาโกษาเหล็กรับสินบน ทั้งนี้เพราะใน
ธรรมเนียมไทยแล้ว กษัตริย์จะไม่ทรงรับฟัง เมื่อมีผู้ทูลฟ้องกล่าวโทษขุนนางตำแหน่งสูงทั้ง
นี้ยอมถือว่าเป็นที่รับยาของคนทั่วไป นอกจากว่าทรงทอดพระเนตรเห็นผู้ให้สินบนด้วยพระ
องค์เอง³ ซึ่งผู้ให้สินบนจะเป็นคนกราบทูลฟ้องคือ ฟอนคอนนิง เพราะเป็นคนไปกระทำที่จะให้ถูก
ได้ และฟอนคอนนิงอาจหาที่ตนเองเคยถูกโยน จากการที่ไม่พอใจออกญาโกษาเหล็ก คัดค้าน
การก่อสร้างป้อมและสมประสงค์ตนเอง จึงเพ็ดทูลว่าร้ายให้พระนารายณ์ส่งสั่งในความ ประ
พฤติของออกญาโกษาเหล็ก

อีกประการหนึ่งที่น่าพิจารณาคือ ออกญาโกษาเหล็กได้รับสินบนตามข้อตกลงว่า
หรือไม่จริงหรือเท็จไม่อาจทราบได้ แต่อาจกล่าวถึงสาเหตุที่ออกญาโกษาเหล็กถูกโยนได้ ก็
จากบังเอิญของเคอซิวส์บี สรุปได้ว่าการที่ออกญาโกษาเหล็กทูลพระอาญา เพราะไม่ ทำความ

¹ เคนแมส, ขาทหลวง. ล.ก. หน้า 41
² ก. หน้า 49 - 51
³ อิมนิ มูร์แห่งัด อิบรอนีน ล.ก. หน้า 152

กำลังของพลนคอน*

ดังนั้นจึงไม่อาจกล่าวได้ว่าท่านออกญาโกษาเหล็ก ถูกลงพระราชอาญาด้วยข้อหาเกินสินบนนั้น ไม่มีการพิสูจน์ว่าออกญาโกษาเหล็กมีความผิดจริงดังที่ถูกกล่าวหา เพราะสมเด็จพระนารายณ์เพียงแต่ครัดตามและลงพระอาญาโดยไม่มีการช้ระความ หรือมีพยานยืนยันแต่เป็นที่น่าสงสัย เกตคือ เมื่อออกญาโกษาเหล็กต้องพระอาญาชนาคถูกโขบยและริบทรัพย์¹ซึ่งเป็โทษหนัก อันเป็นเหตุให้ท่านถึงแก่กรรมแล้ว สมเด็จพระนารายณ์ทรงจักสานพระราชทานเพลิงศพอย่างสมพระเกียรติให้ทุกประการ** นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีราษฎรมาชุมนุมกันอย่างคับคั่ง ทลอดจนขุนนางใหญ่่นอย มีการประดับประดาเชิงตะกอนอย่างงดงามอีกด้วย²

นับแต่เวลานี้ไปเหตุการณ์แผ่นดินก็เริ่มดำเนินไประไรไปทางเสวยและไม่มีใกรในกรรมกรที่ที่จะดูเท่านั้นและแข็งแรงพทที่จะชักชวนแผนการสร้างความยิ่งใหญ่ของพลนคอนอีกทำให้เขาแทรกซึมในกิจการแผ่นดินและเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการในค้ำข้างประเทศในนามของออกญาพระเสด็จ ซึ่งต่อมาพระคลังคนใหม่ก็ถูกปลดจากตำแหน่งปลัดทูลฉลองอุประหารชีวิต ทั้งนี้ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีความผิด เพราะมีเรื่องขัดแย้งกับพลนคอนทั้งสิ้นบรรดาขุนนางทั้งหลายขมขระหนักก็ ฝ่ายพลนคอนสามารถหาวิธีกำจัดขุนนางที่เป็นศัตรูกับเขา³ โดยวิธีการใส่ร้ายและกตริ⁴ พวกเหล่า นั้นต่อมาพลนคอนสามารถบังคับบัญชางานทั้งปวงไปได้อย่าง

*คือตอน พ.ศ 2227 เพราะเคอชวพี เขามาเมืองไทยปี พ.ศ 2226

¹ เกอแมส บาทหลวง ล.ค. หน้า 51 - 55

**จากหลักฐานของดินถากกล่าววา อาจเป็นพระนารายณ์มีความอาลัยรักเนื่องจากท่านมีสายโลหิตเกี่ยวข้องกับพระองค์และเป็นชายสนิท เป็นนักรบคู่พระทัยและเป็นขุนนางที่มีความสามารถ

² แชรแวส นิโกสาส ล.ค. หน้า 297

³ เกอแมส บาทหลวง ล.ค. หน้า 57

⁴ ศิลปากร กรม ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27 เล่ม 15 หน้า 285

• เกิดขาดและแสดงตนราวกับ เป็นนักบวช¹ นอกจากนี้ยังแสดงคำมาจกกับบรรดาเหล่าคางประ
เทศซึ่งวิธีการของชนกอนต่าง ๆ เป็นการใ้ช้อำนาจและหน้าที่ในทางที่เพิกทำให้เห็นแก่
ซึ่งแก่บรรดาขุนนางและพวคาคที่เกี่ยวของ

ข. ออกระงับศักดิ์สงคราม

ออกพระศักดิ์สงครามหรือ เสดวาเลีย โคอปรบ² เขาได้ถือคำมู
ซึ่ง เป็นนายทหาร เรือและโคประจำเรือรบ ดุงยูนันเป็นผู้นั่งกับการ ถวยเหตุนี้เราจึงมีสมญาว่า
"เสดวาเลีย โคอปรบ" ได้ติดตามคณะทูต ของเสดวาเลีย โคอปรบลงมา เมื่อไป
เป็นผู้ดูแลกิจการในเรือทั่วไปเมื่อเขาเข้ามาสมเด็จระนารายณ์ แล้วทรงโปรดให้รับราชการ
เพื่อสร้างป้อมปราการและในฝึกทหารตามยุทธ เนียบฝรั่งเศส นอกจากนี้ยังได้ทรงแต่งตั้งให้
เป็นนายพลผู้บังคับบัญชาการกองทัพอ เรือและกองทับนบก และผู้ว่าราชการ เมืองบางกอก โดย
พระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นออกพระศักดิ์สงคราม โคอปรบ เป็นที่โปรดปรานของ พระองค์มาก
และทรงอนุญาตให้เขียนเรื่องต่าง ๆ ได้ตามชอบใจ ก่อนคนเกร ว่าคนจะลวงความสำคัญ
ลง เนื่องจากโคอปรบ มีที่นงูทางด้านวิชาศิลปะการศึกษาและมารยาทแบบฝรั่งเศสที่ดำเนิน
นิยมในราชสำนักไทย ถ้ามเด็จพระนารายณ์ทรงโปรดปราน โคอปรบก็จะเป็นผู้เชื่อมไมยวาระ
พันธภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศสแทน ทว่า ความสำคัญของคนลวง ดังนั้นก่อนจึงมีเรื่อง
กับโคอปรบ เวลาโคอปรบป่วยก็แสดงความเลื่อมอาลัยนำอาหาร เจียวาโนให้ และโคอปรบไม่
ได้รับประทานจึงลดกายมา³ ก่อนคนได้หาวิธีกำจัดโคอปรบอีกโดยอรานพูลพระราชโอร
การให้โคอปรบต้องไปอยู่ตามกลางหมู่ชาวโปรตุเกส ที่เคยตั้งโคม เพราะก่อการกบฏและทหาร

¹ ศิลปากร กรม ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27 เล่ม 16 หน้า 89 - 90

* เกิดเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ 2299 ที่ตำบลคาร์ตันแห่งในไซลอนฝรั่งเศส
เป็นตระกูลเก่าและมีชื่อเสียงทางวิชาการศาสนา และทหารเรือ นับเป็น ฐานะที่ในราชวง

² ศิลปากร กรม ประชุมพงศาวดารภาคที่ 34 เล่ม 20 หน้า 226

³ ศิลปากร กรม ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27 เล่ม 16 หน้า 106

จากนี้

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2229 ได้เกิดกบฏมักกะสัน ฟอนคอนมีคำสั่ง ให้ฟอร์บั้งไป
ปราบปราม โดยหวังว่าฟอร์บั้งจะเสียชีวิต จากการปราบปรามครั้งนี้ ฟอร์บั้งคงใช้เวลา
ปราบ เก็บม เก็บคนด้วยความ เหน็ดเหนื่อย เก็บบจะ เอาชีวิตไม่รอด ฟอนคอนกล่าวว่า มีพระราช
โองการให้ฟอร์บั้งจับคนหนี เรือสินค้าอังกฤษ ซึ่งชื่อ โองพระราชทรัพย์ โดยมีผู้ช่วยเพียงสอง
คน¹ และโควางกุบาย จัมนายเรือได้สำเร็จโดยลอบว่ามีพระราชโองการ ให้คนหนี นายเรือ
มาประชุมกันเพื่อปลัด กันเหตุร้ายจากขอลันดาซึ่ง เกิดขึ้นไม่รู้จัก²

แผนการกำจัดฟอร์บั้งด้วยวิธีการดังกล่าวประสบความสำเร็จแล้ว ฟอนคอนจึง
ให้ทหารโปรตุเกสไปรับตัวฟอร์บั้งมายัง ราชสำนัก แคว้นมราฐแห่ง เมเดลโมโบสิส เพื่อที่ว่า
ฟอนคอนจะมีแผนการให้ทหาร ญูนี้พาฟอร์บั้งไปสังหาร และแนะนำการกระทำครั้งนี้มีอิทธิ
ก็สมแล้วพระนารายณ์จะให้เฉพาะทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์เท่านั้น เป็นผู้เชิญพระราช
รับสั่ง³ ดังนั้นฟอร์บั้งจึงไม่ยอมไปขณะ เดียวกันนั้น ฟอนคอนได้กล่าวโทษเรื่องที่ฟอร์บั้ง ออก
สารราชการไปยังบริษัทรั้ง เศสว่าฟอร์บั้งไม่ถูกกับใครเลย ไม่สามารถเข้ากับคนอื่นได้ เมื่อ
กั การทำโทษใครหรือฉกใครออกก็ทำตามใจทุกครั้ง ถึงกระนั้นก็มีการฟ้องอุบาย ชดด้วย
เหตุนี้ฟอร์บั้ง เห็นโดยนายจึงลาออกจากราชการโดยไม่ชี้และ เหตุผลดังนั้นพระนารายณ์ทรง
พิโรธ จึงเนรเทศให้ออกจากพระราชอาณาเขตภายในสองวัน⁴

ดังนั้นฟอนคอนจึงสามารถกำจัดฟอร์บั้งออกไปให้พ้นจากพระราชอาณาเขตลงมือ
แก่พระนารายณ์ได้สำเร็จ

* ฟอนคอน วางแผนให้แขกมักกะสันลอบเรือมาจนถึงบางกอกและให้ฟอร์บั้งไปปราบ

¹ ครุสภา ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 80 หน้า 137

² ก. หน้า 141

³ ก. หน้า 149 - 150

⁴ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 44 ตอนที่ 26 หน้า 1 - 3

4.1.2. การกำจัดอิทธิพลของพวกมุสลิม

พวกมุสลิมได้เคยติดต่อกับค้าขายกับไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมา จนถึงสมัยอยุธยา กังปรากฏในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ มีพวกเปอร์เซีย อินเดียและอาหรับเข้ามา รับราชการอยู่แล้ว¹ ส่วนชาวอิหร่านนั้นได้เข้ามาติดต่อกับไทยตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวร และเข้ามาทำการค้าที่อยุธยา² ในสมัยต่อมาพวกมุสลิมก็ได้เข้ารับราชการที่เกี่ยวกับการค้า ในตำแหน่งนี้คือ เจกอะหมัด ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นออกญาเจกอะหมัด-รัตนเศรษฐี เจรกรมท่าชาววาที่ จุฬาราชมนตรี

ในสมัยพระเจ้าทรงธรรม ได้โปรดเกล้าให้เจกอะหมัดเข้ารับราชการกรมท่ากลาง ต่อมาในสมัยพระเจ้าปราสาททอง ท่านก็ได้รับยศเป็นออกญาราชนายากจาง - จาวมหาดไทย ในระยะนี้มีมุสลิมเข้ามาตั้งหลักแหล่งในอยุธยามากขึ้น และมีผู้ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ ประมาณสามสิบคน แต่ละคนได้รับที่ดิน บ้านเรือน นอกจากนี้ผู้ดำรง ตำแหน่งสมุหนายกและตำแหน่งพระคลังยังเป็นพวกมุสลิมอีกด้วย³ ด้วยเหตุนี้ทำให้พระเจ้าปราสาททองหันมาปรับปรุงการค้าทางคานอ่าวเปาเลด จนเส้นทางการค้าแถบนี้มุสลิมสามารถที่จะค้าขายแข่งขันกับฮอลันดาและคู่แข่งเส้นทางการนี้ไว้ได้

ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ ทรงโปรดปรานชาวอิหร่านอย่างยิ่งได้ทรงแต่งตั้งชาวอิหร่านให้เป็นเจ้าเมืองบริเวณชาวทะเลคานตะวันตกของอ่าวไทยนับตั้งแต่เกาะนาวศรี มหาด ปราณบุรี เพชรบุรี และเมืองอื่น ๆ⁴ ฝ่ายฮอลันดาไม่พอใจที่ค้าขายแข่งกับพวกมุสลิมไม่ได้และยังถูกขุนนางมุสลิมไทยก็คักกัน โดยกักกันสินค้าเข้าออกของพวกคนจึงพูดฟ้อง ร้องให้สมเด็จพระนารายณ์ส่งอาญาแก่ผู้ทำผิดชาวมุสลิมโดยทรงริบทรัพย์บังคับให้กินหมูเค็ม และ

¹ลับทสิง. มุคศิลา ล.ค. หน้า 171

²อินนิ มุฮัมหมัด อิบรอฮีม ล.ค. หน้า 151

³ศิลปากร, กรม บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรี เล่ม 2.. หน้า 299

⁴ ล. หน้า 179 - 180

ดูไม้ ร่างกายถ่วง และนำไปประหาร แต่ถึงกระนั้นพวกมุสลิมก็ยังมีอิทธิพล เช่น เกม-
โดยเฉพาะในราชสำนัก¹

สมเด็จพระนารายณ์ได้ทรงศึกษาและทรงทราบถึงดีวิเศษความเป็นอยู่ของมุสลิม-
ในตอนนั้นรัชกาลทรงฉลองพระองค์ตามแบบอิหร่าน คือมีเสื้อคลุมยาว กางเกง เสื้อรองเท้า
และถุงเท้า ทรงเห็นบริษั ทรงสวมหมวกแขกธรรมดา² นอกจากนี้ยังมีกองทหารรักษาให้
พระองค์ที่เป็นชาวมุสลิมอีกด้วย³ ซึ่งทหารเหล่านี้ได้รับการยกเว้นไม่รับราชการ "จ่าเคื่อน
ออกเคื่อน"

การที่ชาวมุสลิมมีอิทธิพลเช่นนี้ทำให้ขุนนางทั้งหลายไม่พอใจ ดังนั้นเมื่อปีพ.ศ.
2220 ออกพระศรีเนาวรัตน์ได้ถึงแก่กรรม พระองค์จึงโปรดให้ออกญาโกษาเหล็กดำรงตำแหน่ง
แทน ทรงองค์เกรงว่าจะกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิหร่าน จึง
ทรงโปรดให้ส่งคณะทูตไทยไปอิหร่านหลายครั้ง และในปี พ.ศ. 2223 ฟอนคอนได้อาสานำ
คณะทูตไปและได้เดินทางกลับมาโดยปลอดภัย และทั้งยังสามารถจำหน่ายสินค้าได้ราคาเป็น
สงเคราะห์แก่กบฏที่ชัยบุรี เกษมมุกด้าอวาย⁴ นอกจากนี้ฟอนคอนยังคงพยายามหาทางขจัดอิทธิ-
พลของพวกมุสลิม เพื่อให้ตนเองจะได้ทำการ ก้าแทน แต่ในระยะนี้เขายังไม่มีอำนาจจึง ไม่
สามารถที่จะหักทวนสมเด็จพระนารายณ์ที่ส่งราชทูต หัจดี ฮะลิบ มานันคะรานี ไปอิหร่านอีก⁵
กลับมาไทยก็คิดว่าไม่จำเป็นจะต้องสัมพันธ์กับอิหร่านเนื่องจากการที่มุสลิมกุดยอำนาจ
ของตนไม่ได้ผล เพราะว่ามีบริษัของฮอลันดามีกองทัพที่เข้มแข็งกว่าและไทยก็ไม่ไว้ใจพวก
มุสลิม⁶ จึงเป็นเหตุทำให้ฟอนคอนสามารถขจัดอิทธิพลของมุสลิมไปได้บ้างโดยพลเสนอน ให้

¹อับนิ มุฮัมหมัด อิบรอฮีม. ด.ค. หน้า 167

² ก.

³คาซาร์ต, บาทหลวง. ด.ค. หน้า 44 - 45

⁴มอริส กอดดิส ด.ค. หน้า 95 - 97

⁵อับนิ มุฮัมหมัด อิบรอฮีม ด.ค. หน้า 117

⁶มอริส กอดดิส ด.ค. หน้า 95 - 97

โดยมีความสัมพันธ์กับฝรั่งเศส เพื่อศูนย์กลางอำนาจของฮอลันดากังนั้นเมื่อราชทูตไทย ซึ่ง
ไปอิหร่านพร้อมกับราชทูตของพระเจ้าสุลัยมาน แทนที่จะได้รับความดีความชอบกลับถูกขับใน
ฐานะข้าศึกของหลวง มีความประพฤติกิไม่ดี ใช้จ่ายไม่เก็บ¹ และคณะทูตอิหร่าน ยังถูก
สมประมาทโดยฝ่ายไทยห้ามชาวอิหร่านในเมืองไทยเข้าเยี่ยมและไม่ให้ถวายพระราชสาส์น
โดยครา คณะทูตของสมเด็จพระนารายณ์² สำหรับการต้อนรับคณะราชทูตชุดนี้ เปรียบ
เทียบกับราชทูตฝรั่งเศสที่เพิ่งออกไป แยกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในค่านิยม อาหารและสิ่งของ ที่
พระราชทานให้แก่บุคคลในชุดทูต³ แสดงให้เห็นว่าสมเด็จพระนารายณ์ไม่ทรงโปรดปรานมุส
ลิมนอกไปเสีย

ในขณะที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงสนับสนุนการเผยแพร่วิสัยศาสนาและ กิจการ
อิทธิพลของมุสลิมโดยแต่งตั้งชาวยุโรปดำรงตำแหน่งแทนนั้น แขนงมอลไกท์* ได้ทำตเป็นโจร
สลัดเทียบปล้นสดมภ์นานน้ำในบริเวณอ่าวเบงกอล ในนามของกษัตริย์ไทย⁴ จึงทำให้ เป็นที่
หวาดกลัวและเกลียดชังของบรรดาพ่อค้ามุสลิม ซึ่งมีผู้ลี้ภัยลี้ภัยไทย คือไม่มีเรือสินค้าเข้ามา
ในระยะนี้⁵ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เป็นแรงผลักดันที่สำคัญ ที่ก่อให้เกิดปฏิกริยา ใน
หมู่พวกมุสลิม คือกบฏมักกะฮ์

กบฏมักกะฮ์เกิดขึ้นเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2229 พวกมักกะฮ์ที่เป็นพวกแขก
ที่มาจากเมืองมาเก๊าซาร์ เป็นเกาะหนึ่งในหมู่เกาะอินเดียนตะวันออก เมื่อถูกฮอลันดา โจมตี

¹ อิบนิ บุนยัยนัท อิบรอฮีม ด.ค. หน้า 117

² มอริส กอลลีส์ ด.ค. หน้า 130 - 133

³ ด. หน้า 138

* แขนงมอลไกท์ ซึ่งก่อนคนได้เสนอให้เข้าเป็นเจ้าเมืองมะริดมีหน้าที่ควบคุมเมือง
ท่าของไทยทางย่านมหาสมุทรอินเดียและทำหน้าที่เก็บเงินและจัดการรายได้อันทั้งหมดของสมเด็จพระ
นารายณ์ตลอดจนกษัตริย์ รวมทั้งเป็นหัวหน้าชาวหลวงเกี่ยวกับธุรกิจทางทะเลในอ่าวเบงกอล

⁴ มอริส กอลลีส์ ด.ค. หน้า 165 - 186

⁵ อิบนิ บุนยัยนัท อิบรอฮีม. ด.ค. หน้า 136

ในระหว่างปีพ.ศ. 2150 - 2210 พวกนี้ได้อพยพกระจายมาอยู่แถบเกาะอินเดียนตะวันออกเฉียง-
มลายู และส่วนหนึ่งได้เข้ามาอยู่ชวา สมเด็จพระนารายณ์ทรงโปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้
ปากคลองตะเกียน พวกนี้ก็มีนิสัยร้าย รูปร่างหน้าตาแปลก เห็นแก่ใครบางคนก็ไป
พอกและอาวูระอาบยาพิษ พวกนี้มักจะรักษาประเพณีเดิมของตนไว้

จากเหตุการณ์ที่ผ่านมา ทำให้ให้ทราบถึงความน้อยใจและแค้นเคืองการกระทำของ
พลนคอนจึงได้ชักชวนพวกมุสลิมทั้งเชื้อชาติเขมร มลายู และลาว ก่อการกบฏขึ้นโดยอ้างว่าได้
เห็นเลขหกที่กรวย บนทองฟ้าซึ่งอาจเป็นลางร้ายว่าจะเกิดอันตรายแก่ศาสนาอิสลาม หรือ
อ้างที่ว่าต่อไป พวกอิสลามจะมีความสุข² จากกรกถาวางเช่นนี้ ทำให้พวกมุสลิมให้การ
สนับสนุนโดยหวังจะยึดประเทศไทย ตั้งตัวเป็น กษัตริย์พร้อมทั้งจะปลงพระชนม์สมเด็จพระ-
นารายณ์และ เมาพวกคริสตัง³ แล้วบังคับให้ราษฎรนับถือศาสนาอิสลามพวกกบฏอ้างว่า ที่ว่า
การกบฏครั้งนี้ เพราะสมเด็จพระนารายณ์ได้เกลียดชังพวกเขารีด ทำให้ผู้นับได้รับความเสียหาย
แก่แผนการณัฐถึงพระกรรณ⁴ พระองค์จึงโปรดจะพระราชทานอภัยโทษ ให้แก่พวกกบฏจะ-
ยอมวางอาวุธ และเปิดแดนชักชวนนางที่ขู่ยงให้กลับภูมิลำเนา แต่พวกกบฏไม่ยอมทำตามทำให้ ไม่
สามารถทำความตกลงโดยสันติวิธี⁵ การกบฏยังคงดำเนินต่อไปโดยเกิดขึ้นสองแห่งคือที่ชวา
และที่บางกอก ฝ่ายไทยจึงคัดสินใจปราบปรามด้วยกำลังอาวุธ โดยมีพลนคอนเป็นผู้มีอำนาจ
การปราบปรามโดยสิ้นเชิงเป็นอันมาก ที่ซึ่งชาวอังกฤษและชาวฝรั่งเศสทั้งหมดหลบหนีคน ใน
ขั้นแรกพลนคอนใช้วิธีปิดแม่น้ำสายเล็กไว้ก่อนเพื่อไม่ให้เรือฝานเข้าออก แล้วล้อมค่ายของเขก
มักกะสัน จากนั้นก็ส่งทหารเข้าเผาบ้านเมืองเพื่อบีบบังคับให้ออกมาต่อสกลางแจ้ง แต่เนื่อง
จากความช่วยเหลือของหัวหน้าชาวยุโรป บางคนทำให้อุบัติการชากระเบียบวินัย จึงถูกพวก-

¹ อิบนิ มุฮัมหมัด อิบรอฮีม ด.ค. หน้า 141 และ 176, 168

² มอริส กอลลิส ด.ค. หน้า 298

³ กุรุสภา, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 80 จุดหมายเหตุพร้อมหน้าหน้า 138

⁴ อิบนิ มุฮัมหมัด อิบรอฮีม ด.ค. หน้า 166, 168

⁵ มอริส กอลลิส ด.ค. หน้า 298

มีลักษณะคล้าย เป็นจำนวนมาก¹ พวกมีกระสันไถ่ถอนผู้วางถ่วงหาญมาก² การปราบปราม
กบฏครั้งนี้งมีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก รวมทั้งฝรั่งเศษหลายคน แม้เพื่อนคนก็เกือบ จะเอา
ชีวิตไม่รอด

ส่วนการสู้รบที่บางกอกนั้นพอรับซึ่ง เป็นเจ้าเมืองบางกอกได้ต่อสู้กับพวกกบฏ
เกือบเอาชีวิตไม่รอดเช่นเดียวกัน แต่ก็สามารถปราบปรามกบฏมีกระสันได้เป็นผลสำเร็จภายใน
ในเวลา 1 เดือน³

การที่เพื่อนสามารถปราบปรามกบฏมีกระสันได้สำเร็จทำให้อ่านาจเขา มันคง
ขึ้นเพราะบรรดาศัตรูก็ไม่กล้าแสดงตัวอย่างเปิดเผย เป็นการขจัดอิทธิพลของมุสลิมได้ ช่วง
ระยะเวลาหนึ่ง

4.1.3. การร่วมมือกับพอลคา เอกชนชาวอังกฤษ

พวกพอลคา เอกชน (Interloper) นี้ได้เข้ามาทำการค้าในหมู่เกาะอินเดียน
ตะวันออกโดยไม่ได้รับพระราชทานกฎบัตร มักถือโอกาสทำการค้าขายส่วนตัว ซึ่งเพื่อน
คนก็ได้ทำการดักลอบค้าขายส่วนตัว โดยแฉกแฉ่งงานราชการกิจการค้าส่วนตัวที่เขาทำอยู่ก็
ยิ่งขยายใหญ่โตมากขึ้น เขาทำการค้าขายทั้งทางกานอ่าวเบงกอล และทางกานทะเลจีนเรียก
ว่าการค้าขายฝั่ง* เพื่อนคนใดมีหุ้นส่วนค้าขายร่วมกับพอลคาอังกฤษและพอลคาฝรั่งเศษ อันได้แก่
บอร์นาบี และ แอมมวลไวท์

¹ มอร์ริส คอดลีส ล.ก. หน้า 301 - 302

² ดาลูแบร์, บาทหลวง ล.ก. หน้า 67

³ กฤษณา, ประชุมพงศาวดารภาคที่ 80 จดหมายเหตุพอรียง หน้า 116

* เป็นการก้าทางกานตะวันออกซึ่งจะค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า เฉพาะที่เป็นสินค้า-
ของเอเชีย ระหว่างอินเดียนกับจีน โดยใ้เมืองไทยซึ่งอยู่กึ่งกลาง เป็นที่แลกเปลี่ยน
กันและกัน

เบรน์นาบี ไกรวมมีอภัยภักขวิท* และพอนคอน ซื่อสัตย์จากพระคลัง ตัก
 ลอบนำไปขายในนามของบริษัทแล้วนำมาแบ่งกำไรกัน คุงแล้วจะเห็นได้ว่าพอนคอน ไก่ด
 ประโยชน์จากการดำเนินงานนี้ทุกทาง พอนคอนเริ่มมีอำนาจในราชสำนัก โดยทำความดี-
 ความชดชวยในการที่หาชาวยุโรป ที่มีความรู้ทางด้านการค้า เข้ามารับราชการ ดังนั้นในปีพ.ศ.
 2225 จึงทูลเสนอให้สมเด็จพระนารายณ์ แต่งตั้งพรตพวกชาวอังกฤษเข้าดำรงตำแหน่ง-
 เจ้าท่าเมืองมะริค เจ้าเมืองตะนาวศรีและบุญดูแลสินค้าหลวงที่อินเดีย เพื่อควบคุมเส้นทางที่
 ค้าในลาวเบงกอล ทำให้เพิ่มพูน รายได้แก่พระคลังสินค้าและบรรดาขุนนางไทยทางก็พอใจ
 ที่จักรกษัตริย์พลของมุสลิมด้วย สมเด็จพระนารายณ์ทรงโปรดปรานพอนคอนเป็นพิเศษ เพราะ
 ทำให้รายได้ของพระองค์เพิ่มมากขึ้น¹

ต่อมาแฉมมวลวิทก็กลับมีพฤติกรรมเป็น "โจรสลัดฝรั่ง" กอบโกยเงินทอง ทุก
 วิถีทางเท่าที่จะทำได้

ทั้งนี้เพราะเขาเชื่อว่าอิทธิพลของพอนคอนเปรียบเสมือนเป็นเครื่องแต่งตัวกาย
 สิทธิแก่คนใดที่สำคัญคือพอนคอนเองก็มีส่วนได้รับผลประโยชน์ในการครั้งนี้ด้วย²

สิ่งที่น่าสนใจก็คือว่าสมเด็จพระนารายณ์ทรงรู้เห็นกับการ เป็นโจรสลัดของ ไวิท
 ถ้าดูได้จากหลักฐานของมุสลิมกล่าวว่า "ถ้าพระองค์ทรงเห็นการณ์ไกลก็น่าจะจ้างพวกฝรั่งสัก
 คณะหนึ่ง ไว้เป็นที่ปรึกษาต่อเรือขึ้นหลายลำแล้วปล้นเรือของพวกเขาอย่างนี้รับทรัพย์มันให้
 หมด ซ่อนเอาไว้ให้ภัยภัยข้างประเทศเกรงและบนบอบ...."³

พฤติกรรมของแฉมมวลวิท ได้รับการร้องเรียนมายังอยุธยาสมเด็จพระนารายณ์
 โปรดให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นสอบสวนวิท ได้เขียนจดหมายไปขอความช่วยเหลือจาก พอน
 คอน**

* เป็นพี่ชาย ของ แฉมมวลวิท

¹ อิบนิ มุฮัมหมัด อิบรอฮีม. ด.ก. หน้า 158

² มอริส คอลลิส ด.ก. หน้า 242-257

³ อิบนิ มุฮัมหมัด อิบรอฮีม ด.ก. หน้า 158

** คุรายนละเอียดของจดหมายได้ใน มอริส คอลลิส ด.ก. หน้า 276-279

พจนกอนไค้เขียนคอบไค้ที่สำคัญคือ แนะนำให้ส่วรวมถ้อยคำและกริยามารยาทในขณะที่ถูกสอบ
สวน เพราะไค้เป็นคนอารมณ์ร้อน ขาดความยับยั้งชั่งใจ ซึ่งจะทำให้ไค้ต้องตก อยู่ใน
ความยุ่งยาก จนสุดท้ายที่พจนกอนจะช่วยไค้และย้าว่าถ้า เรื่องที่จะลุกลามมาถึงไค้ เขา ต้อง
ซจกไปให้หมก

คณะกรรมการสอบสวนไค้ นี้ ประกอบก้วยพจนกอนและขุนนางอาวุโส ส่วน
เอกสารต่างๆเป็นภาษาอังกฤษทั้งสิ้น ฉะนั้นจึงไม่ยากที่พจนกอนจะดึงเอาเอกสารบางชิ้น ที่
ทราบว่าไค้ไม่สามารถอธิบายไค้ออกเสีย ในที่สุดจึงมีการประกาศว่าไค้ไม่มีความผิดแล้ว
พจนกอนจึงนำเรื่องนี้ขึ้นกราบบังคมทูล ทรงวางพระราชหฤทัยมิไค้ทรงเข้ามาเกี่ยวข้องกับ
การที่พจนกอนหักชวนพอค้าเอกชนท้าวการค้ำนี้ ทำให้บริษัทอังกฤษประสบกับการ
ขาดทุนและเสียหายมาก จึงประถามพจนกอนอย่างรุนแรงว่าเป็นผู้เพิ่มไปก้วย เล่ห์เหลี่ยมไม่มี
ความมุ่งหวังอย่างอื่น นอกเหนือไปจากการค้าจกบริษัทออกไปจากการค้าในสยามและส่งเสริม
ดีกอบค้ำกับพอค้าเอกชนเพียงสองสามคน เจ้าหนูค้ำนี้มีความทะเยอทะยานที่จะไค้รับค้ำ -
อหนง พ.ณ. เจ้าทวน และเนื่องจากเจ้าปีศาจรายค้ำนี้มีธรรมชาติเป็นคนหน้าค้ำนปราศจาก
ยางอาบ พอค้ำจะหมิ่นพระบรมเชษานุภาพกษัตริย์ของเขา (พระเจ้าเจมส์ที่ 2) โดยกล่าว่า
พระองค์เป็นเจ้าแห่งปีศาจชาติหัว ป้ายรายประชาชาติของอังกฤษและทำลายผลประโยชน์ของ
บริษัท²

คั้งนั้นบริษัทอังกฤษจึงเรียกร้องค้ำเสียหายคอบสมเด็จพระ ะนารายณ์แต่พระองค์ไม่
สนพระทัย ในเรื่องนี้จะสคิไซค้ำเสียหาย คามที่บริษัทเรียกร้องเพราะทรงเห็นว่าอังกฤษ ไม่
ให้ผลประโยชน์แก่ประเทศและยังจะเป็นเครื่องกักขวางนโยบายของไทยที่จะเป็นมิตรกับฝรั่ง-
เศส

(อิทธิพล)

¹ มอริส กอลลีส์ ด.ค. หน้า 291

² ก. หน้า 447 - 448

บริษัทอังกฤษมีนโยบายที่จะเปิดทางบ้านมะริคไว้เพื่อตัดหน้าฝรั่ง และก็ถกกันไม่ให้ขายกันอังกฤษได้ อังกฤษจึงได้คิดสินบนไวท์ ว่าถ้ายกมะริคให้อังกฤษจะได้รับอภัยโทษทั้งหมดและได้รับตำแหน่งข้าหลวง เมืองมะริคและตำแหน่งรองประธานคณะกรรมการของบริษัทแต่หากการที่ไวท์มีความถือตัวและควยความรับในอิสระทำให้ปฏิเสธ² ไวท์มีแผนการที่จะหนีกลับอังกฤษ

แต่คณะกรรมการ เมืองทำการปกครองมณฑลคานาซาวรีซึ่งขึ้นตรงต่ออยุธยา เข้าใจว่าไวท์จะยกมะริคให้อังกฤษ ควยเหตุผลที่ว่าถ้าการที่ชาวอังกฤษเรียกร้องค่าเสียหายไปยังอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์ก็จะไม่ยอมให้ค่าเสียหายใดๆให้และไวท์จะต้องถูกลงพระอาญาในฐานะที่เป็นผู้ก่อการยุ่งยาก แต่จะอภัยโทษให้ถ้าไวท์ยกมะริคให้อังกฤษเพื่อนร่วมชาติ³ ไวท์ทำแผนการอำพรางความจริง โดยทำการเตรียมเพื่อต่อสู้ เวลเคิน* เพราะชาวเมืองมะริคเห็นทั้งสองคนสนิทสนมกัน ดังนั้นชาวเมืองมะริคแะขุนนางไทยจึงวางแผนจับได้ ชาวอังกฤษจากแรงผลักดันคือ

1. บรรดาชาวเมืองมะริคมีความเกลียดชังชาวต่างชาติที่เข้ามาเมื่ออำนาจ ไวท์เป็นคนโปรดปรานของพลคน และเสวยเงินในระบบสมบูรณาสิทธิราช ทำให้ชาวมะริคไม่รักกัน เมื่อคิดว่าไวท์เป็นผู้ทรยศจะยกเมืองมะริคให้อังกฤษ ชาวมะริคลุกขึ้นต่อต้าน
2. จากการศึกษาความหวาดกลัวต่ออำนาจของไวท์เสื่อมลง จากการศึกษาเรื่องราวของเคอร์ทานา* (Curtana) เข้ามาสู่ท่าเมืองมะริค เป็นการทำลายเกียรติของไวท์ อย่าง

(อังกฤษ)

¹ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่มที่ 15 หน้า 235

² มอริส คอลลิส ล.ก. หน้า 561 - 562

³ ก. หน้า 560 - 561

* กัปตันแคนโทนี่ เวลเคิน เป็นผู้บังคับการเรือรบเคอร์ทานา เขาเกิดในตระกูลขุนนางซึ่งได้เกิดทางมาจากอังกฤษพร้อมด้วยพระเจ้าวิลเลียม เกอะ คองเคอเรอ แต่เขามีฐานะยากจนได้เข้าทำงานกับบริษัทอังกฤษและได้รับสั่งให้นำพระราชโองการของพระเจ้าเจมส์ที่ 2 ไปเข้าเมืองมะริค และให้ยึดเมืองไว้เป็นประกัน

** เป็นเรือรบขนาดใหญ่ติดอาวุธปืน 24 กระบอกอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของกัปตันแคนโทนี่ เวลเคิน

มากเพราะไวทีในขณะนั้นฐานะ เป็นเจ้าทำบุญทรงอำนาจเป็นโจรสลัดที่ทุกคนเกรงขามทั้งอำนาจ เบงกอลและเป็นศูนย์กลางหาญพอที่จะท้าทายอำนาจทรงบริษัต์อังกฤษแต่กลับจากเรือรบของ ชาติ กนเอง

ทำให้บริษัต์อังกฤษยึดเมืองมะริคไม่สำเร็จ และคนไทยได้ทำการต่อต้านอำนาจ ของชาติต่างประเทศ ทั้งนี้เหตุการณ์สังหารหมู่ชาวอังกฤษเมืองมะริค* ทำให้การดำเนินงาน ขายระหว่ำว ฝลอนก่อนกับพอลคา เอกชนชาวอังกฤษสิ้นสุดลง

4.2 บทบาทของฟลอนคอนในการศึกต่อสู้กันระหว่างไทยกับฝรั่งเศส

เมื่อฝรั่งเศสเข้ามาติดต่อกัน โดยการถวายพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์จาก การนำของสังฆราช เกลโอโบดิศทำให้สมเด็จพระนารายณ์ทรงรู้สึกทว่า พระหลุยส์ให้เกียรติ- พระองค์จึงทรงได้มีความสัมพันธ์เรื่อยมา ขณะเดียวกันฟลอนคอนก็เล็งเห็นความสำคัญ ที่ฝรั่งเศสเป็นพันธมิตร โดยชี้ให้ไทยเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับส่วนตัว เขาเองก็หาทางที่จะไถ่ผล ประโยชน์จากฝรั่งเศสเพื่อที่ตนจะได้มีอำนาจมากขึ้น ซึ่งการกระทำนี้ทำให้ฟลอนคอนสามารถ สร้างอำนาจตนเองจนได้เป็นตัวขุนนางผู้มีอำนาจในไทย แต่อำนาจของเขาก็กังไม่มั่นคงถา เกิดกบฏหรือเมื่อสิ้นรัชกาลพระนารายณ์ ทำให้เขาหันมาพึ่งฝรั่งเศสซึ่งในขณะนั้นเหมาะสมที่ สุดและยังอยู่ภายใต้การปกครองของพระเจ้าหลุยส์ผู้มีอำนาจอีกด้วย ฟลอนคอนจึงดำเนินการ ดังนี้คือ

4.2.1 สนับสนุนความสัมพันธ์ทางการทูตกับฝรั่งเศส

ฟลอนคอนเริ่มมีบทบาททางการทูตกับฝรั่งเศส ตั้งแต่คราวที่เป็นลามีในพิธีถวาย พระราชสาส์น ฉบับที่ 2 ของพระเจ้าหลุยส์ แต่ก่อนที่ไทยมีการติดต่อกทางการทูตโดยมีการ แลกเปลี่ยนคณะทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีนั้น ฟลอนคอนคาดคะเนว่าไทยจะต้องมีความสัมพันธ์ กับฝรั่งเศสต่อไป

ดังนั้น เพื่อที่จะให้กำเนิดบทบาทในความสัมพันธ์นี้ จึงแสดงท่าทีค่อนข้างหลวง ฝรั่ง
 เซสที่จะสนับสนุนให้พระเจ้าหลุยส์สถาปนาคริสตจักรให้เผยแผ่ขยายออกไปทั้งยังส่งเสริม ให้
 สมเด็จพระนารายณ์อยู่ในฐานะที่ประกาศนับถือศาสนาคริสต์อย่างเปิดเผย ขณะเดียวกันก็ยังดี
 ให้พระองค์ทรงเห็นถึงภัยของฮอลันดา ซึ่งอาจยึดเมืองไทยครั้งที่ทำกับประเทศอื่นมาแล้ว¹ -
 และชี้แจงว่าอังกฤษ มีความมุ่งหมายทางการค้าเพียงอย่างเดียว ไม่สนใจเกี่ยวกับการเมือง
 ฉะนั้นควรที่จะคบกับประเทศที่มีความเข้มแข็งในยุโรป อีกประเทศหนึ่ง คือฝรั่งเศสที่ สนใจ
 จะถือคบกับไทย ฟอนคอนสนับสนุนให้พระองค์มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับฝรั่งเศส โดยพระ
 องค์ทรงเป็นผู้ชักจูงให้ฝรั่งเศสส่งนายช่างวิศวกร ตลอดจนทหารและเรือรบมาด้วย² ถ้า
 กราบทูลของฟอนคอนนั้น พระองค์ทรงเห็นด้วยและยอมรับหลักการ ดังนั้นในปีพ.ศ. 2223
 จึงโปรดให้คณะทูตไปฝรั่งเศสเป็นคณะแรกแก่คณะทูตชุดนี้สูญหาย ดังที่กล่าวมาแล้ว

หลังจากที่ฟอนคอนทำหน้าที่เป็นดามิในปี พ.ศ. 2225 เป็นต้นมา เขาก็ได้เป็น
 ผู้ประสานงานติดต่อกันระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เรื่อยมาและฝรั่งเศสก็ไว้วางใจฟอนคอนพอสมควรถึง
 หนึ่งได้จากที่บาทหลวงวาเซต์ ตามประจําราชทูตขุนนางชั้นผู้น้อย ได้แนะนำให้ราชทูตเคอ-
 โชมองต์ ยึดเมืองสงขลาซึ่งสมเด็จพระนารายณ์เสนอให้เขาไว้ก่อน แครราชทูตไม่ยอมเอา
 โดยอ้างว่ายังไม่ได้ปรึกษากับฟอนคอน³ แต่เมื่อฟอนคอนอวดว่าสงขลาเป็นรัษฎภูมิที่เหมาะสม
 เพราะมีท่าเรือขนาดใหญ่เรือเข้าออกได้ทุกฤดูกาล มีความอุดมสมบูรณ์ เมื่อฝรั่งเศสเข้าไป
 ตั้งถิ่นฐานมั่นคงแล้ว คนไทยก็ไม่กล้าขัดใจและจะเป็นทางสะดวกที่ฝรั่งเศสจะนำเรือเข้า ไก่ใน
 แคว้นเจ้าพระยา แล้วคุมเรือไทยไว้ในอำนาจได้ง่าย⁴ ทำให้เออโรมองต์เห็นดีด้วย แต่
 บาทหลวงฝรั่งเศสก็คิดว่าสงขลาเป็นเมืองร้างและอยู่ไกลเกินกว่าจะคุ้มครองพวก คริสต์ตั้ง

¹ เดอแบส, บาทหลวง. ล.ค. หน้า 99

² มอริส คอดลิส. ล.ค. หน้า 127 - 129

³ ศิลปากร, กรม. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 12 หน้า 267 - 268

⁴ เดอแบส, บาทหลวง. ล.ค. หน้า 108

โดยเสนอให้เอาเมืองมา กอล¹ ซึ่งเป็นชัยภูมิที่ฝรั่งเศสสามารถคุมได้ทั้งหมด¹

ในการต้อนรับคณะราชทูต เกอโซมองค์ได้กระทำกันอย่างมีไหวพริบให้ความสะดวกและความเจริญรุดทุกประการ โดยพอนคนเป็นผู้รับหน้าที่ควบคุมการสำคัญทุกประการ และสามารถกระทำการนั้นได้อย่างดี ทั้งแต่การจัดอาหารให้อย่างอุดมสมบูรณ์ มีทั้งอาหารญี่ปุ่นและโปรตุเกส สุราจากสเปน เบียร์เชียวและฝรั่งเศส เบียร์จากอังกฤษ เครื่องใช้ในการรับประทานอาหารเป็นจานชาม ที่ล้วนทำด้วยพอสคำดงยา ส่วนเรือพักก็ถมฐาน ซึ่งคิดไม่ถึงว่าจะพบในประเทศที่ราษฎรเกินเท่าเปล่า² ส่วนของกำนัลที่ส่งให้กับคณะราชทูตล้วนเป็นแพะของมีค่า เช่น เครื่องกระเบื้องด้วยชามอย่างดี กำไลมือ ชาวจีน เครื่องเงิน เสื้อญี่ปุ่น นอแรด และของประหลาดอื่นๆ ทั้งยังพาไปชมการจุดไฟในวันเฉลิมพระนามพรรษา คอกไม้เพลิง การคล้องช้าง การต่อสู้ของเสือและชมพระราชวัง ที่อยุธยาและลพบุรี ทั้งยังให้เกียรติแก่ราชทูตโดยปรึกษาเกี่ยวกับการสร้างป้อม ขนบธรรมเนียมผู้ก็ชาวยุโรป และสัญญาว่าจะช่วยเหลือคริสตัง พร้อมทั้งชักนำให้บุตรหลานของขุนนางไปเรียนศิลปะวิทยาการที่ฝรั่งเศส³

จากการที่ให้การต้อนรับและให้ความสะดวกแก่คณะทูตฝรั่งเศสทั้งนี้เพราะ พอนคอนอาจต้องการให้ราชทูตเห็นว่า เขาเป็นผู้มีอำนาจคนหนึ่งในไทย พอที่จะคุ้มครองกิจการค้าของฝรั่งเศสและคริสตศาสนาได้ จากความหวังถึงอุดมสมบูรณ์ของเมืองไทยจึงให้ฝรั่งเศสสนใจที่จะคิดค้าขายกับไทย ซึ่งพอนคอนมีความสามารถในด้านการทูตโดยทำให้เออโซม - กงค็อมมาต์อันสัญญาทางการค้า โดยสะดวกเลี้ยงการประกาศอนุสัญญาทางศาสนาได้ และยังทำให้บาทหลวงคาซาร์ดี มาเป็นพรรคพวกด้วย จากการต้อนรับราชทูตนี้ทำให้พอนคอนได้อยู่ในฐานะขุนนางไทย ผู้เดียวราชทูตฝรั่งเศสแค่เพียงผู้เดียว นับเป็นความสำเร็จของพอนคอน ที่ได้ใช้ความพยายามอย่างมากโดยการหาความรู้เกี่ยวกับ เรื่องราวของฝรั่งเศส -

¹ เคนเนต, บาทหลวง. ด.ก. หน้า 108 - 109

² เคนวีย์, บาทหลวง. ด.ก. หน้า 150 - 151

³ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่มที่ 26 หน้า 25 - 26

โดยเฉพาะอำนาจพระเจ้าหลุยส์¹ และอีกกัน ผู้มีความรู้เรื่องฝรั่งเศสเข้าเฝ้าใกล้ชิด เรม
สังฆราช เลดีโอโบลิส , ปลอรัยง

นอกจากเพื่อนคนจะทำหน้าที่รองรับคณะราชทูตแล้วการครั้งนี้เขายังรับทำหน้าที่
เป็นล่ามอีกด้วยทั้งที่ไม่รู้และไม่สามารถพูดภาษาฝรั่งเศสได้เลย² แต่ใช้วิธีแปลพระราชสาส์น
เป็นภาษาโปรตุเกสล่วงหน้าก่อน จึงกราบทูลเป็นภาษาไทย ทั้งนี้เพื่อใ้ครุชอรรถาธิบายของ -
กษัตริย์ทั้งสองอย่างใกล้ชิดและสามารถตอบเสริมหรือตัดขาดความใดโดยที่ทั้งสองฝ่ายไม่รู้ตัว จะ
เป็นไต่จากกรณีที่เกิดข้อความของพระเจ้าหลุยส์ต่างก้านการทูตเชิญพระนารายณ์เข้าเฝ้าฯ นับ
ว่าเพื่อนคนมีความฉลาดมากทางก้านการทูต ต่อมาภายหลังเพื่อนคนได้มีเรื่องบาดหมาง ทัก
ให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนคนกับราชทูตฝรั่งเศสตกลงไป

4.2.2 การเปลี่ยนศาสนาเป็นนิกายโรมันคatholic

ในตอนที่เพื่อนคนเข้ามารับราชการในราชสำนัก ไทยมีการติดต่อกับบาทหลวง
ฝรั่งเศส เพื่อนคนคาดคะเนว่า ฝรั่งเศสสนใจจะเผยแพร่ศาสนาคริสต์ทางตะวันออกยิ่งกว่า
การค้า และสมเด็จพระนารายณ์เองทรงแสดงท่าทีต้องการติดต่อกับฝรั่งเศสอย่างยิ่ง ดังนั้น
เพื่อนคนจึงติดต่อกับบาทหลวงฝรั่งเศสเพื่อเพิ่มพูนความดี ความชอบในราชการ วิธีการที่จะ -
เข้าเฝ้าบาทหลวงฝรั่งเศสก็ต้องเกี่ยวกับศาสนาในที่สุดเพื่อนคนจึงตกลงใจ ทำวิธีเปลี่ยนศา-
สนาจากนิกายโปรเตสแตนต์มานับถือ นิกายโรมันคatholic เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2225³
ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ได้ทำความลำบากและมีปัญหาเลยเพราะเพื่อนคนเคยเปลี่ยนศาสนามานับถือ
นิกายโปรเตสแตนต์ นิกายคาลเวง⁴ เมื่อครั้งอยู่กับพ่อค้าอังกฤษ

¹ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40 เล่ม 23 หน้า 269

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 44 เล่ม 24 หน้า 53

³ เคอแมส, บาทหลวง ล.ก. หน้า 781

⁴ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 19 หน้า 154

กับน้ำจากการที่เพื่อนคนเปลี่ยนศาสนาจะมีภรรยาเป็นคริสตังผู้เคร่งครัด* ย่อม
 ทำให้เพื่อนคนสามารถคบค้ากับบาทหลวงฝรั่งเศสสนิทสนมยิ่งขึ้น ก็จะได้เห็นได้เมื่อสังฆราช—
 แห่งเฮลิโอบิลิสเตรียมจะเข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์นแก่สมเด็จพระนารายณ์ เพื่อนคนไม่ให้
 ถวายเครื่องราชบรรณาการที่พระเจ้าหลุยส์ส่งมาถวาย โดยอ้างว่าไม่สมพระเกียรติ แต่ให้
 กราบทูลว่าเป็นของที่พระราชทานให้สังฆราชเองแล้วนำมาถวายอีกทีหนึ่ง¹ เพื่อนคนพยายาม
 ทำหน้าที่ที่เสี่ยงเสี่ยงไปยังฝรั่งเศส ทำให้หนังสือไปยังประเทศฝรั่งเศสว่าเป็น ผู้ที่
 ความปรารถนาคือศกพระคริสตศาสนา และเอื้อเฟื้อคบหาหลวงฝรั่งเศสมาก ในตอนที่สมเด็จพระ
 นารายณ์โปรดให้สร้างโบสถ์นั้น เพื่อนคนเป็นผู้จัดการทุกอย่าง² เพื่อนคนจึงกลายเป็นคน
 กลางติดต่อกับระหว่างสมเด็จพระนารายณ์กับบาทหลวงฝรั่งเศส โดยจัดให้สังฆราช
 เมสเลโดบิลิส ถวายเข้าเฝ้าอยู่เสมอ เพราะแต่แรกสังฆราชผู้นี้ไม่มีความรู้ภาษาไทยพอที่จะ
 กราบทูลให้พระองค์ทรงเลื่อมใสในพระคริสตศาสนา และเขาพระทัยในเหตุผลที่กราบทูล³ นอก
 จากนี้เพื่อนคนยังเป็นธุระจัดการให้บาทหลวงที่จะเดินทางไปยัง เมืองลีนและตั้งเกียรติสะดวก⁴
 พฤติการณ์เพื่อนคนนี้บาทหลวงถือว่าไม่ต้องการผลประโยชน์ตอบแทน นอกจากทำไปเพื่อ ชื่อ
 เสียงสังฆราชจึงชวนไว้เป็นพรรคพวกเพื่อกราบทูล ในสมเด็จพระนารายณ์เปลี่ยนศาสนาตาม
 พระราชประสงค์ ของพระเจ้าหลุยส์ โดยพระราชทานตราเบเนดิกซีเป็นการคิดสินบนเพื่อนคน⁵

* ภรรยาของเพื่อนคนมีชื่อว่า โดญา มารี กิมาร์ เดมินา

ซึ่ง เมื่อเพื่อนคนตัดสินใจเปลี่ยนศาสนาแล้ว เขาพิถีพิถันสิ่งจกซ์กันอย่างใหญ่โต

¹ คิลปากร, กรม ประชุมพงสาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 18 หน้า 276-277

² คิลปากร, กรม ประชุมพงสาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 18 หน้า 272

³ เกดแบส, บาทหลวง. ล.ก. หน้า 96 - 97

⁴ คิลปากร, กรม ประชุมพงสาวดาร ภาคที่ 40 เล่ม 24 หน้า 50

⁵ คิลปากร, กรม ประชุมพงสาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 16 หน้า 82 - 83

แต่เนื่องจากสมเด็จพระนารายณ์ ทรงเชื่อว่าพุทธศาสนาที่เที่ยงแท้แต่เพียงศาสนาเดียวและทรงมีศรัทธาอย่างมั่นคงจนแทบไม่น่าเชื่อ¹ ซึ่งฟอนคอนรูก็ว่าสมเด็จพระนารายณ์ทรงเปลี่ยนศาสนาแต่เขาก็ให้คำตอบอย่างแฉ่งรับแมงสุ "... ไม่น่าเชื่อว่าการชักจูงให้พระเจ้ากรุงสยาม เขารีตจะเป็นไปโดยง่ายและหากพระองค์จะเขารีตในระยะนี้ ฟอนคอนรูจะห้องคัดค้านเพราะเกรงว่าจะเกิดกบฏขึ้น โดยเฉพาะพระอนุชาคองหา เหตุกบฏอยู่แล้ว..."² เขาพูดเช่นนี้ก็เพื่อที่จะให้ความผูกพันระหว่างฝรั่งเศสกับคนยังคงอยู่ต่อไป ในการชักชวนให้สมเด็จพระนารายณ์เปลี่ยนศาสนา พระองค์ทรงทราบดี ซึ่งฟอนคอนรูปฏิเสธอย่างเด็ดขาดที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ฝรั่งเศส ในการชักชวนพระนารายณ์ เขารีตแต่เขื่อนว่าต่อพระเจ้าอย่างระมัดระวังที่สุด โดยเขอนคนจะพยายาม กราบทูลเรื่องนี้แก่สมเด็จพระนารายณ์ จนสำเร็จ ทั้งเขายังบงกชทำนุสัจจะทางศาสนากับเกอโธมองต์ด้วย แต่อนุสัญญาที่ไม่ได้ประกาศให้³

ในระยะที่ไทยเกิดเหตุการณ์ สำคัญคือกบฏแขกมกกะสันและสงครามระหว่างไทยกับอังกฤษ ที่เมืองมะริด ฟอนคอนรูได้แสดงตนเป็นผู้ช่วยคริสตังอย่างจริงจังคือได้ช่วยออกเงินส่วนก่อสร้างโรงเรียนให้พวกเขารีตอาศัยอยู่ในเมืองไทยโดยสะดวกสบาย มีการสร้างโบสถ์และเกณฑ์ให้นักเรียนเขารีตในโรงเรียนหลวง บาทหลวงฝรั่งเศส พร้อมทั้งชักชวนให้คนได้เขารีตมากขึ้น ทำให้มีหมู่บ้านคริสตังมากขึ้น คือมีบางกอก อยุธยา ลพบุรี ตลอดจนขยายไปไกลถึงอินเดีย ซึ่งพวกคริสตัง เหล่านี้ได้อยู่อย่างสุขสบาย

นอกจากนี้ฟอนคอนรูยัง เป็นผู้สนับสนุนในการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในประเทศใกล้เคียงด้วยโดยเฉพาะกับพม่า เนื่องจากเป็นเมืองขึ้นของไทย⁴ แต่ถ้าวิเคราะห์ทุกพฤติกรรม

¹ เคนแบส, บาทหลวง ด.ค. หน้า 54

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40 เล่ม 24 หน้า 60

³ ค. หน้า 51

⁴ ศิลปากร, กรม. จดหมายเหตุเรื่องส่งทูตไทยไปกรุงโรม ครั้งที่ 2 ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ หน้า 42

ตอนก่อน จะเห็นว่าเราไม่มีความจริงใจที่จะช่วยเพื่อฝรั่งเศษอย่างจริงจัง ครั้งต่อมา เมื่อลาดูแบร์ กล่าวถึงเรื่องนี้ เขากลับไม่บอกความจริงกลับกล่าวหาสังฆราชแห่งเมเคลโด โบลิสว่าไม่เอาใจใส่ ที่จะเรียนภาษาไทย เพื่อถวายคำสั่งสอนเรื่องแกสมเด็จพระนารายณ์¹ ซึ่งไม่น่าเป็นไปได้ที่สังฆราชผู้นี้จะไม่รู้ภาษาไทย เพราะท่านผู้นี้มาเมืองไทยถึง 23 ปี มีหลักฐานยืนยันว่าท่านอ่านสมญาภาษาไทยและได้คลุกคลีกับพระสงฆ์ไทย ทั้งยังเขียนคำอธิบายในรูปภาพต่างๆ ที่เกี่ยวกับพระเยซูเป็นภาษาไทยทุกเล่มกล่าวด้วย² สำหรับเรื่องอนุสัญญาทางศาสนาที่ไม่ได้ประกาศใช้นั้นตอนก่อนกล่าวหาว่าสังฆราช เมเคลโดโบลิสไม่ให้ประกาศ เมื่อลาดูแบร์ ถามความจริงจากสังฆราชแล้วปรากฏว่าสังฆราชไม่เคยขอร้องให้ตอนก่อนกด ประกาศอนุสัญญา³ การกล่าวโทษของตอนก่อนนั้นนอกจากเพื่อเอาใจบาทหลวงคาซาร์ค ซึ่งเป็นคู่แข่งกับบาทหลวงคณะกรรมการต่างประเทศ ฝ่ายสังฆราชก็กล่าวหาว่าตอนก่อนเป็นผู้กักกันไม่ให้ประกาศอนุสัญญาทางศาสนาและการที่ตอนก่อนอ้างว่าจะเพิกขุลาให้สมเด็จพระนารายณ์โปรดอนุญาตให้พวกเขารื้อสร้างโบสถ์ ที่ไม่ใช่เรื่องนี้ ทรงให้ความกรุณา เป็นพิเศษเพราะทรงอนุญาตให้พวกนุสลิม สร้างสุเหร่าและให้จีนสร้างศาลเจ้าไต่เหมือนกัน⁴ ด้วยเหตุที่ตอนก่อนจึงไม่พอใจ แต่เขาเกรงว่าจะแย้งกับลาดูแบร์อาจทำให้ฝรั่งเศษสงสัยในท่าทีของตน จึงส่งบาทหลวงคาซาร์คไปประเทศฝรั่งเศสและกรุงโรม เล่าถึงเหตุการณ์ทั่วไปและอุปสรรคต่างๆ ในการเผยแพรศาสนา จึงจะได้ผลและชี้แจงให้เห็นจุดบกพร่องของการเผยแพรศาสนา โดยบาทหลวงพื้นเมือง เขาบอกเรื่องให้พระสังคปาปาหามันนักบวชจากโรมขอคนพื้นเมืองก่อนที่จะได้ทดลองความประพฤติ⁵ สังคปาปาเห็นด้วยจึงปรับปรุงวิธีการเสียใหม่และพระเจ้าหลุยส์ก็ทรงปฏิบัติตามข้อเสนองของตอนก่อน จะเห็นได้ว่านโยบายบาทหลวงตอนก่อนที่เบียดศาสนาเพื่อถึงเอาอำนาจของฝรั่งเศสมาค้ำจุนอำนาจของตนนั้น ในระยะแรกบรรลุผลสำเร็จ แต่เมื่อเกิดรัฐ -

¹ คิลปากกร, กรม. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 26 หน้า 130

² ก. หน้า 130

³ คิลปากกร, กรม. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 48 เล่ม 29 หน้า 114

⁴ คิลปากกร, กรม. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 16 หน้า 131-132

⁵ คิลปากกร, กรม. จดหมายเหตุเรื่องส่งทูตไปกรุงโรมครั้งที่ 2 ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์

พระมหากษัตริย์แห่งสยามฯ ปล่อยให้การเผยแพร่ศาสนาของฝรั่งเศสเผยแพร่ต่อไประบอบหนึ่ง

4.2.3 การติดต่อกับฝรั่งเศสเป็นการส่วนตัว

เมื่อครั้งคณะราชทูตเคอโชมองต์ได้เดินทางเข้ามาเมืองไทยนั้นมีบาทหลวงชาวฝรั่งเศสคณะเบซุอิต ติดตามรวมมาด้วย บาทหลวงคาซาร์คเป็นผู้หนึ่งที่รวมอยู่ในคณะบาทหลวงนี้ ต่อมาท่านเป็นบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับภารกิจเป็นการส่วนตัวระหว่างพอนคอนกับฝรั่งเศสการที่บาทหลวงคาซาร์คให้ความร่วมมือกับพอนคอนนั้นโดยพอนคอนแสดงตนว่าเป็นผู้เคร่งครัดในศาสนาและสนับสนุน การเผยแพร่ของศาสนาคริสต์อย่างเต็มที่ พร้อมทั้งแสดงอำนาจความเป็นใหญ่และความใจกว้างให้ประจักษ์ เป็นที่พอใจของบาทหลวงคาซาร์ค ซึ่งมีความประทับใจและชื่นชมพอนคอนในฐานะที่เป็นคนเอาใจใส่กิจการของพระผู้เป็นเจ้ามีความจงรักภักดีต่อราชการของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสและรักษานโยบายของพระเจ้ากรุงสยาม¹ จึงร่วมการวางแผนการฉลอบชิงจากบาทหลวงคาซาร์คเป็นยูริยาโกโปรตุเกส จึงทำให้สะดวกต่อการติดต่อไม่ให้คนอื่นรู้ความลับของตน ดังนั้นตลอดเวลาที่บาทหลวงคาซาร์คพักอยู่เมืองไทย^{*} พอนคอนจึงหาโอกาสอยู่ใกล้ชิดกับบาทหลวงผู้นี้เพื่อให้เป็นหูส่วนตัวในการติดต่อกับทางศาสนาด้านการค้าและด้านการเมือง

4.2.4 การติดต่อกับทางด้านการค้า

พอนคอนได้ติดต่อกับฝรั่งเศส ทางด้านการค้าเป็นการส่วนตัวด้วย นับตั้งแต่ก่อนที่บาทหลวงคาซาร์คจะเข้ามาเมืองไทย นั้นเขาได้พยายามหาผลประโยชน์ส่วนตัวให้แก่ตัวเองมากที่สุด คำนึง เมื่อรวมหุ้นค้าขายกับชาวฝรั่งเศส จึงทำให้บริษัทอินเดียตะวันออกของฝรั่งเศสประสบกับการขาดทุน² คำนึงบริษัทฝรั่งเศสจึงมีนโยบายที่จะชักจูงพอนคอนให้เป็น

¹ คีตปากร, กรม. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 44 เล่ม 26 หน้า 130-131

* เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2228 บาทหลวงคาซาร์คได้เดินทางมาเมืองไทยได้มีโอกาสพบและทำความรู้จักกับพอนคอน 3 เดือนแล้วเดินทางกลับ ต่อมาในปีพ.ศ. 2229 ท่านกลับมาอีกได้พบพอนคอน 3 เดือน จึงเดินทางกลับ ดังนั้นท่านทั้ง 2 ได้มาร่วมกันทำงานเป็นเวลา 6 เดือน

² คีตปากร, กรม. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 44 เล่ม 26 หน้า 38 - 40

พรรคพวกด้วย เพื่อจะทำให้การค้าได้รับผลประโยชน์มากขึ้น ทางบริษัทจึงหาของกำนัลและ
ของขวัญ รูปภาพและของแปลกๆ ในยุโรปมาให้ฟอนคอน โดยหวังจะได้รับผลตอบแทนอย่าง
คุ้มค่า¹ ทางฝ่ายฟอนคอนนั้นถึงผลเลิศในทางการค้าโดยบรรทุกสินค้าจากจีนและญี่ปุ่นขายให้
ฝรั่งเศสเอาค่าไร้อีกต่อหนึ่ง² และขณะนั้นฟอนคอนเห็นว่ามีคนเมืองร้ายคนอยู่ จึงตัดสินใจจะ
เข้าร่วมหุ้นกับบริษัทฝรั่งเศส เป็นจำนวนเงิน 300,000 แฟรังก์ โดยจะได้รับส่วนแบ่งกำไร
และขาดทุน เท่ากับผู้ถือหุ้นคนอื่น ฟอนคอนจะได้รับส่วนแบ่งกำไรของบริษัทได้ 90% ของทุกๆ
ปี ถ้ากำไรยังคงเหลือเล็กน้อยเท่าไรจะบวกกลับเป็นทุนของบริษัทต่อไป ส่วนกำไร 10% ของ
เขาจะขายให้หุ้นแทนของเขาในกรุงปารีส ทุก ๆ ปีไป³

การทำสัญญาฉบับนี้ครั้งนี้คงจะทำให้ ฟอนคอนหมดความกังวลในฐานะของคนที่เพราะ
สามารถนำทรัพย์สินไปไวยังต่างประเทศฝรั่งเศส โดยฝ่ายไทยไม่สามารถดวงรู้ได้โดยที่แทน
การบิ่คอำนาจของเขาไม่สำเร็จก็สามารถหนีไปต่างประเทศได้อย่างสุขสบายและยังส่งบุตร-
ชายของเขาไปอยู่ในที่ปลอดภัยเพื่อเดาเรียนศิลปวิทยาตะวันออกอีกด้วย

4.2.5 ทางการเมือง

ฟอนคอนได้ชักชวนให้ฝรั่งเศสส่งกำลังมีนอยู่ที่ เมืองบางกอกและ เมืองมะริดตามพระ
บรมราชโองการของสมเด็จพระนารายณ์ ซึ่งไม่มีหลักฐานใดยืนยันพระกระแสคำสั่งของ พระ
องค์ในเรื่องนี้แต่อย่างใด ดังนั้นจึงต้องพิจารณาตามหลักเหตุและ ซึ่งถ้าพิจารณาเมืองบาง-
กอก และ เมืองมะริดแล้วจะเห็นได้ว่ามีความสำคัญมากเพราะ เป็นเส้นทางที่จะเข้าไปในประเทศ
ไทยและ เวียดนามยังเป็นเมืองคันทองของเจ้าพระยา ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมสายที่
สำคัญที่ชาวต่างประเทศใช้เดินทางมาอยุธยาและไทยก็ได้ใช้ติดต่อกับชาวต่างประเทศ การที่
จะให้กองกำลังต่างชาติเข้ามาตั้งมั่นในเมืองทั้งสอง จึงเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อความปลอดภัย

¹ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40 เล่ม 23 หน้า 771

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 43 เล่ม 25 หน้า 206-207

³ สมชัย อุนนารราชชน, การทูตไทยสมัยอยุธยา หน้า 146

ของประเพณี จึงไม่กล้าเห็นไปได้อีก สมเด็จพระนารายณ์ทรงมีพระบรมราชโองการให้โอน
 คอนดั๊กของชาวต่างประเทศมาประจำเมืองทั้งสอง ทั้งนี้เพราะเท่ากับทรงยกพระราชอาณาจักร
 นี้ให้แก่ฝรั่งเศส นอกจากนั้นสมเด็จพระนารายณ์ก็ทรงรู้ดีว่าอินเดีย อังกฤษ และแฟลมิ้ง
 ลอบจกอยู่ด้วยยอมไม่พอใจและอาจก่อการร้ายขึ้นได้ นอกจากนี้ราชบัลลังก์ของพระองค์ก็ไม่
 ว่างเว้น จะเห็นได้จากกรณีที่เกรงระแวงพระอนุชาและปฏิกิริยาของขุนนางไทยต่อฝรั่งเศสเห็น
 จากนี้ในสัญญาการค้าที่ไทยทำกับคณะทูต เกลอลาตูแบร์ก็ระบุเพียงแต่ที่ว่าไทยจะยกเกาะหน้าเมือง
 มะริคให้แก่ฝรั่งเศส มิได้ระบุว่าจะยกเมืองบางกอกและเมืองมะริคให้แก่ฝรั่งเศสแต่อย่างใด
 ดังนั้นน่าจะจะเป็นความประสงค์ของฟอนคอนมากกว่า เพราะสมเด็จพระนารายณ์
 ทรงจะไม่ยอมให้ต่างชาติ เข้ามารบกวนงานบริหารราชการแผ่นดินและกิจการในราชสำนัก
 ไทยอย่างแน่นอน

จะเห็นได้ว่าฝรั่งเศสปฏิบัติตามแผนการของฟอนคอนทุกประการ ยกเว้นเรื่องที่
 ฟอนคอนให้มอบอำนาจสิทธิขาดแก่ตน แต่ฝรั่งเศสกลับมอบอำนาจสิทธิขาดแก่ตน แต่ฝรั่งเศส
 กลับมอบอำนาจให้นายพลเดเฟร์จ ในปีพ.ศ. 2230 ฝรั่งเศสได้ส่งกองทหารตามคำแนะนำของ
 ฟอนคอนโดยหวังว่าจะได้รับการสนับสนุนจากฟอนคอนและเขาจะได้อำนาจไว้ป้องกันตัว อัน
 จากความฉ้อฉลของขุนนางไทยด้วย¹

เป็นอันว่าฟอนคอนสามารถชักจูง ฝ่าพระเจ้ายุสตุสแห่งฝรั่งเศสมาเมืองไทย
 ครั้งนั้นฟอนคอนจึงดำเนินการเพื่อจะได้เป็นผู้บังคับบัญชาทหารฝรั่งเศส แต่เพียงผู้เดียวคือในชั้น
 แรกก่อนที่คณะทูตจะขึ้นบก ฟอนคอนให้บาทหลวงคาซาร์ต ไปทำความตกลงกับราชทูตว่า ฟอน
 คอนเพียงคนเดียวเมืองบางกอก และเมืองมะริคให้ฝรั่งเศสเป็นผู้รักษาเท่านั้น และจะต้อง
 ปฏิบัติตามพระเสด็จรับสั่งของพระเจ้ากรุงสยามโดยผ่านทางฟอนคอน ซึ่งเท่ากับว่าอนุญาตให้การ
 ความสุขของฟอนคอน นอกจากนั้นยังได้จัดให้มีกองทหารไทยปะปนกับพวกทหารฝรั่งเศส ถ้าเกิด
 เกิดมีเหตุอันต้องปฏิบัติตามความเห็นชอบของฟอนคอน หรือคาซาร์ต จนกว่าพระเจ้าหลุยส์จะ
 รับสั่งเป็นอย่างอื่น บรรดาทหารฝรั่งเศสทั้งหมดก็อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของพระเจ้า

¹ ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 44 เล่ม 26 หน้า 150-156

กรุงฝรั่งเศสและตามผู้ตั้งปากกานอร์ม็องแวนของฟอนคอนเทอเน¹ ฝรั่งเศสต้องยอมตามข้อตกลง
ทุกประการ เพราะถ้ามีข้อตกลงฉบับหนึ่ง ซึ่งต้องรักษาเป็นความลับ จะเขียนเป็นลายลักษณ์
อักษรไม่ได้² ฝรั่งเศสจะเป็นต้องมอบอำนาจการบังคับบัญชาทหารแก่ฟอนคอน

ในชั้นต่อมา ฟอนคอนได้อัญญาแก่ให้นายพล เดฟาร์ชนำกองทหารฝรั่งเศสไปอยู่ที่
เมืองมางกอก โดยให้รวมอยู่กับทหารไทยและทหารโปรตุเกส ขณะเดียวกันก็เริ่มเอาใจใส่
ฝรั่งเศสด้วยการแจกของกำนัลและออกขุนทรัพย์ส่วนครัวเลี้ยงดูทหารฝรั่งเศสทุกคน เป็นเวลา
กว่าเดือน เขาประกาศว่าสมเด็จพระนารายณ์จะโปรดพระราชทานมั่งให้เพื่อที่จะไถ่ถอน -
หัตถ์ของบางผู้สมทบที่ยังให้การต้อนรับและเลี้ยงดูเป็นอย่างดี เช่นนี้ทำให้เดฟาร์จและทหารที่
ฝรั่งเศสถึงกับยอมให้ฟอนคอนจัดการกับกองทหารฝรั่งเศสคือจัดให้พันตรี เกรอองคุมทหาร ไป
เมืองอเมริกา 3 หมวด จัดให้ทหารฝรั่งเศส 25 นาย เป็นทหารรักษาพระองค์และให้ นายพล
เดฟาร์จเป็นผู้บังคับบัญชากองร้อยด้วย นอกจากนั้นจึงได้เลือกนายทหารเป็นผู้บังคับบัญชาใน
กองทหารไทยด้วย

การกระทำของฟอนคอน เป็นเหตุให้ราชทูตไม่พอใจจากการที่ฟอนคอนเลือก
นายทหารหลายคนสำหรับบังคับบัญชากองทหารไทยโดยแต่งตั้ง เกอ เฟรควิล เป็นผู้บังคับบัญ
ชาซึ่งก็กล่าวการตำหนิโดยไม่มีอภักดิ์ว่าโทเซเปร์ตราชทูตหลายเลย แต่บาทหลวงคา -
ซาร์ก็กลับให้การป้องกันและแสดงท่าทีว่าเขาข้างฟอนคอนอย่างเห็นได้ชัด³ ความประพฤติ ของ
บาทหลวงคาซาร์ก็เป็นเหตุให้ลูทซ์ระดมว่า ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับการเป็นผู้เผยแพร่
ศาสนา บางหลวงฝรั่งเศสทางวิพากษ์วิจารณ์ว่า " ... ในการทั้งหลายทั้งปวงบาทหลวงคา -
ซาร์ก็เป็นผู้ออกหน้าทุกอย่าง เพราะเป็นคนรักและเป็นข่าวของมอริสเยอโคออสตันท์... " ⁴

¹ ศิลปาภร, กรม. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 44 เล่ม 26 หน้า 179-186

² ก. หน้า 186

³ ศิลปาภร, กรม. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 47 เล่ม 28 หน้า 176-181

⁴ ศิลปาภร, กรม. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 48 เล่ม 29 หน้า 182-185

และกล่าวโทษว่า "... การที่คิดไว้ต่างๆ ก็เกือบจะเป็นการอันสำเร็จมิได้ เพราะบาทหลวง
 ทาซาร์คเป็นผู้จัดการสองคนกับมองซีเออร์คอนสตันซ์..."¹ เขาบารคโลกกล่าวถึงบาทหลวง -
 ทาซาร์คว่า "... การที่จะพูดให้บาทหลวงทาซาร์คเชื่อนั้นเป็นการยาก ไม่เหมือนกับคอนสตันซ์
 และยังคงคิดแจะหลวกลวงเราทั้งนั้น ข้อความเรื่องโกที่แนะนำแก่เขาก็เท่ากับของกระดูก มา
 ให้แกะเท่านั้น ส่วนนายพลเกฟาชจก็เช่นเดียวกันขอใจ ฟอนคอนถึงกับมอบพลทหารปืนใหญ่ให้
 เป็นทหารประจำตัวของฟอนคอน ประมาณ 20 คน แต่ฟอนคอนยากได้ปืนใหญ่และกระสุน ถูก
 แยกแวง เกรงวาระจะถูกไม่ยอมให้จักรกรมทูตสมเด็จพระนารายณ์ทรงทราบ ถึงอำนาจของอา
 วุธนี้² ทำให้พระองค์สมเด็จพระทัษที่ จะขอเอาไว้ใช้ในราชการฝรั่งเศสจึงจำเป็นต้องถวาย แก่
 พระองค์

จากเหตุการณ์นี้ ดังกล่าวแสดงว่าฟอนคอน มีคุณสมบัติเกณฑ์ที่มีความฉลาด แล
สามารถคาดการณ์ทายหน้าได้ค่อนข้างแม่นยำ ทั้งยังสามารถเลือกจับบุคคลบางคนที่ให้เป็นประ
โยชน์แก่ตน ประกอบกับการมีเล่ห์เหลี่ยมต่างๆ ทำให้เขามีอำนาจและฐานะกำลังในการที่จะยึด
อำนาจตามแผนที่ตั้งไว้และได้ก้าวสู่อำนาจสูงสุด ในสมัยนั้นเป็นถึงอัครเสนาบดีของไทย

¹ ฟิลิปาถร, กรม. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 34 เล่ม 20 หน้า 152-153

² ฟิลิปาถร, กรม. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 48 เล่ม 29 หน้า 135

บทที่ 5

ศูนย์หลักฐาน ทางประวัติศาสตร์

เลขทะเบียนที่ 70990

วิกฤตการณ์ตอนปลายสมัยสมเด็จพระนารายณ์

รับวันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

ในตอนต้นเมื่อสมเด็จพระนารายณ์ ทรงขึ้นครองราชย์ พระองค์ทรงมีฐานะ การเมือง
มั่นคงมาก โดยได้รับการสนับสนุน จากบรรดาขุนนาง พระสงฆ์ และชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะ
ชาวฝรั่งเศส แต่ต่อมาฐานะทางการเมืองของพระองค์ เริ่มคลอนแคลน เนื่องจากนโยบายต่างประเทศ
ของรัฐบาลของพระองค์ ได้ดำเนินนโยบายด้วยอำนาจ ซึ่งได้รับการดูถูกจากประเทศมหาอำนาจ
ตะวันตกในสมัยนี้คือฮอลันดา ทำให้พระองค์จำเป็นต้องหาพันธมิตรที่ในวันตกเพื่อจะเป็นหลัก
ประกันความมั่นคงกับไทย ในที่สุด สมเด็จพระนารายณ์จึงได้ยั้งเศษเป็นพันธมิตร และได้
ดำเนินความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น อันเป็นที่มาของวิกฤตการณ์ตอนปลายรัชกาลของพระองค์

5.1 ความขัดแย้งกับเขมร

เมื่อสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระประชวรศพล. โรคนี้และโศกนาฏกรรมมาเป็นเวลา
4-5 ปีแล้ว อาการทรุดตาโดยลำดับจนไม่สามารถออกจากราชการได้ จึงได้ทรงแต่งตั้งให้ออกพระ-
เทพราชาเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตั้งแต่เดือน มีนาคม พ.ศ. 2231 ออกพระเทพราชา
จัดการเตรียมการรักษาความสงบในหัวเมือง โดยการออกตราให้ทุกหัวเมืองตรวจตราเด็กของตน
และจัดค่ายรักษาการณ์ ป้อมกันการโจมตีของข้าศึก ถ้าได้ทราบข่าวการประชวร¹ พระเทพราชา
มีอำนาจสิทธิ์ขาดควบคุมในพระบรมมหาราชวัง จากพระราชพงศาวดารฉบับพระราชนัดดา ได้
กล่าวถึงว่า "พระเทพราชว่าราชการครั้งนี้โดยสุจริตจะได้คิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งหามิได้"³ แสดงให้
เห็นว่าภารกิจที่พระเทพราชาขัดแย้งกับพลเรือนนั้น ออกพระเทพราชากระทำไปเพราะการแก่งแย่ง
แข่งขัน ความไม่ไว้ใจชาวต่างประเทศและความเกรงที่ศาสนาพุทธลัทธิจะเข้ามาแทนที่พระพุทธศา
สนาในเมืองไทย

¹ โศก แนส, บาทหลวง อ.ค. หน้า 90

² พระราชพงศาวดาร สมัยสมเด็จพระนารายณ์ หน้า 479 - 486

³ จดหมายเหตุเจ้าอนุหัว, พระบาทสมเด็จพระ พระราชพงศาวดารฉบับพระราชนัดดา

การที่เพื่อนคอนรู้ว่าจำเป็นต้องกำจัดระเพ็ดรวง¹ เนื่องจากพระเพทราชาเป็นผู้ที่กักต้อนอย่างเปิดเผยเกี่ยวกับกรณีทหารฝรั่งเศสมาประจำที่บางกอก และได้สมัครพรรคพวกกำลังระคนบู๊กันและทะเลาะวิวาทอย่างดุเดือดไว้ทั้งที่ สมุหรีและอุบายอย่างดีมา (เพื่อโค่นอำนาจตน) จึงให้เพื่อนคอนจึงเริ่มดำเนินการโดยเร่งรัดให้นายพลเคาซาร์จสร้างป้อมที่บางกอกและจักรระสุนดินคำไว้ที่กองทหารฝรั่งเศสเป็นจำนวนมากเพื่อที่จะใช้ตลอดทั้งปี

เพื่อนคอนหวังจะให้บาทหลวงเยซุอิตเป็นผู้ไปเกลี้ยกล่อม ขอคำสั่งทหารฝรั่งเศสขึ้นมาตามบุรีจึงเอาใจจักให้บาทหลวงเคอแมส เข้าเฝ้าถวายพระธรรมทางคริสตศาสนาแทนสังฆราชแห่งเมสเสโดโมลิส แต่ผู้เฒ่ากับผู้อยู่ที่บาทหลวงเคอแมสเป็นแพทย์ ที่เข้าเฝ้าถวายการรักษาอาการที่ประชวรของสมเด็จพระนารายณ์³ แล้วจึงขอรับให้บาทหลวง เคอแมสและบาทหลวงเลอบลังก์ ลงไปบางกอกเพื่อเกลี้ยกล่อมและนัดแนะนาบเรล เคาซาร์จปรามปรามระเพ็ดรวงระลอกต่อไปได้ชี้แจงให้เข้าใจถึงคุณประโยชน์ที่ฝรั่งเศสจะได้รับคือ ทำให้สมเด็จพระนารายณ์ ชำรุดง่ายขึ้นส่วนพระอนุชาก็จะลำบากในบุญคุณของฝรั่งเศส เพราะถ้าหากสมเด็จพระนารายณ์สวรรคตแล้วพระองค์จะทรงขึ้นครองราชย์ต่อไป การที่เคาซาร์จขึ้นมาที่ตามบุรีได้เช่น เพื่อนคอนใช้วิธีปรามปราม สมเด็จพระนารายณ์จึงมีพระบรมราชโองการเรียกนายพลเคาซาร์จขึ้นมาตามบุรี จึงทำให้เพื่อนคอนและเคาซาร์จหมกมุ่นและได้เริ่มวางแผนการปลีปรามระเพ็ดรวง โดยให้กำลังทหารประมาณ 80 คน เข้ายึดพระราชวังตามบุรีเอาไว้ และจะให้ทหารรีบไปจับตัวระเพ็ดรวงมาประหารชีวิต เมื่อหัวหน้าใหญ่สิ้นชีวิตสมัครพรรคพวกก็จะสิ้นเหตุไปเอาเป็นการสำเร็จ จะอัญเชิญเจ้าฟ้าองค์พระอนุชาขึ้นครองราชย์ก็จะทำให้พระองค์ไปรคปรานฝรั่งเศสมากขึ้น

เพื่อนคอนได้ทำมิให้นายพลเคาซาร์จปฏิบัติตามคำสั่งของเพื่อนคอนดังนี้คือ

- 1. ให้รวมมือกันทำงานเป็นสายเดียว เพื่อที่จะดำเนินแผนการนี้ ให้สืบเนื่อง

¹ เคอแมส, บาทหลวง ด.ก หน้า 178
² ก. หน้า 204
³ ก. หน้า 222-224

กันเป็นลูกโซ่ ดังนั้นเคซาจจึงได้จัดการทางเมืองบางกอกให้เรียบร้อย แล้วจึงรับยกกองทัพขึ้นมา

2. ไม่ทรงพรายความดีมิให้ใครทราบด้วยเกรงว่า พระเพทราชาจะรู้ตัวเสียก่อน แล้วอาจจะจัดการปราบปรามเพื่อนคอนและพวกฝรั่งเศษหรือหลบหนีออกไปว่านั้กอยู่ในหัวเมืองที่เป็นสมักรพรรคพวกตน

3. ให้เคซาจรับเร่งคำเป็นการตามกำลังอย่างรีบด่วน¹

แต่ปรากฏว่านายพลเคซาจไม่สามารถรักษาความลับไว้ได้ จึงทำให้เพื่อนคอนวิตกว่าจะรู้ไปถึงพระเพทราชา จึงเตรียมการที่จะนำเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้นกราบทูลสมเด็จพระนารายณ์และจะทูลแนะนำ ให้ชาวยุโรปที่อยู่ในหลุมบุรี จับกุมพระเพทราชา และให้สถาปนาพระอนุชาองค์ใดองค์หนึ่งขึ้นเป็นรัชทายาท² ทั้งนี้เพื่อทอความใจของพระเพทราชา ซึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการขณะนั้นแก่มังมัทนที่จะกราบทูล พระนัย ได้นำความขึ้นกราบทูลก่อนว่า พระเพทราชาเป็นหัวหน้าผู้ก่อการกบฏ³

สมเด็จพระนารายณ์มีรับสั่งให้เพื่อนคอนเข้าเฝ้าเพื่อทูลสดานและตั้งจับกุมพระเพทราชาทันทีแต่เพื่อนคอนกราบทูลว่า การที่พระองค์ทรงกริ้วอย่างเปิดเผย ทำให้ยากแก่การจับกุม ควรที่จะเรียกตัวเข้าเฝ้า แล้วเพื่อนคอนกับทหารชาวยุโรปจะทำการจับกุมพระเพทราชาโดยละม่อม³ แต่ขอเสนอแนะของเพื่อนคอนครั้งนี้ไม่มีโอกาสใช้เพราะว่าพระเพทราชาทรงทำการรัฐประหารขึ้นก่อน

5.2 การทำรัฐประหารของพระเพทราชา

การทำรัฐประหารของพระเพทราชานั้นเป็นการยึดอำนาจของพระเพทราชาจากสมเด็จพระนารายณ์ถือว่าการทำรัฐประหารเพราะว่ามีลักษณะการเปลี่ยนแปลงของคณะรัฐบาลและ

¹ เคนแมส, บาทหลวง อ.ค หน้า 213-214

² ก. หน้า 223

³ ก. หน้า 222-224

⁴ ก. หน้า 223

เป็นการต่อต้านหรือปฏิเสธอำนาจชุดเดิม โดยใช้คำสั่งเปลี่ยนแปลงคณะผู้ปกครอง แต่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงหลักการหรือระบอบการปกครอง¹

การที่พระเพทราชาตัดสินใจทำการรัฐประหารครั้งนี้เพราะประเทศไทย ตกอยู่ในภาวะคับขันที่เกี่ยวกับการตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝรั่งเศสในค่านต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านการเมือง แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานที่แสดงว่าพระเพทราชาถึงแผนการยึดประเทศไทยของพระเจ้าหลุยส์โดยความช่วยเหลือของคนเพียงใด แต่การที่พระเพทราชาซึ่งทำการรัฐประหารก่อนนับเป็นการทำให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการตกอยู่ใต้อำนาจของฝรั่งเศส พอนคนโดยได้รับการสนับสนุนจากบรรดาขุนนางพระสงฆ์และราษฎรอีกด้วย

ปัจจัยที่ทำให้พระเพทราชาสามารถทำการรัฐประหารได้สำเร็จนั้น เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ดังนี้คือ บุคลิกภาพของพระเพทราชาเองซึ่งขณะนั้นอยู่ในวัยกลางคนมีอายุประมาณ 55 ปี บรรดายุโรปมักจะกล่าวถึงตรงกันว่า " เป็นคนฉลาดและกล้าหาญ " ² เคยทำสงครามร่วมกับสมเด็จพระนารายณ์และยังทำให้ผู้ที่โค่นเขยนิยมนักใคร่เชื่อถือ อันจะเป็นประโยชน์ต่อพระเพทราชา นอกจากนี้ เป็นเพราะการเลือกเวลาทำการรัฐประหารได้เหมาะสมโดยพระเพทราชาเฝ้าดูพฤติกรรมของพอนคนและพวกทหารฝรั่งเศสอยู่ด้วยความระแวง แต่ยังไม่ประสบโอกาสที่จะ

¹ จรูญ สุภาพ ศัพยวิทยาการทางรัฐศาสตร์ หน้า 23

² ครุสภา ประชุมพงศาวดารภาคที่ 80 หน้า 179 - 180

ทำลายพวกนี้ เพราะสมเด็จพระนารายณ์ให้การสนับสนุน แต่เมื่อพระองค์ประชวรหนักออกว่าราชการไม่ได้ พระเพทราชาจึงถือโอกาสกระทำการรัฐประหารสำเร็จ อีกประการหนึ่งอาจจะ เป็นเพราะความผิดพลาดของพอนคอนควัยที่คิดว่าอำนาจของตนคงจะยั่งยืนไม่จำเป็นที่จะต้องผูกพันน้ำใจคนไทย ทำให้พอนคอนแสดงกริยาเหยียดยิ่งมากขึ้น ทำให้เป็นที่เกลียดชังของคนทั่วไปและปัจจุบันอำนาจของเขาก็ลดลงเพราะไม่สามารถเกลี้ยกล่อมให้ทหารฝรั่งเศสมาเป็นฐานอำนาจการทำรัฐประหารครั้งนี้และได้รับการสนับสนุนจากบุคคลกลุ่มต่างๆ ซึ่งมีขุนนางบางคนที่ยากให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ¹

โดยเฉพาะการเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของสมเด็จพระนารายณ์ นอกจากนี้มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามองซิเออร์ เจเรต์ได้ติดต่อกับพระเพทราชาล่วงหน้าแล้วโดยได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเห็นแผนการณ์ต่าง ๆ โดยพระเพทราชาได้แสดงให้เห็นว่า การก่อกองครั้งนี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับคริสตศาสนาหรือชาวฝรั่งเศสแต่อย่างใด เป็นเรื่องเกี่ยวกับพอนคอนเท่านั้นจึงชักชวนให้นายพลเคฟาร์ดไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองของไทย

นอกจากนี้พวกฮอลันดา ยังให้การสนับสนุนพระเพทราชา เอายาพิณถวาย สมเด็จพระนารายณ์ ดักเอาพระราชลัญจกรมาไว้พร้อมทั้งรวมกำลังทหารไว้อย่างเงียบ ๆ และให้คิดเอาให้ทหารฝรั่งเศสออกมาให้พ้นจากเมืองบางกอกและมะริด แล้วฆ่าให้หมด ²

¹ ครุสภา ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๘๐ จดหมายเหตุฟอร์บิง
 หนา 179

² ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 16
 หนา 219

เห็นได้ชัดว่าการทำรัฐประหารครั้งนี้พระเพทราชาต้องทราบคือด้วยเหตุผลที่ว่า

1. กองทหารฝรั่ง เสสได้มายึดครองบางกอกแล้ว
2. การกบฏของชาวต่างประเทศต่อคนไทย
3. ความทะเยอทะยานอันเกินกว่าเหตุของบาทหลวง
4. ความเหยียดหยามและกบฏของฟอนคอน¹

ซึ่งราษฎรจำนวนมากเห็นด้วยจึงได้จับอาวุธพากันพลซบวนเข้าไปในพระบรมมหาราชวัง ในวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2231 พระเพทราชาและออกหลวงสรศักดิ์ได้ออกพระบรมราชโองการเชิญฟอนคอนเข้ามาในพระบรมมหาราชวังเมื่อฟอนคอนทราบเรื่องจึงได้เข้าไปอาดากรรยาควยกริยาวกัว่าจะไม่ได้อกลับมาพบหน้ากันอีกซึ่งโศกเศร้ายิ่งนัก² แล้วจึงมุ่งหน้าไปยังพระราชวังพร้อมด้วยทหารยุโรปอีก 20 กว่าคน หลังจากนั้นก็ถูกจับกุมตัว เป็นอันว่าพระเพทราชา ทำการรัฐประหารได้สำเร็จ

5.3 สภาพการณ์ทั่วไปหลังการทำรัฐประหาร

5.3.1 การกำจัดบุคคลต่าง ๆ

หลังจากที่พระเพทราชาได้ทำการรัฐประหารสำเร็จแล้ว ในขั้นแรกนั้นพระเพทราชาดำเนินการเพื่อสถาปนาตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์ โดยกำจัดบุคคลต่าง ๆ ที่มีสิทธิในการสืบสันตติวงศ์และผู้ที่ขัดขวางการขึ้นครองราชย์ บุคคลแรกคือ พระปิยะ พระราชบุตรบุญธรรมของสมเด็จพระนารายณ์ ผู้ซึ่งพระเพทราชาไม่พอใจเป็นการ

¹ ดู หน้า 213 - 214

² เอนเซนเบิร์ต แกมเฟอร์ ไทยในจดหมายเหตุแกมเฟอร์

ส่วนตัว 1 จากกรณีที่พระปิยมุนีไคกราบทูลเรื่องพระเพทราชาของสมุญคนเพื่อก่อการกบฏ จึงต่อกำจัดโดยวิธีการ เข้าปล้นบ้านพระปิยมุนีและยังเกลี้ยกล่อมพวกของพระปิยมุนีให้กลับมาเป็นฝ่ายพระเพทราชา แต่บางคนหลบหนีไป พระปิยมุนีจึงขาคูให้การสนับสนุนจึงหลบเข้าไปอยู่ในห้องพระบรรทมของสมเด็จพระนารายณ์เพื่อขอความช่วยเหลือ แต่ก็ถูกจับตัวได้ ดังนั้นพระปิยมุนีจึงถูกจับกุมตัวมาในตอนกลางคืนและทอวันรุ่งขึ้น คือวันที่ 20 พฤษภาคม ก็ถูกส่งประหารชีวิตโดยไม่มีผู้ใดชกขวางเลย 2

คนต่อมาคือฟอนคอน เมื่อพระเพทราชาจับกุมฟอนคอนได้แล้วก็ทรงกังวลใจไม่กล้าประหารชีวิตทันทีเพราะเกรงว่าชาวยุโรปจะทำการชกขวางแต่ถึงอย่างไรก็ตามพระเพทราชามีคำสั่งห้ามติดต่อกับฟอนคอน ดังนั้นเรื่องของฟอนคอนขณะถูกควบคุมจึงเป็นเรื่องบอกเล่าทั้งสิ้น มีข่าวลือว่าพระเพทราชากล่าวคำเสียสละเย้ยหยันและบริภาษฟอนคอนอย่างรุนแรง คอยถอยคำหยาบคาย โดยกล่าวหาว่าเป็นกบฏฟอนคอนถูกล่ามโซ่ตรวนและทรมานโดยเอาไฟนาคเท่า ปีบขมับ และไม่ให้อาหาร 3 แต่บาทหลวงกล่าวว่าพระเพทราชานำศรีษะของพระปิยมุนีมาแขวงที่คอ * ส่วนทางฮอลันดาบันทึกว่า พระเพทราชาได้นำเอาศรีษะพระปิยมุนีมาโยนลงแทบเท้าของฟอนคอนและ

1 เคอแบส , บาทหลวง ล.ค หน้า 224

2 ค หน้า 232

3 มานิช ชุมสาย , ม.ค. หลักฐานประวัติศาสตร์ไทยในต่างประเทศ
หน้า 110 - 111

* เป็นประเพณีหนึ่งในสยามว่าจะต้อง เอาหัวของผู้จะลงโทษก่อนในฐานะที่หนักกว่าอีกผู้หนึ่งผู้แขวนไว้กับคอของคนอีกผู้หนึ่งและถ้าหากถูกลงโทษด้วยการแขวนคอ เมื่อถูกประหารควยประการอื่นแล้วไซร้ก็ผูกพันร่างของคนตายเข้ากับคนเป็นในหน้าคอหน้าชนกันแล้วจะปล่อยทิ้งไว้เป็นเวลาหลายวัน

กล่าวคำเสียดสีภักดิ์รียพอนคอนสนับสนุน การที่พระเพทราชาทรงมานพอนคอนอย่าง
หนักก็เพื่อให้สารภาพผิด จนในที่สุด เขาจึงสารภาพว่าพวกฝรั่ง เศสและคริสตังทั้ง
หมกจะรวมหัวกับคนเพื่อก่อการจลาจลขึ้นทั่วพระราชอาณาจักร ¹

ส่วนเหตุการณ์ทางบ้านเมืองของพอนคอนนั้น พระเพทราชาสั่งให้บริ
หารพัยสมบัติและไบบ่ทนายหญิงพอนคอนและคนใช้ เพื่อให้บอกที่ซ่อนสมบัติ ² และ
ถูกจำไว้ที่คุกมา ต่อมาจึงลดฐานะครอบครัวพอนคอนเป็นทาสและผ่อนผันให้ดอกโซ
ครวนในที่สุดก็ปล่อยออกจากคุก ³

เมื่อพระเพทราชาสามารถควบคุมตัวชาวฝรั่งเศสไว้ได้ จึงหมกความ
เกรงกลัวและทั้งพวกคริสตังก็ไม่ได้มาเกี่ยวข้องกับพอนคอน ดังนั้นพระเพทราชาจึง
สั่งประหารพอนคอนแต่ก่อนที่จะนำไปประหารได้มีเรื่องราวที่น่าสนใจว่าได้นำตัวเขาไป
พบภรรยาเสียก่อน เมื่อพบหน้าสามีแทนที่จะอดยักذبดมน้ำลายรดหน้า ทั้งยังไม่ยอม
ใหญ่บลูกชายคนเดียวที่รอชีวิตอยู่ควย ชาวสยามต่างพากันประหลาดใจต่อพฤติกรรม
อันนี้ซึ่ง เป็นพฤติกรรมอันเหี้ยมโหดของผู้เป็นภรรยายิ่งนัก ⁴ เมื่อนำเอาพอนคอนมา
ถึงที่ประหาร เขาได้นั่งคุกเข่าลงสวมนนทอนวอนพระผู้เป็นเจ้าและประกาศคำมั่น

¹ เอนแบลเบิร์ต แลมป์เฟอร์ ด.ค. หน้า 28

² มานิจ ชุมสาย , ม.ค. ด.ค. หน้า 111

³ เอนแบลเบิร์ต แลมป์เฟอร์ ด.ค. หน้า 23

⁴ คาซาร์ค , บาทหลวง ด.ค. เล่ม 1 หน้า 102

อย่างเปิดเผยต่อพระผู้เป็นเจ้าว่าเขาได้ตายอย่างผู้บริสุทธิ์ ปราศจากมลทินโทษ
 คึงชอกกล่าวหาของพระเพทราชา เขาได้ทำทุกอย่างเพื่อพระเกียรติแห่งพระเจ้า
 อยู่หัวและเพื่อเกื้อกูลให้พระบรมวงศ์ ได้เสด็จขึ้นสู่สวรรคตและพระราชบัลลังก์โดย
 แท้ จากนั้นเขาก็ได้กล่าวฝากฝังภรรยา กับบุตรชายของเขาและฝากเหรีญตราชั้น
 แขนงคัมมิแซล มอบให้ขุนนางผู้หนึ่งเก็บรักษา แล้วเพชรฆาตก็ประหารชีวิต ตรงกับ
 วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2231 ขณะนั้นเพื่อนคอนมีอายุ 40 ปี แล้วก็นำศพให้
 เพชรฆาตลงคาบและผ่าท้อง อันเป็นวิธีการธรรมดาที่ปฏิบัติแก่ผู้ต้องระวางโทษให้
 คักหัวโดยทั่ว ๆ ไปสมัยนั้น¹ นับว่าเป็นการสิ้นสุดชีวิตของเพื่อนคอน นักผจญภัยผู้
 หนึ่งซึ่งแสวงหาโชคลาภ จนกระทั่งได้เป็นอัครเสนาบดีของไทยแต่ก็สิ้นสุดในลักษณะ
 แบบ "ผีไม่มีญาติ" และน่าสมเพชมากที่สุด ทั้งนี้เพราะความมั่งคั่งใหญ่โตสูงจน
 เกินไปและความเป็นคนชาติกรีก* อันนำคนไปสู่ความหายนะ
 บุคคลล่อไปที่พระเพทราชาต้องกำจัดคือ เจ้าท่าอภัยเทศและเจ้าฟ้า
 น้อย พระอนุชาทั้ง 2 พระองค์ของสมเด็จพระนารายณ์ ผู้ซึ่งมีสิทธิในพระราชบัล
 ลลังก์มากที่สุดและยังเป็นที่เคารพของพวกขุนนางและราษฎร ดังนั้นในการกำจัด
 พระเพทราชาต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ เพราะเสี่ยงกับการต่อต้านของคนไทยแต่
 พระเพทราชาได้วางแผนเชิญให้พระอนุชาทั้งสองมาประทับที่ลพบุรี เพื่อขึ้นครองราชย์
 ในระหว่างที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงประชวรหนัก โดยพระเพทราชาได้ส่งคนมารับ
 เสด็จอย่างสมเกียรติ แล้วก็เข้าควบคุมพระอนุชาไว้โดยไม่มีใครคาดคิดมาก่อน

¹ เกอแบส , บาทหลวง ล.ค. หน้า 256 - 257

* มีความคลบแคลง กับปกดลก

จากนั้นก็ทรงอ้างพระบรมราชโองการให้ปลงพระชนม์พระอนุชาทั้งสอง¹ โดยใส่
ผ้าแดงหุบกัวยท่อนจันทร์ ๗ วัคนอกเมืองลพบุรี²

สมเด็จพระนารายณ์สวรรคต

ในขณะที่สุดเด็จพระนารายณ์ถูกควบคุมพระองค์โดยพระเพทราชานั้นพระ
องค์มีความโทรมนัสพระทัยมากเนื่องจากพระเพทราชา ทรงเป็นที่รักใคร่นับถือ เป็น
สหายอันสนิทมากและยังเป็นบุตรของ ถคนี ธิดาของพระเพทราชา ก็เป็นชายาของ
พระองค์ด้วย แต่กลับมากระทำอันเหี้ยมโหดสยดสยองเช่นนั้นขึ้น³ พระองค์ทรง
พิโรธถึงขนาดเสด็จสู่วิสัญญิภาพไปในทันใด เมื่อฟื้นคืนพระองค์ก็ตรัสปรึกษาพระเพ
ทราชาพร้อมทั้งแสดงความหวังใย ชาวฝรั่งเศษที่ทรงได้รับการฝากฝังจากพระเจ้า
หลุยส์ที่ 14⁴ เมื่อเหตุการณ์มาถึงเพียงนี้ สมเด็จพระนารายณ์ก็ยังไม่ล่วงรู้ถึง
แผนการณ์ของฟอนคอนและฝรั่งเศษ พระองค์จึงตรัสประณามพระเพทราชาและออก
หลวงสรศักดิ์ว่า " บัดนี้ไอ้สองพ่อลูกมันคิดการตบฏ ฝ่ายเราก็ป่วยทุพพลภาพหนักอยู่
แลดูเห็นชีวิตจะไม่คชอกสามวันและท่านทั้งหลาย จะอยู่ในพระวาศนั้นเห็นว่าอายกบฏ
พ่อลูกมันฆ่าสิ้น ออย่าอยู่เป็นคฤหัสเฒ่าบวชในบวรพระพุทธศาสนา เอาธงชัยพระ
อรหันต์เป็นที่พึ่ง เด็จะโคพันภัย..."⁵

1 เกอแบส , บาทหลวง ด.ค. หน้า 270

2 เอนเบนเบิร์ต แลมเฟอร์ ด.ค. หน้า 32

3 เอนเบนเบิร์ต แลมเฟอร์ ด.ค. หน้า 32

4 เกอแบส , บาทหลวง ด.ค. หน้า 270

5 จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว , พระบาทสมเด็จพระ ด.ค. หน้า 476

บาทหลวง เคอแบส โคกกล่าวว่สมเด็จพระนารายณ์ทรงชิมเสรำและเปลี่ยนแปลงไปมากจนแทบจะจำไม่ได้ในชั้นแรกทรงบ่นถึงสภาพความเป็นอยู่อันตกต่ำของพระองค์และทรงแสดงความเสียพระทัยต่อการตายของฟอนคอน นอกจากนี้ทรงยังเป็นห่วงใยพวกฝรั่งเศษเป็นอันมาก ในที่สุดสมเด็จพระนารายณ์ก็ทรงเสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2231¹ ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาโคกกล่าวถึง กรณีสวรรคตของสมเด็จพระนารายณ์นั้นว่า " สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครั้นทรงฟังเสียงพระปีย์ร้องขึ้นมาคังนั้น ก็ตกพระทัยด้วยความอาลัยในพระปีย์คำรัสว่า ใครทำอะไรกับอายี้เถยเถยและสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็สวรรคตในเวลานั้น²

ส่วนในพระราชพงศาวดาร ฉบับจักรพรรดิพงศ (จาก) โคกกล่าวว่ยามพญาสรศักดิ์กลับเข้าพระราชวัง พระราชรักษำให้เรียนถามพญาเพทราชา พญาสรศักดิ์ว่พร้อมแลหรือยัง บอกว่พร้อมแล้ว ชุนเองค้อยู่บนลอนนี้มือขึ้นจากพระองค์ พระโอรสจับและนึ่งไป วันเสาร์ขึ้น 5 ค่ำ เดือน 9 เผลอ 10 ทุ่มเสด็จนิพพาน..."³ และจากการบันทึกของบาทหลวง เคอแบส ซึ่งกล่าวว่าพระองค์สวรรคตเพราะถูกประทุษร้ายประการใดประการหนึ่ง โคกกล่าวว่ " ทั้งที่ประชวนหนัก เขาก็ห้ามพระองค์มำให้ทรงไคพบปะพวกเรำในห้องข้างล่างคิกกับห้องบรรทม อีกสองวันต่อมำก็สวรรคต..."⁴ ส่วนสาเหตุของกสรสวรรคตนี้ว่ " เขาขนานให้พระเพทราชา

¹ เคอแบส , บาทหลวง ด.ค. หน้า 272.

² จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว , พระบาทสมเด็จพะ ด.ค. หน้า 476

³ จักรพรรดิ พงศ , พระ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา หน้า 935

⁴ เคอแบส , บาทหลวง ด.ค. หน้า 274 - 275

อย่างเปิดเผยว่า อ้ายคนทรยศ มีผู้กล่าวอย่างอาชญาว่า เขาไคววางยาพิษแก่ในหลวง " ¹ ทั้งสอดคลองกับพวกอังกฤษและฮอลันดาบันทึกไว้ อาจสรุปได้ว่าสมเด็จพระนารายณ์ทรงสวรรคตไม่ใช่เพราะการประชวน แต่คงจะเป็นเพราะการวางยาพิษหรือ เหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันมีผลให้สวรรคตในทันที

5.3.2 การขับไล่ชาวฝรั่งเศสออกจากเมืองไทย

เมื่อพระเพทราชาทำการรัฐประหารแล้วทำการยึดอำนาจการปกครองและกำจัดบุคคลต่าง ๆ สำเร็จแล้ว ทำให้บุคคลทั่วไปมีปฏิริยาต่อชาวยุโรปอย่างรุนแรง จึงได้สั่งให้จับทหารรักษาพระองค์และทหารประจำตัวของฟอนคอนที่เป็นชาวยุโรป ที่ประจำอยู่ที่เมืองลพบุรี ² จากนั้นก็ทรงจับกุมพวกคริสตัง เพื่อบังคับให้เปลี่ยนศาสนาโดยเฉพาะเด็กที่ฟอนคอนได้เลี้ยงเอาไว้ มีจำนวนไม่น้อยกว่า 120 คน ³ ส่วนบาทหลวงเบซุซียดก็ถูกกักบริเวณ ชาวฝรั่งเศสทั้งหมดที่อยู่ลพบุรีจึงตกเป็นเชลยของเพทราชา ได้มีทหารฝรั่งเศสที่ถูกจับคนหนึ่งหนีไปเพื่อแจ้งข่าวให้ชาวฝรั่งเศสทั้งหมดที่อยู่อยุธยาทราบ แต่ถูกจับได้ก่อนและถูกลงโทษโดยให้เปลื้องผ้าเอาตัวผูกโยงกับหางมา ให้เดินคล้อยกายไปจนถึงลพบุรี ด้วยอาการที่น้ำทุเรศเมื่อนำกลับมาคุมขังทะเลชุบศรก็ถูกล่ามโซ่ไว้เป็นคู่ ๆ ⁴ พระเพทราชาได้เขียนจดหมาย โดยอ้างพระบรมราชโองการให้ออกญาโกษาธิบดี (ปาน) และ

¹ ฎ หน้า 279

² ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 34 เล่ม 21
หน้า 271 - 272

³ เกอแบส , บาทหลวง ล.ก. หน้า 266 - 267

⁴ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 81 หน้า 27

สังฆราชแห่งโรโซคี ขึ้นไปเมืองลพบุรี โดยเร็วแล้วแจ้งให้นายพลเคฟาชด์และกองทหารฝรั่งเศสขึ้นมารับรักษาพระราชกรณียกิจที่เมืองลพบุรี เกี่ยวกับการรับศึกหัวเมืองฝ่ายเหนือและให้พันตรี เคอบรูอง คุมทหารที่เมืองมะริค เดินทางมาด้วยเพื่อสอบสวนว่ามีส่วนพัวพันกับฟอนคอน เกี่ยวกับการใช้เงินในท้องพระคลังหรือไม่ ซึ่งในการครั้งนี้จะแต่งตั้งให้นายพลเคฟาชด์ ดำรงตำแหน่งฟอนคอนด้วย ¹ เมื่อนายพลเคฟาชด์ทราบความประสงค์ของพระเพทราชาจึงไต่ขึ้นไปลพบุรี เพียงสองคนกับบุตรชายคนโต โดยจะไม่นำกองทหารฝรั่งเศสขึ้นไปแม้ว่านายทหารจะตั้งข้อสงสัยแก่ผู้เคฟาชด์สั่งว่า โภษาปานมีพฤติกรรมที่น่าสงสัย คือ มีการสำรวจบริเวณและตั้งป้อมด้วยความอยากรู้อยากเห็น ² ทั้งเจรจาให้รับทหารไทยประมาณ 400 - 500 คน มาไว้กับทหารฝรั่งเศสอีกด้วย

เมื่อนายพลเคฟาชด์เดินทางออกจากป้อม จนกระทั่งมาพบพระเพทราชาที่ลพบุรี ปรากฏว่าเขาถูกบังคับให้หมอบกับพื้น * มี " เจ้าขนลาย " ซึ่งทำหน้าที่คล้ายตำรวจจับผู้ก่อความไม่สงบ การสนทนาเป็นไปด้วยความคลุมเครือและระมัดระวัง ส่วนพระเพทราชา เห็นว่า นายพลเคฟาชด์ไม่นำกองทหารขึ้นมาด้วยก็รู้สึกโกรธ ที่ไม่เป็นความแม่นยำจึงคำเนนการ บังคับให้นายพลเคฟาชด์ เขียนจดหมายสั่งการให้พันตรี เคอบรูอง นำทหารจากมะริคขึ้นมายังลพบุรี ³ นายพลเคฟาชด์จำ

¹ เคอบรูอง , บาทหลวง ด.ค. หน้า 243

² ค หน้า 242

* นายพลเคฟาชด์นั้นเวลาเขาเข้าไปได้รับพระบรมราชานุญาตให้หนึ่งเข้าบางครั้งก็ไปรบกวนยื่นต่อหน้าพระพักตร์

³ เคอบรูอง , บาทหลวง ด.ค. หน้า 252

เป็นต้องปฏิบัติตามโดยเขียนเป็นนัยให้เคอบูอัง เคา เหตุการณ์ได้¹ เมื่อทัตตรี เคอบูอัง ได้รับจดหมายก็สงสัยเคา เหตุการณ์ไว้ว่าเกิดเหตุขุนวายุขึ้นที่ลพบุรี จึงไม่ปฏิบัติตามคำสั่งพร้อมทั้งแจ้งกับเคฟาซด์ว่า ถ้าไม่กลับมาศรชายก็จะถูกตัดเศียร² ครั้นนายพลเคฟาซด์ได้รับจดหมาย ก็สงสัยและไม่ยอมปฏิบัติตาม

พระเพทราชาได้ดำเนินการต่อมาซึ่งเห็นว่าแผนการครั้งแรกใช้ไม่ได้ ดังนั้นการให้กำลังจึง เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยฝ่ายฝรั่งเศสได้ถอนกำลังออกจากป้อมเล็กทางฝั่งตะวันออกมาประจำที่ป้อมใหญ่ทางตะวันตก ขณะเดียวกันก็ทำลายอาคารบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับป้อมแล้วจึงใช้เป็นป้อมเล็กพินาส³ ภายในป้อมฝั่งตะวันออกซึ่งมีทหารอยู่ประมาณ 250 คน เตรียมอาวุธยุทโธปกรณ์ เช่น คินป็น กระสุนปืน ปืนใหญ่* เสบียงอาหาร ครบทุกอย่างทั้งจัดทหารเวรอยู่ยามเตรียมการทุกอย่างที่จะไม่ให้ ฝ่ายไทยเข้าโจมตีได้⁴

ฝ่ายไทยก็ได้จัดเกณฑ์ทหารชาติต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยโดยเฉพาะชนมัวร์และมีฮอลันดาอาวุธสนับสนุน ในเวลานี้ตามท้องถนนเต็มไปด้วยคนถืออาวุธกันอย่างตึกคึกและดึกโหมถึงกับตะโกนสพรหะทว่า จะจับพวกฝรั่งเศสมัดให้แหให้หมด พระเพทราชามอบให้ออกโกษาปานดาไปเจรจากับพวกนายเคฟาซด์

1 สิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 81 หน้า 27

2 ขจร สุขพานิช ออกญาวิไชยจันทร์ หน้า 75

3 สิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 81 หน้า 27

* ุรายละเอียดของที่ไชยป้อมในการประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27
 เล่ม 16 หน้า 235 - 236

4 สิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 16 หน้า

ที่ป้อมเมืองบางกอก เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคมพ.ศ. 2231 แต่ตกลงไม่ได้ จึงล้อมป้อม
ทางตะวันออกไว้ตั้งแต่วันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2231 และได้เกิดการสู้รบกันขึ้น

ในขณะที่เริ่มรบกับทหารฝรั่งเศสนั้น พระเพทราชาก็ได้โปรดให้จับกุม
พวกคริสตังและบาทหลวงที่อยู่ชยา ไทยยังส่งบุตรชายของนายพลเคฟาล์ดคืน โดย
อ้างว่าพวกฝรั่งเศสคงจะรู้สึกตัว ไม่ทำให้พระราชไมตรีมีวามอง แต่นายพลเคฟาล์ด
กลับเตรียมรบ นอกจากนี้ยังได้ส่งเรือออกไปค้นหา เรืออีกสองลำ เพื่อแจ้งข่าว
เหตุการณ์ ที่เมืองบางกอก ให้พันตรี เคอบูอังกุราบแก่ถูกทหารไทยสกัดจับไว้ พวก
ฝรั่งเศสเห็นว่าสู้ไม่ได้จึงระเบิดเรือ 1 เมื่อเป็นเช่นนี้ยิ่งทำให้ไทยล้อมป้อมฝรั่งเศส
เข้มงวดยิ่งขึ้น

การสู้รบได้ยืดเยื้อไปจนถึง 2 เดือนแล้ว ไทยก็ยังโจมตีป้อมไม่ได้
เพราะไม่ชำนาญในยุทธวิธีโจมตีป้อมแบบยุโรป จึงเปลี่ยนมาใช้แผนการล้อมป้อม
เพื่อบีบบังคับให้ฝรั่งเศส ยอมจำนนเนื่องจากขาดเสบียงอาหาร 2 จนกระทั่งเดือน
ตุลาคม ฝรั่งเศสไม่สามารถสู้รบต่อไปได้ เพราะอดอยากและล้มตายไปทุกที นอก
จากนี้ฝ่ายไทยยังนำตัว สังฆราชแห่งเมเตลโดโปลิสมาผูกไว้กับหลักในระยะกระสุน
ปืนใหญ่ของฝรั่งเศส 3 ในที่สุดจึงได้มีการเจรจาสงบศึก เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม
พ.ศ. 2231 4 โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ว่าฝรั่งเศสจะยอมถอนทหารออกจากเมือง

1. ศิลปากรร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 16
หน้า 237 - 238

2. เคอดา ลูแปร์ ล.ก. เล่ม 1 หน้า 41

3. ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 81 หน้า 26

4. ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 35 เล่ม 21

บางกอกและเมื่อเดินทางมาถึงถึง เมืองบอนดิเชอร์แล้ว ก็จะส่งเรื่อนั้นกลับคืนรวมทั้ง
เรือที่พันตรีเคอบูอัง โคซโมโยไปถวายสำหรับข้าราชการและคนไทย ที่อยู่ในเรือ
ฝรั่งเศสก็จะส่งกลับคืน ส่วนทรัพย์สินของพอนคอนนั้นจะให้พนักงานพระคลังสินค้าคิด
ตามเอาเอง แต่ถ้าสูญหายจะมาเรียกร้องกับฝ่ายฝรั่งเศสไม่โดยขณะเดียวกัน พระ
เพทราชาก็ได้พระราชทานสิทธิในบริษัทการค้าของฝรั่งเศสเหมือนเดิม *

เมื่อฝรั่งเศสกับไทยได้เจรจาสงบศึกเสร็จเรียบร้อยแล้วชาวฝรั่งเศส
รู้สึกว่าสถานการณ์ดีขึ้นจึงเตรียมตัวเดินทางกลับประเทศฝรั่งเศส แต่มีเหตุการณ์
ยุ่งยากเกิดขึ้นอีก คือ คุณหญิงพอนคอนโคหนีลงมา เมืองบางกอกเพื่อให้ชาวฝรั่งเศส
ช่วยพาออกไปจากเมืองไทยให้พ้นจากอำนาจออกหลวงสรศักดิ์ ซึ่งกล่าวหาว่าปรารถนา
จะเอานางเป็นเมีย ทำให้นายพล เคอฟาซด์เกรงว่าสถานการณ์ระหว่างไทยกับ
ฝรั่งเศสเลวร้ายลง จึงเห็นสมควรว่าควรส่งคุณหญิงพอนคอนกลับคืนฝ่ายไทยและ
ขอร้องให้นางมีเสรีภาพและขอร้องในการนับถือศาสนา เลือกที่อยู่อาศัย ไม่ขึ้นอยู่
กับใคร ฝรั่งเศสก็เกรงว่า ฝ่ายไทยจะไม่ปฏิบัติตามสัญญา ดังนั้น เมื่อถึงค่าน
ภาที่ปากน้ำ ที่ฝรั่งเศสต้องคืนขุนนางไทย ซึ่งเป็นตัวประกัน ฝรั่งเศสไม่ยอมส่งคืน
ให้ไทยจึงยึดเรือบรรทุกปืนใหญ่ เสื้อผ้าอาหารของอื่น ๆ ไว้¹ จึงได้เจรจ
กันอีก ไทยก็ยืนยันให้ฝรั่งเศสส่งขุนนางไทยคืนตามสัญญาแก่นายพลเคอฟาซด์ได้ส่ง
เรือออกทันทีโดยไม่ยอมตกลง² เมื่อฝรั่งเศสกระทำเช่นนี้ทำให้ออกโทษาปาน

* ุรายละเอียดในศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 34
เล่ม 20 หน้า 324 - 330

¹ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 34 เล่ม 20
หน้า 321

² ก หน้า 322

มีเคื่องยิงนักโกลด์วาทว่า ฝรั่งเศสผิดสัญญา จึงได้ดำเนินการจับกุมชาวฝรั่งเศส
ที่ตกค้างที่อยุธยาทันที สังฆราชแห่งเมเตลโดโปลิสและชาวคริสตังทั้งหมดทั้งยังถูก
ลงโทษต้องทำงานโยธา ขนอิฐ ขนขยะของโสโครก ดังต่อไปนี้ เป็นต้น ¹

ชาวฝรั่งเศสเห็นว่าสถานการณ์เช่นนี้เป็นอันตรายต่อคนจึงยอมปล่อย
คังประกันกลับคืนเมืองไทย พระเพทราชา ได้มีพระบรมโองการปล่อยตัวชาว
ฝรั่งเศสและคริสตังให้เป็นอิสระและประกาศห้ามอย่างเด็ดขาด ไม่ให้พวกฝรั่ง
เศษเข้ามาเมืองไทยอีก ถ้าผู้ใดชักชวน จับตัวใครจะถูกลงโทษถึงประหารชีวิต
หรือถ้ามีผู้ใดฝากไปช่วยเหลือให้พักอาศัยหรือปกปิดซ่อนเร้นก็จะมีโทษ เช่นเดียวกัน ²
คังนั้นสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างไทยกับฝรั่งเศสตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระ
นารายณ์ต้องเสื่อมลงในรัชกาลพระเพทราชา

¹ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 35 เล่ม 21

หน้า 12 - 13

² ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 81 หน้า 31

บทที่ 6

ผลกระทบที่ได้รับจากการสัมพันธภาพฝรั่งเศส6.1 การรับเอาความเจริญของฝรั่งเศส

ดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า เมื่อฝรั่งเศสเข้ามาในประเทศไทย พระนารายณ์ได้ทรงให้ความสนใจกับฝรั่งเศส เนื่องจากทรงทราบถึงความเจริญของประเทศฝรั่งเศส อันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ทางการทูตเช่น เมื่อคราวที่ราชทูตเคอไซมองค์ มาเมืองไทยนั้น บุคคลในคณะทูตล้วนแต่เป็นผู้ที่มีความรู้ทางวิชาการแบบตะวันตกคือบาทหลวงเยซุอิต 6 รูปวิศวกร เกอ ลามาร์ และนายทหาร เซอวาเสียบ เกอ พอร์บียง เมื่อออกพระวิสุทธิสุนทรราชทูตไทยไปฝรั่งเศสได้ไปดูความเจริญของบ้านเมืองนั้นพร้อมกับใ้ทูตเกล้าถวายรายงานอย่างละเอียด ทำให้พระนารายณ์ได้รับเอาความเจริญของฝรั่งเศสมาเป็นแบบอย่างอันได้แก่

6.1.1 ด้านศิลปสถาปัตยกรรมและการก่อสร้าง

ในการสร้างปราสาทราชมนเฑียรในพระบรมมหาราชวังนั้นพระนารายณ์ทรงโปรดให้สร้างมากกว่าสมัยศรีอยุธยา ในอดีต ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ตำแห่งพระนคร สร้างเรือนที่อยู่อาศัยและโบสถ์ ให้แก่ชาวต่างประเทศโดยทรงจ้างชาวต่างประเทศไว้ใช้ในราชการจำนวนมาก ทั้งยังทรงโปรดให้เข้าเฝ้าบ่อยครั้ง

เมื่อสมเด็จพระนารายณ์ทรงสร้างราชธานีสำรองขึ้นที่ลพบุรี * เมื่อปีพ.ศ. 2208 บาทหลวงโทมัส (Père Tabma) เป็นผู้นำแบบแปลนสำหรับก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ จากทวีปยุโรปทำให้

** เมืองที่ตั้งอยู่บนที่ราบ น้ำท่วมไม่ถึง ภูเขาหลากมักจะมีน้ำเกือบรอบคัน ส่วนภูเขอื่น ๆ พระราชฐานส่วนหนึ่งเท่านั้นที่จรดตยแม่น้ำ ซึ่งแยกมาจากแม่น้ำใหญ่ แต่ก็ไม่ลึกพอที่เรือใหญ่ จะแล่นเข้ามาได้ สถานที่นั้นเป็นชัยภูมิที่ดี สมเด็จพระนารายณ์ทรงโปรดปรานมากประทับอยู่เกือบตลอดปี

พระที่นั่งในพระราชวังที่ลพบุรีมีลักษณะผสมระหว่างไทยกับยุโรป พระที่นั่งที่สร้าง
เป็นแบบศิลปกรรมแบบฝรั่งเศส คือ

พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์มหาปราสาท ซึ่งใช้เป็นที่ออกว่าราชการเกี่ยวกับ
ต่างประเทศ พระที่นั่งหันหน้าไปทางตะวันออกของพระโรง ตอนหน้านั้นสร้าง
แบบฝรั่งเศสคานหาทำประตูใหญ่เพียงประตูเดียว ตรงที่ประทับมีหน้าต่างขนาดคาน
ละหนึ่งช่อง ส่วนหลังพระโรงทางทิศเหนือและทิศใต้มีหน้าต่างคานละสามช่องมีประตู
หนึ่งช่อง แบบประตูและหน้าต่างของห้องพระโรงทำแบบรูปโค้งที่เรียกว่า แบบกอซิก
หลังพระโรงตอนหลังสร้างเป็นแบบไทยตรงกลางเป็นพระบัญชารูปสี่เหลี่ยมและสูงกว่า
ช่องอื่น ๆ ซ้ำพระบัญชาที่มีครีส์ชั้นประภีฐานอยู่ข้างพระองค์ ตรงกลางพระบัญชา
มีพระแท่นที่ประทับในเวลาที่พระเจ้าแผ่นดินออกปฏิบัติราชการกับราชทูตที่เข้าเฝ้าและ
มีทางไปสู่ที่ประทับคานหลัง ซึ่ง กล่าวกันว่าไม่มีผู้ใดได้รับอนุญาตให้ผ่านเข้าไปได้
แม้ท่านราชทูตฝรั่งเศสก็ไม่มีโอกาส เข้าไปเห็นภายในได้¹ ซึ่งสันนิษฐานว่าพระ
ที่นั่งนี้มีหลังคาเป็นแบบไทยทั้งองค์ ภายในห้องพระโรงประดับด้วยกระจกเงา
บานใหญ่ ซึ่งรับสั่งให้ขุนนางพิชยวาทีคและขุนพิชิตไมตรีที่ไปประเทศฝรั่งเศสเมื่อ
4 ปี ที่แล้ว² มีการตกแต่งประดับแก้วเจียรนัยล้วน ๆ ตามสี่หน้าพระ³ และ
ตามผนังคิกกระจัดค่าง ๆ มีแพะฝรั่งเศสอย่างคี่โยงจากผนังมาผูกกับพวงแก้ว
ส่วนเพดานมีลายประดับลายดอกไม้ ทองคำ ทำด้วยฝีมือเยี่ยม ประดับแก้วผนัง

¹ นิโกลาส แซลเวส ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม หน้า 46 - 49

อาจพิจารณาจากโครง เถลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์ซึ่งแต่ง
โดยพระศรีมโหสถ

² นิโกลาส แซลเวส ล.ก. หน้า 46 - 47

³ เกอลาลูแบร์ ล.ก. เล่มที่ 1 หน้า 310

บางชนิดที่ได้มาจากประเทศจีนมีโคมแก้วเจียรนัยและเครื่องแก้วอย่างก็มาประทับ
พระที่นั่ง และบางอย่างพระองค์ทรงรับสั่งให้ทูตสยามไปจัดหาซื้อที่ฝรั่งเศส

พระที่นั่งไกรสรสีหราชหรือพระที่นั่งเป็น สร้างขึ้นในตอนที่เกอลาดูแบร์
ราชทูตฝรั่งเศสเดินทางมาเมืองไทย¹ เป็นพระที่นั่งซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตก
ลักษณะพระที่นั่งเป็นแบบไทยผสมฝรั่งเศส คือ หน้าต่างประคูดังรูปโค้ง ใต้เป็น
ที่พักผ่อนและทรงโซ่เล่นเรือ

นอกจากนี้ยังมีสิ่งก่อสร้างภายในพระราชวัง เมืองลพบุรี ซึ่งรับเอาสถา
ปัตยกรรมแบบฝรั่งเศส อันได้แก่

ตึกพระเจ้าเหา ตั้งอยู่นอกเขตพระราชฐานชั้นในอยู่ห่างจากพระที่นั่ง
สุทธาสวรรค์ไปทางทิศตะวันออก ตัวตึก ลักษณะเป็นรูปแท่งสี่เหลี่ยม กว้าง
10 เมตร ยาว 20 เมตร พื้นของตึกสูงจากพื้นดิน 1 เมตร โดยหันหน้า
ไปทางทิศเหนือและมีฐานน้ำพุอยู่ตรงหน้าตึกด้วย ซึ่งตึกนี้ใช้เป็นสถานที่ทำงานของ
ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ และเป็นที่พระเพทราชา ออกหลวงสรศักดิ์ ใช้เป็นที่วางแผน
ของสมุคคนเพื่อทำทารุรัฐประหารยึดอำนาจพระนารายณ์ในขณะที่พระองค์ทรงประชวร

ตึกเลี้ยงแขกเมือง เป็นตึกขนาดย่อมอยู่ใกล้กับตึกพระเจ้าเหา ประคูด
และหน้าต่างทำแบบฝรั่งเศสตึกที่ใช้เป็นที่รับรองราชทูตจากเมืองต่าง ๆ หน้าตึก
เลี้ยงแขกมีการก่อสร้างฐานค้ำอิฐ สันนิฐานไว้ว่าเป็นกำแพงเตี้ย ๆ ทั้งยังมี
ประตูเข้าไปภายในกำแพงใช้เป็นโรงมหรสพ

¹ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 48 เล่มที่ 29

จะเห็นได้ว่าสมเด็จพระนารายณ์ทรงเสด็จมาประทับที่ลพบุรีเนื่องจาก
 สิ่งก่อสร้างในราชวังที่ลพบุรี ทัศนียกว่าอยุธยา¹ ทำให้พระองค์โปรดที่จะแปร
 พระราชฐานมาพักที่ลพบุรี เป็นเวลานานและเป็นที่ยอมรับเมือง เป็นการช่วยพระองค์
 นอกจากนี้ยังโปรดให้พอนคอนกอกศึกสี่เหลี่ยมอันใหญ่และศึกเวียน มีกำแพงแก้วล้อม
 รอบเป็นที่อยู่และก่อศึกสี่เหลี่ยมใหญ่ทั้งยังให้ก่อศึก ปจุ ศึกขสาร และ ศึกฝรั่ง
 เป็นอันมาก²

การทำน้ำพุ จากการที่สมเด็จพระนารายณ์โปรดปรานฝรั่งเศษ เมื่อ
 บาทหลวงฝรั่งเศสได้ถวายหนังสือเกี่ยวกับการทำสวนและน้ำพุของฝรั่งเศส จึง
 ทรงโปรดปรานและให้มีการสร้างน้ำพุในพระราชวังทั้งที่ ลพบุรี จะเห็นได้จาก
 น้ำพุที่หน้าตึกพระเจ้าเหาและศึกเฉียงแขกเมือง ดังที่ลาดูแบร์ได้บรรยายกาว่า
 " หอที่มีประตูคานสะกิด คานละช่องและมีคูวาง 23 คิวซ์ ลึกประมาณ 1 คิวซ์
 ล้อมโดยรอบ ภายในคูมีน้ำพุสายเล็ก ๆ เรียงราย ไคระยะกันติดต่อกันยาว 20
 แห่ง สายน้ำพุพุ่งขึ้นมาเหมือนผักบัวรองน้ำ คือ ที่หัวท่อนั้นเจาะเป็นรูเล็ก ๆ

¹ จากการให้เห็นผลของเคอตาตูมบร เคอตาตูแบร์ ด.ค. เลม 1

หน้า 140

² ขจร สุขพานิช ออกญาวิไชเยนทร์ หน้า 5 (อ้างอิงจาก
 พระราชพงศาวดารฉบับหมอบรัดเลย์)

*
 มาตรการวัดความยาวโบราณเท่ากับ 1.949 ม. หรือ
 ประมาณ 1 วา

ไว้หลายรูดด้วยกันและน้ำพุที่พุ่งขึ้นมาสูง เสมอระดับของคูหรือราว ๆ นั้นเท่านั้น เพราะ
แทนที่จะยกระดับอ่างจ่ายน้ำมาสูง เขากลับขุดดินลงไปให้อ่างจ่ายน้ำอยู่ในระดับต่ำ¹

การทำน้ำประปา ที่พระราชวังลพบุรีพระนารายณ์ทรงโปรดให้มีการ
ประปาขึ้นเป็นครั้งแรกเพราะ เมืองลพบุรีมีแม่น้ำเจ้าพระยา ไม่ได้ผ่านทั้งเมืองโดย
ตรงมีเพียงแต่คลองขุดไปบรรจบแม่น้ำใหญ่เพื่อนำน้ำไปใช้เท่านั้น พอถึงฤดูแล้ง
น้ำงวด จนแห้งขอด เคมสมเด็จพระนารายณ์ ทรงคิมน้ำจากทะเลชุบศร ซึ่งเป็น
อ่างเก็บน้ำที่ขุดอยู่กลางทุ่ง น้ำในบึงนี้สะอาดและมีความลึกมาก ทรงให้พนักงาน
มีประจำรักษาตลอดปี² ออกพระวิสุทธสุนทร เมื่อไปฝรั่งเศสและไค้การขุดคลอง
ที่เวซายส์ มีการสร้างสะพาน ผังท่อน้ำ ทำเขื่อน และไปดูการประปาที่เมืองมาร์ดี
ไค้แสดงความสนใจมาในเรื่องการประปา³ สมเด็จพระนารายณ์ทรงได้รับสั่งให้
นักวิศวกรฝรั่งเศส สร้างที่กักน้ำที่ห้วยชัยเหล็ก ซึ่งแต่เดิมไค้ทรงโปรดให้วิศวกร
ฝรั่งเศสสร้างอ่างเก็บน้ำใหญ่ที่พระราชวังลพบุรี เพื่อจ่ายน้ำไปตั้งพระราชฐาน
ห้วยชัยเหล็กที่อยู่ติดกับเขิงเขาสามยอด มีการทำเป็นต่านบักันน้ำระหว่างเขาหนึบ
กับเขาแก้ว เรียกว่า ทะเลชุบศร เป็นที่กักน้ำ พอน้ำใสสะอาดก็ไค้ไขน้ำให้ไหลไป
ทางปากจั่น^{*} ชักน้ำมารวมในสระแก้ว ซึ่งกว้างประมาณ 15 วา และไค้ฝัง

¹ เกอလာดูแบร์ อ.ค. เลม 1 หน้า 149

² ค หน้า 92

³ สิดปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 48 เล่มที่ 32

* เป็นประตูกรองน้ำประปา ลักษณะปากจั่นนี้เป็นอิฐถือปูน สูง 4 วา
กว้าง 6 ศอก

ทอकिनเผา ปลอยนำประปาไปบรรจุถังขนาดใหญ่ แล้วแจกจ่ายไปทั่ว¹

6.1.2 กานการทหาร

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ทรงกองทัพศึกกับพม่าและปราบกบฏประเทศ
ราชอยู่เบื้อง ๆ และในสมัยนั้น การที่กองทัพเข้มแข็งมีผลก่อให้เกิดอิทธิพลทาง
กานการค้า และในกองทัพของพระองค์ มีชาวโปรตุเกศผู้หนึ่งได้หล่อปืนใหญ่ถวาย
พระนารายณ์² ต่อเมื่อมามีความสัมพันธ์กับฝรั่งเศส พระองค์ทรงสนพระทัยชักนำ
ชาวฝรั่งเศสเข้ามารับราชการอันได้แก่ มาทหลวงชวอนเน่ ชาร์บอนโน (Rene
Charvonnear) เป็นผู้มีความรู้ทางแพทย์ให้ทำการสร้างป้อมทางชายแดน
คิดพม่า ต่อมาได้เป็นผู้ว่าราชการเมืองภูเก็ต ซึ่งมีป้อมที่บางกอกตั้งอยู่ 2 แห่ง
แม่น้ำ มีปืนใหญ่ ประจำป้อม ส่วนป้อมทางชายนั้นมีตึกตกแต่งภายในงดงามใช้
เป็นที่รับรองราชทูตเคอโชมองต์ และโปรดให้ราชทูตตรวจดูป้อมเพื่อแก้ไขให้ดีขึ้น
และ เคอโชมองต์ได้ให้ ม. เคอ ลามาร์ (Mr. de Lamare)
ซึ่งเป็นนักวิศวกรที่มีความสามารถสนใจศึกษาวិชาการศาสตร์ มีความรู้ทางกานการ
เดินเรือ สร้างป้อมปืนและเรขาคณิตใหม่มาบูรณะป้อมปืน ซึ่งขณะนั้นอยู่ในสภาพทรุด
โทรม นอกจากนี้ สมเด็จพระนารายณ์ได้ทรงขอ เซอวาเลีย เคอฟอร์ยัง³

¹ ดังปรากฏในโครงเฉลิมพระเกียรติของพระศรีมหาโพธิ์สด ประชุมพงศ
การ ภาคที่ 32 เล่มที่ 19 หน้า 14

² เคอ ลาดูแบร์ ถ.ก. เล่มที่ 1 หน้า 407

* ต่อมา เซอวาเลีย เคอฟอร์ยัง มียศเป็นนอกพระศักดิ์สงคราม

ไว้ใช้ในราชการกองทัพ โดยสัญญาว่าจะรับเลี้ยงอย่างถาวร¹ หลังจากที่เคอลามาร์สร้างป้อมเมืองบางกอกเสร็จแล้วได้เสนอโครงการสร้างป้อมที่ลพบุรี และจะสร้างป้อมเมืองพิษณุโลก มะริค สงขลา ซึ่งเคอลามาร์ มีแผนการที่จะให้ฝรั่งเศสมาตั้งมั่นที่สงขลาแล้วจะผูกคลองเชื่อมต่อกับเมืองมะริค² และทรงโปรดให้ฟอร์ยังเป็นผู้ว่าราชการบางกอกร่วมกับลามาร์ บุรณะเมืองบางกอกบางกอกด้านตะวันตก และสร้างป้อมด้านตะวันออก โดยสร้างหอรบเป็นรูปห้าเหลี่ยม มีพอนคอนเป็นผู้อำนวยราชการฝ่ายไทย ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์จะมอบป้อมบางกอกนี้ให้ทหารฝรั่งเศสที่ทรงขอจากพระเจ้าหลุยส์ ที่ 14 มาประจำการที่ป้อมบางกอกเพื่อควบคุมดูแล

นอกจากนี้ฟอร์ยังได้พยายามแสดงให้พระนารายณ์ เห็นว่าได้จัดกองทัพไทยให้โจ้วชวนสองพันคนและฝึกหัดทหารให้ชำนาญตามยุทธวิธีฝรั่งเศสให้ใหญ่จึกยื่นตรงถืออาวุธ เพราะเคอทหารและยามนั่งกับพื้น³ และมีการฝึกวิธีทหาร เช่นเดียวกับกองทัพในประเทศตะวันตก ต่อมาสมเด็จพระนารายณ์ทรงพอพระทัย เคอลามาร์ถึงกับเสด็จราชดำเนินไปบางกอกเพื่อขอบใจจากการที่เขาได้เริ่มสร้างป้อมฝั่งตะวันออก แต่การสร้างป้อมเป็นไปอย่างล่าช้ามาก เพราะคนงานชุกคิณถูกขูขี้ขี้กัคคายบอย ๆ เมื่อราชทูตลาดูแบร์มาถึงเมืองไทย ป้อมบางกอกทางตะวันออก ยังสร้างไม่เสร็จและทหารฝรั่งเศสก็ได้พักที่ป้อม

¹ เคอซัวซี จดหมายรายวันการ เดินทางไปสู่ประเทศสยาม

หน้า 513

² เคอแบส , บาทหลวง บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเคอแบส

หน้า 107

³ ครุสภา ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 80 หน้า 95 - 96

บางกอกนี้¹ จากหลักฐานไคกดว่าว่าราชทูตออกพระวิสุตรสุนทรคราวที่เดินทางไปฝรั่งเศสได้ไปคูป้อม คูประคูหอรบ ตามธรรมเนียมพิธีสงครามและคูป้อมที่สำคัญ และแปลกจากป้อมอื่น ๆ คือ ป้อมแขวงฝรั่งที่เมืองแอ้ มีลักษณะรอบคางเป็นคูน้าเมื่อถึงคราวภาวะคับขันก็จะเปิดประตูน้ำทำให้น้ำท่วมซึ่งเหมาะที่ประเทศไทยมาก นอกจากนี้ป้อมนั้นแข็งแรง ซึ่งออกพระวิสุตรสุนทรสนใจมาก แต่ท่านเห็นว่าการสร้างป้อมคูประคูหอรบนั้นสร้างถูกยุทธวิธี ถ้าสร้างในเมืองไทย เครื่องมือบางอย่างที่ป้องกัน เมืองฝรั่งเศสก็ไม่จำเป็นต้องใช้ นอกจากนี้ท่านได้เข้าชมกิจการทหาร โดยไปคูกองทหารมาเกรอนาเคียประจำพระองค์ ได้ไปชมทหารเมืองคังเกริก ซึ่งเป็นเมืองท่าที่สำคัญและเป็นเมืองที่สะอาด และยังได้ชาวข้างในเมืองนี้เข้าไปรับราชการเมืองไทย ชมการยิงปืนใหญ่ การทิ้งลูกระเบิด และยุทธวิธีที่เมือง คัวร์เนย์ ไปคูโรงหล่อปืนใหญ่ที่เมือง คูเอย์ ทัศนาคของปืนอาวุธยุทธภัณฑ์ต่าง ๆ จนรู้เรื่องอย่างละเอียด และชมการขว้างลูกระเบิดและค่ายเอค แลสการ์ป และได้ชมโรงเรียนทหารที่เมืองกังเบรย์ ชมการแสดงกีฬา ยุทธวิธีของนักเรียนทหารจากการไปชมมาครั้งนี้ ออกพระวิสุตรสุนทรได้บันทึกลงในรายงานอย่างละเอียด แต่ก็ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสมเด็จพระนารายณ์ค้ำเนินงานเกี่ยวกับกิจการทหาร

คานการศึกษา

สมเด็จพระนารายณ์ทรงสนพระทัยการ เผยแพร่ศาสนาของบาทหลวงฝรั่งเศสที่เดื่องลือ โดยโปรดให้ราชการผู้ซึ่งเป็นคนฉลาด ได้ติดคอกกับบาทหลวง

ฝรั่งเศสแจ้งพระราชประสงค์ว่าส่งคนไทยไปเรียนวิชาการตะวันตก ที่บ้านบาทหลวง
บาทหลวงจึงได้ขอพระบรมราชานุญาต ตั้งโรงเรียนขึ้นเพื่อสอนวิชาต่าง ๆ ที่จำเป็น
ให้กับไทย¹ นอกจากนี้สมเด็จพระนารายณ์ได้ทรงพระราชทานที่ดินและสิ่งของ
สร้างโรงเรียนสามเณร และได้แต่งหนังสือทางศาสนา แต่งไวยากรณ์ และ
พจนานุกรมภาษาไทย ซึ่งโรงเรียนนี้รับนักเรียนทุกชาติทุกภาษา กว่า 700 คน²
ต่อมาพระองค์ได้ส่งนักเรียน 4 คน ไปที่ฝรั่งเศส เรียนวิชาทำน้ำพุ ก่อสร้าง
วิชาช่าง เงินช่างทองและวิชาอื่น ๆ รวมทั้งขนบธรรมเนียมของฝรั่งเศส โดยให้
นักเรียนเหล่านี้ไปพร้อมกับราชทูตพิเศษที่ไปสืบทอดของราชทูตชุดแรกที่ไปเจริญ
ไมตรีกับพระเจ้าหลุยส์ ได้พักอาศัยอยู่ตามบ้านหรือโรงเรียน³

ส่วนในเมืองไทยก็มีฟอนคอนสตันสนับสนุนการศึกษาแบบตะวันตกทำให้โรง
เรียนสามเณรและวิทยาลัยมหาพรานหมี่ (College de Masorend)
เจริญขึ้นโดยชักนำให้บุตรข้าราชการเล่าเรียนกับฝรั่งเศส มีการปฐกวีชันนาใน
เรื่องศาสนาด้วย ภาษาลาวถิ่น เมื่อ เกอโซมองต์ มาชมโรงเรียนนี้ นักเรียนโรง
เรียนนี้ได้ต้อนรับเป็นภาษาลาวถิ่น เกอโซมองต์ ได้ชมว่าโรงเรียนสามเณรนี้เหมือน
กับ โรงเรียนสามเณรที่แซงคาซา (Saint Cazane) ที่ฝรั่งเศส มีการเรียนวิชา

-
- ¹ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่มที่ 18
หน้า 157
- ² ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่มที่ 15
หน้า 245 - 247
- ³ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่มที่ 19
หน้า 359 - 360

ซึ่งเคยประจำอยู่ในโรงเรียนสามแฉก ได้มาเป็นแพทย์ประจำพระองค์¹ และทรงเลื่อมใสวิชาแพทย์ของฝรั่งเศสถึงกับยอมให้เจาะโลหิตในคราวที่ประชวร²

ค. ทางค่านคาราศาสตร์ จากการทำบาทหลวงคณะเยซุอิต 6 รูปได้เดินทางเข้ามาไทย ซึ่งบาทหลวงเหล่านี้มีความชำนาญในค่านคาราศาสตร์พระบาทเจ้าโปร์คีย์ให้บาทหลวงฝรั่งเศสเข้าเฝ้าเป็นส่วนพระองค์ละให้เกียรติเป็นพิเศษ คือ ให้เข้าเฝ้าโดยสวมรองเท้าได้ ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์ ทรงสนพระทัยที่จะได้ทอดพระเนตรการสำรวจจักรวาลครั้งแรกหน้าพระที่นั่งโดยใช้ค่านักที่ทะเลชุบศรเป็นที่สำรวจ เพราะที่นี้มีบริเวณกว้างมองเห็นฟ้าได้รอบทิศและพบที่จะตั้งเครื่องมือได้สะดวก ทั้งยังได้ถวายแผนที่จักรวาลให้ทอดพระเนตรล่วงหน้า พอวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2228 ได้เกิดจักรวาล จึงได้ทอดพระเนตรกล้องส่องควายาวห้าฟุต ได้เห็นจุดต่างๆ บนดวงจันทร์ ทำให้ทรงพอพระทัยมากและเชื่อดื้อแผนที่จักรวาลที่กรุงปารีสทำขึ้น พระองค์ยังได้ทรงชักถามปัญหาต่างๆ อย่างละเอียด ซึ่งบาทหลวงทรซาร์คได้ทำรายงานผลการสำรวจจักรวาลไปยังปารีส ในโอกาสที่ทำการสำรวจจักรวาลนั้นพระองค์ทรงพระบรมราชานุญาตให้บาทหลวงลูกขึ้นเสมอด้วยพระองค์ และพระราชทานบ้านพักเพื่อเป็นที่ค้นคว้าคำสั่งแปลต่างๆ ใหม่แก่บาทหลวง และจะสร้างหอดูดาวขึ้นที่ลพบุรีและอยุธยา³

สมเด็จพระนารายณ์ ทรงมีโครงการที่จะสร้างหอดูดาวแบบเดียวกับที่ปารีสและมักถึงเพื่อราษฎรจะได้ประโยชน์ จากการศึกษาศิลปศาสตร์และวิทยาการต่างๆตามแบบยุโรปโดยฟอนคอน ได้เสนอให้บาทหลวงรูปใหญ่หนึ่งคนกลับไปฝรั่งเศสเพื่อรับงานชิ้นนี้ให้เสร็จแล้วคัดลึกลงเลือกบาทหลวงทรซาร์ค เพื่อขอบาทหลวงเยซุอิตเพิ่ม 12 รูป

ในปี พ.ศ. 2330 จึงได้เดินทางเข้ามาเมืองไทย พร้อมกับราชทูตลาอูแบร์และมีบาทหลวง เลอ ริวเยอร์ (Le Rayer) เป็นหัวหน้า และมีโคลด์ เคนบัส (Clande de Bezeor Baize) ผู้มีความสามารถเป็นพิเศษ ในทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และธรรมชาติวิทยา เดินทางมาด้วย โดยโปร์คีย์ บาทหลวง 12 รูปนี้ประจำอยู่ที่ บ้าน วัด และโรงเรียนหอดูดาวที่อยุธยาและลพบุรี⁴

¹ เคนบัส บาทหลวง บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเคนบัส หน้า 336-7

² ชูรสภา , ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 30 หน้า 94

³ เกอชวินน์ ด.ค หน้า 514

⁴ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 34 เล่ม 20 หน้า 247-248

ปรัชญา และ เทววิทยา เหมือนกับกรุงปารีส¹ และได้มีคนไทย ชื่อ อันโตนิโอ ปินโต (Plntonio Pinto) ซึ่งมีอายุเพียง 22 ปี เป็นผู้มีความรู้ความสามารถเป็นที่พอใจของสันตปาปา ซึ่งในตอนที่เกิดความคดงูตไคมาเฉลยวิทยานินทรเกี่ยวกับ เทววิทยาและคอบขอปุจฉาอย่างมีความสามารถ ภายหลังกไ้ไปสอบเข้าที่มหา วิทยาลัยซอร์บอนไค และได้เข้าเฝ้าสันตปาปา อินโนเซนต์ที่ 11 ทรงพอใจปินโต ถึงกับคั่งให้เป็นบาทหลวง²

จากการที่พระวิสุทรสุนทรไ้ไปฝรั่งเศสไ้เขาไปชมโรงเรียนต่าง ๆ เช่นโรงเรียนสตรี แซงต์ซีร์ ซึ่งเป็นโรงเรียนหลวงที่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงสร้าง ขึ้นเพื่อบุตรของขุนนางที่ซัดสนไ้เขาเรียน³ และได้ไปเยี่ยมโรงเรียนสามเฑร ของคณะมิชชันนารี ไปคุมหาวิทยาลัย ซอร์บอน และ วิทยาลัยลุยส์เคอกรังค์ ซึ่งเป็น วิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ มีนักเรียนนานาชาติเรียนเมื่อลาซาร์มาฝรั่งเศส ไ้ทรงไ้ปรกไ้เด็กหนุ่มไทยซึ่งเป็นลูกขุนนางมีตระกูล จำนวน 5 คน คิดตาม เขาไปเรียนในวิทยาลัยลุยส์เคอกรังค์ และเรียนขนบธรรมเนียมของผู้ไ้ฝรั่งเศส แม้กระทั่งจนปลายราชกาลไ้ไ้ส่งนักเรียนไทยไปศึกษายังประเทศฝรั่งเศสอีก⁴ จนกระทั่งถึงในสมัยพระเพทราชาไ้มีการไ้หานักเรียนไทยกลับมาอยุธยา ซึ่งนักเรียน ไทยที่ไปเรียนฝรั่งเศสไ้ไ้กลับมาทำคุณประโยชน์ให้ไทย มากน้อยเพียงไ้ไ้ไ้ไม่มี หลักฐานปรากฏ

¹ เกอซีชีวัย จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยาม
หน้า 359 - 360

² เกอซีชีวัย ด.ค. หน้า 422 - 423

³ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 57 เล่มที่ 23
หน้า 52 - 53

6.1.3 คานวิทยาศาสตร์

ก่อนหน้าที่ไทยจะมีความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสไทยก็เคยได้รับความเจริญทางคานวิทยาศาสตร์จากประเทศตะวันตกอื่น ๆ มาบ้างแล้ว ภายหลังเมื่อมีความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสสมเด็จพระนารายณ์ทรงรับชาวฝรั่งเศสไว้ใช้ในกิจการต่าง ๆ พอเมื่อออกพระวิสุทธรุณทร เป็นราชทูตไปฝรั่งเศส ก็ได้ไปชมความเจริญทางคานวิทยาศาสตร์และโรงงานอุตสาหกรรมที่เมืองเคเบลอ¹ และได้เซตชมห้องเครื่องจักรที่พระที่นั่งลูฟร์ ซึ่งมีเครื่องจักรที่คิดขึ้นใหม่ชนิดต่าง ๆ มีอยู่เครื่องหนึ่งสันนิษฐานว่าเป็น lift* หรือ ascensens ซึ่งเป็นเครื่องหนึ่งที่ใช้ส่งคนจนชั้นล่างสู่ชั้นบนบรรทุกได้ถึง 100 คน นอกจากนี้ยังชม เครื่องทดลองแรงดันของอากาศ เครื่องทอหูกปั่นคายคราวละ 100 เส้น ทรง ราชทูตไทยถึงกับกล่าวว่าจะได้ ม.รคาศ์ ซินี เป็นนักวิทยาศาสตร์คนสำคัญในเมืองไทยและได้ไปชม นาฬิกาซึ่งไซลานคราวเคียวเคียวเคียวได้ถึง 3 เดือน ชมห้องบังคับอุณหภูมิจึงปลูกส้มในอุทยานโอริงเซอริ่ม. ฮูแบง เป็นช่างทำเครื่องถมของหลวงและมีชื่อเสียงในทางคานวิทยาศาสตร์คืออธิบายความรู้เบื้องต้นทางวิทยาศาสตร์ให้ราชทูตซึ่งอยากรู้อยากเห็นสิ่งแปลกในฝรั่งเศสทั้ง พร้อมทั้งสาธิตการทดลองประกอบด้วยโดยทดลองว่าอากาศมีน้ำหนักโดยวิธีการร่วมทดลองกับราชทูตไทยด้วยและได้ไปรคไปชม

¹ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 42 เล่ม 25

* หมายถึง ลิฟต์ยกสำหรับคนขึ้นลงจากคานหนึ่งไปอีกคานหนึ่ง

โรงพิมพ์หลวง ได้รู้ถึงวิธีการหล่อแม่พิมพ์ แร่ธาตุที่ไซท์ทำตัวหนังสือ วิธีการเข้าปก
วิธีผสมหมึกและจัดทำลูกหมึกสำหรับกดพิมพ์ ตลอดจนแท่งพิมพ์ นอกจากนี้ยังได้ไปชม
สวนสัตว์ที่เมือง เมนา เบอรี¹ ซึ่งมีสัตว์ในประเทศไทยอยู่ด้วย

แยกกล่าวไว้ดังนี้ คือ

ก. ทางงานเคมีและแร่ธาตุ สมเด็จพระนารายณ์ทรงมีพระราชโอง
การให้บาทหลวงท่าทองคำเหลวโดยให้ ปลุกคึกสำหรับแปลธาตุและให้ก่อเตาให้
พร้อมแล้วพระราชทานทองคำ ฟืน และ คนใช้ เพื่อให้ได้ตามที่พระองค์ประสงค์
มานานแล้ว นอกจากนี้ยังโปรดให้บาทหลวง ท่าเกลือ ทองคำ ชนิดหนึ่งซึ่งมี
กำลังระเบิดแรงเสียงดังมาก และ บาทหลวงก็ทำสำเร็จ จนเป็นที่โปรดปรานมาก
ต่อมาสมเด็จพระนารายณ์ทรงรับนายแพทย์ แวงซังต์ เลอบดิงก์ มา
ทำงานในเมืองแรม โดยได้เข้าทำงานปรับปรุงการทำงานของคนไทย ให้ถูกหลัก
วิชาเพื่อให้ได้ผลในการชุกคึกดีกว่าก่อน ทำให้พบแหล่งแร่ที่ต่าง ๆ มากขึ้น
ส่วนมากจะเป็นพระสงฆ์ที่มาขอ เรียนวิธีแยกและถลุงโลหะให้บริสุทธิ์ ภายหลัง
นายแพทย์ผู้นี้ก็ได้เดินทางกลับฝรั่งเศสพร้อมกับดาญแบต¹

ข. ทางงานการแพทย์ สมเด็จพระนารายณ์ทรงพอพระทัยบาทหลวง
ฝรั่งเศสมาก สลากการที่บาทหลวงฝรั่งเศสได้มาจัดตั้งสถานรักษายาบาดแก่ราษฎร
โดยทั่วไป คือ ชวาระฉางบาดแผล รักษาไข้ ยารักษาโรค โดยไม่คิดมูลค่า เป็นที่
ชื่นชมแก่ราษฎรมาก สมเด็จพระนารายณ์ทรงโปรดปราน บาทหลวงไปมาร์คมาก

¹ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 18

ในตอนนี้ออกพระวิสุทธสุนทร เดินทางไปฝรั่งเศสได้ไปชมทิวทัศน์ของ ออบแซร์วาทัวร์ ที่ปารีส ในบริเวณนี้มี เครื่องวัดแควและดูความมีแผนที่ดูดาวในท้องฟ้า ราชทูตจึงได้ขอให้ทำอีกแผ่น สำหรับดูดาวท้องฟ้าเมืองไทย ถวายพระบาทสมเด็จพระนารายณ์ จากนั้นก็ไปชมกล้องส่องดาว แผนที่ดวงจันทร์ นาฬิกาแดด ห้องทดลองจันทร์ปราดาและสุริยุปราคา

ง. ทางคานภูมิศาสตร์

บาทหลวงคณะเยซุอิตที่มาร่วมกับคณะทูตเคอโซมองต์ได้นำนาฬิกาใหญ่ นาฬิกาพกของ แปลกๆมากมาย สิ่งที่มีประมาณค่าไม่ถูกคือ แผนที่โลก ทำด้วยทองแดงสีทองบริบูรณ์ ดาว ดวงจันทร์ ทำด้วยพลอยสีต่างๆและโลกนี้หมุนได้ด้วยเครื่องจักรอยู่ข้างในและแผนที่ภูมิศาสตร์ขนาดใหญ่ แสดง ทวีป รัศมีน้ำทะเล ¹

แต่เดิมการนับปีของไทยใช้นับจำนวนสิบสอง คือ อ หนู วัว เสือ หมู งู เล็ก แมลงไถง ม้า แพะ ลิง ไก่ หมา หนู เมื่อครบรอบนักกษัตริย์ แล้วก็เริ่มนับให้ใหม่การนับปี เช่นนี้ เป็นเหตุยุ่งยาก ในการทำสัญญา ก่อนคอนจึงได้ออกคำสั่งให้นับปีใหม่ โดยเริ่มต้นศักราชปีนี้พระสมเด็จโคคม ได้รับพระ ชนมจากเทวดาคองค์หนึ่ง ² ต่อมาบาทหลวงริชอว์ (Jean Richaud) ได้ถวายปฏิทิน สำหรับใช้ ในประเทศไทย

จะเห็นได้ว่าสมเด็จพระนารายณ์ทรงมีความคิดก้าวหน้าเห็นความสำคัญของแผนที่จาก การที่ทรงพระราชทานเกาะหน้าเมืองมะริคิให้แก่ฝรั่งเศส โปรติให้ม.เคอ เบรซี ซึ่งเป็นวิศวกร ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทำแผนที่เกาะนี้ด้วย และก่อนที่ราชทูต เคอโซมองต์ มาถึงเมืองไทยนั้น สมเด็จพระนารายณ์มีรับสั่งให้ก่อเรือแบบยุโรปไว้แล้ว

ในตอนนี้ออกพระวิสุทธสุนทร เดินทางไปฝรั่งเศส ก็ได้ไปชมดูโลก จำลองที่มีเส้นรุ้งเส้นแวงชนิดหมุน เองได้ ชมกล้องสำหรับพิสูจน์เวลาใช้สำหรับนักเดินเรือ แว่นตาพิเศษสำหรับหาระดับน้ำกลม * ซึ่งราชทูตไทยแสดงความสามารถโดยชี้ เมืองไทย อเมริกา และเส้นทางเดินเรือระหว่างไทยกับ ฝรั่งเศสได้ถูกต้องราวกับเข็มนาฬิกา นอกจากนี้ราชทูตยังอยากได้รับแผนที่กรุงปารีสซึ่งกว่าของ- กำนันโคคาและไปชมมณฑลทางภาคเหนือของฝรั่งเศสและได้ไปชมกิจการทางเรือที่เมือง อิปส์ มี

* ที่สมมุติว่าทั่วโลกเห็นอยู่ตรงศูนย์กลางของแผนที่

¹ คธาโก , บาทหลวง ล.ค หน้า 83

² นิโกลาส์ , แชรแอส ล.ค หน้า 139

ผู้ก่อเรื่องกำนันและประตูลำหรับระบายน้ำควย¹ ออกพระวิสุทรสุนทรได้เขียนรายงานให้สมเด็จพระนารายณ์ทรงทราบ

6.1.4 ค่านวิฆกรรม

สมเด็จพระนารายณ์ ทรงให้ความสนใจฝรั่งเศสมาก ได้แสดงความยกย่องพระเจ้าหลุยส์เป็นอันมาก² และพยายามที่จะเลียนแบบพระเจ้าหลุยส์ซึ่งพระองค์ทรงพอพระทัยในพระราชประวัติของพระเจ้าหลุยส์³ ทรงสนใจถึงวิธีการปกครองบ้านเมืองฝรั่งเศส ในตอนที่ราชทูต เคอ ลาดูแบร์มาเมืองไทย ได้มีพระบรมราชโองการให้แปลหนังสือ คิวเคอร์ซ (Q. Cuvee) ที่เป็น ภาษาไทยและโปรคให้แปลพงศาวดารของฝรั่งเศสหลายตอนพระองค์ทรงมีความรอบรู้ในเรื่องของ ประเทศตะวันตกถึงวิธีการออกเสียงเพื่อเลือกจักรพรรดิ ของอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์⁴ และได้แสดงความคิดเห็นว่า "ศิลปากรแห่งการครองราชย์นั้นจะกระทำกันโดยวิธีเคาหามิได้ แต่ คุ้มความเจเนจิก ชั่วของในกิจการบ้านเมืองแล้วเป็นอันมาก ก็กับการอ่านเรื่องราวทั้งหลายนั้นแล "

จากการที่ไคทรงศึกษาประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสแล้ว สมเด็จพระนารายณ์ ทรงได้ พระราชทานจดหมายเหตุประวัติราชอาณาจักรสยามแก่พระเจ้าหลุยส์⁵ และทรงคิดว่าการที่พระเจ้าหลุยส์ชักชวนให้พระองค์เข้ารีตนั้นไม่ทรงหวังอะไรตอนแทนจึงทรงยกย่องพระเจ้าหลุยส์⁶ และนิยมแบบฝรั่งเศสได้โดยจะกำเนินรอยตามพระราชจริยวัตร พระเจ้าหลุยส์⁷ ซึ่งที่จริงแล้ว พระองค์ทรงส่งอำมาตย์ไม่แพ้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และพระองค์ได้ทรงแสดงความสนิสนม โดย ประทับร่วมเสวยกับชาวต่างประเทศและทรงพยายามจะปรับปรุงขนบธรรมเนียม ประเพณีไทยให้

* ทิวแห่งจักรพรรดิในทาง ทฤษฎี เป็นตำแหน่งที่เลือกตั้งโดย คณะเจ้าผู้ครอง 7 พระองค์ เรียกว่า เจ้าผู้เลือก (Elector)

1 ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 57,58,59,60 เล่ม 31,32,33

2 เคอ แบส , บาทหลวง ล.ค หน้า 100

3 นิโกลาส์ , แชรแวงส์ ล.ค หน้า 265

4 เคอ ลาดูแบร์ ล.ค เล่ม 1 หน้า 459

5 เคอ ชิวตี๋ย์ ล.ค หน้า 459

6 ศุรสภา , ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 80 หน้า 89-90

7 ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 41 เล่ม 24 หน้า 94 และ ภาค

12 เล่ม 10 หน้า 265

เป็นแบบฝรั่งเศสโดยปรึกษากับราชทูตเคโชมองค์¹ ทรงโปรดให้ชาวฝรั่งเศสที่เข้าเฝ้าสวมรองเท้าหนังบนพรมและทำความเคารพอย่างธรรมเนียมยุโรป รวมทั้งการยิงสลุตต้อนรับเรือของฝรั่งเศสที่ป้อมบางกอก ซึ่งการยิงสลุตนี้ วัตถุประสงค์ของไทยและในเวลานั้นไทยยังไม่มี ธงชาติ เคยแต่ชักธงฮอลันดา ซึ่งเป็นธงที่ชักกันมาในแถบทะเลนั้น แต่ฝรั่งเศสไม่ยอมยิงสลุตตอบรับ ทำให้ไทยชักธงที่ไม่มีใครรู้จักฝรั่งเศสจึงยิงสลุตค้ำับ ที่ป้อมบางกอก² ในการเตรียมการส่งราชทูตไทยไปฝรั่งเศสนั้น บาทหลวงช่วยสั่งสอนบารยาทแบบยุโรป ส่วนนักเรียนไทยที่ไม่เรียนประเทศฝรั่งเศส นอกจากจะเรียนวิชาต่างๆแล้วต้องเรียนวิชาเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ผู้ที่ ชาวฝรั่งเศสด้วย ซึ่งในสมัยนั้นประเทศต่างๆยอมรับว่าแบบฉบับของราชสำนักต่างๆในยุโรป

จากการพิจารณาพระราชบรรณาการและเครื่องบรรณาการต่างที่ถวายสมเด็จพระนารายณ์นิยมนครองราชเครื่องตกแต่งแบบฝรั่งเศส โดยรับสั่งให้ราชทูตไทยจัดทำล้ามฝรั่งเศส ได้แก่ ภาชนะเนื้อดีพื้นกว้าง ฝาสี่แฉก เครื่องแก้วจีนใหญ่ๆกลึงหวดแกงถึงใหญ่ๆงามๆหน้าลายทองสำหรับทำพรมรองเท้า³ โคมระย้า เขิงเทียนกิ่งคู่หนึ่ง ทำถ้วยแกงจืดระโนหังลิ้น เจริญระโนและเครื่องเคลือบเป็นสิ่งที่โปรดมากกว่าเงินทอง โดยให้เอาของเหล่านี้ไปไว้ยังเมืองละโว้⁴ นอกจากนี้ยังมีกระจกเงาเพื่อใช้ประดับให้เต็มท้องพระโรง พรหมฉานใหญ่และแพรคอก⁵ ในการเตรียมรับทูตฝรั่งเศสได้ทรงโปรดให้สร้างตึกและให้ทำเครื่องใช้บนโต๊ะซึ่งอาจจะเป็น จาน ช้อน ช่อม มีค ทำถ้วยเงินสำหรับไว้เลี้ยงราชทูตทรงเสียนแบบราชสำนักแวร์วายเป็นต้น คือ ทรงคัดฉลองพระองค์แบบมกุฎราชกุมารฝรั่งเศส⁶ และทรงสั่งตัดพระมาดาแบบต่างๆมีหลายสี⁷ เมื่อครั้งที่ราชทูตลาดูแบร์มาเมืองไทยได้นำนักคนกรีโอเปร์ว่าและนักสิโวโอลินมาแสดงหน้าพระที่นั่ง แต่พระ-

¹ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 41 เล่ม 24 หน้า 94 และ ภาคที่ 12 เล่ม 10 หน้า 265

² ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 15 หน้า 262

³ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 49 เล่ม 23 หน้า 222

⁴ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 19

⁵ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 19 หน้า 7

⁶ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40 เล่ม 23 หน้า 222

องค์ไม่โปรดฟ้าเพราะว่ามีเสียงคนตรีทุ้มเกินไป¹ ความนิยมฝรั่งเศสนั้นอยู่ในหมู่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับราชสำนักเสียส่วนมาก ดังปรากฏได้ว่าบรรดาขุนนางคงจะโดยเสด็จในพระราชนิมยฝรั่งเศส เพราะชาวไทยมีมือไม้ข้อศอกอย่างดีน้าจากพ่อค้าฝรั่งเศส เพื่อล่าเลียนแบบ² และบ้านของฟอนคอนก็ประดับด้วย ฟอริเจอร์ของฝรั่งเศส ซึ่งได้รับจากเคอโซมองต์³

ในตอนนี้ออกพระวิสุทรสุนทร ไปฝรั่งเศส ได้ปฏิบัติตามธรรมเนียมยุโรปดังเช่นนี้ พวกแขกเก่าอื้อให้สุภาพสตรี นั่งและเข้าเฝ้าชายาของมณฑุราชกุมาร ฝรั่งเศสรวมทั้งมีการเต้นรำ เพื่อเป็นมารยาทในงานเลี้ยงรับรอง นอกจากนี้ยังไปชมสถานที่เล่นลูกบอลไม้ชนิดซึ่งห้อยด้วยมือคล้ายเด็กเล่นโนรา(สันนิษฐานว่าเป็นเกมส์โบว์ลิง) นอกจากนี้ยังได้ไปเยี่ยมค่านับบุคคลสำคัญของฝรั่งเศสที่บ้าน * และขุนนางผู้ใหญ่ของฝรั่งเศสอีกหลายท่าน⁴ และออกพระวิสุทรสุนทร ได้ส่งเกตุวิจิตร จักบ้านเรือนของผู้ที่ชาวฝรั่งเศส และท่านชื่นชมหนังสือว่าด้วยความเป็นอยู่ของปารีสที่อธิบายการดำเนินการปกครองภายในพระนคร

ฝรั่งเศสที่เดินทางมายังเมืองไทยก็ได้หาความรู้ทางค่านะวันออก จากบันทึกของเคอซิวซีย์ กล่าวไว้ว่า "อยุธยาเป็นที่ชุมนุมของชนต่างภาษากว่า 20 ภาษา... จะได้จกจำทำจกหมายอย่างแน่ ถึงวิธีการปกครองบ้านเมืองถึงกำลังทหาร ฝ่ายบกและฝ่ายทะเลถึงการค้าขายและถึงเรื่องพงศาวดารของประเทศเหล่านี้---ถ้าจะยังแปลหนังสือที่ดีของประเทศเหล่านี้เป็นภาษาฝรั่งเศสไม่ได้ก็พอจกจำเชื่อไว้ได้ เพื่อผลิตกฏได้ง่ายและต้องการทราบถึงเมืองเหล่านี้ " ⁵ และ

* เช่นที่บ้านของมาร์คิ เคอร์เซร์ ซึ่งเป็นพี่ชายของบาทหลวงเคอเดออง

1 เคอ ลาดูแบร์ ล.ก เล่ม 1 หน้า 300-301

2 ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 41 เล่ม 24 หน้า 212

3 ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 12 เล่ม 10 หน้า 274

4 ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 57,58,59,60 เล่ม 31,32,33

ดูรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องราชทูตออกพระวิสุทรสุนทร ไปชม งานศิลปะวัฒนธรรมของฝรั่งเศส

5. ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40 เล่ม 24 หน้า 11-12

บาทหลวงคาซาร์คยังได้รายงานเกี่ยวกับเรื่องข้างไปยังราชสภาวิทยาศาสตร์ แห่งฝรั่งเศส¹ ทั้งยังมีข้อสังเกตว่าแก้อัทรงหลุยส์ซึ่งได้รับการยกวางคองามนั้นอาจจะได้รับแนวความคิดไปจาก "คัง" ของไทย เพราะความประเพณีไทยจะไม่วางของอยู่บนนั้น ในการเข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 คณะทูตไทยคงเตรียมตั้งไปเพื่อวางเครื่องราชบรรณาการ *

จะเห็นได้ว่าในตอนปลายสมัยสมเด็จพระนารายณ์นั้น ราชสำนักขุนนางคงจะเต็มไปด้วยอิทธิพล ของฝรั่งเศส แต่มีขุนนางบางกลุ่ม โดยเฉพาะพระเพทราชาไม่พอใจและเห็นว่าฝรั่งเศสกำลังแผ่อิทธิพลเข้ามาครอบครองไทย ทำให้ก่อรัฐประหารอันมีผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสสิ้นสุดลงพร้อมกับการรับเอาความเจริญของฝรั่งเศสก็สิ้นสุดลงด้วย

6.2 การ 6.2 การนำไปสู่ความฉิบพลาตก้านนโยบายต่างประเทศ

จากการที่ประเทศไทย คำนึงนโยบายเป็นพันธมิตรกับฝรั่งเศสนั้นเป็นข้อดีกับประเทศไทยอยู่มาก ทั้งในด้านการรับความเจริญของฝรั่งเศสมาปฏิบัติที่มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมตามคิดเห็นเพื่อที่กรุงศรีอยุธยาจะได้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมชาติตะวันตก ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างเสถียรภาพ ความมั่นคง ให้แก่ประเทศไทย อีกด้วย แต่ก็มีผลเสียมาสู่ความมั่นคง ของประเทศเช่นกัน ยังเป็นเหตุ นำไปสู่การค่านโยบายต่างประเทศที่ฉิบพลาตก ทำให้ไทยต้องเผชิญปัญหาต่างๆนานา ซึ่งพระองค์ก็ทรงคาดไม่ถึงความฉิบพลาตกของบาทหลวงฝรั่งเศสและนโยบายต่างๆของพระเจ้าหลุยส์และเจคนารมย์ของฟอนคอน ความฉิบพลาตกนี้อาจกล่าวได้ คือ

6.2.1 ทางศาสนา

ในสมัยพระนารายณ์ทรงโปรดให้ราษฎรนับถือศาสนาโดยเสรี ถ้าไปรคปานก็จะพระราชทานสิ่งของในการก่อสร้างให้ ดังในตอนต้นรัชกาลทรงรับสั่งให้ซื้อวัดแล้วสร้างมัสยิดเพื่อเป็นเกียรติแก่เสนาบดีชาวอิหร่านของพระองค์² เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณที่ชาวอิหร่านช่วยพระองค์ในการปราบดาภิเษกขึ้นเมื่อมีความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสได้โปรดให้บาทหลวงฝรั่งเศสเข้าเฝ้าเป็นครั้งแรก ทรงทราบถึงอำนาจของพระเจ้าหลุยส์ จึงปรารถนาจะได้ฝรั่งเศสไว้เป็นพันธมิตร จนเป็นผลกระทบทระเทือนต่อพุทธศาสนาในประเทศไทย เพราะทรงโปรดให้บาทหลวง

* จากข้อสังเกตของ อ. เสนอ นิลเกษ หนังสือสันนิษฐานร่วมกันกับ พลับพลึง มูลศิลา

¹ คาซาร์ค , บาทหลวง จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวง

คาซาร์ค หน้า 7

² อิมนิ มุสตันหมัก ชิปรอฮีม ล.ก หน้า 239

เข้าเฝ้าเป็นการส่วนพระองค์อย่างใกล้ชิด ทำให้ขุนนางมีความสงสัยและไม่พอใจ ที่พระองค์ทรงให้เกียรติและปฏิสันถาร เป็นอย่างดี

ตั้งแต่นั้นมา บรรดา ขุนนางไทยเริ่มจับตาพฤติกรรมของบาทหลวงฝรั่งเศส ซึ่งเมื่อทรงไปρκให้เข้าเฝ้าบ่อยครั้ง และทรงปฏิสันถารเป็นเวลานานยิ่งทำให้ ขุนนางไม่พอใจมากขึ้น นอกจากนี้พระองค์แสวงหาว่าเลื่อมใสศรัทธาศาสนา จนถึงกับครั้งหนึ่งมีรับสั่งให้ปิดวัดและทรงห้ามอย่างเด็ดขาดไม่ให้คนเข้าไปมีที่นั่น ๑ ถูกลงพระอาญาอย่างหนัก พระองค์เองก็ไม่เคยเสด็จไปวัดนั้นอีกเลย ทำให้บรรดาขุนนางทั้งปวงสงสัยและประหลาดใจมากถึงกับเล่าความเห็นว่าพระองค์ทรงเปลี่ยนไปนับถือศาสนาของชาวต่างประเทศแล้ว ๑ ด้วยเหตุนี้จึงมีการเคลื่อนไหวในหมู่ขุนนางโดยออกญาโกษาธิบดี (เหล็ก) ได้ทำการต่อต้านการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ของบาทหลวงฝรั่งเศส เช่นออกคำสั่งลับ ห้ามเข้าเมืองและห้ามข้าราชการเข้าวัด

นอกจากนี้ยังมีพฤติกรรมที่ทำให้คนไทย สงสัยในท่าทีของสมเด็จพระนารายณ์เอ็กในกรณีวิวาทระหว่างชาวจีนกับพวกข้าราชการ และทรงลาพระอาญาพระโขนกหัวหน้าชาวจีนอย่างหนัก โดยการประจานสามเชือกขึ้นมาเฝ้า มีรับสั่งให้เอาไม้ไผ่เคาะศรีษะและในที่สุดให้นำไปประหาร ส่วนชาวจีนที่เกี่ยวข้องนำไปจำจวน ๒ ซึ่งอาชญาที่สมควรลงโทษเฉพาะผู้คิดกบฏ เท่านั้นเท่านี้บุคคลทั่วไปคิดว่าสมเด็จพระนารายณ์ทรงโปรดคนละชาวต่างประเทศมากเกินไ้

ความไม่พอใจของคนไทยยิ่งทวีมากขึ้น โดยการเพิกทอดของสมเด็จพระนารายณ์พระราชทานสิทธิพิเศษต่างๆ เช่น สิทธิทางการศาลให้แก่พวกข้าราชการและกรมทูตที่มีรับสั่งถึงพระและเนรออกมาซึ่งงานโดยประกาศว่าผู้ใดจะบวชเป็นพระต้องเล่าเรียนอยู่หลายปีมิฉะนั้นก็ให้บวชระยะสั้น แล้วสึกออกไปทำงานในไร่นาคามเดิม ๓ การครั้งนี้ทำให้พระสงฆ์และเนรทูกองสึกออกมาเป็นจำนวนมาก ถ้าชนกอนเป็นขุนนางคนไทย เรื่องก็คงไม่รุนแรงถึงกับมีเรื่องชกต่อยกันขึ้นระหว่างออกหลวงสุรศักดิ์กับเนรคอน และเจ้าแก้วจุลจิตได้เข้ามาขอพระราชทานอภัยโทษแทนออกหลวงสุรศักดิ์จึงไม่ได้รับโทษ ๔

๑ ศิลปากร , กรม ป ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 18 หน้า 222- 223

๒ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40 เล่ม 23 หน้า 265-268

๓ อิบนิ มุฮัมหมัด อิบรอฮีม ล.ศ หน้า 166.

๔ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว , พระบาทสมเด็จพระนารายณ์ พระรารพงศาวดารฉบับพระราช

นอกจากนี้ยังมีข้าราชการสำนักในพระอนุชาโอรสเกล้าถวายบังคม กล่าวร้ายบาทหลวง จึงถูกจับกุม ภายหลังจากจึงสารภาพว่าพระภิกษุองค์หนึ่ง โกล่กล่วว่าเป็นทวนของ พยากรณ์ว่า สมเด็จพระนารายณ์จะถูกปลงพระชนม์ เพราะว่าพระองค์เป็นกษัตริย์ที่ศรัทธาต่อพุทธศาสนาและก่อนหน้าทีราชทูตเคอโซมองต์จะเดินทางกลับฝรั่งเศสมีเพลงยาวสยามไว้ที่คนไม่หน้าพระราชวังลพบุรี โกล่กลั่วบรยายถึงภยันอันตรายต่างๆต่อพุทธศาสนาและปลงพระชนม์ให้คนทั้งหลาย จึงร้อนแทนในเหตุการณ์ที่กระทบกระเทือน คือแผ่นดิน แต่สมเด็จพระนารายณ์ก็ไม่ได้สะเทือนพระทัย กลับประกาศจะจับตัวคนเขียนมาลงโทษสถานหนักให้ได้ ทั้งนี้พระองค์ทรงมีพระทัยที่จะต้องการเป็นมิตรกับฝรั่งเศส โดยปรับปรุงขนบธรรมเนียมแบบฝรั่งเศส โดยไม่ได้คำนึงถึงความรู้สึกของชนส่วนใหญ่ว่าจะเข้าใจนโยบายของพระองค์หรือไม่¹

ยิ่งไปกว่านั้นพระสงฆ์มีปฏิริยาต่อต้านนโยบายของสมเด็จพระนารายณ์ที่ให้ความเอื้อเอื้อแก่บาทหลวงและพวกเข้ารีตมาเป็นพิเศษ กล่าวคือ เกิดกบฏพระสงฆ์ ขึ้นโดยพระสงฆ์ได้ชุมนุมกันในอุโบสถเพื่อรับเสด็จพระองค์ที่พระราชดำเนินมาประกอบทางศาสนาโดยวางแผนไว้แล้วว่า เมื่อพระองค์เสด็จเข้ามาภายในพระอุโบสถ พร้อมด้วยข้าราชการเพียง 5-6 คนก็จะทำปลงพระชนม์เสีย แต่แผนการนี้ไม่สำเร็จเพราะสมเด็จพระนารายณ์ทรงล่วงรู้แผนการนี้เสียก่อนจึงรับสั่งให้ประหารชีวิตพระสงฆ์ที่กบฏครั้งนั้นทั้งหมด²

จากปฏิริยาดังกล่าวนี้นั้น เมื่อเปรียบเทียบกับตอนต้นรัชกาลของพระองค์แล้วจะเห็นได้ว่าเปลี่ยนแปลงไปมาก กล่าวคือ พระองค์ได้รับการสนับสนุนจากบรรดาขุนนาง ราษฎร และพระสงฆ์อย่างเต็มที่³ ครั้นเอาเวลานี้ไป บุคคลเหล่านี้ต่างก็เสื่อมความนิยมและกลายเป็นความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระนารายณ์ลงมาก

6.2.2 การวางพระทัยและโปรดปรานพวคนอกคนมากเกินไป

นับตั้งแต่พวคนอกคนเพิ่มพูนได้สมเด็จพระนารายณ์ทรงลาพระอาญาออกญาโทยาเหล็กแล้ว ขุนนางใหญ่น้อยต่างมีความหวั่นวิตกและไม่ไว้วางใจเกรงว่าตนจะถูกพวคนอกคนเพิ่มพูนเช่นกันดังนั้น จึงคบคิดกันอย่างลับเพื่อลอบสังหารชีวิตพวคนอกคน แต่ข่าวนี้ล่วงรู้ไปถึงสมเด็จพระ-

¹ พลับพลึง มูลนิธิ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสสมัยอยุธยา หน้า 220

² นิโกลาส แชรแวส ล.ค หน้า 236

³ เกอแมส , บาทหลวง ล.ค หน้า 90

พระนารายณ์เสียก่อน ขุนนางเหล่านั้นจึงถูกประหารชีวิต ไปกว่าสามร้อยคน⁴ เหตุการณ์ครั้งนี้ พวกขุนนางยิ่งเพิ่มความเกลียดชัง"ฟอนคอนมากขึ้นและไม่หยุดยั้งความคิดที่จะทำร้าย"ฟอนคอน ค่อยหาโอกาสอยู่ตลอดเวลา สมเด็จพระนารายณ์ทรงทราบเรื่องนี้ ทรงแสดงความห่วงใย โดยปากฝังกับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ด้วยพระองค์เอง ส่วน"ฟอนคอน"ก็ตั้งใจจะอาศัยฝรั่งเศสเป็นที่พึ่งเขาพยายามทำคดีฟ้องฝรั่งเศส สนับสนุนกองจรรมนักศาสนาและแนะนำให้ตั้ง ศาลสนธิสัญญาการเมืองรวมทั้งการเข้าหุ้นกับบริษัทอินเดียตะวันออกของฝรั่งเศส เพื่อให้ได้ไม่ต้องลำบาก เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้า แต่การกระทำของเขาเป็นการชักประโยชน์ของชาติอื่นๆซึ่งทำให้เกิดผลเสียต่อประเทศไทย คือ การเกิดกบฏหมิ่นกษัตริย์ และการทำสงครามกับบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษถึงกระนั้นก็ยังไม่มีใครกล้าพูด"องความประพฤติกอง"ฟอนคอนเพราะเห็นว่าเป็นคนโปรกปรานของสมเด็จพระนารายณ์และไม่กล้าที่จะเป็นศัตรูกับเขาอย่างเปิดเผย ด้วยเกรงจะถูกลงโทษ ดังเช่นกรณีหลวงสุรศักดิ์ที่มีเรื่องทะเลาะวิวาทกับ"ฟอนคอน"จนเกิดการชกต่อยขึ้นอีก ทั้งนี้สมเด็จพระนารายณ์โปรดลง"ระอา"าโบายออกหลวงสุรศักดิ์และถอนออกจากตำแหน่ง²

พฤติกรรมของ"ฟอนคอน"นั้นนอกจากจะก่อให้เกิดความเกลียดชังในหมู่ข้าราชการแล้ว พระสงฆ์ก็มีความเกลียดชัง"ฟอนคอน"ยิ่งนัก เนื่องจาก เขาแสดงที่ท่าอย่างเปิดเผยว่าต่อไปจะเป็นผู้ครองและบำรุงคริสต์ศาสนา มีการสร้างโบสถ์ โรงเรียน และเกณฑ์นักเรียนไปเข้าเรียนกับบาทหลวงพร้อมทำเชิญชวนพระสงฆ์ จะต้องยอมรับคำสั่งสอนเกี่ยวกับพระคริสต์ศาสนา รวมทั้งการที่"ฟอนคอน"เป็นผู้ชักชวนบาทหลวงให้เข้าถึงสมเด็จพระนารายณ์และให้การต้อนรับคณะทูตฝรั่งเศสจนเกิดธรรมเนียมการทูตไทยที่เคยปฏิบัติกันมาโดยไม่ฟังคำสั่งคำสอนของขุนนางไทย สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่สร้างความไม่พอใจให้ชาวไทยทั่วไป แต่ขุนนางก็ไม่สามารถกล่าวโทษ"ฟอนคอน"อย่างเปิดเผยนอกจากนี้ "ฟอนคอน"ยังแสดงอำนาจกับหมู่ พ่อค้าฝรั่งเศสอีกด้วย³ นอกจากจะทำความผิดหวังแล้วให้แก่ขุนนางไทย แล้วยังสร้างความไม่พอใจต่อ"ฟอนคอน"ในหมู่พ่อค้าที่ตั้งศาลในบรรดาชาวต่างประเทศผู้เกลียด"ฟอนคอน"นั้น ไม่มีใครเกินมองซิเอย์ เวเร็ค เจ้าหน้าที่คลังสินค้าฝรั่งเศสที่อยุธยา เขากล่าวถึงว่า"ฟอนคอน"เป็นคนโหดร้าย ไม่จริงใจต่อใคร เป็นคนมักใหญ่ใฝ่สูง

¹ ฟอรป่า จดหมายเหตุ"ฟอรป่า" หน้า 80

² เกอ แบลส, บาทหลวง ล.ค. หน้า 59

³ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 15 หน้า 291

โลกมากอาชวาทพยาบาท คนซึ่งโง่ง อย่างร้ายกาจ เช่นนี้ อาจทำการทรยศร้ายแรงได้¹

แสดงให้เห็นว่า"อนคอนเป็นที่เกลียดชังของขุนนาง พระสงฆ์ ประชาชนและชาวต่างประเทศ เหตุการณ์ดังกล่าวยังทวีความตึงเครียด ซึ่ง"อนคอนนั้นจะต้องรู้สึกว่าเขาเองอยู่โดดเดี่ยวไม่มีกำลังสนับสนุน เขาจึงให้บาทหลวงสังฆารักษ์ไปเจรจากับความลับเพื่อขอคำสั่งทหารจากฝรั่งเศสโดยอ้างว่าเพื่อไปแก้ไขเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ศาสนา บริษัทของฝรั่งเศสและป้องกันเกียรติยศรวมทั้ง ป้องกันมิให้"อนคอนผู้ซึ่งจงรักภักดีต่อประเทศฝรั่งเศสได้รับอันตรายจากผู้คิดจะสืบทอดสมบัติจึงเกลียดชัง"อนคอนยิ่งนัก² ซึ่งฝรั่งเศสก็ให้ด้วยจึงส่งทหารเข้ามาเมืองไทยทำให้"อนคอนมีทหารประจำตัวและเป็นผู้บังคับบัญชากองทหารโดยตรง³ ซึ่งคงจะหวังว่าเขาคิดว่าอำนาจของตนจะยั่งยืนไม่จืดเป็นต้องผูกน้ำใจของคนไทยอีกต่อไป ดังนั้นจึงแสดงกิริยาเย่อหยิ่งมากขึ้น

6.2.3 เหตุการณ์อื่นที่เกี่ยวข้องกับคำเนนนโยบายต่างประเทศ

จากการที่สมเด็จพระนารายณ์ ทรงโปรดปรานชาวต่างประเทศโดยเฉพาะชาวตะวันตกโดยคำเนนนโยบายผ่อนปรนอยู่ตลอดเวลา ทำให้บรมวงศ์ศานุวงศ์ไม่พอใจ ทั้งนี้วิเคราะห์จากภายหลังจากที่ทรงคบค้ากับฝรั่งเศส จนกระทั่งบาทหลวงและ"อนคอนสนับสนุนให้สมเด็จพระนารายณ์ส่งทูตไปฝรั่งเศสก็ได้รับการคัดค้านจากขุนนาง⁴ แต่สมเด็จพระนารายณ์ไม่ทรงตั้งพระทัยไว้แล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสจึงดำเนินเรื่อยมา จนกระทั่งพระเจ้าหลุยส์ส่งราชทูตเคอโซมองค์มาเมืองไทยด้วยความปรารถนาปลื้มพระทัยและความปรารถนาที่จะได้ฝรั่งเศสเป็นพันธมิตร ทำให้สมเด็จพระนารายณ์ต้องการเอาใจฝรั่งเศสเป็นอย่างยิ่ง โดยไม่ได้ไม่ได้วินิจฉัยอย่างรอบคอบ ถึงกรณีจัดการต้อนรับคณะทูตซึ่งทรงยกย่องให้เกียรติมาก โดยมี"อนคอนเป็นผู้รับเสด็จพระบรมราชโองการ เมื่อราชทูตผ่านปากต่างๆ ก็จะต้องยิงสลุต มีการตั้งขบวนต้อนรับความหมู่บ้านปลายทาง ซึ่งเป็นเกียรติที่สงวนไว้กับกษัตริย์องค์เดียว⁵ นอกจากนี้ยังเกณฑ์ขุนนางชั้นสูงผู้ใหญ่ออกไปรอรับก่อนจะถึงอยุธยา ซึ่งแต่เดิมไม่ต้องออกไปไกลถึงเพียงนี้และ

¹ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เล่ม 16 หน้า 93-94

² ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 46 เล่ม 23 หน้า 45-48

³ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 44 เล่ม 26 หน้า 156

⁴ ศิลปากร , กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่ม 19 หน้า 237

⁵ เคอ โซวซี , บาทหลวง ล.ค หน้า 356

ส่งไปเฉพาะขุนนางชั้นผู้น้อยเท่านั้น เมื่อครั้งราชทูตเคอโชนองค์ ไม่ยอมขูษานรพระราชสาส์น
ชั้นจีนสุกแซน พระองค์ก็ทรงโหมตัวมารับ พุทธิการณเฒ่นั้นเป็นเรื่องราวที่วิจารณ์กันว่าพระองค์ ทรง
ลดพระเกียรติลงเกินไป

ในระยะที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงเริ่มติดต่อกับฝรั่งเศสทรงมีพระปรสงค์
จะยกทัพไประงับเหตุการณ์ร้ายแรง ในเขมร¹ ถึงแม้ว่าคณะที่ปรึกษาาราชการแผ่นดินจะทูลทัด
ทาน โดยให้เห็นว่าการกระทำเช่นนั้นไม่เกิดผลดี อย่งใด เฉพาะในวันข้างหน้าจะก่อรับมือกับ
ชาวโคจงชาวจีน* แต่สมเด็จพระนารายณ์ไม่เห็นด้วย ทรงอ้างว่าการที่พระองค์ได้รับ "เกียรติ
ยศ" ตอนไหนเพียงพอแล้ว² การที่สมเด็จพระนารายณ์เฝ้าจะตัดสินพระทัยเข้าไปรับเหตุการณ์
ในเขมร เมื่อปี พ.ศ. 2228 นั้นก็เพราะคล้อยตามคำสนับสนุนของ"อนคอน" ซึ่งเป็นผู้วางแผน
เผด็จศึกโดยให้ชาวสยาม ทำไร่ไถนาในกัมพูชา เพื่อสะสมเสบียงอันเป็นทางบังคับให้ข้าศึกยอม
จำนน เพื่อป้องกันไม่ไห้ชาวโคจงแรงจันทน์มาช่วย พวกกบฏชาวกัมพูชา "อนคอนจึงได้ส่งเรือ
รบติดต่อกับยุโรปและไห้ชาวอังกฤษที่รับราชการกับพระเจ้ากรุงสยาม คุมเรือไปรบกับชาว-
โคจราชจีน³ สมเด็จพระนารายณ์ได้เตรียมทหารในกองทัพโดยเดินทางบก 1,000 คน ทางเรือ
จัดเรือรบขนาดใหญ่ 4-5 ลำ โดยไห้ทหารชาวโปรตุเกสและชาวอังกฤษ เป็นผู้บังคับการนอกจาก
นี้มีเรือขนาดเล็กอีก 60 ลำ โดยนำทหารไทย⁴ในที่สุดบรรดาหมู่ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโค
จราชจีน ก็พ่ายแพ้ไปอย่างสิ้นเชิง⁵ แม้ว่าสงครามครั้งนี้ไทยจะได้รับชัยชนะและจัดการเกี่ยว
กับความสงบในบ้านเมืองเขมรก็ตาม แต่ไทยไม่สงครามที่จะขับไล่ขุนให้พ้นจากบริเวณปากน้ำโขง

* หมายถึงพวก ญวน ที่ตั้งเมืองหลวงอยู่ที่กรุงไซ

¹ ดูรายละเอียดที่นิโกลาส์ แชรแวงส ล.ค หน้า 260-261 และประชุมพงศาวดาร
ภาคที่ 32 เล่ม 18 หน้า 210

² นิโกลาส์ แชรแวงส ล.ค หน้า 238-239

³ เคอ แบส, บาทหลวง ล.ค หน้า 62-63

⁴ นิโกลาส์ , แชรแวงส ล.ค หน้า 261

⁵ เคอ แบส , บาทหลวง ล.ค หน้า 63

ดังนั้นปัญหาเขมรในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์จึงมิได้ยุติลง ยังคงเบียดเบียนกันมา ซึ่งคงจะทำให้ขุนนางไม่พอใจ

การดำเนินนโยบายผ่อนปรนและเอาใจหาต่างประเทศเหล่านี้ ย่อมทำให้พระบรมวงศานุวงศ์ไม่พอใจ ขณะเดียวกันได้เกิดเหตุการณ์เกี่ยวกับช้างเผือก ซึ่งเป็นพระที่นั่ง-แท่นปลูกดอกไม้เข้าป่า¹ มีการทำนายว่าจะเกิดเหตุร้ายขึ้น นับว่าเป็นสากรัวย ซึ่งควรจะทำให้ผู้คนรอรู้ว่า จะเกิดสิ่งใดขึ้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส นอกจากไทยจะได้รับผลดีต่างๆนานาจากฝรั่งเศสแล้ว ก็ย่อมเกิดผลประโยชน์แก่ประเทศอื่นๆ ซึ่งนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ

¹ เกอ ชิวซี้ ,บาทหลวง ด.ค หน้า 356

บทสรุป

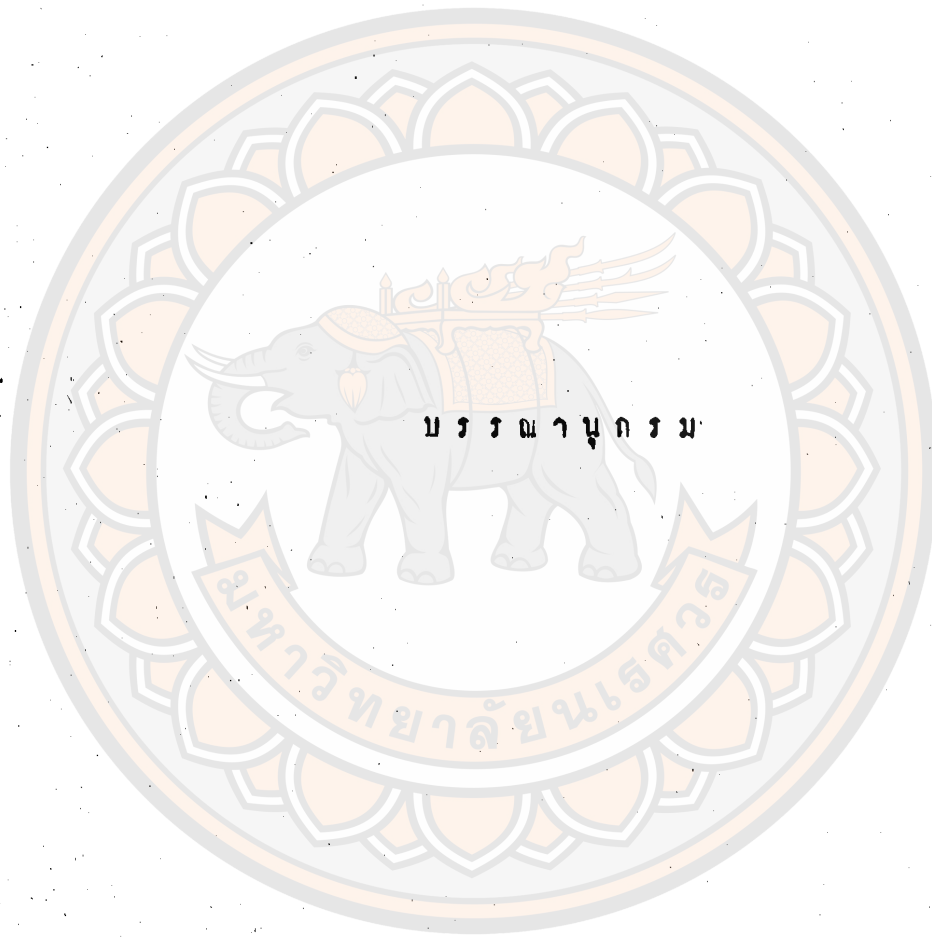
ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ตอนต้นรัชกาลมีการติดต่อกับต่างประเทศด้วยกันจนได้แก่ โปรตุเกส อังกฤษ ญี่ปุ่น มุสลิม และฮอลันดา ซึ่งในบรรดาชาติที่มาติดต่อกับไทยต่างก็ได้รับเอกลิทธิและไมตรีจากไทยโดยเฉพาะฮอลันดาได้มากกว่าประเทศอื่น อันเป็นเหตุให้ชาติอื่นไม่พอใจ และภายหลัง ฮอลันดามุ่งหวังประโยชน์ฝ่ายเดียวจากไทย ทำให้ไทยต้องหาประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ มาคู่ลี่ยอำนาจไทยกับฮอลันดาและในขณะฝรั่งเศสเข้ามาสัมพันธ์กับไทย ไทยจึงรับสัมพันธไมตรีที่ติดกับฝรั่งเศส เพื่อคู่ลี่ยอำนาจ ส่วนฝรั่งเศสก็มีจุดมุ่งหมายที่จะเผยแพร่ศาสนาเพื่อเป็นเครื่องมือที่จะขยายอำนาจไปทางตะวันออก ซึ่งมีนโยบายสวนทางกัน อันเป็นความสัมพันธ์พื้นฐานของความเข้าใจผิด ถึงแม้ว่าในการสัมพันธกันนั้น จะเป็นการสัมพันธ์ในทำนองไมตรี โดยมีการส่งทูตติดต่อกันและเปลี่ยนแปลงกันหลายครั้ง นอกจากนี้แล้วสมเด็จพระนารายณ์ยังได้พยายามที่จะเรียนอารยธรรมของชาวฝรั่งเศส โดยยอมรับเอาศิลปวิทยาการ ตลอดจนวัฒนธรรมของฝรั่งเศส มาใช้ในราชสำนัก อันเป็นเหตุให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 กิจจะชักจูงให้สมเด็จพระนารายณ์เข้ารีต แต่ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสรู้ว่าเข้าใจผิดและไม่สามารถที่จะชักจูงสมเด็จพระนารายณ์ให้เข้ารีตได้ จึงคิดทำการคุกคามไทย โดยใช้กองทหารฝรั่งเศสที่กั้นมันอยู่ที่สงขลา เพื่อป้องกันการคุกคามของฮอลันดา ให้ไปตั้งมันอยู่ที่เมืองบางกอกและมะริดแทนสงขลา ซึ่งบางกอกเป็นเมืองที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ โดยฝรั่งเศสหวังจะสนับสนุนพระปีย์ พระราชบุตรบุญธรรม ซึ่งเลื่อมใสคริสต์ศาสนา เป็นนิกิริยไทยองค์ต่อไป จะทำให้ฝรั่งเศสมีชื่อเสียงทางด้านศาสนาและเป็นประเทศที่มีอิทธิพลทางด้านการเมืองและการค้าในทางตะวันออก

แต่ฝรั่งเศสก็ไม่สามารถดำเนินการได้สำเร็จ จากการที่ความสัมพันธ์ของฝรั่งเศสกับไทยนั้นค่อยเลื่อมลง ด้วยปัจจัยหลายประการ แต่ที่สำคัญคือ การดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดของสมเด็จพระนารายณ์ ที่ไม่สามารถรักษาคู่ลี่ยอำนาจได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะในตอนปลายรัชกาลได้ทรงยอมให้ทหารฝรั่งเศสย้ายจากสงขลาเข้ามาตั้งมันอยู่ที่เมืองบางกอกและมะริด ซึ่งเป็นเมืองที่สำคัญทางยุทธศาสตร์มากเปรียบเสมือนประตูของประเทศ ทำให้บรรดาคนไทยมองไปในแง่พิวัก ฝรั่งเศสคุกคามไทย นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ต่างๆ ที่ทำให้คนไทยเกิดความหวาดระแวง โดยเฉพาะกลัวว่าจะเป็นอันตรายต่อพุทธศาสนาและเกรงว่าฝรั่งเศสจะเข้ามายึดเมืองไทยจึงรวมใจกันสนับสนุน ในการที่พระเพทราชา ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการ ท้าวราชรัฐประหาร บิดอำนาจสมเด็จพระนารายณ์ ได้สำเร็จ

คนสำคัญที่ดำเนินการให้ไทยกับฝรั่งเศส มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นคือฟอนคอน ซึ่งมีเชื้อชาติกรีก เป็นผู้มีความฉลาดไหวพริบคัมภีร์ชั้นเชิง พร้อมทั้งมีวาทกศิลป์เป็นเยี่ยมสามารถที่จะพูดให้ใครชอบได้ ทำให้เข้าเป็นที่ดีปรกปรามของสมเด็จพระนารายณ์และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าให้เป็นที่ปรึกษา ข้าราชการแผ่นดินอย่างใกล้ชิด ฟอนคอนพยายามสร้างเสริมงานความเป็นใหญ่ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆโดยวิธีการต่างๆ ถึงแม้ว่าวิธีการจะไม่ถูกต้องหรือผิดศีลธรรม จึงทำให้ฟอนคอนต้องเกี่ยวข้องกับพอลคาเอกเซน ชาวอังกฤษ นอกจากนี้ยังหวังจะใช้อิทธิพลของฝรั่งเศสเพิ่มพูนความมั่นคงและความมั่นคงให้กับอำนาจของตนเอง โดยเห็นว่าฝรั่งเศสสนใจเกี่ยวกับศาสนา

จึงได้เปลี่ยนศาสนาจากนิกายโปรเตสแตนต์มาเป็นนิกายโรมันคาทอลิกแสดงว่าตนเป็นผู้มีความสนับสนุนงานของศาสนาคริสต์ พร้อมทั้งสนับสนุนให้บาทหลวงเป็นผู้เกลี้ยกล่อมให้สมเด็จพระนารายณ์เข้ารับท้าวให้ชื่อเสียงของฟอนคอนเป็นที่เลื่องลือ ในปลายรัชกาลพระนารายณ์ เขาได้มีความทะเยอทะยานและมีความทะนงใจสูง ไม่มีที่สิ้นสุด โดยคิดการให้ฝรั่งเศสเข้ามาอิทธิพลทางการเมืองเหนือประเทศไทย โดยให้กำลังทหารของฝรั่งเศสเป็นเครื่องมือเมื่อกล่าวถึงทหาร ฝรั่งเศสเข้ามาตั้งอยู่ ณ เมืองไทยแล้ว ฟอนคอนก็พยายามเอาใจทหารฝรั่งเศสโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายพลเคอ ฟาร์ด ซึ่งสนิทสนมกับฟอนคอนไม่ประสบความสำเร็จในการยึดอำนาจครั้งนี้ จึงทำให้ฟอนคอนถูกจับกุมโดยปราศจากผู้ช่วยเหลือและถูกสมเด็จพระนารายณ์สั่งประหารในที่สุด

ในปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ฝรั่งเศสก็คิดมุ่งทางการเมืองโดยจะยึดเอาเมืองไทยเป็นอาณานิคม ส่วนไทยก็มีความต้องการ ข้อผูกพันเป็นพันธมิตรกับฝรั่งเศสต่างฝ่ายต่างมีความมุ่งหมายทางการเมือง แต่แล้วไทยเกรงว่า ความมั่นคงของชาติจะสั่นคลอนจึงเป็นฝ่ายชิงราชสมบัติและขับไล่อิทธิพลของชาวฝรั่งเศส ออกจากประเทศไทย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสต้องหยุดชะงักไปในระยะหนึ่ง

บรรณานุกรม

หลักฐานชั้นหนึ่ง

- กฎหมายตราสามดวง 5 เล่ม / องค์การคำของตุรุษภา 2505 - 2506 ✓
 แกมพ์เฟอร์, เอนเซลเบิร์ต, ไทยในจดหมายเหตุนามพ์เฟอร์ อัมพร สายสุวรรณ แปล พิมพ์ใน ✕
 ฌาปนกิจ นาย รวย ศยามานันท์, 2518.
- จันทนาศ (เวนิม), พัน / พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ พันจันทนาศ (เวนิม) กับ ✓
ระจักรพรรดิ (จาก) สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2507.
- เคอ ชัวซีย์, จดหมายเหตุนามพ์เฟอร์ การเดินทางไปสู่ประเทศสยาม ในปี ค.ศ. 1685 และ ✓
1686 ฉบับสมบูรณ์ สันต์ ท. โกมลบุตร แปล สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2516
- แซรวาส, นิโกลาส์ / ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม สันต์ ท. ✓
โกมลบุตร แปล สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2506
- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา พิมพ์ ✕
 ในงาน ศพ นายไต้ตั้ง พระประภา, 2511
- เคอ แบส, บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเคอ แบสเกี่ยวกับชีวิตและมรดกกรรมของ ✓
ก้องสรวงพอนคอน, สันต์ ท. โกมลบุตร แปล สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2508
- เคอ ลาดูแบร์, จดหมายเหตุนามพ์เฟอร์ ฉบับสมบูรณ์ 2 เล่ม สันต์ ท. โกมลบุตร แปล ✓
สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2508
- พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา / ฉบับหลวงสารประเสริฐ และ ฉบับกรมพระปรมานุชิต ✓
ชิโนรสและพระราชพงศาวดารเหนือ, 2 เล่ม องค์การคำตุรุษภา, 2504
- ศิลปากร, กรม / ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 5 พรรณนาคำข่อยกรุงสยาม ในชุดของตุรุษภา ✓
เล่ม 4 องค์การคำของตุรุษภา, 2506
- ศิลปากร, กรม / ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 12 จดหมายเหตุฝรั่งเศสและโปรตุเกสเข้ามา ✓
เมืองไทยในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เล่ม 10 องค์การคำตุรุษ ✓
สภา, 2507
- ศิลปากร, กรม / ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 18 รายงานการค้าขายในกรุงสยามครั้งแผ่นดิน ✓
สมเด็จพระนารายณ์ เรื่องราวเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ เรื่องทูตานุทูตของ
สมเด็จพระนารายณ์ออกไปกรุงฝรั่งเศสครั้งสุดท้าย เล่ม 12 องค์การตุรุษภา,
 2507

- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 27 เรื่องฝรั่งเศสเป็นไมตรีกับไทยครั้งแผ่นดิน
สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เล่ม 15-16
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสกรุง
ศรีอยุธยา เล่ม 18-19 องค์การคำคุณฐา, 2508
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 34 ว่าด้วยหนังสือสัญญาค้าขายระหว่างประเทศ
สยามกับประเทศฝรั่งเศสในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ยอช เทเคส์
รวบรวม องค์การคำคุณฐา, 2510
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 35 จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ซึ่ง
เข้ามาครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ภาคที่ 2 (ต่อจากประชุม...ภาค
ที่ 32) เล่มที่ 21 องค์การคำคุณฐา, 2511
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 36 จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสเข้า
มาครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ภาคที่ 3 (ต่อจากประชุม...ภาคที่
35) เล่มที่ 21-22 องค์การคำคุณฐา, 2511
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40 จดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศส ซึ่งเข้า
มาตั้งกรุงศรีอยุธยา ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ภาคที่ 1
ยอช เทเคส์ รวบรวม เล่มที่ 23-24 องค์การคำคุณฐา, 2511
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 41 จดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามา
ตั้งกรุงศรีอยุธยา ตอนแผ่นดินพระนารายณ์มหาราช ภาคที่ 2 (ต่อจากประ-
ชุม...ภาคที่ 41) เล่ม 24-25 องค์การคำคุณฐา, 2511
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 42 จดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศสซึ่งเข้า
มาตั้งกรุงศรีอยุธยาตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ภาคที่ 3 (ต่อ
จากประชุม...ภาคที่ 41) เล่มที่ 25 องค์การคำคุณฐา, 2511
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 43 จดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศสซึ่งเข้า
มาตั้งกรุงศรีอยุธยา ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ภาคที่ 4 (ต่อ-
จากประชุม...ภาคที่ 42) เล่มที่ 25 องค์การคำคุณฐา, 2511
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 44 จดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศสซึ่งเข้า
มาตั้งกรุงศรีอยุธยา ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ภาคที่ 5 (ต่อ
จากประชุม...ภาคที่ 43) เล่มที่ 27-28 องค์การคำคุณฐา, 2511

- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 46 จดหมายเหตุของพ่อค้าฝรั่งเศษซึ่งเข้ามาตั้ง
ครั้งกรุงศรีอยุธยา ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ภาคที่ 6 (ต่อจาก-
ประชุม...ภาคที่ 44) เล่มที่ 27-28 องค์การคำคุณฐา, 2511 ✓
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 47 จดหมายเหตุของพ่อค้าฝรั่งเศษซึ่งเข้ามาตั้ง
ครั้งกรุงศรีอยุธยา ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ภาค 7 ตอนที่ 1
(ต่อจากประชุม...ภาคที่ 46) เล่มที่ 28 องค์การคำคุณฐา, 2511 ✓
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 48 จดหมายเหตุของมองซิเออร์เซ เบเรคราช
ทูตฝรั่งเศษ ซึ่งเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์
มหาราช ภาคที่ 7 ตอนที่ 2 (ต่อจากประชุม...ภาคที่ 47) เล่มที่ 28-29 องค์
การคำคุณฐา, 2511 ✓
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 49 จดหมายเหตุของมองซิเออร์เซเบเรคราช
ทูตฝรั่งเศษ ซึ่งเข้ามาเจริญพระราชไมตรีในกรุงสยามครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนา
รายณ์มหาราช ภาคที่ 7 ภาคที่ 3 (ต่อจากประชุม...ภาคที่ 48) เล่มที่ 29 องค์
การคำคุณฐา, 2511 ✓
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 57-60 เรื่องโกษาปานไปฝรั่งเศส ภาคที่ 1-4
เล่มที่ 31-33 องค์การคำคุณฐา, 2512 ✓
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 79 จดหมายเหตุวันวิดิศ (ฉบับสมบูรณ์) พิมพ์
ในงานศพ นางเจิม จุประสงค์, 2516 ✓
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 80 จดหมายเหตุฟอร์บง พิมพ์ในงานพระราช
ทานเพลิงศพ พลตรีต๋มมาย จุทยานนท์, 2509 ✓
- ศิลปากร, กรม ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 81 จดหมายเหตุเรื่องการจัดระเบียบแผ่นดิน
ดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ มร.ว.ทอง
เดา ทองแถม, 2510 ✓
- ศิลปากร, กรม จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวงตามารัก สันต์ ท.โก
มลบุตร แปล กรมศิลปากร พิมพ์, 2517 ✓
- ศิลปากร, กรม จดหมายเหตุเรื่องส่งทูตไปกรุงโรม ครั้งที่ 2 ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์
พิมพ์ในงานศพ นางเฉลียว เกิดจัน และ นางบุญแทน บุญยักษิ, 2515 ✓

ศิลปากร, กรม บันทึกเรื่องสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 17
เล่ม 1-2 ไพโรจน์ เกษมแก่นกิจ แปล กรมศิลปากร พิมพ์, 2512-2513

ศิลปากร, กรม เอกสารของฮอลันดา สมัยกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 2151-2163 และ พ.ศ.
2167-2185 นันทา สุตกุล แปล กรมศิลปากร พิมพ์, 2513

อปิ มุหัมมัด อีรอฮีม "สำเภากษัตริย์สุลัยมาน" ความสัมพันธ์ของมุสลิมทางประวัติศาสตร์
และวรรณคดีไทย สำเภากษัตริย์สุลัยมาน ทิเรก กุลสิริสวัสดิ์ ย่อจาก ฉบับ
ภาษาอังกฤษ โรงพิมพ์สุทธิสารการ พิมพ์, 2517

หลักฐานชั้นสอง

ขจร สุขพานิช ออกญาไวยเอษนทร์หรือการทางประเทศในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ สำ
นักพิมพ์ก้าวหน้า, 2506

คอดลิสร์ มอริส แฉมวอลไวท์ แห่งกรุงสยาม เจริญ ไชยชนะ แปล เกษมบรรณกิจ,
2507

จรรยา สุภาพ ศัพท์วิชาการรัฐศาสตร์ ไทยวัฒนาพานิช, 2511

จันทร์ฉย ภักดิ์อicum ประวัติศาสตร์ไทยสมัยแรกเริ่มจนถึงสมัยธนบุรี กรุงเทพฯ มหา
วิทยาลัยรามคำแหง, 2520

ถนนอม อานามวัฒน์ ประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่สมัยแรกเริ่มจนถึงอยุธยา แสงรุ่งการ พิมพ์,
2522

ทอมป์สัน, เอ , เอ็ม., ประวัติศาสตร์ยุโรป ค.ศ. 1494-1789 นันทา โชติกะพุกกะ
ณะ และนิออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา แปล โครงการตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์, 2512

พลับพลา มุลศิลป์ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ถึงสมัย
พระเจ้าเพทราชา ดวงดีการพิมพ์, 2513

เพ็ญศรี สิงห์คำ บทบาท"อนคอน"ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช วิทยานิพนธ์-
ศิลปศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2527

มังเรย์ คาเชียร์ ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับกรุงสยาม
แปลโดย ดวงเพ็ญ พันธุ์หงส์ กรุงเทพฯ กรมศิลปากร, 2516

วิจิตรนารถา, ขุน ประวัติการค้าไทย รวมสาส์น กรุงเทพฯ , 2516

ศิลปากร, กรม มูลนิธิแห่งการศึกษาค้นคว้าระหว่างไทยกับอังกฤษ นันทา สุกฤต แปล ✓
บางตอนจาก

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระยาศิริชัยบุรีนทร์, 2509

ศิลปากร, กรม กรุงเทพฯในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ โรงพิมพ์การศาสนา, 2510 ✓

ส. พลายน้อย, ชาวต่างชาติในประเทศไทย ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรุงเทพฯ, 2502 ✓

สงวน อึ้งคง, สัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศ แพร่พิทยา, 2504 ✓

สง่า กาญจนาคพันธ์, ประวัติการค้าไทย พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสง่า-
วรรณทิพย์, 2511

สมชัย อุนนาราชภณ / การทูตของไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา โรงพิมพ์พระจันทร์, 2509 ✓

สมพงษ์ เกวียงไกรเพชร ชุมนุมพระราชนิพนธ์และพระราชประวัติสมเด็จพระนารายณ์มหา
ราช แพร่พิทยา, 2506

วารสาร

ขจร สุขพานิช "บาทหลวงเยซุอิตชาวฝรั่งเศสประเทศสยาม" ศิลปากรปีที่ 18 เล่ม 4,
พฤศจิกายน 2517

ขจร สุขพานิช "อยุธยาในต้นแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์" วารสารประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีนาคม 2519

ขจร สุขพานิช "เอกสารในสมัยสมเด็จพระนารายณ์" สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ
3 มิถุนายน 2509

จินลดาสนิท, หลวง (แปล) "ความเคลื่อนไหวด้านศิลปะและการปฏิวัติในสยาม"
ศิลปากร, ปีที่ 8 เล่ม 12 พฤษภาคม 2499

ไม่ว่า, พันตรี จาซินโต โจเซ่ โค นาสซิเมตตู "ความสัมพันธ์ของชาวโปรตุเกสกับประ
เทศสยาม" เดโช ดุทธมนตรี แปล, แต่งงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณ
คดี ปีที่ 1 เล่มที่ 3 ปีที่ 2 เล่มที่ 2 กันยายน 2510-พฤษภาคม 2511

เอกสารของนิธิ เอียวศรีวงศ์ และ วิไล เลขาธรรวชนสาร ในการสัมมนาประวัติศาสตร์ลพบุรี
ปี พ.ศ. 2522

ภาคผนวก ก¹

ข้อสัญญาเกี่ยวกับวงการศาสนา

ข้อสัญญาเกี่ยวในระหว่างท่านเซอร์วาเลียวเคอโชมองต์ ราชทูตของเจ้ากรุงฝรั่งเศส ฝ่าย
 กับท่านคอนสตันติน ฟอลคอน หรือ พระเพทีกาแห่งภักดีคุณศรีสุเรนทรเสนา
 แทนพระเจ้ากรุงสยามอีกฝ่าย 1 ทั้งสองฝ่ายได้รับอำนาจแล้วเพื่อทำสัญญาในข้อที่พระ
 ราชทานอำนาจให้แก่บาทหลวงสอนศาสนา
 ในพระราชอาณาเขตสยาม ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ข้อ 1

ท่านราชทูตแห่งประเทศฝรั่งเศส ได้กราบทูลขอต่อพระเจ้ากรุงสยาม โดยจิตดีอ่อน
 น้อมให้ทรงประกาศตามบรรดาหัวเมืองในพระราชอาณาเขต ตั้งแต่เมืองชั้น 1 ตลอดถึงเมืองชั้น
 6 พระราชทานพระราชนุญาตให้พวกสอนศาสนาได้ไปสอนศาสนาคริสต์นิกายใดก็ได้ และขอพระราช
 ทานอนุญาตให้ราษฎรชาวเมืองได้ฟังคำสั่งสอนนั้น ๆ โดยมีให้ผู้ว่าราชการเมืองนั้น ๆ กระทำ
 การก็คขวางอย่างใด ๆ

พระเจ้ากรุงสยามได้ประกาศตามเมืองต่าง ๆ ในพระราชอาณาเขต ตั้งแต่เมืองชั้น
 1 ตลอดจนเมืองชั้น 6 พระราชทานอนุญาตให้พวกบาทหลวงสอนศาสนาเพื่อสอนศาสนาคริสต์นิกาย
 ใดก็ได้ และพระราชทานพระราชนุญาตให้บรรดาราษฎรชาวเมืองเหล่านั้นฟังคำสั่งสอนได้ตามความพอใจ
 ห้ามมิให้ผู้ว่าราชการเมืองกีดกัน เจ้าพนักงานรอง ๆ ไม่ว่าชั้นสูงชั้นต่ำก็ดี กระทำการกีดกันหรือ
 สอนศาสนาอย่างใด ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม แต่ให้พวกมิชชันนารีสอนแต่เฉพาะกฎหมายของพระ
 เป็นเจ้าเท่านั้น จะมีข้อแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งจะเป็นทางทำให้หัวใจของราษฎรเปลี่ยนแปลงแข่งต่อรัฐบาล
 แลกกฎหมายบ้านเมืองไม่ได้เป็นเค็ดขาด ถ้าแม้ว่ามีมิชชันนารีคนหนึ่งคนใดทำการฝ่าฝืนในข้อนี้ ไปปรก
 เกล้า ๆ ให้แก่ท่านราชทูตเสียเป็นอันได้ไม่ได้ แลให้เนรเทศมิชชันนารีคนนั้นส่งกลับไปยังประเทศ
 ฝรั่งเศสเสีย ห้ามมิให้ฝรั่งเศสมิชชันนารีคนนั้นกลับเข้ามาในพระราชอาณาเขตอีกต่อไป ถ้าขึ้นฝ่าฝืนกลับ
 เข้ามาให้ประหารชีวิตเสีย

ข้อ 2

ท้าวราชทูตแห่งประเทศฝรั่งเศสขอให้พวกมิชชันนารี และสังฆราชได้มีอำนาจสอนชาวเมือง ซึ่งเกิดในแผ่นดินไทย เพื่อให้ชาวเมืองไคร้มีความรู้พอที่จะทำราชการของพระเจ้ากรุงสยามได้ เพื่อ จะไคร้ทำการสั่งสอนให้สะควกนั้น ขอให้พวกมิชชันนารีและสังฆราชมีอำนาจรับคนเหล่านั้นเข้าไว้ยังวัด แลบ้านไคร้ เช่นเดียวกับที่คนไทยไปอยู่ตามวัดไทยเช่นนั้น แลอย่าให้ผู้ใดมารบกวนไคร้ แม้ว่าคนเหล่านั้น จะถูกกล่าวหาอย่างใด ๆ ขอให้พระเจ้ากรุงสยามตั้งข้าราชการผู้หนึ่งผู้ใดเป็นผู้พิจารณาโดยเฉพาะ

พระเจ้ากรุงสยามพระราชทานพระราชนุญาตให้บาทหลวงสอนศาสนา ไคร้ทำการสั่งสอน พลเมืองซึ่งเกิดในเมืองนี้ แลซึ่งเป็นผู้เต็มใจเล่าเรียนวิชาต่าง ๆ และพระวราชทานพระราชนุญาต ให้ไปเรียนในวัดโรงเรียน แลบ้านของพวกบาทหลวงไคร้เหมือนกับพวกที่เลยไปเล่าเรียนตามวัดไทย เช่นเดียวกัน โดยไม่ให้ผู้หนึ่งผู้ใดขัดขวางไคร้ ฝ่ายพวกมิชชันนารีจะต้องสอนวิชาสอนกฎหมายแลสอน การอย่างอื่น ซึ่งไม่ขัดแก่การของรัฐบาลแลกฎหมายของบ้านเมืองอย่างใด ถ้าแม้ว่าไคร้มีพยานสองคน เป็นหลักฐานว่า ผู้ใดไคร้กระทำผิดสักอย่างหนึ่งแล้ว ครูโรงเรียนแลศิษย์จะต้องไปโทษถึงไคร้กล่าวมา ในข้อ 1 นั้น ถ้าพวกมิชชันนารีสอนศาสนาไคร้ไคร้มีอำนาจจับในทางที่ถูกต้องแล้ว ถ้ามีการร้องฟ้อง กล่าวโทษในเรื่องนี้อย่างใด ก็จะได้ไปรอกให้ข้าราชการผู้หนึ่ง ซึ่งสังฆราช จะไคร้ชี้ตัวแลซึ่งพระเจ้า กรุงสยามจะไคร้ทรงตั้งสำหรับพิจารณาคดีเช่นนี้สืบไป แต่ข้าราชการผู้นี้ จะต้องเป็นผู้มีวุฒิสมควร จะ ทำการอย่างนี้ไคร้

ข้อ 3

ท้าวราชทูตขอพระราชทานพระราชนุญาตให้คนไทยที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายแล้ว ไคร้ ทยุกลงงานต่าง ๆ ซึ่งเคยทำให้นายฉะเพาะในวันอาทิตย์แลวันนักขัตฤกษ์ของศาสนาคริสต์นิกาย เว้น ไว้แต่จะมีการจำเป็นจริง ๆ จึงจะทำ

พระเจ้ากรุงสยามพระราชทานพระราชนุญาตให้คนไทย ซึ่งจะเป็นคริสต์นิกายด้วยความ เต็มใจ ไคร้รับทยุกลงงานต่าง ๆ ตามคำร้องขอของท่านราชทูต แต่เพื่อจะกันความเข้าใจผิดในภาย หลังนั้น ควรจะอธิบายว่า การจำเป็นนั้น จะหมายความว่าอย่างไร เพราะฉะนั้น พระเจ้ากรุง สยามจะไคร้ทรงตั้งข้าราชการผู้หนึ่ง แลสังฆราชจะไคร้ทรงตั้งคนอีกคนหนึ่ง เพื่อทั้งสองคนนี้ จะไคร้ ทำความตกลงในข้อนี้ เมื่อคนทั้งสองนี้ไคร้ตกลงประการใด จะไคร้เปรียบข้างคนที่ถือศาสนาคริสต์นิกาย หรือจะไคร้เปรียบข้างนายผู้จะไคร้ทำงานนั้นก็ตาม ให้การนั้น ไคร้ดำเนินไปตามความตกลงของคนทั้งสองนี้

ข้อ 4

ท่านราชทูตขอพระราชทานพระราชนุญาตให้คนไทยที่ถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เมื่อแก่ชรา หรือเจ็บป่วยอย่างใด ได้รับความยกเว้นจากงานหลวง แลให้คนที่ชราหรือเจ็บป่วยนั้นได้ไปรายงานตัวต่อข้าราชการผู้หนึ่ง ซึ่งพระเจ้ากรุงสยามจะได้แต่งตั้งขึ้นสำหรับหน้าที่นี้

พระเจ้ากรุงสยามมีพระราชโองการว่า ถ้าคนในบังคับสยามที่เป็นคริสเตียนได้แก่ ชราลงหรือเจ็บป่วยอย่างใด จะทำการงานไม่ได้จริง ๆ ก็โปรดเกล้า ฯ ให้ยกเว้นจากการงานนั้นๆ จนกว่าจะหายเจ็บป่วย

ข้อ 5

ท่านราชทูตขอรับรองว่า เพื่อให้พวกที่เข้าถือศาสนาคริสต์นิกายใหม่ ๆ ได้รับความยุติธรรม นั้น ขอให้พระเจ้ากรุงสยามได้ทรงตั้งข้าราชการไทยคนใดคนหนึ่ง ซึ่งเป็นคนดี และเป็นคนมียุติธรรม ในใจ สำหรับเป็นผู้พิจารณาแลพิพากษาในคดีต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยข้าราชการที่จะทำการหน้าที่นี้ ไม่ต้องได้รับผลประโยชน์อย่างใด ๆ แลถ้าจะมีการปรับปรุงแล้ว จึงสั่งให้ไปเอา เงินค่าปรับเหล่านี้ แบ่งให้ผู้ที่พิพากษาแลเจ้าพนักงานของ ๆ ลงมาบ้าง แบ่งให้คนจนบ้าง เพื่อป้องกัน มิให้ข้าราชการที่จะเป็นผู้พิพากษาทำการยุติธรรมเพราะความโลภได้

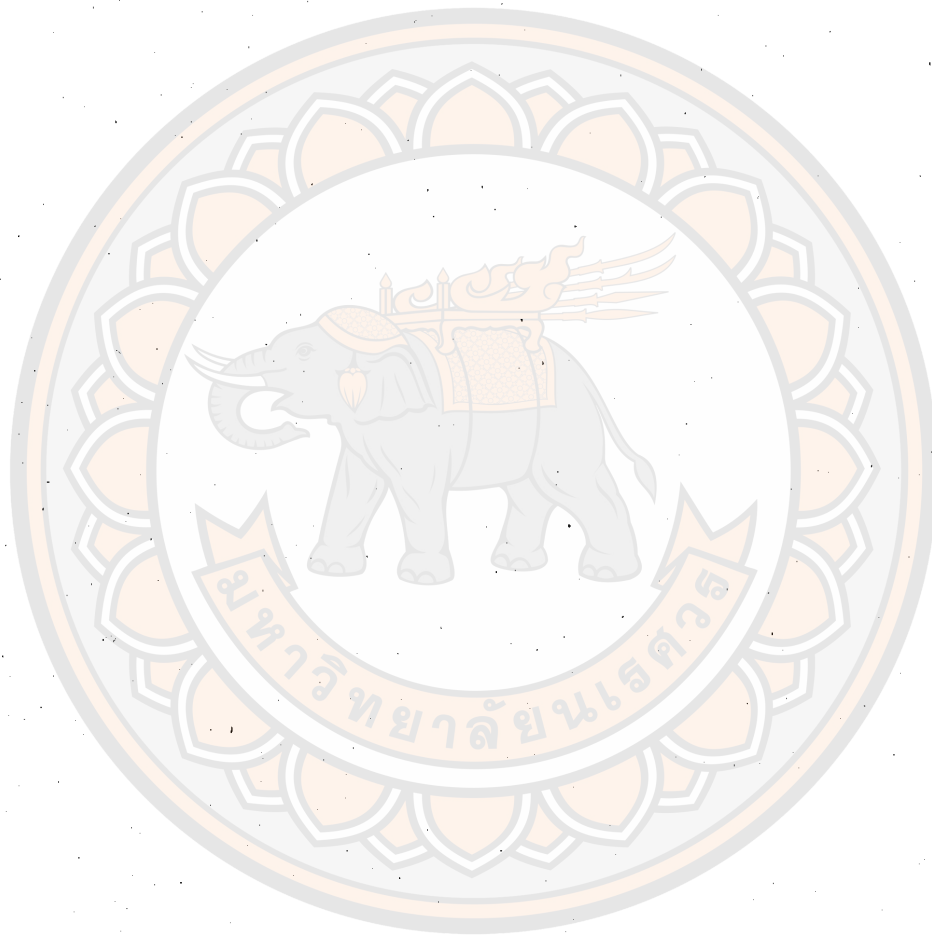
พระเจ้ากรุงสยามมีพระราชโองการให้ข้าราชการที่จะตั้งให้เป็นผู้พิจารณาคดีตามข้อ 2 ได้เป็นผู้พิพากษาคำขอรับรองของราชทูต แต่เพื่อจะกันความโต้เถียงแลการฟ้องร้องกล่าวโทษกันอย่างใด ๆ ให้ข้าราชการที่กล่าวนี้ ได้ส่วนพิจารณาคดีโดยตลอด แลให้นำสำนวนไปหาหรือผู้พิพากษาคคนใดคนหนึ่ง เสียก่อน จึงจะพิพากษาคัดสินคดีนั้น ๆ ได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้มีการอุทธรณ์ต่อไป

พระเจ้ากรุงสยามจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศข้อสัญญาต่าง ๆ เหล่านี้ทั่วพระราชอาณาเขต เพื่อให้ราษฎรพลเมืองได้ทราบอำนาจตามที่พระราชทานให้แก่บาทหลวงสอนศาสนาทั่วไป

สัญญาที่ทำที่เมืองสะโว้ เมื่อวันที่ 2 เดือนธันวาคม ค.ศ. 1685 (พ.ศ. 2228)

(เห็น) เขกวาเลียเคอโฆมอง
คามคำสั่งที่ไ้รับมา

(เห็น) ซี.ฟอลคอน

ภาคผนวก ข¹

ข้อสัญญาซึ่งได้ตกลงกันในระหว่างมงซิเออร์ เดอลาดูแบร์ และมงซิเออร์เบเรต์ เอกอัครราชทูตของประเทศฝรั่งเศสฝ่าย 1 กับบาทหลวงคาซาร์ดี ผู้แทนอีซ เอ็กซแลนซี มงเซนเยอร์คอนสตันต์ดีโพลคอน อัครมหาเสนาบดีของพระเจ้ากรุงสยามอีกฝ่าย 1

ร่างข้อสัญญาสำหรับเมืองไทย

ข้อ 1 คนไทยก็ดี คนต่างชาติต่างภาษาก็ดี จะมาเป็นผู้นับตั้งบิชอปของทหารฝรั่งเศส หรือนายทหารฝรั่งเศส ซึ่งได้ไปประจำรักษาการอยู่ที่บางกอก และที่เมืองมะริดหรือที่จะไปประจำรักษาการในอื่น ๆ ท่อไปในภายหน้าไม่ได้ แต่กองทัพฝรั่งเศสและนายทหารฝรั่งเศสจะต้องกระทำตามกระแสรับสั่งของพระเจ้ากรุงสยาม จะได้เป็นผู้เชิญพระราชโองการสั่งแก่กองทัพเป็นลำดับแต่การที่กองทัพฝรั่งเศสจะต้องปฏิบัติตามพระราชโองการของพระเจ้ากรุงสยามนั้น จะต้องเป็นที่เข้าใจว่า พระราชโองการนั้น ๆ มีได้ชัดกับพระราชโองการของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสแต่อย่างใด

ข้อ 2 พระเจ้ากรุงสยามจะทรงเรียกทหารจากผู้นับตั้งบิชอป หรือผู้นับตั้งกองในที่ต่าง ๆ ให้มากเกินจำนวนที่สมควรไม่ได้ กล่าวคือ ผู้นับตั้งบิชอปและผู้นับตั้งกองจะแยกทหารออกจากกอง แต่เฉพาะเท่าจำนวนที่เห็นว่าจะแยกออกไป โดยมีให้จำนวนพลทหารที่รักษาอยู่ในที่ต่าง ๆ น้อยจนถึงกับไม่เพียงพอที่จะรักษาที่เหล่านั้น และเมื่อได้แยกกองทหารออกไปเช่นนี้แล้ว ผู้ที่จะนับตั้งบิชอปของทหารที่แยกออกมานั้น จะต้องเป็นคนชาวฝรั่งเศส

ข้อ 3 บรรดาป้อมคูประตูล้อมรอบ ที่ได้สร้างขึ้นใหม่นั้น จะต้องอยู่ในความพิทักษ์รักษาของกองทัพฝรั่งเศส ถ้าจะมีพลทหารไทยอยู่ด้วย ก็จะต้องมีจำนวนพลทหารไทยเท่ากับผู้นับตั้งบิชอปของทหารฝรั่งเศสจะต้องการเท่านั้น ส่วนกองทหารไทยนั้น จะได้รักษาอยู่ในเมือง และผู้ที่นับตั้งบิชอปของทหารไทยนั้น ก็แล้วแต่พระเจ้ากรุงสยามจะทรงแต่งตั้งใครก็ได้

ข้อ 4 การที่จะสร้างป้อมขึ้นนั้น ในชั้นต้นเอนกอนิยของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะได้คิดเขียนแบบขึ้น เมื่อพระเจ้ากรุงสยาม และอีซเอ็กซแลนซี ได้ทรงเห็นชอบตามแบบนั้นแล้ว ก็จะได้

สร้างป้อมตามแบบนั้นต่อไป และผู้บังคับการกิติ บรรคานายทหารฝรั่งเศสกิติ จะมาคักค้ำหรือมา
เกี่ยวข้องไม่ได้ และมีหน้าที่จะต้องสร้างป้อมตามแบบนั้น ๆ อย่างเกี่ยวเท่านั้น

ข้อ 5 การตั้งแตงนายทหารสำหรับบังคับกองทหาร ซึ่งมีใช้เป็นคนชาวฝรั่งเศสกัน ก็
แล้วแต่พระเจ้ากรุงสยามหรืออิชเอกซเลนดี หรือผู้แทนอิชเอกซเลนดี จะตั้งแตงได้ทั้งสิ้น และ
การตั้งแตงนายทหารที่ไม่ใช่ชาวฝรั่งเศสกัน ผู้บังคับการหรือนายทหารฝรั่งเศสจะมาเกี่ยวข้องกับคักค้ำ
ไม่ได้ แต่ก็ต้องไม่ขัดกับข้อความในข้อ 3 นั้นด้วย

ข้อ 6 ถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างใดกิติ หรือจะแยกย้ายกองทหารฝรั่งเศสอย่างใด
กิติ ผู้บังคับกองทหารฝรั่งเศสจะเพิ่มหรือลดหน้าที่ของนายทหารคนหนึ่งคนใดไม่ได้ นอกจากจะกราบ
ขอร้องพระเจ้ากรุงสยามและเรียนท่านเสนาบดีให้ทรงทราบและทราบเสียก่อน

ข้อ 7 การชำระสะสางและพิจารณาตัดสินคดีทั้งปวง ที่เกี่ยวกับกองทหารฝรั่งเศสกัน
จะต้องตกเป็นหน้าที่ของพวกเขาฝรั่งเศสแต่ฝ่ายเดียว

ข้อ 8 เจ้าพนักงานอินเตนเคนต์ จะต้องทำหน้าที่ประจำอยู่ในราชสำนักเสมอ เว้น
ไว้แต่ถ้ามีราชการของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสหรือราชการของพระเจ้ากรุงสยามเกิดขึ้น ซึ่งจำเป็นเจ้า
พนักงานอินเตนเคนต์จะต้องไปตรวจราชการในที่ใดที่หนึ่งแล้ว จึงจะไปตามที่เขาอื่นได้

ข้อ 9 ถ้าในการทั้งปวงซึ่งเกี่ยวข้องกับราชการของแผ่นดินทั้ง 2 จะเกิดข้อสงสัย
ขึ้นอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ผู้บังคับการและบรรคานายทหารจะต้องปฏิบัติตามความเห็นของท่านเสนา
บดี และบาทหลวงคาซาร์กเป็นเด็กชาก จนกว่าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะได้สั่งมาเป็นอย่างอื่นต่อไป

ข้อ 10 โดยเหตุที่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทรงไว้พระทัยนักหนา ในพวกบาทหลวงของบริ
ษัท และโยเหตุที่พระเจ้ากรุงสยามนายของข้าพเจ้าก็ทรงไว้วางพระทัยในบาทหลวงเหล่านี้เหมือนกัน
เพราะบาทหลวงเหล่านี้ เป็นผู้ที่เป็นคนช่วยเหลือให้พระเจ้าแผ่นดินทั้ง 2 ได้เป็นพระราชไมตรี และ
ในภายหน้าบาทหลวงเหล่านี้ก็จะได้เป็นครูช่วยให้พระราชไมตรีนั้นได้สนิทแน่นยิ่งกว่าเดิมมัน จึงเป็น
การสมควรและตกลงเห็นพร้อมกันว่า ต่อไปจะได้ปรึกษาหารือขอความเห็นของหัวหน้าบาทหลวงฝรั่งเศส
หรือหาหรือบาทหลวงฝรั่งเศสคนใดคนหนึ่ง เพื่อออกความเห็นในสิ่งที่จำเป็นประโยชน์ สมพระ
ราชดำริของพระเจ้าแผ่นดินทั้ง 2 ทั้งเพื่อจะเพิ่มเกียรติยศของพระเจ้าที่นับถือของเราด้วย

ข้อ 11 ถ้าพวกฝรั่งเศสได้เข้ารับราชการของพระเจ้ากรุงสยามเช่น เป็นทหารรัก
ษาพระองค์พระเจ้ากรุงสยามกิติ หรือเป็นผู้บังคับการเรือต่าง ๆ กิติ หรือเป็นผู้รักษาสถานที่ต่าง ๆ
หรือเป็นผู้ว่าราชการเมืองตามหัวเมืองต่าง ๆ กิติ หรือจะทำราชการของพระเจ้ากรุงสยามมีในหน้าที่

ใด ๆ ก็ดี ชาวฝรั่งเศสที่รับราชการเหล่านี้ จะต้องขาดจากความบังคับบัญชาของผู้บังคับการกองทหารฝรั่งเศส และนายทหารฝรั่งเศสทั้งปวง จนกว่าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะได้สั่งมาในเรื่องนี้เป็นอย่างอื่นต่อไป

ข้อ 12 บรรดาพลทหารก็ดี ผู้บังคับการก็ดี ผู้บังคับกองก็ดี นายทหารทั้งปวงก็ดี จะต้องอยู่ในความบังคับบัญชาขึ้นอยู่กับพระเจ้ากรุงสยาม และขึ้นอยู่กับเฉพาะตัวท่านเสนาบดีหรือผู้ที่จะแทนท่านเสนาบดีในภายหลัง เหมือนกับที่คนเหล่านั้นต้องขึ้นอยู่กับพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทุกประการ

ข้อ 13 ในข้อที่จะต้องกระทำสำคัญส่วนนั้น วิธีที่จะสบายนั่น ก็คือว่า กองทหารฝรั่งเศสทั้งนายและไพร่จะต้องสาบานว่า คนจะไ้มีความจงรักภักดีต่อลัทธิสุจริตต่อราชการของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส และพระเจ้ากรุงสยามจะไ้ตั้งใจต่อสู้พวกศัตรูทั้งปวง จะไปปฏิบัติภารกิจตามข้อสัญญาเหล่านี้ทุกประการ และจะไ้กระทำตามคำสั่ง ซึ่งไ้รับมาจากท่านเสนาบดีหรือผู้แทนเสนาบดีในภายหลัง อันเป็นคำสั่ง ซึ่งท่านเสนาบดีไ้รับกระแสรับสั่งให้ส่งมาทุกประการ

ข้อ 14 กวดยพระเจ้ากรุงสยามทรงถือว่า บาทหลวงคณะเยซุอิตเป็นเหมือนเครื่องมือสำหรับเชื่อมพระราชไมตรีในระหว่างพระเจ้ากรุงสยามและพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส และฝ่ายพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสเองก็ทรงเชื่อถือในพวกบาทหลวงคณะเยซุอิตเหมือนกัน เพราะฉะนั้น ถ้าหากว่าท่านเสนาบดีจะถึงแก่กรรมเสียก็ดี หรือจะไม่อยู่ก็ดี การทั้งปวงที่ท่านเสนาบดีเคยบังคับบัญชา มา ก็ให้เวนมอบให้หัวหน้าของคณะบาทหลวงไ้บังคับบัญชาการทั้งปวงต่อไป เหมือนกับที่ท่านเสนาบดีไ้เคยทำมาเช่นนั้น

ข้อ 15 โขยกเหตุที่ผู้รักษาเมืองมะริคเป็นชาวฝรั่งเศส เคยอยู่ในความบังคับบัญชาของผู้บังคับการฝรั่งเศส เพราะเหตุฉะนั้น เมื่อพระเจ้ากรุงสยามจะมีกระแสรับสั่งมาอย่างใด ๆ หรือท่านเสนาบดีของพระเจ้ากรุงสยามจะสั่งประการใด ก็จะได้มีคำสั่งมายังผู้รักษาเมืองมะริค โดยผ่านผู้บังคับการทหารฝรั่งเศสก่อน เว้นไว้แต่ถ้ามีเหตุจำเป็นเกิดขึ้น ซึ่งจะต้องปฏิบัติอย่างอื่น อันไม่ผิด หรือขัดกับข้อความในข้อ 9 แล้ว ก็จะได้ส่งคำสั่งนั้น ๆ ไปทางอื่นตามเหตุที่จำเป็น

ข้อสัญญาฉบับ

ข้อ 1 ตามข้อความในสัญญาข้อ 1 ซึ่งไ้ใช้คำว่า กองทหาร ฯลฯ นั้น จะต้องเป็นอันเข้าใจตามความลับ ซึ่งไ้ตกลงกันไว้ในระหว่างมองซิเออร์คอนสตันตีนิฟอลคอน และบาทหลวง

คาราวัง ความลับกันนี้ไ้แจ้งไปให้มองซีเอร์เคอลาลแบร์ และมองซีเอร์เซเบเรต์ทราวโดย
 ละเอียกแล้ว และท่านทั้ง 2 นี้ก็ไ้สาบานตัวต่อพระคัมภีร์แล้วว่า จะไ้รักษาความลับนี้ไว้โดย
 มีไ้แพร่พรายให้ใครทราบเลย คือว่า จะไม่เอาความลับนี้จดลงในจดหมายบันทึก และจะไม่
 เอาความลับอันนี้ไปบอกเล่าพูดกับใครโดยทางตรงหรือทางอ้อมเป็นอันขาด เว้นแต่พระเจ้ากรุงฝรั่ง
 เฟสและมาควิสเคอเซเนเลเท่านั้น แต่เมื่อจะกราบทูลและเรียนนั้น จะต้องพูดด้วยปาก จะ
 เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรไม่ไ้เป็นอันขาด

เขียนบนเรือลัวโซ ณ วันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ.1687 (พ.ศ.2230)

